

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Diplomová práce

Ing. Petr Jaroš

Web Sputnik Česká republika v kontextu alternativní mediální scény

Sputnik Czech Republic Website in the Context of Alternative
Media Environment

Praha 2021

Vedoucí práce: Ing. Jitka Novotná, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 28. července 2021

Petr Jaroš

Poděkování:

Chtěl bych poděkovat paní Ing. Jitce Novotné, Ph.D. za její odborné vedení, čas a trpělivost a panu Mgr. Jakubu Fialovi za cenné metodické poznámky.

Klíčová slova (česky)

kvantitativní obsahová analýza, vícezdrojová analýza, hodnocení zdrojů, informační zdroje, zpravodajské portály, alternativní média, informační chování, dezinformace, hodnota informace, hodnota dezinformace

Klíčová slova (anglicky):

quantitative content analysis, multi-source analysis, source evaluation, information sources, news websites, alternative media, information behaviour, disinformation, value of information, value of disinformation

Abstrakt (česky)

Cílem práce byla analýza postavení webu Sputnik Česká republika jako informačního zdroje v prostředí tzv. alternativních médií. Hlavní výzkumnou metodou byla kvantitativní obsahová analýza. V praktické části práce – s využitím dostupných metadat scrapovaných pomocí nástroje Outwit Hub – charakterizovala obsah článků na webu Sputnik Česká republika a ve vybraných alternativních médiích. Dále práce na vzorku vybraných webů s využitím online marketingových nástrojů a dalších zdrojů porovnávala podobnosti v obsahu a uživatelském chování. Výsledkem této práce bylo zhodnocení možného významu webu Sputnik Česká republika v ekosystému alternativních médií a poukázání na některé nové elementy a propojení v tomto ekosystému. Možná využitelnost práce spočívá v navazujícím výzkumu a vzdělávání v oblastech informační a mediální gramotnosti, zejména v problematice hodnocení informačních zdrojů.

Abstract (in English):

The purpose of this diploma thesis was to analyze a role of Sputnik Česká republika (Sputnik Czech Republic) website as an information source in the ecosystem of the so-called alternative media. The main research method was quantitative content analysis. In the practical part of the work – using available metadata scraped with Outwit Hub –, this thesis described content of articles published on Sputnik Česká republika and other selected alternative media. Next, with the use of online marketing tools and other sources, it compared similarities of content and user behaviour. Next, it compared similarities of content and user behaviour on a sample of selected websites. The result of this was evaluation of possible importance of Sputnik Česká republika in the ecosystem of alternative media and pointing out some new elements and connections within this system. Possible usage of this thesis comprises follow-up research and education in fields of information and media literacy, especially in the issue evaluation of information sources.

OBSAH

1.	ÚVOD.....	8
2.	CÍLE PRÁCE.....	10
3.	METODIKA PRÁCE	11
4.	TEORETICKÁ ČÁST.....	18
4.1	Informace a dezinformace.....	20
4.1.1	Nepropojený informační cyklus	20
4.1.2	Knihovnictví a informace	23
4.1.3	Shannonova teorie komunikace	26
4.1.4	Živé systémy a fyzikální podstata informace.....	32
4.1.5	Ekonomické modely a hodnocení přínosu informací	36
4.1.6	Informace v systému her a nelineárních textů	39
4.1.7	Dezinformace v kontextu nového pohledu na data, informace a znalosti	42
4.2	Alternativní média	50
4.2.1	Pojem alternativní média	51
4.2.2	Znaky alternativních médií.....	55
4.2.3	Kritéria hodnocení a jejich spolehlivost	60
4.2.4	Identifikace a klasifikace alternativních médií	66
4.3	Východiska pro praktickou část.....	71
5.	PRAKTICKÁ ČÁST	73
5.1	Rozsah zkoumaných kvantitativních dat.....	73
5.2	Sběr dat.....	74
5.2.1	Outwit Hub.....	75
5.2.2	Similarweb	83
5.2.3	Majestic.....	88
5.2.4	Ahrefs	90
5.3	Výsledky práce	90
5.3.1	Podobnosti obsahu alternativních médií.....	90
5.3.2	Chování uživatelů alternativních médií	99
6.	SHRNUTÍ A VYHODNOCENÍ DÍLČÍCH CÍLŮ	119

7.	DISKUZE	121
7.1	Proč alternativní média?	121
7.2	Jaké zdroje lze spolehlivě řadit mezi alternativní média a jaké pro jaké weby je tato klasifikace sporná?	123
7.3	Jaké charakteristiky jsou zásadní pro Sputnik a další alternativní média?	123
7.4	Jaká je role webu Sputnik v ekosystému alternativních médií?	124
7.5	Doporučení	126
7.5.1	<i>Doporučení k problematice alternativních médií a dezinformací</i>	126
7.5.2	<i>Doporučení ke sběru dat z online zdrojů</i>	126
8.	ZÁVĚR	128
9.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	130
10.	SEZNAM OBRÁZKŮ	146
11.	SEZNAM GRAFŮ	148
12.	SEZNAM TABULEK.....	150
13.	SEZNAM ZKRATEK	151
14.	SLOVNÍK POJMŮ	152
	PŘÍLOHY.....	154

1. ÚVOD

V této práci se budu věnovat roli, již v kontextu tzv. alternativní mediální scény v České republice zastává česká verze ruského média Sputnik. Cílem práce je analýza postavení tohoto webu jakožto informačního zdroje v prostředí tzv. alternativních médií.

Zvolené téma je komplikované a společensky citlivé – částečně se dotýká i stěžejních filozofických a etických problémů, jako jsou životní hodnoty a svoboda slova. Závažnost tématu deklarují rovněž opatření Evropské unie (EU), která vynakládá značné úsilí na „boj s dezinformacemi“ (*fight against disinformation*),¹ což zahrnuje také identifikaci tzv. falešných zpráv (*fake news*), s nimiž jsou alternativní média často spojována.² Podle pravidelného globálního výzkumu prováděného pod hlavičkou agentury Thomson Reuters a Univesity of Oxford se v České republice (ČR) falešných zpráv na internetu obávalo 46 % a médiím důvěřovalo 33 % dotazovaných. (Newman a kol., 2020, s. 14, 18).

Přestože web Sputnik Česká republika patří mezi klíčové představitele tzv. alternativních médií, doposud jeho informační produkci nebyla věnována žádná podrobnější studie. V odborném diskursu tak mj. absentuje hlubší analýza jeho dopadu na veřejnost, jeho napojení na další jazykové verze tohoto webu a sdílení obsahu s dalšími weby české mediální scény.

Navzdory tomu, že se pozornost některých analýz přesouvá do prostředí sociálních médií (Bradshaw a Howard, 2019, s. 2) – dokonce je jejich provozovatelům přičítána zodpovědnost za šíření „škodlivého“ obsahu³ –, zpravodajské a názorové weby dávají díky spíše reaktivní povaze sociálních médií případným „škodlivým“

¹ V roce 2020 činil jen rozpočet East StratCom Task Force pro boj s dezinformacemi 4 mil. EUR (European Union External Action, 2021).

² Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Josep Borrell v březnu 2021 uvedl, že Evropská služba pro vnější činnost (ESVČ) zintenzivnila boj s dezinformacemi pocházejícími z Ruska, avšak dodal, že nedokáže produkovat v dostatečné míře informace prezentující „náš pohled“. V otázce dezinformací a hybridních hrozeb původem z Číny nemá ESVČ zmocnění ani potřebné prostředky. (Cerulus, 2021) Evropská komise v květnu 2021 navrhla změnu kodexu zásad boje proti dezinformacím, který mj. obsahuje návrhy směřující k demonetizaci příjmu z reklam či zpřístupnění většího množství dat ověřovatelům informací (Evropská komise, 2021).

³ Kritika provozovatelů online služeb může pramenit mj. ze snahy získat podíl na značných příjmech z reklamy, jak lze dovodit z nedávné studie pro Evropský parlament, která mezi klíčové negativní společenské dopady dezinformací [pro EU] řadí koncentraci příjmů z reklamy do rukou amerických firem Google a Facebook (Frau-Meighs, 2019, s. 16, 32). Kritika vysokých byla ústřední myšlenkou dokumentárního filmu *The Social Dilemma* (Netflix, 2020), jež zhlédlo během prvních čtyř týdnů 38 milionů uživatelů (*The Social Dilemma*, 2020).

aktivitám na těchto platformách důležitý opěrný rámec.⁴ Z tohoto důvodu tak následující analýza využije i informace, které jsou „viditelné“ pouze při zkoumání velkého množství dat, a zdrojového kódu daných internetových stránek, jež si běžný uživatel nezobrazuje, obzvláště pokud čte zprávy z mobilního zařízení.⁵

Pochopení informační produkce webu Sputnik Česká republika jejího kontextu tak může zpřesnit, rozšířit či revidovat naše představy nejen o tomto informačním zdroji, ale také o ekosystému „alternativních médií“ a dezinformací (*disinformation*) či propagandy (*propaganda*).

Vzhledem k absenci jednotné teorie informační vědy (Koehler, 2007, s. 338) v teoretické části nabídnu nový pohled na některé klíčové pojmy a principy informační vědy a nově vymezím i pojem alternativní média.

V praktické části se zaměřím na získávání dat pomocí programu Outwit Hub a způsob dolování dat názorně vysvětlím. Významným aspektem bude i reprezentace získaných dat pomocí grafů a dalších vizuálních nástrojů. Představím také některé nástroje sloužící pro online marketing (Similarweb, Majestic, Ahrefs), které lze komerčně či v omezené míře bezplatně využít pro analýzu webových stránek.

Problematiku budu zkoumat z pohledu informační vědy, žurnalistický a politologický rozměr zde bude popsán pouze okrajově.

Výstupy z této práce budou využitelné pro výzkumníky v oblasti informačních a mediálních studií, např. v oblasti zvyšování úrovně informační a mediální gramotnosti či školení v oblastech sběru dat, analýzy a hodnocení online zdrojů.

Téma také souvisí s knihovnickými obory – Národní knihovna ČR systematicky vytváří archiv webových stránek z českého internetového prostředí a veřejné knihovny nabízejí uživatelům rešeršní služby a poradenství v oblasti informačních zdrojů. Práce by v tomto kontextu mohla napomoci s pochopením komplexity webových stránek a zkvalitněním analýzy webů.

V této práci využiji Harvardský způsob citování a odkazy na literaturu uvedu v souladu s aktuální normou ČSN ISO 690:2011.

⁴ Na zanedbávání významu tradičnějších platforem upozorňuje aktuální studie Severotlantické aliance (North Atlantic Treaty Organization, NATO). (Colley a kol., 2020, s. 102)

⁵ Podle údajů Similarweb za březen 2020 navštěvují čtyři pětiny uživatelů webu Sputnik Česká republika na mobilním zařízení (Similarweb LTD, 2021)

2. CÍLE PRÁCE

Cílem práce je analýza postavení webu Sputnik Česká republika jakožto informačního zdroje v prostředí tzv. alternativních médií. Dosažení uvedeného cíle lze rozdělit do několika dílčích kroků.

1. **Vymezení klíčového pojmu „alternativní média“** (co jsou „alternativní média“?). Tento krok představuje výzvu sám o sobě, neboť uvedený pojem není výrazněji rozšířen v odborném vědeckém diskurzu. V souvislosti s tím je zapotřebí částečně revidovat a reformulovat doposud užívanou terminologii. Dále lze tento dílčí cíl, jemuž se bude věnovat především teoretická část práce, rozdělit do podotázek, zahrnujících vymezení informací a dezinformací a následné definování pojmu „alternativní média.“
2. **Identifikace „alternativních médií“** (Jaké zdroje můžeme označit jako alternativní média?). Základním východiskem budou dostupné seznamy a databáze webů označovaných jako dezinformační, konspirační, antisystémové, proruské apod. Pomocí obsahové analýzy webů budou identifikována a kategorizována vybraná alternativní média.
3. **Stanovení hodnot klíčových kritérií zkoumaných entit.** Zjištění četnosti článků, sběr metadat článků (kategorie, štítky, autoři, datum publikování, počet zhlédnutí, počet komentářů) a informací o přístupech uživatelů poslouží ke stanovení hodnot hlavních kritérií pro popis a srovnání hlavních entit.
4. **Objasnění postavení Sputniku Česká republika v systému „alternativních médií“ v ČR.** A to z pohledu původce či distributora informací i z pohledu zpětné vazby uživatelů. Mezi dílčími úkoly lze jmenovat zjišťování korelací v entitách a časových řadách (podobnosti četností témat či štítků, podobnosti produkce v čase), srovnání výkonových charakteristik (počty článků na den, na autora) a očekávaného dopadu (počty zhlédnutí, návštěv, fanoušků) – dle dostupnosti a kvality dat.

3. METODIKA PRÁCE

Hlavní výzkumnou otázku postupně zodpovím popisem alternativních médií jako systému, včetně terminologického vymezení ve vztahu k informacím a dezinformacím, a určením role webu Sputnik Česká republika v tomto systému na základě kvantitativních charakteristik (metadat) jednotlivých médií, jejich článků a souvisejících dat.

Při zpracování této práce budu dbát na principy spolehlivosti, replikovatelnosti a validity dat v souladu s metodickou příručkou od Klause Krippendorffa (2019, s. 24–25). Tyto požadavky vysublimovaly již v přípravné fázi práce po konzultacích s potenciálními vedoucími práce, před definitivní volbou metody. Proto jsem také ustoupil od původního záměru volby kvalitativní obsahové analýzy a zvolil jsem metodu kvantitativní obsahové analýzy.

Pragmatickým důvodem k volbě této metody byl rovněž předpoklad, že v současném odborném i laickém diskurzu se preferují kvantitativní metody, právě proto, že působí faktičtěji a objektivněji. Rovněž v běžném životě preferujeme ukazatele v podobě tvrdých, kvantitativních dat. Avšak každá metoda má svá úskalí a např. zkreslená interpretace výzkumu může i původně věrohodná a dobře „kolaciovaná“⁶ data dovést ke zcela mylným závěrům.⁷

Vzhledem k tomu, že zvolenou metodou je kvantitativní obsahová analýza, bude hlavním metodickým cílem praktické části najít stabilní korelaci mezi zkoumaným souborem dat a výzkumnou otázkou (Krippendorff, 2019, s. 37–38). Vzhledem komplexnosti cíle práce, bude výzkumná otázka rozdělena do dílčích podotázek a otázka bude zodpovězena syntézou dílčích závěrů.

Metodu kvantitativní obsahové analýzy jsem zvolil zejména s ohledem na to, že tato metoda má úspěšnou historii použití na velkých objemech zkoumaných dat, a to ještě před nástupem výpočetní techniky. Dalším argumentem pro volbu této metody je to, že se jedná o klíčovou metodu pro analýzu masové komunikace, tedy pro analýzu mediálních článků i propagandy (Krippendorff, 2019, s. 10–17), ačkoli v tomto případě nás spíše zajímá informační než mediální rozměr. V neposlední

⁶ Zde kolacionovaná data myšlena jako data spojená z více zdrojů a verifikovaná.

⁷ Typickým příkladem mohou být dva konkurující si politici v televizní debatě, kteří totožný graf o výsledcích ekonomiky v identickém časovém období interpretují jako zásluhy té či oné vlády.

radě je zde také argument, že díky této analýze může výzkumník získat zcela odlišnou úroveň porozumění v porovnání s běžným čtenářem (Krippendorff, 2019, s. xii).

Nevýhodou kvantitativní analýzy je to, že nemůžeme zachytit kompletní obraz zkoumaného předmětu, ale pouze vybíráme několik kritérií, která považujeme za relevantní, a jež lze tímto způsobem analyzovat.

Zkoumaný soubor bude představovat několik desítek médií a několik metadat k tisícům článků (většinou se jedná o kompletní nebo částečné relevantní datasety k webům). Měl by tedy celkem věrně reprezentovat náš předmět zájmu.

Jako doplňkové metody využiji popis a modelování. Celkově se pokusím ve výzkumu eliminovat subjektivní postoje a procesy a budu se snažit o maximálně věcný, popisný a pozitivní přístup.

V této práci neanalyzuji plné texty, ale zaměřuji se na metadata a v některých případech běžnému uživateli „neviditelná“ data ze zdrojového kódu. Jak uvádí Krippendorff (2019, s. 15–17), hlavním přínosem kvantitativního výzkumu je zpřístupnění něčeho, co běžný uživatel sám není schopen získat.

Základními analytickými jednotkami v této diplomové práci jsou článek, přesněji dostupná metadata k článku, obsah úvodních stránek vybraných webů a další dostupná data a metadata k webovým stránkám, včetně údajů o provozu stránek a chování uživatelů – zejména popisné a výkonové statistiky.

Základními údaji pro analýzu budou *Uniform Resource Locator* (URL) adresy článků (především jako identifikátory⁸), názvy článků, data zveřejnění článků, kategorie článků, klíčová slova či štítky⁹ článků a jména autorů. Významnou roli v této analýze budou mít tedy různá metadata, včetně zpětných odkazů na jiné weby (*backlinks*). Sociální média nebudou navzdory jejich vnímanému významu podrobněji analyzována – vzhledem k nízké reprezentativnosti dostupných dat.

⁸ URL adresa může obsahovat údaje o kategorii článku, název článku, datum vydání, údaje o autorovi, pořadí článku v porovnání s ostatními články na webu.

⁹ Použití štítků u článků je de facto předchůdcem twitterových hashtagů. Jeden z výzkumů (Kumar a kol., 2016, s. 711–712) kombinujících kvalitativní a kvantitativní přístup demonstroval praktické možnosti aplikace hashtagů na Twitteru k analýze vztahů mezi organizacemi – politickými stranami.

Specifikou mého výzkumu bude multizdrojovost. Jako zdroj dat využiji stránky webu Sputnik Česká republika a několika dalších zástupců tzv. „alternativních médií“. Primárně budu obsah stránek stahovat (*scrapovat*)¹⁰ pomocí *crawleru* Outwit Hub ve verzi Expert¹¹, tento program je vhodný pro osoby, které chtějí automatizovaně stahovat obsah webu (zejména strukturované databáze), a zároveň nedokážou psát vlastní skripty/programovat.¹² Program doporučují také různé publikace zabývající se online výzkumem nebo investigací (Dowd, 2020, s. 76; van Shie a kol., 2017, s. 191; Haddaway, 2015, s. 187–188), avšak zároveň někteří upozorňují na nutnost dodržování etiky výzkumu, např. v podobě informovaného souhlasu, pokud se jedná o osobní údaje (van Shie a kol., 2017, s. 183).

Jako další zdroje dat poslouží zejména služba Similarweb ukazující provoz na webech a propojení s dalšími weby. Zpětné odkazy (*backlinks*) na web Sputnik Česká republika získám ze zkušební verze webu Majestic. Údaje o podobnosti webů a chování uživatelů také doplní další nástroj¹³ pro optimalizaci webu (*Search Engine Optimization*, SEO) ve zkušební verzi, a to Ahrefs¹⁴. V oblasti interpretace dat budu brát v potaz také potenciální nepřesnosti webometrických nástrojů – viz např. výzkum porovnávající aktuální data z webů s méně přesnými daty prezentovanými službami Similarweb a Alexa (Prantl a Prantl, 2018).

Pro nalezení podobných webů použiji vedle dostupných seznamů „dezinformačních webů“, odkazy na těchto webech, open source nástroje Similar Sites a Podobné

¹⁰ Při scrapování je nutné dbát na legislativní omezení (ochrana osobních údajů) a etické standardy. Na stranu druhou, bez scrapingu bychom neměli k dispozici vyhledávače jako Seznam.cz a Google.com a řadu dalších online služeb, takže arbitrárně bychom techniku neměli odsuzovat. V této práci jsem stažená data využil nekomerčním, čistě k výzkumným účelům, stažená data jsem dále nešířil, ani jsem je nepoužil s cílem poškodit nějakou osobu či organizaci.

¹¹ Outwit Hub (Expert) verze 9.0.0.8 ze dne 6. 6. 2020 dostupná na adrese <https://www.outwit.com/>

¹² Na webu nejčastěji uživatelé doporučují program Scrapy (verze 2.5.0 ze dne 6. 4. 2021 dostupná na adrese <https://scrapy.org/>) vyžadující znalosti programovacího jazyka Python. Outwit Hub umožňuje stáhnout i kompletní obsah webu, podobně jako např. již neaktualizovaný, avšak stále funkční program HTTrack (verze 3.46-2 ze dne 20. 5. 2017 dostupná na adrese <https://www.httrack.com/>). Stažení celého webu je ale časově velmi náročné a neumožňuje nám zaměření na relevantní data. Navíc může dojít k přepsání odkazů či jiných metadat uvnitř webu. Množství dalších nástrojů využitelných pro scraping šedé literatury uvádí starší studie (Haddaway, 2015, s. 187–188), ale údaje o licencích či ceně za tyto služby již v některých případech nejsou platné.

¹³ Pro rychlé nalezení obdobných nástrojů doporučuji výzkumníkům weby AlternativeTo (<https://alternativeto.net/>) a Alternative (<https://alternative.me/>), kde stačí pouze zadat název nástroje, který výzkumník zná – v odpovědi na zadaný dotaz obdrží množství návrhů alternativních nástrojů (online, desktopových či mobilních aplikací) s uživatelskými recenzemi obsahujícími srovnání z hlediska licence, spolehlivosti a funkcionalit.

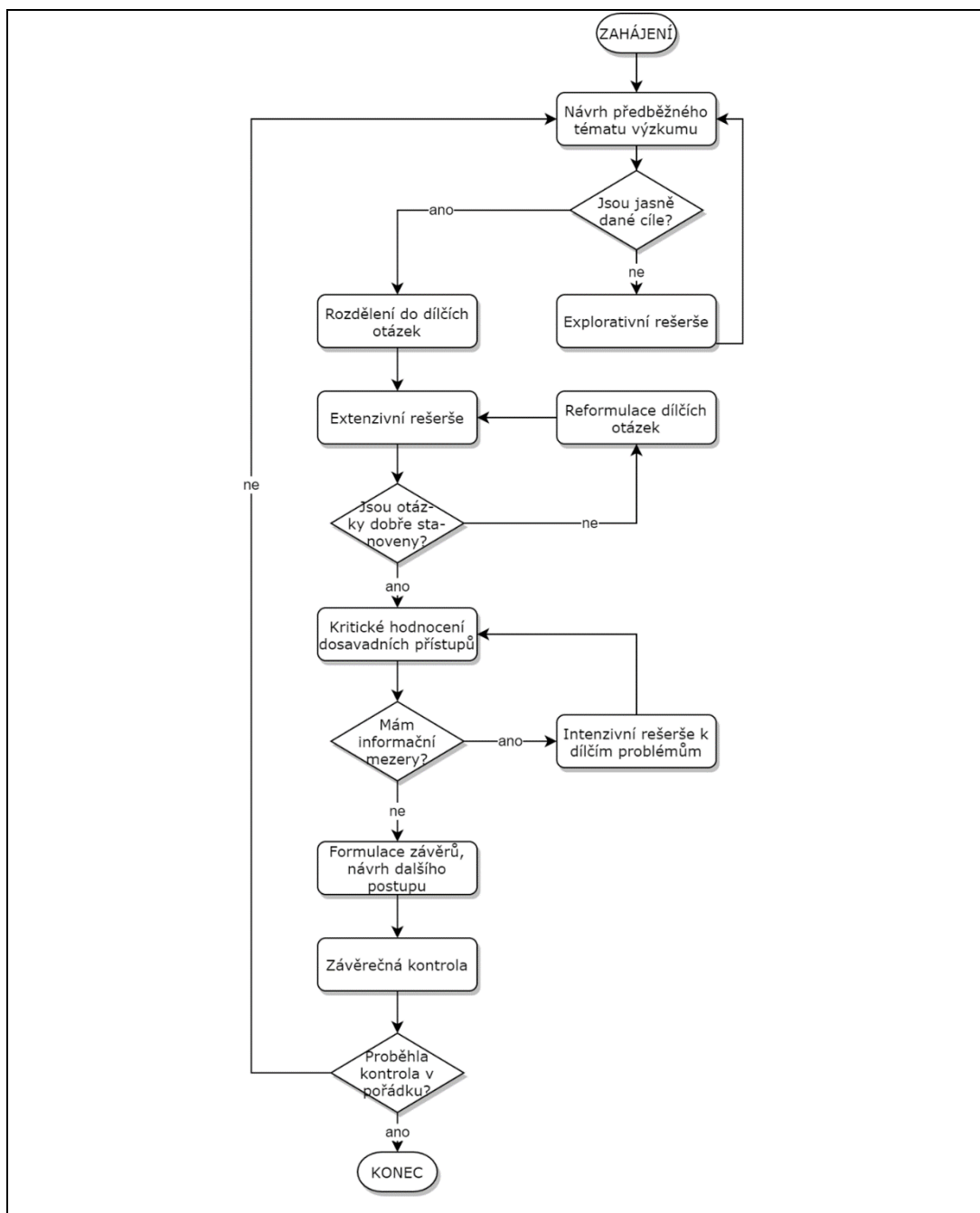
¹⁴ Zkušební verze komerčního nástroje Ahrefs dostupná na <https://ahrefs.com/>. Vydavatel Ahrefs Pte. Ltd.

stránky Google. Získaná data si uspořádám do vlastních databází (z časových důvodů pouze v podobě tabulek v aplikaci Microsoft Excel 2016), nad nimiž poté provedu analýzu. Pro modelování a vývojové diagramy použiji vedle kancelářských aplikací Microsoft Office také program Draw.io¹⁵ a pro vizualizace sítí využiji aplikaci Gephi.¹⁶

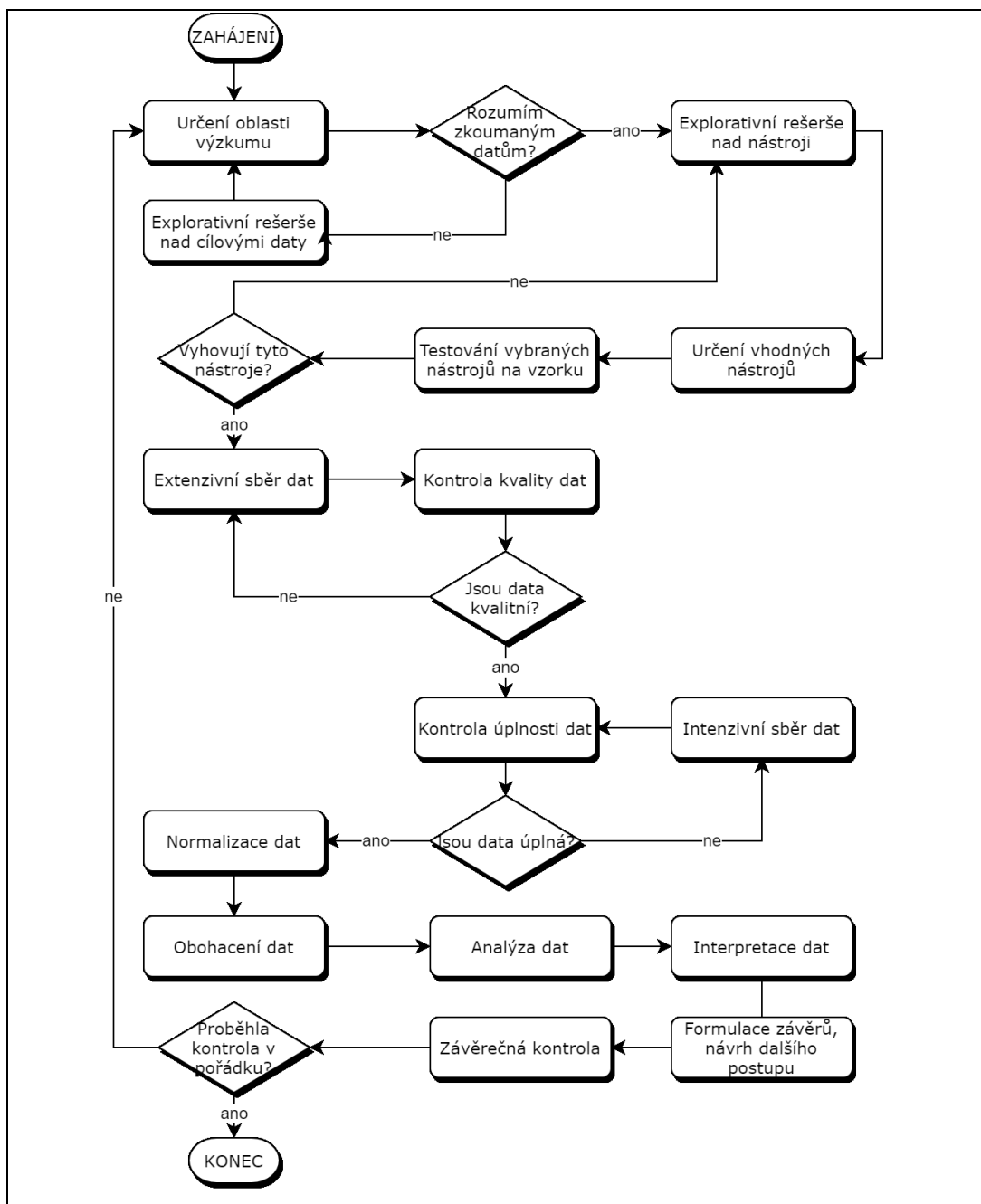
Vzhledem ke komplikovanosti tématu a komplexnosti zejména zdrojových dat, nejprve v této kapitole prezentuji *workflow* (pracovní postup) – sled základních činností, detailnější *workflow* pak budou uvedeny u postupu sběru dat v programu Outwit Hub v praktické části. Obecný postup pro teoretickou část znázorňuje Obrázek 1 a obecný postup pro praktickou část práce znázorňuje Obrázek 2.

¹⁵ Desktopová aplikace Draw.io verze 14.6.13 ze dne 13. 5. 2021 dostupná na <https://www.diagrams.net/>. Online aplikace Draw.io verze 13.7.9 ze dne 9. 10. 2020 dostupná na <https://app.diagrams.net/>.

¹⁶ Desktopový program Gephi verze 0.9.2 ze dne 26. září 2017 dostupný na adrese <https://gephi.org/>.

Obrázek 1: Workflow klíčových činností teoretické části práce (použitý software: Draw.io; zdroj: vlastní)

Obrázek 2: Workflow klíčových činností praktické části práce (použitý software: Draw.io; zdroj: vlastní)

Základním východiskem pro tuto práci by měla být analýza tématu z jednoho specifického dílčího úhlu pohledu, který by se zaměřil pouze na malou část tématu – zúžením tématu. Přestože se jedná o běžný úzus vědeckých výzkumů, takový přístup sám o sobě by mohl být zkreslující.

Pro vědecký výzkum – tedy domény informací či znalostí – stejně jako pro jakýkoli jiný obor lidské činnosti je symptomatická specializace. Specializace, nejenom akademická, má přínosy v jednoznačném vymezení informační oblasti zájmu,

vytváření vlastní terminologie a zdokonalování se v úzce zaměřené činnosti s jasným cílem.

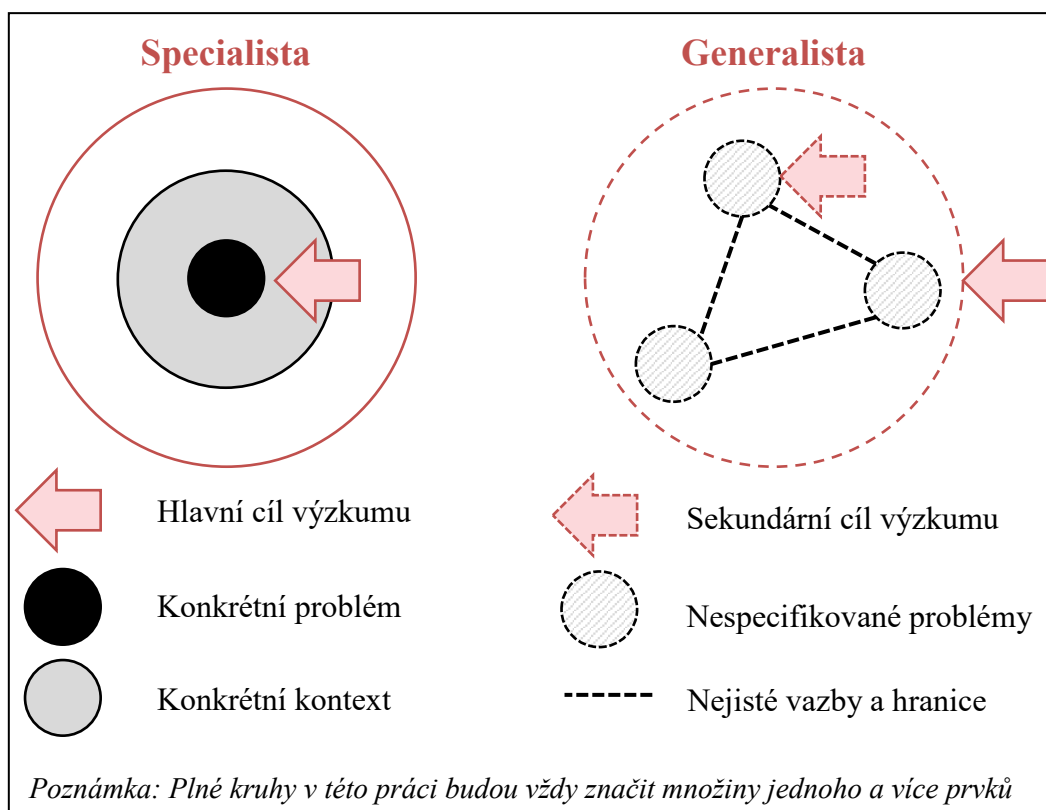
Uvedený rámec pak určuje i směřování výzkumu tak, aby se přesně definovaly cíle a dosáhlo se výsledků umožňujících kontrolu pomocí úzce vymezených specifických kritérií. Výhodou tedy je postupné zvyšování spolehlivosti teoretických modelů a postupné odstraňování chyb v praktických postupech.

Na stranu druhou, obecné či generalistické modely jsou abstraktnější, mají výrazně vyšší přenositelnost a jsou aplikovatelné na spektrum oblastí, jenže často v nich spatřujeme nejednoznačnosti a jejich spolehlivost zpravidla bývá nižší než jednotlivé specializované fungující modely.

Generalistické pojetí implicitně pracuje s propojením výzkumných oblastí a problémů – jejich podobností. V tomto pojetí tedy již pracujeme s určitým druhem sítě informačně-znalostní povahy (model sítí je klíčový pro vysvětlení mého přístupu k informacím). Srovnání obou přístupů viz Obrázek 3.

Zajímavé by například bylo srovnání nákladnosti a přínosů specifického výzkumu v porovnání s generalistickým výzkumem na vybraných tématech. Lze očekávat, že generalistický výzkum bude mít nižší průměrné náklady na získanou „jednotku informace“ (protože je možné jeho závěry aplikovat na více problémů), avšak kvůli očekávané nižší přesnosti z něj bude nižší užitek, pokud by jej měl ve všech aplikacích nahradit specifický výzkum.

Vzhledem ke specifčnosti tématu a zároveň zřejmé síťové povaze tématu i propojitelnosti s jinými tématy (sít' v rámci tématu i mimo něj), se chci pokusit o komplexní holistický pohled, jenž vznikne spojením obou přístupů. Bude to znamenat kombinaci množství přístupů, zdrojů a dat, které můžeme vnímat jako rozebíhající se cesty od centrálního tématu, avšak, při jejich podložení centrální zastřešující hypotézou, kterou zformuluji v závěru, budou fungovat podobně jako mozaika, jež bude mnohem názornějším nástrojem pro popis problému, kterým je Sputnik v prostředí alternativních médií, tedy „sít' sítí“ (pojem „sít' sítí“ bude detailněji osvětlen v části „Informace v systému her a nelineárních textů“).

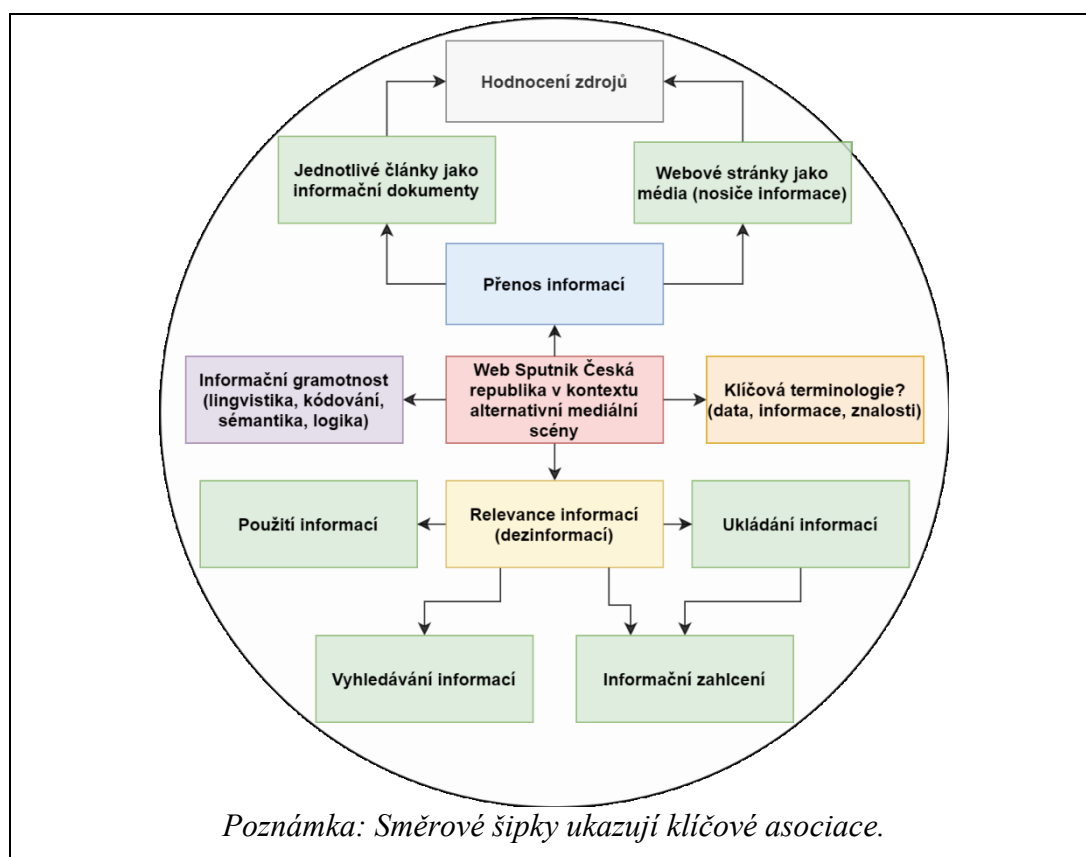

Obrázek 3: Srovnání přístupů specializovaného a generalistického výzkumu (zdroj: vlastní)

Důležitými aspekty této práce jsou modely. Pro zvolené téma je jedním z předvídatelných modelů model sítí, neboť práce se zabývá jedním z webů. Dalším modelem, který zde budu opakovaně vyzdvihoval je koncept tří sil, množin či entit, který bude reprezentovat Vennův diagram.

4. TEORETICKÁ ČÁST

V této kapitole, teoretické části práce, se budu věnovat informačnímu cyklu, postupně rozeberu různé přístupy k informacím a dezinformacím a alternativním médiím, protože tyto pojmy patří mezi základní pilíře tématu této práce.

Obrázek 4: Relevantní oblasti informačních věd a některá důležitá témata ve vztahu k této diplomové práci (zdroj: vlastní)

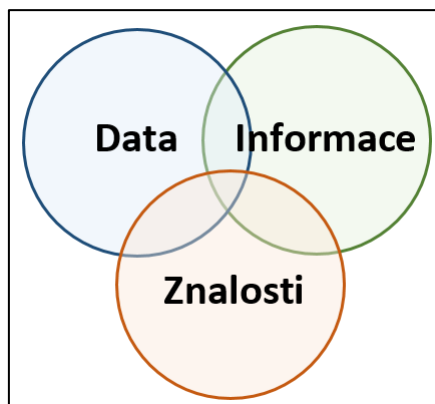
Obrázek 4 ukazuje několik důležitých elementů teoretické části této diplomové práce. Přestože vycházím z dílčích teorií a praktických metod, snažím se uchopit téma holisticky. Je sporné, zda lze téma analyzovat objektivně, avšak tento výchozí nedostatek lze možná částečně eliminovat aplikací širokého spektra teoretických konceptů a praktických postupů na zvolené téma.¹⁷

Zvolené zobrazení na grafice výše (Obrázek 4) opět naznačuje síťovou strukturu. Tento koncept pak představuje základní vlastnost nejen webových stránek a hypertextu, ale i informací jako takových. K síťovému uspořádání se budeme vracet i v následujících částech práce.

Jak jsem již naznačil v úvodu této kapitoly, jako základní koncept bych chtěl představit pojmy data, informace a znalosti v podobě Vennova diagramu. Chtěl jsem tímto zdůraznit relaci mezi těmito termíny, jejich rovnocennost, a zároveň jsem chtěl poukázat na to, že jednotlivé prvky mohou být totožné, viz Obrázek 5. Ideální

¹⁷ Lze argumentovat, že zvolený přístup působí příliš generalisticky, možná ale však vyhraněné nahlížení na problematiku dezinformací částí odborné i laické veřejnosti má příčiny právě ve fundamentálních teoriích a metodách informačních věd.

stav pak bude představovat co největší překrytí všech tří množinových objektů. Pojmy budou detailněji vysvětleny v části „Dezinformace v kontextu nového pohledu na data, informace a znalosti“.

Obrázek 5: Inovované znázornění dat, informací a znalostí (zdroj: vlastní)

4.1 Informace a dezinformace

V této části práce budu zcela záměrně proti sobě stavět skupiny kompatibilních i protichůdných teorií a přístupů, čímž chci poukázat na celkovou ambivalentnost dosavadních konceptů dezinformací, které jsou s tématem této diplomové práce implicitně spojeny.

4.1.1 Nepropojený informační cyklus

Jakožto student Ústavu informačních studií a knihovnictví analyzuji téma především z pohledu informační vědy (*information science*) a informační vědu, podobně jako Bawden a kol. (2017, s. 40), považuji za soubor různých vědních disciplín, proto zde budu používat pojem informační vědy v množném čísle (*information sciences*). Samotnou definici informačních věd zde nebudu šířeji rozebírat – např. podle jedné aktuální studie v čínském akademickém diskurzu koluje 128 různých definic pojmu informační věda (Zhou a kol., 2020, s. 1).

Vzhledem k tomu, že aplikované vědy, kam lze zařadit i informační vědy, mají díky online informačním databázím v současnosti téměř okamžitý globální dopad na vědecký diskurz, můžeme z výše uvedeného dovodit nejednotnost akademického diskurzu i z celosvětové perspektivy.

Ústředním teoretickým problémem informačních věd ve vztahu k tématu této diplomové práce je to, že se nejedná o teoretickou vědní disciplínu mající centrální

univerzální teorii. Informační vědy představují především praktické znalosti po teoretické stránce reprezentované dílčími funkčními modely.

V podstatě můžeme tvrdit, že **informační vědy se zabývají problémy informačního cyklu** resp. procesu (*information cycle/information process*), a tím způsobem, že (eklekticky) vyhledávají a vytvářejí teoretické modely a praktické metody, které poté aplikují na specifická témata problematiky systematického vyhledávání informací (*information seeking*), získávání informací (*information retrieval*), zpracování informací (*information processing*), ukládání informací (*storage of information*), předávání či sdílení informací (*dissemination of information/information sharing/information exchange*) a použití informací (*information use*). Výše zmiňovaná čínská studie (Zhou a kol., 2020, s. 2) uvádí, že zhruba polovina definic informační vědy akcentovala právě informační cyklus.

Informační vědy pak zpravidla tyto dílčí kroky spojují do komplexnějších celků, avšak v teoretickém výzkumu nedochází ke kompletnímu dokončení informačního cyklu. Zejména chybí systematický, komplexní a kvalitní výzkum v oblasti použití informací, tedy klíčové části informačního cyklu – bez této součásti je jakékoli informační úsilí spíše bezpředmětné.

V přehledové studii (Jansová, 2017, s. 56) pak vidíme, že uživatel informace (*information user*) jako prvek informačního cyklu či „fáze“ využití informací nepatří mezi hlavní témata předních vědeckých publikací. Např. v definicích bývá využití informací prezentováno v podstatě jako „*doplněk k vyhledávání informací*“ (Savolainen, 2009, s. 187). Přitom většina definic z analyzovaného čínského vědeckého diskurzu uvádí vedle informačního cyklu jako dva nejčastější akcenty maximalizaci využití informací uživateli a poskytování podpory a mentorování v oblasti řešení problémů a rozhodování (Zhou a kol., 2020, s. 2).

Význam spojení „využití informací“ mohou teoretické a empirické výzkumy nahrazovat „vnímanou užitečností“ (*perceived utility*) či relevancí informace (*information relevance*), která však nemusí věrně reprezentovat skutečné využití informací uživateli (Vakkari a kol., 2019, s. 889).

Rozdíl mezi vnímanou a skutečnou užitečností informace je podstatný i pro dezinformace, protože relevanci informací (resp. dezinformací) přirozeně

vyhodnocujeme jako první (podle toho filtrujeme a redukuje vstupní data)¹⁸, a až poté se případně pokoušíme ověřit pravdivost, protože ověření pravdivosti je obecně časově i intelektuálně náročný proces s negarantovaným výsledkem (nemáme zpětnou vazbu ve vztahu k našim závěrům). Nejjednodušší a zpravidla nejefektivnější cestou k ověření pravdivosti je použití jiného zdroje, pokud možno nám známého a prověřeného.

Proč se alespoň některým z nás může zdát, že právě oblast použití informací stojí na kraji teoretického zájmu? Možná je jednou z hlavních příčin této vnímané marginalizace (Savolainen, 2009, s. 187) ambivalentní terminologie informačních věd daná jejich roztržitostí nebo – z jiné perspektivy – interdisciplinaritou, ale také může jít o obecnější problém informační propasti mezi „neodbornými“¹⁹ uživateli (nevím, kde a jak informace najít) a „informačními profesionály“ (nevím, co a proč hledám a hlavně, nevím, jak tuto informaci uživatel použije) v online prostředí.

Neměli bychom ani opomíjet střet přístupů (nebo chybějící rovnocenný dialog) oborů zaměřených na lidský element a oborů zaměřených na technickou podstatu informačních systémů (Cibangu, 2015), v podstatě existuje digitální propast nikoli z pohledu uživatelů, tedy digitální propast mezi uživateli, ale tentokrát z pohledu teorie – „tvrdá věda“/*hard science* proti „měkké vědě“/*soft science* (Hedges, 1982, s. 443).

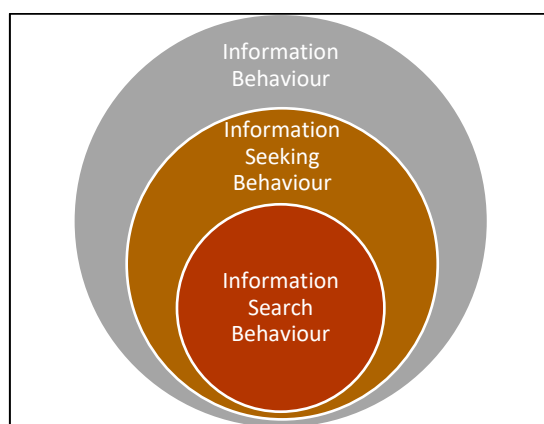
Tento stav však nemusíme nutně označit za trvalý, neboť můžeme očekávat, že současný vývoj v oblasti informačního cyklu, jestliže jej z pohledu informačních profesionálů chápeme jako službu, bude kopírovat světovou orientaci služeb na zákazníka (nejen z pohledu komunikace, ale holisticky v průběhu celého výrobního, dodavatelského či servisního řetězce), pak můžeme předpokládat, že i po stránce teoretické budou uživatelé informací dostávat více prostoru. Otázkou je,

¹⁸ Např. když přecházíme silnici, rozhlížíme se pouze směrem, odkud přijíždí auto – zajímají nás entity, které se účastní silničního provozu, ostatní objekty vnímáme pouze jako statické kulisy, jež nám vymezují nezbytný kontext, tj. víme, kde jsme a známe základní pravidla. Analogicky to může být třeba kreslicí plocha, která sice při procesu kresby tužkou je potřebná (odkud a kam se lze pohybovat), ale její detaily nás během kresby nezajímají.

¹⁹ Není to tak, že by uživatel byl informační laik. Spíše jde o to, že k některým zdrojům nemá přístup, neumí s nimi efektivně pracovat, nebo prostě nemá čas si tyto informace najít, a proto zde nastupuje informační profesionál (mediální či public relations agentura, tiskový, komunikační či mediální odbor, knihovna, rešeršér, investigátor a další).

zda se podaří jednoznačně, srozumitelně a efektivně propojit oblast využití informací s oblastí vyhledávání a získávání informací.

Důraz na vyhledávání a získávání informací a zároveň zaměření na uživatele můžeme spatřovat v oblasti informačního chování (*information behaviour*). Ačkoli definice informačního chování (Wilson, 2000, s. 49; Bates, 2010, s. 2381) obsahují pojem „použití informací“, je tento klíčový aspekt informačního chování v porovnání s vyhledáváním či získáváním informací značně upozaděn. Tento argument dokládá i skládaný „cibulový diagram“ předního teoretika informačního chování Wilsona, který ukazuje oblasti zaměření výzkumu, viz Obrázek 6.

Obrázek 6: Zaměření výzkumu informačního chování (zdroj: Wilson, 1999; vlastní úprava).

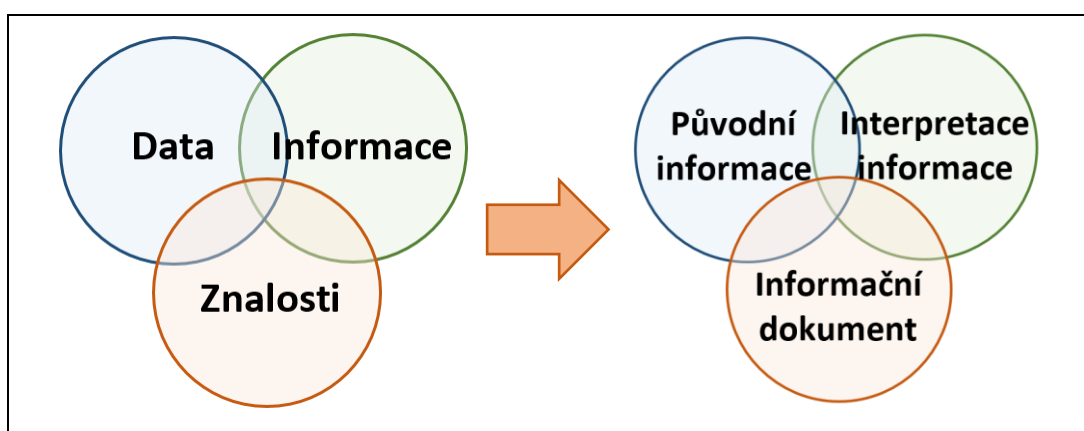
Zásadní problém vzhledem k této práci spatřuji v tom, že interakce s informačním prostředím probíhá neustále a podobné modely jsou aplikovatelné především ve speciálních případech, kdy uživatel provádí systematickou rešerši na určité téma, při nichž existuje informační potřeba (*information need*) ohraničená relativně dobře tematicky (máme definovaný dotaz), v čase (potřebujeme to zjistit k určitému termínu) a prostoru (máme předem určená daná místa či systémy, kde informace hledáme).

4.1.2 Knihovnictví a informace

Jedním z příkladů informačních věd více zaměřených na uživatele je knihovnictví, které pracuje s informacemi odlišně než kupříkladu média a agentury pro vztah s veřejností (*Public Relations*, PR). Informace se zde překrývá s pojmem informační dokument (a ten zase s pojmem znalost či znalosti), takže knihovnické pojetí informačního cyklu se více zaměřuje na řetězec tvorby, uchování, vyhledání, distribuce a použití informačních dokumentů. Mezi informační dokumenty

můžeme zařadit i webové stránky, resp. jejich jednotlivé články. Typickou kvantitativní metodou pro analýzu použití informačních dokumentů bude analýza počtu uživatelů (návštěvníků), počtu jejich návštěv, počtu jejich výpůjček a škály hodnocení jednotlivých dokumentů např. v kombinaci s geografickými a demografickými faktory (vzdělání, příjmy apod.).

Odlišnost webového prostředí od knih ve vztahu k uživateli spočívá v tom, že je virtuální a mezi sebou propojené – k webové stránce se lze „proklikat“, náhledy obsahu či celý obsah je sdílen i mimo původní webovou stránku²⁰. Tedy, jedná se o poměrně otevřený systém s vyšší úrovní mobility a variability (autoři a uživatelé nejsou výrazněji vázáni, zdroje jsou vysoce proměnlivé, může se měnit název, vzhled, doména i struktura webu, články se aktualizují nebo mohou mizet, v čase weby vznikají a zanikají v mnohem kratších intervalech než knihovny). Vymezení prostoru působnosti ve vztahu k uživatelům mají provozovatelé webu v porovnání s knihovnami potenciálně neomezený – možnost sledovat činnost uživatelů mimo webovou stránku, to v současnosti knihovny nemohou. Obrázek 7 ukazuje model odpovídající knihovnickému pojetí informací.

Obrázek 7: Množinové znázornění sémantiky teoretických pojmů data, informace a znalosti a jejich reprezentace v reálném informačním prostředí (vlastní)

Knihovnická odbornost přináší metody a nástroje, které jsou vhodné pro analýzu a ověřování internetových zdrojů. Jedním z takových nástrojů je test aktuálnosti, relevance, autority²¹, přesnosti a účelu (*Currency, Relevance, Authority, Accuracy, and Purpose*) v angličtině používaného pod zkratkou CRAAP²² (Blakeslee, 2004,

²⁰ Rovněž knihy na sebe mohou odkazovat, přebírat část svého obsahu, ale neumožňují uživateli se k původnímu obsahu dostat tak „snadno“, jako tomu je v případě webů.

²¹ Snaha podkopat autoritu druhé strany je typickým znakem informační války.

²² Někdy také pouze CRAP.

s. 6–7). Jedná se o inovaci obdobného setu kritérií používaného k hodnocení zdrojů již v roce 1978 (Caulfield, 2018).

Tento test v praxi využívají některé knihovnické a akademické instituce a zejména je vhodný k prověřování pochybných zdrojů především v online prostředí, včetně *fake news* (Landøy a kol., 2019, s. 77; Lewis, 2018; Duby, 2018; Blakeslee, 2004). Někteří autoři spojují metodu s ověřováním pravdivosti informací, *fact-checkingem* (Caulfield, 2018).

CRAAP test v podstatě spojuje dvě části, a to zdroj a informaci. Informace může být včasná, relevantní a věrohodná, naproti tomu zdroj může být spolehlivý, nestranný či zaujatý. **V prostředí internetových zdrojů pak bude velmi důležitým aspektem včasnost informace a autorita zdroje.**

Aplikace CRAAP testu na zdroj však může být extrémně náročná a vyžádat si řádově hodiny práce se zájmovým článkem a zdrojem (Caulfield, 2018). Výsledek tohoto zkoumání přitom nemusí být jednoznačný a vynaložený čas se nemusí projevit jako výhodná investice. Hlavním problémem metody ve vztahu k této práci je implicitní propojení zdroje s nějakou konkrétní informací, tzn., že zdroj může být nepoužitelný pro jednu konkrétní oblast, ale současně může excelovat v jiné oblasti.²³

Například Fieldingová (2019, s. 620–622) u CRAAP testu kritizovala přílišné zaměření na jeden zdroj, namísto hledání alternativních zdrojů informací, které je podle ní efektivnější.

Dále je třeba zdůraznit, že CRAAP test slouží pro cílené vyhledávání informací, takže se příliš nehodí pro informace, které získáme bez cíleného a systematického vyhledávání. Je spíše vhodný pro informační profesionály, kteří jsou prostředníky mezi zdrojem a uživatelem (Fielding, 2019, s. 620–622). Největšími nevýhodami této formy CRAAP testu, znemožňujícími praktickou aplikaci laiky, jsou však časová a znalostní náročnost. Test je potřeba aplikovat opakovaně a mít v něm

²³ Při větším množství dat zpravidla můžeme sledovat pouze (či nejprve) jedno z kritérií, např. včasnost tím, že seřadíme výsledky vyhledávání (na základě zvolené kategorie či klíčových slov) nebo obsahu webu dle nejnovějších příspěvků. Relevanci hodnotíme postupně (vstupní povrchní filtry a hloubkové zkoumání). Ostatní kritéria vyžadují znalost zdroje produkujícího příslušný obsah nebo je potřeba provést jeho analýzu. U zpravodajského obsahu můžeme k ověření původu použít různé zkratky – např. vyhledávání podobných obrázků v Bing/Yandex/Google Images apod. – nebo vyhledat určité entity či fráze.

praxi, protože některé otázky je potřeba interpretovat s určitým citem, například objektivitu nelze brát absolutně, avšak je potřeba vzít možné předpojatosti na vědomí. Mezi možné nedostatky CRAAP testu patří také překryv otázek, variabilita odpovědí, odlišná váha kritérií apod. (Lewis, 2018)

Caulfield (2019) preferuje jinou techniku (*Stop, investigate the source, find better coverage, trace claims, quotes and media to the original source, SIFT*) – zastav se, proveř zdroj, najdi lepší pokrytí, sleduj stopy, citace a média k původnímu zdroji. Tato metoda je kratší, lépe zapamatovatelná a algoritmizovatelná. SIFT klade důraz na reference zdrojů, hledání původního zdroje a zasazení informace od kontextu. SIFT také dbá na efektivní práci – neprozkoumejte vše, ale hledejte efektivně. Vysvětlení jednotlivých kroků od tohoto autora ale opět obsahují překrývající a redundantní informace, podobně jako některé části CRAAP testu. SIFT také předpokládá poněkud protekcionistický přístup k uživateli – „nečtěte zdroje, které mohou být rizikové“. V éře snadného šíření dezinformací je tato metoda možná lépe aplikovatelná. Metoda bude přinášet úspornější výsledky zejména v oblasti práce se zdrojem, v oblasti vlastní informace bude patrně rychlejší v případě dostatku informací v relevantních zdrojích.

4.1.3 Shannonova teorie komunikace

Dalším komplexnějším přístupem k informacím je Shannonova matematická teorie komunikace publikovaná v roce 1948 (Shannon, 2001). Tato teorie se běžně využívá pro definici informace a má velký praktický význam. Fyzikální vědy a matematické vědy již dlouho předtím spojovaly entropii s neuspořádaností systému či informací. V Shannonově matematické teorii komunikace míru entropie určovala pravděpodobnost výskytu znaků, tj. určitého kódu, nikoli jeho významu. Čím nižší pravděpodobnost výskytu znaku, tím vyšší byla jeho entropie. Entropie jednoho znaku se pak používala pro výpočet entropie celé zprávy. Hodnotu zprávy pak určovala míra nepravděpodobnosti, tedy čím nižší byla pravděpodobnost, tím větší byla míra entropie přenášené informace (Shannon, 2001, s. 10). Novější interpretace pak používají namísto pravděpodobnosti „psychologičtější“ pojem překvapivost (nepravděpodobné je překvapivé a hodnotné, jisté neobsahuje žádnou informaci), který zavedl Tribus (1961, s. 64–65).

Pro kontext dodejme, že Shannonova entropie, sloužila zejména k řešení problému kvantifikace množství přenášené informace, tedy spíše dat, a to čistě za účelem

zjišťování kapacity komunikačního kanálu, nalezení efektivního kódování a eliminace efektu komunikačního šumu. Pro Shannonův komunikační řetězec je význam zprávy irelevantní (Shannon, 2001, s. 1).

Vzhledem k tomu, že Shannon nepracuje s přesně vymezenými pojmy, jeho práce vyvolává nepřesné interpretace i v současnosti. Především problematická je formulace o rozdílu v neuspořádanosti či nejistotě systému před přijetím zprávy a po obdržení zprávy, tento rozdíl je podle Shannona chybějící informací (*missing information*), mírou entropie zprávy (Shannon, 2001, s. 20).

Shannonova teorie je rozvinutím práce Hartleyho (1928) o přenosu informace, přičemž po matematické stránce jsou oba modely značně podobné. Hartley i později Shannon (Shannon, 2001) odbourávají psychologický faktor –, ačkoli Shannon zmiňuje lidský faktor na vstupu a výstupu svého matematického modelu komunikace – a sémantický faktor v komunikaci a oba používají logaritmickou škálu jako základ rovnic pro výpočet množství informace. Zajímavé je také to, že podle Hartleyho není ekonomické využívat plnou komunikační kapacitu informačního kanálu. Hartleyho práce je ve vztahu k informacím mnohem srozumitelnější. Zejména explicitně definuje, čeho se jeho práce týká a zcela jasně říká, co myslí pojmem „informace“. (Hartley, 1928, s. 535–537).

Širší teorií – nebo alternativou? – k Shannonově entropii je von Neumannova entropie, definovaná ještě dříve než Shannon publikoval svůj stěžejní článek (Shannon, 2001). Tato entropie je obecnější, je postavená rovněž na rozdělení pravděpodobnosti náhodné proměnné, tj. výskytu částic v určitém (mikro)stavu, ale na rozdíl od Shannona může mít i negativní hodnotu. Po diskuzích se Shannonem von Neumann prohlásil, že bude lepší považovat Shannonovu entropii za zvláštní případ von Neumannovy entropie (Tribus a McIrvine, 1971, s. 180).

Zatímco Shannonova entropie se využívá v oblasti kódování informací současných digitálních technologií, kde jednotkami informací jsou bity (Vajapeyam, 2014, s. 1–3), Von Neumannova entropie se využívá ve stále se vyvíjející kvantové informační teorii (Kak, 2009, s. 2), která má aplikaci v technologiích kvantových počítačů – jako jednotka informace byly v 90. letech 20. století zavedeny qubity (Schumacher, 1995, s. 2738). Jak uvádí Schumacher, tyto jednotky mj. slouží

k vyjádření nákladů (finančních, materiálových či energetických) na zpracování, uchování či přenos informací.

Von Neumannovu entropii dále rozšířil Cholevo, jenž určil rovnici maximálního množství informací přenášených kvantovým komunikačním kanálem (Holevo, 1973, s. 3). Cerf spolu s Adamim (Cerf a Adami, 1995, s. 5194) se zase pokusili vytvořit jednotnou teorii vycházející z fundamentálních rozdílů mezi Shannonovou a von Neumannovou entropií, přičemž jejich informační teorie kvantové mechaniky zcela stojí na operátorech hustoty.

Inovativní přístup k entropii využívané v informační vědě měli v 60. a 70. letech 20. století Kolmogorov (1965, s. 3–11), Martin-Löf (1966, s. 602, 608) a Solomonoff (1978, s. 422, 429), kteří se podíleli na rozvoji algoritmické informační teorie. Tato teorie je odlišná od Shannonovy entropie založené na rozložení pravděpodobnosti – Kolmogorov (1968, s. 662–664) argumentoval, že pro řadu veličin nemáme rozdělení pravděpodobnosti, dokonce ani neznáme všechny možné stavy této proměnné. Kolmogorov pak doporučoval pracovat s náhodnou veličinou a míru entropie, tj. množství informace, odvozoval entropii od složitosti algoritmů.

Analogicky bychom mohli uvažovat, zda míra komplexity webových stránek a míra komplexity společnosti budou mít vliv na šíření a dopad informací či dezinformací, nebo zda je postačující „plochý“ Shannonův model zaměřený na rozložení pravděpodobnosti proměnných.

Ze Shannonovy teorie možná poněkud paradoxně (z pohledu možné záporné hodnoty informace) vycházejí také různé matematické přístupy k meznímu užítku z informací (co je mezní užitek ve vztahu k informacím vysvětlím v části „Ekonomické modely a hodnocení přínosu informací“).

S různými konceptuálními modely, včetně Shannonovy entropie, je kompatibilní kolektivem autorů (Allen a kol., 2017, s. 1–4) navrhovaný mezní užitek z informací jako nástroj pro popis komplexních systémů, který nám umožňuje určit, do jaké míry lze systém popsat s omezeným množstvím informací.

Pokud víme, že zdroj nám přináší informaci, jejíž entropie není nula, může být její entropie pouze kladná. Podle Shannona tak nemůže existovat informace se zápornou hodnotou. Toto lze označit za největší slabinu Shannonovy teorie. To, že

Shannonova informace nemůže být negativní, kritizoval např. Floridi (2009, s. 24, 28), podle něhož může hodnota informace činit od -1 do 1.

Shannonova entropie má pro informační vědu (nikoli informatiku) i jiná teoretická a praktická omezení související s relativní uzavřeností Shannonova modelu.²⁴ Proto bychom k jejímu použití měli přistupovat obezřetně – může platit za určitých, jinak nezměněných podmínek (*ceteris paribus*) v určitém uzavřeném systému.

V reálných životních situacích často nejsme schopni zjistit neurčitost, nemáme totiž jasně dáno, kde jsme a kam se chceme dostat, tj. nejsme schopni určit, do jaké míry naše volby ovlivňuje podvědomí či jiné skryté a obtížně zmapovatelné procesy. Na druhou stranu v omezených případech může entropie fungovat – máme jasně formulovaný informační dotaz nebo jsme ve stavu, kdy nějaká informace je lepší než žádná, protože hlavní je učinit rozhodnutí.

Pokud teoreticky považujeme dezinformaci za opak informace, nebo za informaci s negativním dopadem, znamená to, že se po obdržení dezinformace zvyšuje nejistota příjemce dezinformace? Mohli bychom analogicky uvažovat, že zde budou existovat rovněž nezmapovatelné faktory, které budou naopak nejistotu z obdržené dezinformace mitigovat²⁵. Navíc, ve zvláštních případech může být důležitější se rozhodnout i „špatně“ na základě dezinformace než nerozhodnout se vůbec.

V případě běžného uživatele²⁶ v reálných situacích nemusí docházet k rozlišování informace a dezinformace, protože je pro něj důležitější nalézt cestu ven (z určité různě závažné životní situace) či posunout se dál (rozhodnout se), v některých případech zase nemusí obdržet relevantní zpětnou vazbu (již řeší jiné problémy)

²⁴ Ad 1) Pro výpočet entropie máme implicitní předpoklad, že osoba, organizace nebo zařízení, které jsou konečnými příjemci informace, disponují schopností okamžitě transformovat „informaci“ (přijatou zprávu) v nějaký výstup, zejména rozhodnutí (např. dokud se nerozhodnu, tak vnímaná nejistota přetrvává). Ad 2) Dalším nedostatkem je kvantitativní povaha entropie, která nedokáže zachytit síťovou povahu informace a případně také webu jako takového. Ad 3) Zejména pak zde máme problém, že pracujeme pouze s jedním zdrojem, abstrahujeme od toho, že se jednotlivé zdroje a kanály mohou ovlivňovat. Ve fázi přenosu tak můžeme mít představu o potenciální hodnotě informace, pouze tím ale odsuneme problém do fáze zpracování informace. Ad 4) Když bychom tuto úvahu rozvinuli ad absurdum, velmi vysoký počet přijatých zpráv blížící se „nekonečnému“ množství přijaté informace by znamenal téměř stoprocentní jistotu. V reálném světě narážíme na problémy spojené se schopností informace zpracovat, řešíme konfliktnost zpráv a stanovení rozumné míry vysílaných, přijímaných a zpracovaných dat včetně jejich dočasného nebo dlouhodobého ukládání.

²⁵ Ve spojitosti s bojem proti dezinformacím se někdy používá anglický termín mitigation, tj. zmírňování dopadů (Bhattacharjee a kol., 2020, s. 1).

²⁶ Jiná situace bude u informačních specialistů.

nebo ji obdrží pozdě. Takové situace ukazují na ne zcela jasnou hranici toho, jak informace a dezinformace mohou ovlivnit naše jednání.

Když přijímáme informace, musíme je umět je třídit a filtrovat. Takový proces se děje automaticky, což znamená, že ze spektra datových toků, vnímáme vždy jen úzkou část (např. lidská pozornost). V kombinaci se Shannonovým modelem by se to dalo považovat za šum, ale tyto podněty závislé na vnějších faktorech nelze vměstnat do jednoduchého dílčího modelu. Je tedy diskutabilní, zda pro současnou aplikaci na informace z reálného prostředí ve smyslu jejich využitelnosti je Shannonův model využitelný či nikoliv.

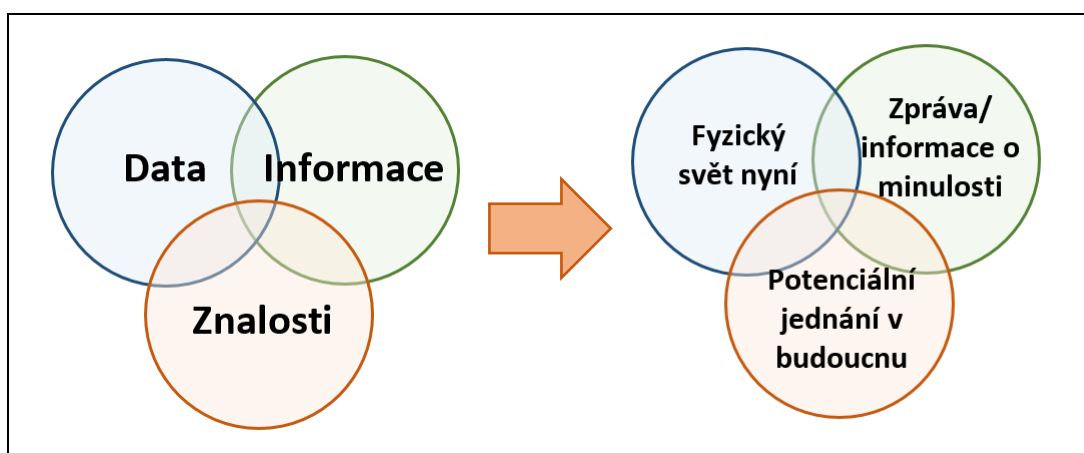
Když se na Shannonovu matematickou teorii komunikace podíváme z ontologického pohledu, možná dojdeme k závěru, že tato teorie pracuje pouze s přenosy dat, kapacitou komunikačního kanálu, nikoli s „informací“ v systému dat, informací a znalostí. V podstatě je možné Shannonovu teorii aplikovat na informační výměnu mezi dvěma jednoduchými uzavřenými systémy, nikoli na jejich kombinace a tím spíše ne na komplexní živé systémy.

Pokud bychom trvali na tom, že Shannonova matematická teorie komunikace se týká informací a nikoli dat, pak musíme rovněž namítnout, že ignoruje možné interpretace obsahu, nebere v potaz víceznačnost, vztah zpráv mezi sebou, využívání více kanálů současně a zpožděné použití informace obsažené ve zprávě.

Shannonovu teorii komunikace ve vztahu k informačním vědám by šlo inovovat nahrazením pojmu data pojmem fyzický svět a nahrazením pojmu znalosti pojmem potenciální jednání. Jedná se o sémanticky odlišné pojmy, avšak pro praktické využití je taková analogie dostatečná, viz Obrázek 8.

Míra překryvu těchto množin bude určovat hranice po naše rozhodování a budoucí jednání – nízký překryv bude znamenat omezenou rozhodovací schopnost a vysoký překryv bude znamenat velkou rozhodovací schopnost. Jestliže tedy máme informace o fyzickém světě a máme informace o našem potenciálním jednání, jsme schopni se kvalitně rozhodovat.

Překážkou je především **kognitivní bariéra**²⁷, která má časový rozměr. Data představují pouze stav světa v přítomnosti, zpráva se vždy týká stavu světa v minulosti (i v případě predikce pracujeme s minulými informacemi „popisujícími“ minulá data, nikoli s informacemi budoucími²⁸) a potenciální jednání je vždy „záležitostí“ budoucnosti, která může korelovat se současností, ale může být zcela oddělená (scénáře, s nimiž jsme nepočítali).²⁹ Časový deficit tedy představuje nemožnost získat aktuální data (což ovšem u řady aktivit nemusí vadit). Jinak řečeno, znalosti vycházející z minulé zkušenosti mohou adekvátně s přijatelnou chybovostí reagovat na budoucí stavy světa, mohou se ale také značně odlišovat, zejména pokud je pro nás problém nový, špatně strukturovaný nebo v případě, kdy nejsme schopni rozpoznat problém. **Proto je zapotřebí informace periodicky revidovat, pracovat se spektrem zdrojů a mít systém zpětné vazby pro včasné odhalení chyb.**

Obrázek 8: Reinterpretace dat, informací a znalostí pro inovovaný Shannonův model komunikace (vlastní)

Zpochybnitelnost Shannonovy entropie jakožto měřítka informace pro živé systémy můžeme spatřit i v empirickém výzkumu Lynn a kol. (2020, s. 965), který

²⁷ V oblasti informačních věd a knihovnictví se kognitivní bariéry spojují např. s různými osobnostními nedostatky, které mají převážně negativní vliv na zpracování informací, ale současně mohou mít i pozitivní vliv (Savolainen, 2015).

²⁸ Informace, která je pro nás relevantní, se sice vztahuje k budoucnosti, ale vždy reprezentuje minulé stavy, zkušenosti z minulosti. Vhodným přirovnáním, je např. rozhodování v oblasti investic, kdy se v případě investování do různých fondů rozhodujeme podle jejich výkonnosti v minulosti. Pakliže uvažujeme komplexněji, bereme v potaz i jiné faktory, např. vývoj jiných finančních produktů, vývoj v oblasti bezpečnosti, společnosti či technologií. Predikce potom je syntézou minulých stavů těchto faktorů obohacená o historickou zkušenost a podle toho vytváříme trendy křivky budoucího vývoje – základní model může obsahovat různá tempa růstu, poklesu či stagnace, pokročilejší model může obsahovat střídání růstu a poklesu nebo očekávat indikátory změn trendu.

²⁹ Odlišný přístup nabízí např. Veryard (2020), podle něhož jsou data a znalosti v minulosti a informace v přítomnosti.

při analýze síťových struktur dospěl k poznatkům, že informace vnímaná lidmi je značně odlišná od skutečné informace (entropie) v daném informačním systému. Podle tohoto výzkumu informace lidé vnímají mimo entropii – sítě se stejnou mírou entropie tak lidé vnímali odlišně, rozhodující roli podle výzkumníků hrála zejména topologie (uspořádání) sítě (Lynn a kol., 2020, s. 965, 969).

4.1.4 Živé systémy a fyzikální podstata informace

Webové stránky, jakožto soubor vydavatelů, autorů, infrastruktury, obsahu webů, technologií a případně také uživatelů, lze charakterizovat jako druh živého systému (*living system*) v souladu s teorií živých systémů, rozvinutou biologem Millerem (1978). Obdobným způsobem pak budeme pracovat s tzv. „mainstreamovými médii“ (*mainstream media*).

Miller (1978, s. 11) pracuje také se Shannonovou entropií (*entropy*), avšak používá rovněž koncept negativní entropie (*negative entropy*) s nímž přišel v roce 1944 Schrödinger (Schrödinger a Penrose, 2012, s. 72) a následně ji ve zkrácené formě, negentropie (*negentropy*), do vědeckého diskurzu zavedl Brillouin v roce 1956 (Brillouin, 2013).

Již Schrödinger uváděl, že živé organismy potřebují ke správnému fungování negativní entropii (Schrödinger a Penrose, 2012, s. 72). Shannon o něco později ve své matematické teorii komunikace v podstatě analogickou entropii použil jako měřítko informace (Shannon, 2001, s. 11).

Přední fyzikální teorie pak pracují s tímto fyzickým pojetím informace, včetně Shannonovy matematické teorie komunikace. Na něj dále navazuje většina výzkumů, která se snaží informační entropii nebo informace kvantifikovat (Kolmogorov, 1968; Claxton a kol., 2001; Wilson, 2015). Je otázkou, jestli je tento koncept správný, protože sémanticky fyzikální informace – tedy spíše data – jsou esenciální součástí Vesmíru, zatímco informace, s nimiž pracujeme my, tj. to, co dává smysl lidem resp. našemu mozku, jsou spíše kombinací většího množství těchto dílčích esenciálních informací, po jejich překódování do nám srozumitelného významu a vnímáme je jako virtuální reinterpretaci fyzického světa.

Tato diskuze se prolíná či je analogická s otázkou determinismu. Široký pojem determinismus ve své přísné formě znamená, že vše je předem dané a podle některých by tedy determinismus v „čisté formě“ znamenal nemožnost existence

svobodné vůle (Berofsky, 1971, s. 1-3) – jedná se tedy o podstatný faktor nejen vzhledem k lidskému bytí, ale také právě k záležitostem zpracování informací.³⁰

Pokud bychom se přiklonili k deterministické povaze světa,³¹ znamenalo by to, že to jací jsme, je dáno „předem“. Pak bychom nebyli těmi, kdo rozhodují, ale pouze jedním jednou ze „součástí“ fungujícího stroje. Takový koncept je značně podobný i různým archaickým modelům vyzdvihujícím životní osudy jako předem připravené trajektorie – stejný model se objevuje i v náboženských konceptech, astrologii či ezoterice, která je klíčová pro některá alternativní média.

Z informačního hlediska můžeme informace chápat jako něco, co nás svazuje, determinuje – vstupem do informačního prostředí se člověk dostává do stavu „informační nesvobody“. Tedy, můžeme vyslovit tezi, že chování je dáno sítími našich fyzikálních, biologických, sociálních, ekonomických, psychologických a informačních vazeb, a pokud je tato teze pravdivá, pak neexistuje svobodná vůle.³²

Jenže můžeme namítnout, že s absencí svobodné vůle nesouhlasí i někteří deterministé, například Layzer poukázal na to, že od vzniku Vesmíru dochází ke strmějšímu růstu maximální možné entropie v porovnání se skutečnou entropií, toto nazývá evolucí přirozeného řádu. Tento kosmolog se ve své knize pokusil o propojení kvantové mechaniky s druhým termodynamickým zákonem. Velkou část také věnoval otázce myšlení a právě nárůstem entropie chtěl poukázat na existenci svobodné vůle. (Layzer, 1991).

³⁰ Není snad každá otázka „proč?“ myšlena deterministicky? Jestliže se pouštíme do rozklíčování kauzality, neměli bychom pracovat s dalšími úseky kauzality? Kde potom končí kauzalita a začíná nahodilost?

³¹ Určit, zda je svět deterministický či není, nebo zda je dokonce obojím, je pod naši současnou rozlišovací schopnost. Tato nejistota je asi vhodnější pro motivaci a zachování konzistence v rozhodování a jednání, přece jen pro fungování lidského vědomí je irelevantní, zda Vesmír funguje deterministicky či nahodile, potřebuje naději (vyhlídka možné změny). Jiné by to bylo, pokud by tento stav nebyl stabilní a mechanismy by se měnily (např. dvě soupeřící „neviditelné“ síly v pozadí zkoumaných jevů).

³² Dospělý člověk si možná takové vztahy neuvědomuje, protože může být spokojený se svým stavem a nemusí jej okolnosti nutit myslet „jinak“, proto mu v rámci běžného života možnost volby připadá jako samozřejmost. V případě dětí či dospívajících ale nesvoboda je patrná mnohem více – vytvoření hranic je podstatou výchovy, jinak dítě nevychováme a možná ho tím dokonce i ohrožujeme – ale existují i jiné vztahy a vazby, které dětem nastavujeme, a to často bez jejich souhlasu, ať už se jedná o přátele, vzdělání, zájmové aktivity ze strany rodičů či národní a nadnárodní ekonomické, sociální, environmentální (a ruku v ruce s tím) i informační vztahy a vazby, které mohou představovat například preference určitých produktů či značek, nebo budoucí závazky v podobě kapitálových a tržních vztahů (mezinárodní obchod, státní dluh) či ekologická zátěž (nejen koncentrace jistých aerosolů, ale i obecně znečištění) ze strany celého lidstva.

V reálných situacích si pak pragmaticky můžeme připouštět existenci jak determinismu nebo kauzality, tak nahodilosti či náhody. Možná nejsme schopni přesně popsat, jak věci fungují, ani v jakém konceptuálním modelu se nacházíme, ale za každou entitou, relací či procesem vidíme informace.³³

Podle Millera (1978, s. 18) i Schrödingera (Schrödinger a Penrose, 2012, s. 72) život (živé systémy) potřebuje neustálý přísun hmoty, energie a informací. Pokud se systém těmito vstupům uzavře, dojde k jeho zániku (Miller, 1978, s. 18). **Z pohledu živých systémů tedy můžeme spatřovat potřebu existence obousměrných informačních toků, které jsou živým systémem regulovány.**

Zajímavostí na Millerově konceptu je také odlišnost od standardně vyučovaného uspořádání živé přírody (organely, buňky, tkáně, orgány a systémy orgánů, organismy, populace, společenství, ekosystémy³⁴ a biosféra), když zavádí do jednotlivých úrovní živých systémů rovněž organizace. Miller tak rozlišuje sedm úrovní – buňky, orgány, organismy, skupiny, organizace, společnosti a nadnárodní systémy (Miller, 1978, s. 4).

Z dostupných poznatků o informacích ve vztahu k živým systémům lze usoudit, že informace i myšlení chápeme příliš antropocentricky – např. podle jedné z definic informace představuje „*konkrétní strukturu organizace hmoty a energie, již dala význam lidská bytost*“ (Bawden a kol., 2017, s. 103).

Z pohledu informační vědy můžeme živý systém definovat jako systém, který ve svém standardním stavu zpracovává informace za účelem zachování sebe sama, což jde ještě za rámec vytvořený Millerem, který za živé systémy považoval pouze živé buňky a jejich komplexnější uspořádání.

Tato definice na rozdíl od dřívějších definic živých systémů (Miller, 1978, s. 18) neřeší vnitřní uspořádání systémů a klade důraz na informační aspekt. Z pohledu

³³ Patrně v důsledku technologického vývoje považujeme nynější vliv informací za bezprecedentní. Například část z nás se dostává do stavu stresu přisuzovanému „nadbytku informací“ či „informačnímu zahlcení“. Kvantitativní výzkum (Horrigan, 2016, s.2–3) ale ukazuje, že informační zahlcení pociťuje jako problém pouze část populace a může se tedy jednat např. o dočasný problém, kterému se lze přizpůsobit (např. naučit se prioritizovat).

³⁴ V úvodu jsem pro „alternativní média“ použil označení „ekosystém“. Učinil jsem tak proto, že chci zdůraznit jeho komplexitu a naznačit složité uspořádání uvnitř tohoto systému a zároveň poukázat na provázanost s dalšími systémy.

informačního je tedy indiferentní, jestli je základem takového systému buňka, člověk, polovodičový obvod nebo jestli je tento živý systém čistě virtuální.

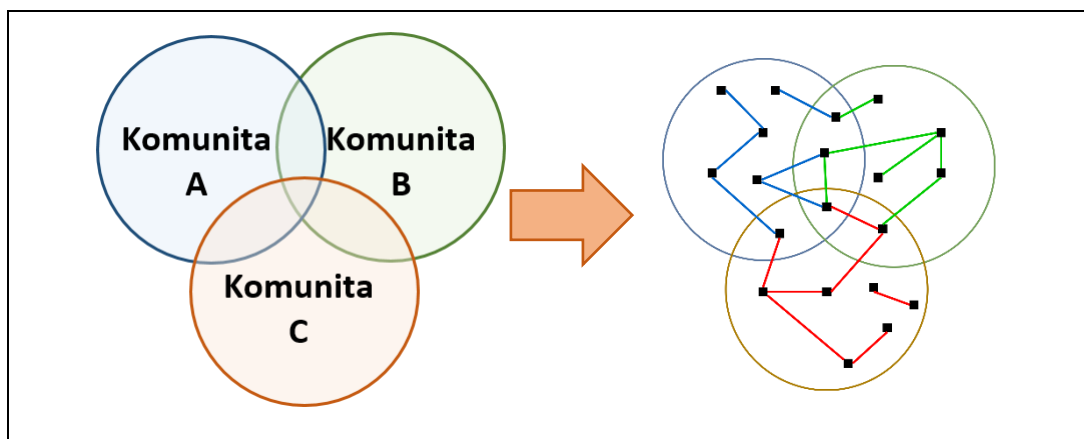
Z uvedené definice vyplývá, že systém může nabývat dvou stavů – standardního a nestandardního. Standardní stav představuje stav, kdy hlavním úkolem systému je zachovat svoji existenci. Naproti tomu nestandardní stav znamená takový stav systému, ve kterém není hlavním úkolem zachovat svoji existenci.

Lze předpokládat, že ve standardním stavu budou mít nejvyšší hodnotu informace, které mají přímý vliv na existenci nebo neexistenci systému. V nestandardním stavu potom bude hodnota informací indiferentní. Díky tomu můžeme teoreticky určit maximální hodnotu informace.

Můžeme předpokládat, že živé systémy implicitně musejí pracovat s hodnotou informací a nějakým způsobem je prioritizovat. Například člověk, který přechází silnici, aktivně pátrá po informacích typu: „Mám zelenou? Jede auto?“ Organizace, která působí v nějakém oboru, nebo se jedná i o firmu na trhu, bude přijímat informace o svých zaměstnancích, o zákaznících, o konkurenci a tyto informace bude třídit a vyhodnocovat.

Práce s informacemi pak není jednosměrný proces, ale funguje obousměrně. Člověk, který se chystá přejít silnici, se rozhlíží, a tím vydává signál ostatním účastníkům silničního provozu, že bude přecházet silnici. Obdobně firma, která obdrží reference od zákazníků, na ně bude reagovat, a když nebude reagovat na reference, bude reagovat alespoň na vývoj tržeb, které jsou odrazem zájmu zákazníků. Je zde tedy alespoň minimální automatická „zpětná vazba“.

Člověk i entity vyšších řádů tudíž přijímají a vysílají informace, modulují své informační chování, a tím se snaží bránit svoji existenci. Z výše uvedeného je zřejmé, že entita bez komunikačních kanálů nemůže existovat. Lidé tedy mezi sebou navzájem vytvářejí komunikační kanály, které často mají pouze omezenou platnost. Po deaktivaci původních komunikačních kanálů vznikají nové komunikační kanály. Komunikační kanály mezi entitami zároveň mohou znamenat určitou míru vzájemné závislosti, toto propojení bude významné zejména v případě ohraničených celků vyššího řádu v Millerově pojetí skupin organizmů, tj. osob, v současnosti tento termín sémanticky nahrazuje termín komunita. V grafickém vyjádření pak systémy vazeb budou mít podobu sítí, viz Obrázek 9.

Obrázek 9: Schematické znázornění sítě mezi osobami a jejich shlukování do komunit (zdroj: vlastní)

Obdobným způsobem fungují i webové stránky, avšak s tím rozdílem, že informační toky směrem ke čtenářům jsou na první pohled mnohem viditelnější. V případě placených zdrojů to je samozřejmě viditelné na počtu odběrů. To, že si čtenáři přečtou určitý článek na webu, pak většina médií je schopná registrovat pomocí různých počítadel návštěvnosti na webu nebo pokročilejšími analytickými nástroji, které sledují kdo, odkud a kam přistupuje, stěžejním nástrojem propojujícím vyhledávání informací a pohyb na webech je nástroj typu Google Analytics a podobná *cookies*. Další možnou cestou, jak se informovat o zájmu uživatelů, je sledování příjmů z reklam (za nákupy uskutečněné po kliknutí na banner partnera).

Interakce probíhá i mezi vyššími celky, tj. „mainstreamovými“ a „alternativními médii“. Obě skupiny médií se vůči sobě vymezují a referují o sobě. Tyto dvě skupiny ale nestačí pro popis stávajícího mediálního prostředí, proto zde ještě musí existovat další skupina médií, takže realističtější model bude odpovídat dřívějšímu znázornění komunit, viz Obrázek 9.

4.1.5 Ekonomické modely a hodnocení přínosu informací

V teorii rozhodování se již v současné používají některé postupy, které umožňují kvantitativně vyjádřit hodnotu informace pomocí analýzy hodnoty informace (*value of information analysis*). Tyto metody, využívající mj. Bayesovské statistiky (Claxton a kol., 2001, s. 39) i mezní užitek (Wilson, 2015 s. 105), lze poměrně úspěšně aplikovat v oblastech, kde máme jasně definovaný rozsah informací, které jsou k dispozici, jsme schopni určit velikost informační mezery a možné cílové stavy světa (což je podobné fyzikálnímu pojetí informace), dokážeme poměrně

přesně zjistit očekávanou hodnotu informace (*expected value of information*), a také známe příslušná rozhodnutí, jak požadovaných stavů dosáhnout.

Očekávanou hodnotu informací lze zpravidla odhadnout v oblasti investic, marketingu nebo zdravotnictví. Často jsou k dispozici jednoznačně srozumitelné ekonomické veličiny, např. sledujeme zisk, tj. rozdíl příjmů a výdajů – automaticky zde tedy musí být možnost záporné hodnoty informace, tj. pokud náklady budou převyšovat přínos.

V oblasti informačních profesionálů to zase bude např. relevance k informační potřebě (*information need*) nebo informačním požadavkům (*information requirement*), např. viz výzkum zkoumající hodnotu dokumentů na základě praktického využití vyhledaných pramenů při psaní esejí pomocí metody záznamu aktivit zkoumaných subjektů na počítači (Vakkari a kol., 2019, s. 889).

Jakým způsobem ale můžeme vyjádřit hodnotu informace, když nemáme předem známé možnosti využití informací, nebo se pohybujeme v sektoru, kde nelze jednoznačně měřit úspěšnost organizace, tj. její schopnost plnit stanovené cíle?

Jedním z východisek je teorie aplikující princip klesajícího mezního užitku (*marginal utility*) nejčastěji spojovaný s Gossenem (1854, s. 4–5), který říká, že za určitých podmínek se hodnota každé další jednotky spotřebovaného statku (zboží stejného druhu) snižuje³⁵, až se postupně dostane do záporných hodnot (tedy nemůže být analogický k Shannonově entropii, která je vždy kladná). Nárůst hodnoty celkového užitku se pak při nulovém mezním užitku zastaví a s dalšími spotřebovanými statky klesá. Pakliže chápeme informační produkty, dokumenty,

³⁵ V případě několika prvních spotřebovaných statků se mezní užitek může zvyšovat. Například zákazník, což v tomto případě bude dítě, si poprvé koupí (nebo získá přes zprostředkovatele) určitý druh populární stavebnice. Předtím stavebnice tohoto druhu nevlastnilo, ani si s nimi nehrálo. Předpokládejme, že první stavebnici si dítě užije, ale má problém ji dokončit. Když dostane další stavebnici podobné obtížnosti, již má menší problémy se skládáním a stavění si tak užije mnohem více. U další stavebnice pak může být obtížnost i trochu vyšší, a to dítě motivuje a zvyšuje celkový užitek. Po několika dalších složených stavebnicích se již stavění stává rutinou, a dítě si již stavění užívá o něco méně. S každou další stavebnicí pak nadšení z nových stavebnic postupně klesá (křivka mezního užitku začne klesat). Jiná situace by byla, pokud by dítě stavebnice sbíralo jako sběratel, nebo se učilo skládat stavebnice profesionálně, to by křivka mezního užitku patrně klesala pomaleji. Takový příklad ukazuje jednak možný vývoj užitku ze statku jako materiálu, ale i ze samotného procesu skládání, při němž se vytvářejí znalosti. Ve vztahu k informačním dokumentům by stavebnice včetně obalu a přiloženého návodu tvořila médium a získané zkušenosti představují naučenou znalost aplikovatelnou na budoucí problémy stejného typu. Zde však informační rozměr příkladů nekončí – práce se stavebnicí může ovlivňovat řešení problémů jiného typu a budoucí rozhodování v odlišných oblastech, v jednoduchém modelu se ale se sekundárními efekty nepočítá. „Jedna“ informace či znalost tedy může mít spektrum významů, dopadů či využití.

jako zboží, můžeme na ně aplikovat uvedený model. Užitek z informace (*information utility*), nebo také hodnota informace (*value of information* v menší míře se používá pojem *information value*), potom bude rozdíl mezi přínosem a náklady vynaloženými na získání a zpracování informace.

Nutno podotknout, že marginalistické teorie byly součástí širšího politicko-ekonomického proudu prosazujícího „neviditelnou ruku trhu“ (zásada „*laissez-faire*“), podle nějž se v dlouhodobém horizontu bez zásahu státu nabídka a poptávka dostanou do rovnováhy. Tento směr tedy předpokládá existenci určitého přirozeného řádu se schopností seberegulace, tj. v Millerově pojetí živého ekonomického systému.³⁶

Kvantitativní výzkum skupiny vědců (Yu a kol., 2017, s. 25–26) věnující se meznímu užtku z informací zkoumal chování osob při vyhledávání informací – kliknutí na výsledek bylo interpretováno tak, že vyhledaný dokument je relevantní. Uživatelé preferovali dokumenty, které přinášely nové relevantní informace namísto toho, aby sbírali redundantní relevantní informace, dávali tedy přednost sémanticky odlišným dokumentům. Podle výzkumníků je toto zaujetí novostí³⁷ (*novelty bias*) v souladu s hypotézou o mezním užtku, podle níž uživatelé před kliknutím na dokument vyhodnocují mezní užitek z dokumentu. Časové hledisko informací je rovněž důležité, protože informace mají značně omezenou časovou (i prostorovou) platnost.

Ve vztahu k informačnímu chování byl tematicky podobně zaměřen experiment Martina a Sellové na konci 70. let, který v laboratorních podmínkách u několika osob zkoumal mezní užitek z informací při rozhodování – jeho závěrem bylo, že informace stejného typu nemusí mít stejný dopad na rozhodovací proces³⁸ (Martin a Sell, 1980, s. 233).

Teoreticky se meznímu užtku z informací věnuje ve svém článku ekonom Sucharev (2018, s. 1), který poukazuje na obtížnou interpretaci „stejného množství

³⁶ S existencí autoregulačních systémů logicky souvisí i potenciální rozhodovací problémy a etická dilemata. Pokud existují seberegulační systémy u entit o velikosti společností, států či něčeho většího, do jaké míry bychom měli tyto procesy ovlivňovat? Mohou být součástí těchto procesů vojenské konflikty a pandemie? Měli bychom na tyto výzvy nahlížet pouze jako na problémy?

³⁷ Nečteme zprávy na internetu díky jejich novosti?

³⁸ Tento výzkum rovněž poukazuje na dřívější výzkumy potvrzující všeobecně předpokládanou tezi, že příliš malé nebo naopak příliš velké množství informací může negativně ovlivnit rozhodovací proces. (Martin a Sell, 1980, s. 233)

informací“ jako spotřebovávaného statku. Jeho pojetí se teoreticky vymezuje na informace o zboží z pohledu rozhodování spotřebitele (*consumer choice*).

Z pohledu spotřeby informací v reálných podmínkách může být klesající mezní užitek z informací (*marginal utility of information*) být, podle některých, argumentem pro regulaci informačních toků. Takové úvahy se (opět) staly předmětem diskurzu s rozvojem internetu a nástupem informační ekologie (*information ecology*), kterou do vědeckého diskurzu zavedl Harris (1989, s. 289–290). Harris ve svém příspěvku vybízel k tomu, že organizace si musí udržovat na jednu stranu dynamický, ale, na stranu druhou, stabilní stav informační rovnováhy (*information equilibrium*). Harris varuje právě před zaváděním formálních opatření, která mohou narušit stávající informační procesy a fungující informační vztahy. (1989, s. 290)

Rovněž dříve zmiňovaný ekonomický princip „*laissez-faire*“, který průkopníci marginalistické revoluce akcentovali, předpokládal existenci autoregulace systému. Je tedy zapotřebí vytvářet nějakého regulátora informací (a dezinformací), nebo zde takové mechanismy již přirozeně existují?

4.1.6 Informace v systému her a nelineárních textů

Ještě před tím, než se dostaneme k vlastním alternativním médiím, můžeme zmínit teorie, které mají blízko jednak interaktivním textům a jednak k narativním textům, kam bychom mohli řadit i dezinformace.

Informace prezentované současnými médii se stávají součástí rozsáhlého online prostředí. Avšak nejsou zde vytvářeny zcela nahodile, naopak, pokud předpokládáme, že daný informační zdroj je součástí informační kampaně, musí systematicky pracovat s určitým druhem narativů (*narrative*), který bude pro čtenáře či uživatele dostatečně věrohodný a poutavý.

Web svým fungováním, možností prozkoumat různé cesty, sítě asociací a zpětných vazeb představuje nelineární text³⁹ (Aarseth, 1997, s. 2), který můžeme označit za pokročilejší formu bludiště, v podobě sítě, i když např. Eco (2014, s. 37) vnímá celý svět ve vztahu k poznávání člověkem jako jedno velké bludiště.

³⁹ Nyní stále častěji multimediální a dynamický „text“.

Je otázkou, jak moc aktivní je práce s textem v pojetí internetové četby, pro někoho se může jednat o rychlý konzum bez delšího přemýšlení, jiní nad problémy mohou více hloubat – určitým indikátorem by v tomto případě mohl být čas strávený na stránce.

Můžeme říci, že web je zcela jiný druh média než knihy. Web je méně narativní a uživatel se méně ztotožňuje s autorem, narativní úroveň tedy bude nižší, čímž se blížíme více realitě než je fiktivní svět knihy. Na rozdíl od knihy se na webu přirozeně vyskytuje hypertext a odkazy jsou zpravidla funkční, základním mechanismem fungování je interaktivita – klikání na odkazy, brouzdání či sdílení. Máme ale nad obsahem poměrně velkou kontrolu – můžeme jít různými cestami, zatímco u knihy většinou více cest neexistuje.

Variabilita webu, zobrazovacích zařízení a propojených služeb ovlivňují naše schopnosti se koncentrovat a na první pohled máme poměrně snadnou „cestu ven“. Častější opakování návštěv nám ale postupně začne vytvářet cesty, po nichž se máme pohybovat.

Vědomě či nevědomě se zapojujeme do procesu tvorby online obsahu, externalizace myšlenek, paměti či znalostí – tj. proces, který začal s prvními kresbami (Donald, 1993, s. 143) a nyní vykryštoval do kompletních bází znalostí typu Wikipedie. Informace, které bychom si v offline světě obtížně předali, si nyní bez obtíží předáme ve virtuálním světě.

Na informace ale stále působí ty stejné „síly“ jako v offline světě, informace mají svůj životní cyklus, omezenou platnost, jejich hodnota zpravidla v čase klesá, což platí i pro znalosti.

Přetrvávají také biologická omezení – informace, s nimiž pracujeme, jsou biologického původu, vytvořil je člověk, člověk je alespoň zprostředkovaně zpracovává a člověk je jejich příjemcem, který je opět používá. Každý člověk má svoji vlastní síť (mozek a data v něm), která je propojena s okolím dalšími sítěmi.⁴⁰

⁴⁰ Smyslové orgány (čich, hmat, chuť, sluch, zrak a vnitřní systémové, senzory, jako rovnovážné ústrojí, receptory bolesti atd.) jsou základními kanály, kterými informace proudí do mozku. Základním stavebním kamenem mozku na buněčné úrovni je potom neuron. Neurony vytvářejí síť a každá informace procházející mozkem aktivuje synapse mezi skupinami neuronů. Mozek je velice názorným příkladem sítě.

Informační toky pak aktivují různé skupiny neuronů a vytvářejí nové spoje mezi neurony.⁴¹ Pokud se spoje dlouhodobě neaktivují, spoje oslabují nebo se přerušují. Tento způsob zpracování a reinterpretace sítí v podstatě může vést k rozšiřování nebo transformaci již vytvořených labyrintů. Tato struktura se podobá relační databázi, která stojí na asociacích mezi entitami. Podobně proměnlivá také bude topologie ekosystému alternativních médií.

Přestože žijeme v „informačním věku“ (Žumer, 2017, s. 23) či „postinformační době“ (Brabazon, 2007), infrastruktura, kterou využívá a spoluutváří informace, je pro nás značně komplexní a zatím nejsme schopni ji detailněji analyzovat, což platí jak pro člověka, tak pro síť. Hlavní oblastí zájmu však je virtuální podoba informace, tedy, jak nám zapadá do mentálních procesů.

Abychom mohli informace chápat jako samostatnou entitu v rámci mentálních procesů, musíme ji nějakým způsobem vymezit. Informaci lze obecně vymezit platností v prostoru a čase. Můžeme předpokládat, že informace do určité míry kopíruje reálný svět. Konkrétněji je ale vhodné mít pro vymezení informace funkční model, který je dobře uchopitelný.

Mohl by to být např. koncept her, který proslavili von Neumann a Morgenstern (2007, s. 45-60). V tomto konceptu je klíčovým prvkem hráč, který se výběrem z variant – informací – snaží maximalizovat budoucí užitek. Pokud zpracováváme nějakou informaci, sledujeme nějaký cíl. Informaci se ve standardním stavu (chováme se v souladu s našimi potřebami) snažíme zpracovat za účelem dosažení cílů, v tomto zatím myšlenkově navazují na původní koncept teorie her.

Odlišnost nastává v tom, že uvedení autoři pracují se vzájemně se vylučujícími variantami. Vzhledem k tomu, že informace nestojí samostatně, ale utvářejí síť, můžeme pak na informace nahlížet jako na síť vzájemně se překrývajících variant. Člověk jako hráč pak hraje několik her současně a často se jeho hry překrývají se hrami jiných hráčů, takže mohou spolupracovat, konkurovat si, či se sobě navzájem vyhybat, ačkoliv nemusejí přímo hrát tu samou hru. Komplexita tak narůstá a ze

⁴¹ Celkově fungování lidského těla spíše připomíná stroj složený z hardware a software, který učíme po jednotlivých iteracích s pomocí binárního rozhodování (dobro/zlo). Rozdílem je to, že člověk nevědomě upravuje svoji hardwarovou infrastrukturu, a na druhou stranu člověk si nemůže smazat paměť. V budoucnu však můžeme očekávat stírání rozdílů mezi lidmi a stroji, viz podobnosti mezi strojovým učením a učením lidí či snahu o dokonalost v lidských činnostech (aby člověk fungoval bezchybně jako stroj) a snahu o nedokonalost na straně strojů (aby stroj chyboval jako člověk).

sítě se stává síť her, které jsou rovněž sítěmi, proto můžeme informace považovat za „sítě sítí“⁴².

Pokud bychom věděli, jaké hry hrajeme, jaké jsou jejich pravidla a jaká hra je pro nás klíčová, pak bychom měli být schopni určit hodnotu informací.⁴³ Jakmile víme, jakou hodnotu pro nás informace mají, můžeme s nimi efektivně pracovat. V opačném případě by zamýšlený výsledek práce s informacemi byl pouze dílem „náhody“ nebo deterministického mechanismu mimo naši kontrolu.

Nemusíme považovat za nezbytné, aby se hry účastnili další hráči. Přesto zde v reálném světě minimálně nějaký zdroj nejistoty⁴⁴ bude působit, takže hypoteticky bude plnit roli protihráče. Navíc informace „vstupují“ do interakcí s lidmi, propojují je a stávají se jejich součástí. Můžeme dokonce říci, že součástí informací jsou i lidé. Mezi takové zdroje nejistoty patří informační zahlcení, které může být někdy přeceňováno – zpracováváme data, relevantní informace mohou být skryty právě ve zlomku dat, na něž se můžeme soustředit.

V informačním prostředí obecně můžeme v souladu s diskurzem o informacích předpokládat existenci zdrojů „informací“ a „dezinformací“ jako konkurujících si sil. Pokud použijeme pojmy „mainstreamová média“ a „alternativní média“, představa soupeřících hráčů vypadá reálněji, i když by se jednalo pouze o hypotetický model, nedokonale popisující komplexitu reálného světa.

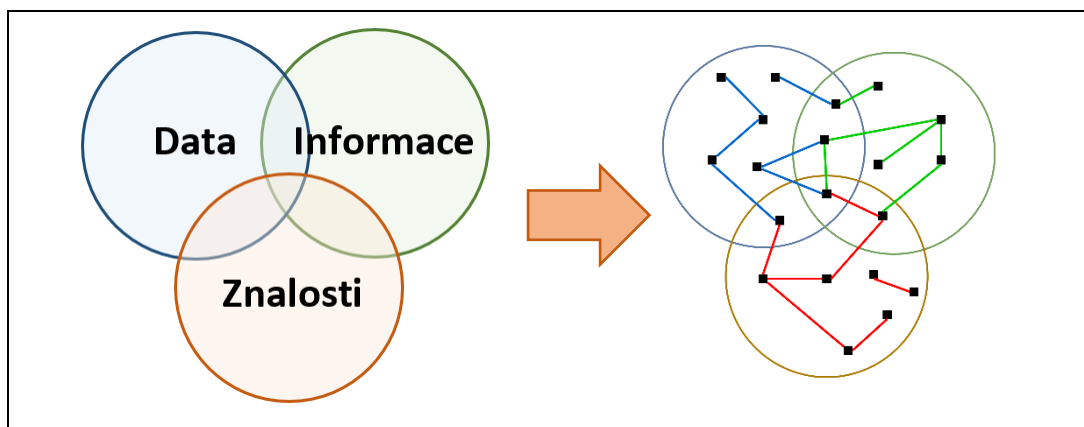
4.1.7 Dezinformace v kontextu nového pohledu na data, informace a znalosti

Dezinformace bez jasného vymezení informace nelze označovat jako dezinformace, proto bych představil konceptuální model, který v konečném důsledku řadí komplexněji pojaté Informace (záměrně psáno s velkým písmenem) nad data, informace a znalosti a zároveň z těchto prvků dělá součásti Informace.

⁴² Pojem „sít' sítí“ může působit duplicitně, chci tímto naznačit víceúrovňovost, hloubku či komplexitu problému.

⁴³ Schopnost správně odhadnout hodnotu informace, přesně ji kvantifikovat, patří mezi zásadní souvislosti v praktickém hodnocení informačních zdrojů a jejich budoucím využití. Tato diplomová práce nebude detailněji rozvíjet problematiku hodnoty informace, při diskuzích o informačních zdrojích, jako jsou tzv. „mainstreamová“ a „alternativní média“, se však této otázce nelze zcela vyhnout a rámcový pohled na možnou kvantifikaci informací je důležitý i pro případné pokusy o kvantifikaci dezinformací.

⁴⁴ Nebo nám neznámého deterministického mechanismu.

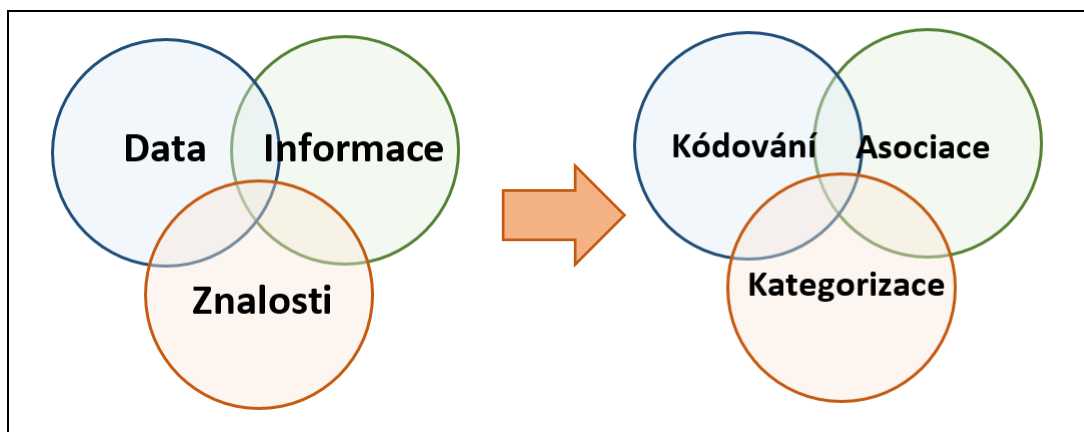

Obrázek 10: Data, informace a znalosti jako překrývající se sítě jednotlivých termů (vlastní)

Základním východiskem pro „nové Informace“ jsou data, informace a znalosti, jako systémy sítí obsahující termy, viz Obrázek 10. Termy jsou zcela elementární prvky, které vždy figurují ve vztahu s jinými prvky, pokud je term osamocen, zaniká. Tyto sítě jsou natolik komplexní, že je nelze jednoduše interpretovat a jejich znázornění je zde čistě ilustrační, schematické.

V internetovém prostředí se jednoznačně manifestuje základní povaha informací, tedy, že jsou uspořádány pomocí vztahů či asociací⁴⁵. Takové uspořádání pak kopíruje i biologickou strukturu naší paměti a podobně jako v případě mozku, i zde (u webů) samotná informace (např. článek jeho část) přispívá ke změně v infrastruktuře informačních zdrojů (štítky, kategorie, stránky autorů, doporučené články, poslední články, nejčtenější články, archiv, podobné články).

⁴⁵ Asociace související s etikou (otázka hodnot a životní filozofie) jsou patrně důležitým aspektem problematiky „alternativních médií“ – projevuje se jak v oblasti výběru témat, tak v oblasti struktury webů a způsobu předávání informací uživateli

Obrázek 11: Klíčové činnosti z pohledu zpracování dat, informací a znalostí živým systémem (vlastní)

Alternativně můžeme nahlížet na data informace a na znalosti jako na procesy. Obrázek 11 poukazuje na hlavní činnosti (principy) při zpracování dat, informací a znalostí. Kódování znamená převod mezi znaky. Asociace znamená propojení mezi pojmy. A kategorizace je třídění, které zase souvisí s jednáním a rozhodováním.

Data představují objektivní svět, který musíme určitým způsobem kódovat pro další zpracování. Ve své čisté, nezpracované, formě jsou data objektivní a pravdivá.

Jakmile jsou data již zakódována (zpracována), nepředstavují věrnou kopii originálu a jsou pouze odrazem původních dat. Můžeme mít tedy data zpracovaná a nezpracovaná. Zpracovaná – tedy „umělá“ – data mohou mít formu nestrukturovanou jakožto výsledek práce jednoúrovňového převodového mechanismu (zachycené smysly, či zaznamenané strojem), ale již jsou výsledkem interakce, takže zde může být byt' jen marginální zkreslení. Jinou formou jsou strukturovaná data, která již znamenají, že systematicky byla nestrukturovaná data uspořádána na základě určitého vzorce či vlastnosti.

Data bychom v užším informačním zaměření (co to znamená pro „Informace“) také mohli nahradit termínem forma („Jak informace vypadá?“), tím se ale dost odlišujeme od běžného chápání pojmu data (zpravidla digitální data).

Informace pak představují kognitivní zkreslení světa, které ale je přirozenou součástí procesu vzniku informace. Informace je vždy subjektivní, vztahuje se k určitému cíli osoby (nebo organizace, aj.), která ji zpracovává. Právě vytváření vztahů je podstatou informace. Informace vznikají jako určité asociace přijímaných

dat s již dříve obdrženými informacemi. Pravdivost může být pouze charakteristikou informace, nikoli její nezbytnou definicí.

Informaci bychom mohli v užším informačním zaměření nahradit termínem obsah („Co je předmětem informace, čeho se týká?“). Z pohledu systému můžeme požadovanou informaci, tj. informaci potřebnou k určitému jednání, zaměnit také nejen za pojem „informační potřeba“, ale také za pojem „informační problém“ či „problém“.

Z pohledu kvantifikace informace stojí za pozornost i použití tvaru označujícího množství informace, např. anglické *information* je látkové podstatné jméno (*mass noun*). V českém jazyce přitom chápeme informaci jako běžné počítatelné podstatné jméno. Jak tedy korektně zapsat informaci – jako 0 či 1 nebo jako nějakou škálu? A můžeme informaci bezztrátově dělit na menší prvky? Informaci lze tedy obtížně popsat, natož pak vyjádřit číslem, protože se jedná o složitou strukturu s nejasnými prvky a hranicemi, na kterou lze nahlížet různými způsoby, podobně jako zobrazuje Obrázek 3 v předchozí kapitole, srovnávající generalistický a specializovaný přístup k (nejen výzkumným) problémům, a tedy i informacím.

Znalosti jsou potom dále opakovaně aplikované informace, které stojí zejména na kategorizaci. Tato kategorizace se zdokonaluje za pomoci procesu učení vyživajícího zpětnou vazbu (správně = 1, špatně = 0). Pojmy dobra a zla podle mého názoru mají úzkou souvislost s procesem učení a ve své obecné podobě reprezentují základní znalosti. Žádoucí jednání se pak jeví jako dobro a nežádoucí jednání jako zlo. Tuto kategorizaci, na dobro a zlo, můžeme označit jako **primární hodnoty** jak z hlediska výchovy (či výcviku), tak z hlediska etiky, rozhodování i informační vědy.

Pro lidské jednání tedy jsou zásadní znalosti, ale proces vytváření znalostí bývá většinou dlouhodobý a probíhá po jednotlivých iteracích. Právě naše schopnost rozpoznat pravdu je postavena na znalostech, které se však neustále vyvíjejí.

Znalost pak v užším informačním zaměření můžeme nahradit pojmem důsledek („Co na základě informace udělám?“). S tím jsou ale spojeny i subprocesy verifikace („Kudy a jak informace dorazila? Známe zdroj? Máme informace z jiných zdrojů?“). S ohledem na to, že každý z nás má praxi ve zpracování informací, můžeme předpokládat, že tyto procesy jsou do určité míry

zautomatizované a člověk tak má přirozenou míru odolnosti vůči informačnímu klamu, který jej může bezprostředně ohrozit (např. přirozeně spoléháme více na zrak, proto, když slyšíme zvukové varování, nejprve se rozhlédneme).

Všechny tři pojmy – data, informace a znalosti – pak můžeme považovat za součást informace vyššího řádu, tj. „Informace“, která má rozměry zdrojové, asociační a rozhodovací.

Tento nový pohled na data, informace a znalosti klade důraz na propojenost všech tří složek informace mezi sebou navzájem a s uživatelem. Zároveň vyzdvihuje Informace jako systém, u něhož můžeme předpokládat jisté autoregulační funkce.

Jedná se tedy o jiné pojetí než běžné knihovnické a informatické pojetí pojmů data, informace a znalosti, které se vyjadřuje pomocí hierarchicky uspořádané pyramidy data, informace a znalosti (Hey, 2004).⁴⁶ Pojmy bychom alternativně mohli vyjádřit pomocí jednoduchého workflow⁴⁷, abychom ukázali, jak dochází k postupné přeměně dat na informace a znalosti. Jiný způsob reprezentace těchto pojmů se zaměřuje vyjádření kontextu časového kontinua pomocí zobrazení pojmů data, informace a znalosti na časové ose (Clark, 2010).

Takové typy vizualizací možná až příliš zjednodušují komplexitu těchto pojmů – mohou fungovat v případě značně omezeného prostředí a na druhou stranu se nejedná o exaktní architekturu informačního systému –, proto jsem zvolil reprezentaci pomocí množin a sítí, kde se zdůrazňuje relace. Mj. pyramida neukazuje ve skutečnosti ne složitý vztah mezi jednotlivými znalostmi, přičemž většina nových znalostí vzniká ze stávajících znalostí a má komplikovanou topologii. Sjednocující charakteristikou těchto modelů je absence zpětné vazby (vizualizace připomínají jednosměrný proces).

V přechodí diskuzi bylo naznačeno, že stávající koncepty informace, a tedy i dat a znalostí stále nabízejí prostor k teoretickým úpravám. Mohli bychom hovořit až o

⁴⁶ Případně se uvádí ještě pojem moudrost (Data, information, knowledge and wisdom, DIKW), viz např. Bawden (2017, s. 111), ale pojem moudrost konceptuálně příliš do systému tří (resp. čtyř) úrovní nezapadá, protože je spíše další úrovní znalostí – abychom dělali něco lépe, efektivněji či včasněji, potřebujeme k tomu stejné množství dat, informací a znalostí?

⁴⁷ Např. Veryard (2020) vnímá data, informace a znalosti jako součást workflow probíhajícího v čase – data a znalosti jsou podle něj dány z minulosti, informace je v současnosti a z nich vytváříme úsudky o minulosti, současnosti či budoucnosti. Dalšími rozměry jeho modelu jsou inteligence, jež má umožnit hladký průběh činností a moudrost, která znamená vyvážení poměru dat, informací a znalostí.

„terminologickém chaosu“. Když nedokážeme uspokojivě říci, co je to informace, jak potom vůbec můžeme konceptuálně hovořit o něčem, jako je dezinformace?

Například Floridi (2009) ve své informační mapě, popisující různé konceptuální modely informace, již pracuje také s **dezinformací** v její nejčastější interpretaci, tedy s ohledem na její „pravdivost“ a záměr zdroje předat informaci dále, přestože si je vědom „nepravdivosti“ jejího obsahu (Floridi, 2009, s. 40). Jenže bychom mohli ve Floridiho případě namítnout, že jeho pohled je až příliš zaměřený na budování znalostí, protože zde absentuje existence nejistoty a v podstatě zde mizí role uživatele.

Mírně odlišný přístup nabízí Søre (2021, s. 5929-5930), která v dezinformaci vidí nepravdivou informaci a zároveň záměr poškodit druhou stranu. Takové pojetí je běžné u evropských institucí, které se problematikou dezinformací zabývají, navíc např. Evropská komise mj. vidí problematiku dezinformací jako součást hybridního válčení⁴⁸ (Council of the EU and the European Council, 2021). Nepatrně jiné označení používají Bhattacharjee a kol. (2020, s. 2), podle nichž je dezinformace falešnou informací s postranním úmyslem.

Uvedené koncepty pro naše informační pojetí příliš nezachycují zásadní vlastnost dezinformace ani informace, a to takovou, že se nejedná o přesně vymezené materiální prvky – např. kámen má určitou „trvanlivost“, tisíce let může zůstat nezměněn, ale v případě informace je situace jiná, po čase se změní její význam – ale především informace je pevnou součástí ekosystému a nemůžeme ji z něj jednoduše odstranit, aniž by se to promítlo na jejím okolí (ať už marginálně či výrazně). Toto je argumentem pro to, abychom se nezaměřovali pouze na jádro informace (obsah), ale i na její okolí (kontext).

Problematickým praktickým dopadem definice dezinformace je absence zpětné vazby k tomu, zda je informace pravdivá či nikoli. To nám neumožňuje rozlišit

⁴⁸ Jedná se o pojem poukazující na komplexnost dezinformací šířených protivníkem či nepřátelským státem a snažící se zachytit moderní a netradiční metody jako součást válčení. Zároveň pojem naznačuje, že konflikt může probíhat bez formálního vyhlášení války. Podobné koncepty ale nejsou ničím novým, sémanticky podobné je např. latinské motto „divide et impera“ (rozděl a panuj) přisuzované Filipu II. Makedonskému, které ale spíše představuje strategické instrukce pro oslabení protivníka nebo např. z amerických vojenských strategií známé termíny Diplomatic, Informational, Military and Economic (DIME) či Military, informational, diplomatic, financial, intelligence, economic, law, and development (MIDFIELD) představující prvky státní moci. Tyto pojmy zcela jasně poukazují na aspekt informačního či dezinformačního působení v kontextu spektra vlivových nástrojů (Joint Force Development, 2018, s. vii-viii).

pravdu od nepravdy, tudíž nemůžeme ani přistoupit ke kategorizaci dezinformace jako něčeho, co není pravdivé.

Sporné je také určení motivu původce „dezinformace“. Neexistuje spolehlivý nástroj, který by jednoznačně prokázal úmysl původce „dezinformace“ uškodit protistraně.⁴⁹

Aktuálně dále nemáme k dispozici přesné odhady dopadu dezinformací (samotná existence dezinformační kampaně nemusí znamenat, že kampaň uspěla) a upozorňování na nebezpečné moderní technologie počítá pouze s jednostranným vývojem a jediným efektem (negativním) – přitom společnost se např. může adaptovat a efektivněji čelit informačnímu působení protivníka.

Dezinformace mohou mít, podobně jako informace, nezamýšlené účinky – externality⁵⁰, které mohou být jak pozitivní, tak negativní a mohou se projevit až v delším časovém horizontu.⁵¹ Při hodnocení dopadu dezinformací tak musíme brát v potaz i možné sekundární efekty (např. po zkušenostech s „dezinformacemi“ mohou lidé přistupovat k neznámým zdrojům obezřetněji).

Je také otázkou, zda výskyt klamných či nepravdivých informací, či dezinformací, má smysl redukovat, protože můžeme předpokládat, že živé systémy i organizace budou v souladu s teorií živých systémů i teorií her přistupovat ke lhaní a klamání, pokud budou očekávat, že je to pro ně výhodné. Pokud budeme schopni „odstříhnout“ určité komunikační kanály pro dezinformace, nemůžeme jednoznačně předpokládat efekt takového kroku. Dezinformace tak nelze efektivně eliminovat, pouze některé jejich části.

Je zajímavé, že pouze malé množství studií se pokouší vyčíslit dopady dezinformací (v obecné rovině např. Michlin-Shapir, 2020, s. 185). Část studií pouze konstatuje, že dezinformace mají negativní dopad, s čímž je potřeba něco učinit (Bhattacharjee a kol., 2020, s. 12–13). Některé studie se zaměřují na rizika nových technologií

⁴⁹ Možná by bylo vhodnější na problematiku nahlížet odlišně, než pouze jako střet informací a dezinformací – koneckonců i protistrana může vyhraněnou rétoriku obrátit proti nám.

⁵⁰ „Externality“ je následek jednání, nad nímž nemá autor (tohoto jednání) kontrolu (Opp, 2018, s. 170).

⁵¹ Např. studie Colley a kol. (2020, s. 115) přichází s argumentem, že všeobecné zvýšení úrovně mediální gramotnosti může mít za následek kritické přijímání všech informací (včetně těch, původem od vlády). Proto představa, že všeobecné zvýšení úrovně mediální gramotnosti posílí demokratické smýšlení (ve víře, že vůči demokracii budou lidé méně kritičtí), může mít naopak za následek, že lidé zároveň budou více kritičtí i vůči demokracii.

(Trumper, 2019, s. 1; Scheidt, 2019, s. 5). Jiné studie poukazují na to, že dopad dezinformací nemusí být příliš významný nebo že je dezinformace posuzujeme podle jejich předpokládaného nikoli reálného dopadu (Colley a kol., 2020, s. 89). Rovněž můžeme předpokládat, že efekt dezinformace bude mít v oblasti rozhodování vždy určitou mez účinnosti spojenou s „kvantitou“ pravdivých a nepravdivých informací. Bylo by tedy vhodné manažersky zvážit přínosy a dopady „boje s dezinformacemi“⁵².

Dezinformace jsou „virtuální“ podmnožinou informací, neboť mají v podstatě totožné rysy:

- Informace i dezinformace jsou součástí komplexních sítí osob, informačních systémů;
- Informace i „dezinformace“ vycházejí z dat, jsou jejich interpretací a zkusnění je přítomné v obou z nich;
- Informace i dezinformace slouží k tvorbě znalostí a rozhodování, vazba mezi zdrojovou informací či dezinformací a výsledkem není jednoznačné;
- Informace i dezinformace jsou určitým druhem sítě s jednotnou topologií;
- Informace i dezinformace mají časově i prostorově ohraničenou platnost;
- V praxi nelze objektivně rozlišit individuální informace od dezinformací;
- Informace i dezinformace mohou vést ke špatným a nežádoucím rozhodnutím;
- Uživatel může mít potřebu konzumovat informace stejně jako dezinformace;
- Časová propast mezi vznikem a spotřebou informací či dezinformací může snižovat jejich dopady.
- Je otázkou, zda může napomoci s řešením problému dezinformací ověřování faktů (*fact-checking*). Podle studie Berti-Equille a kol. (2009, s. 4) je vyšší úroveň vzájemné informační závislosti mezi zdroji, které šíří nepravdivé informace než mezi zdroji, jež šíří pravdivé informace (zdroje šířící pravdivé informace jsou navzájem více nezávislé). Nevýhodou

⁵² Zcela analogicky lze nahlížet na jiná společenská témata, které je rovněž považována za hybridní hrozbu, a to terorismus či migraci (Sadik, 2017, s. 2-5), ale také jiné problémy typu boj s klimatickými změnami, boj s pandemiemi, atd. Řešení takovýchto problémů bude vždy obsahovat světlé a stinné stránky – což představují informace, které by se měly komunikovat napříč společnostmi i v rámci jejich okrajových částí. Výsledkem by pak měla být strategie mající své výhody i nevýhody.

aplikace *fact-checking* je nutnost určit rovinu pravdy, v níž se pohybujeme (absolutní pravda, nebo nějaká procentuální) „jádro“ informace může být obaleno lží, je potřeba tedy nastavit i citlivost ve vztahu k vnitřní topologii informace.

Vzhledem k tomu, že v praxi často nemůžeme ani hodnotit motiv zdroje, na čemž jsou nynější definice dezinformací postaveny, natož objektivně a zaručeně nalézt pravdu, můžeme s dezinformacemi z pohledu informačních věd pracovat pouze v abstraktní rovině. Navíc můžeme vznést argument, že lež a klamání (pokud nejsou považovány za formu interpretace) jsou důležitým aspektem každého živého systému – může tedy informace a dezinformace mít pro živý systém srovnatelnou hodnotu? Jejich systematická eliminace tak může mít vyšší společenské náklady (v krátkodobém či dlouhodobém měřítku). Ať už „dezinformace“ považujeme za reálné či nikoli, je efektivnější zaměřit svoji pozornost na informační zdroje, v tomto případě alternativní média.⁵³

4.2 Alternativní média

V této podkapitole pro potřeby mé práce navrhnu definici pojmu alternativní média, popíši typické znaky pro alternativní média, stanovím kritéria pro hodnocení a srovnávání alternativních médií, včetně přiřazení odhadované spolehlivosti a pokusím se identifikovat a klasifikovat alternativní média.

Jak jsem naznačil v předchozí podkapitole, naše filozofie, tj. náš způsob nahlížení na svět, v podstatě současně obsahuje jak hodnotový systém, a tedy i hodnotu informací či dezinformací, tak i způsob, jakým informace či dezinformace zpracováváme – **životní filozofie přímo souvisí s informační strategií jednotlivce.**

Zastánci nekompatibilních filozofií proto mohou mít i odlišné preference v otázce informačních zdrojů, na základě jejich obsahu i formy, a rovněž mohou také informace z těchto zdrojů zpracovávat odlišným způsobem.

⁵³ Některé entity považují alternativní weby za nástroje informační války (pojem válka znamená, že do úsilí je zapojeno víc stran) nebo hybridního války (pojem ukazující, že jedna nebo více stran nepřiznává zapojení). Hybridní válka se nejčastěji spojuje se spektrem zahraničního působení Ruska a Číny vůči „západu“. Ve vztahu k jiným entitám, např. organizacím označovaným jako teroristické, se také používá pojem „asymetrický konflikt“, který vystihuje vojenskou nerovnost soupeřících stran, jinou variantou je nekonvenční konflikt, v němž zpravidla slabší strana zvolila alternativní prostředky k dosažení svých vojenských cílů.

Situace, kdy máme převážně jednotně formovanou společnost – znak každé organizované společnosti –, patrně povede ke vzniku minimálně jedné entity, která se bude vůči této jednotě vymezovat, bude alternativní. Slovo „alternativní“ zde značí odlišnost nikoli možnost volby.

Některé hranice ale nejsou vymezeny zcela jednoznačně, což nám ztěžuje efektivitu identifikace odlišných entit. Například jako základní filozofické přístupy můžeme identifikovat dva mechanismy fungování světa, a to determinismus (osud), který je analogický k univerzální kauzalitě (vše se děje v linii příčina–následek) a nahodilost (náhoda), jež je zcela v opozici k determinismu, je s ním nekompatibilní. V praxi však často tuto nekompatibilitu pragmaticky ignorujeme (možné je obojí) nebo narážíme na neschopnost dokázat, že existuje pouze jediný mechanismus fungování světa – co pouze vypadá nahodile a co má jasnou příčinu? Tato diskuze je relevantní ve vztahu k tomu, kde leží pravda či kdo je v právu.

4.2.1 Pojem alternativní média

Ve společenském diskurzu převládají názory, že žijeme svobodné společnosti a že máme **svobodu informací**, názorů a projevu. Jak jsem již dříve uvedl, některé deterministické filozofické koncepty to zpochybňují.

Současný pohled na poznání (tedy meritum informací a znalostí) je vysoce materialistický (pokud tomu snad někdy bylo jinak) a v podstatě se podobá jednostrannému vnímání ekonomického růstu či pokroku, tj. čím více, tím lépe.

Poznání se snažíme kvantifikovat pomocí objemů dat, množství vytvořených odborných dokumentů, podílu vzdělaných či gramotných apod. Protože mají tyto ukazatele rostoucí tendenci, v souladu s běžnými modely myšlení se to může považovat za úspěch. Nakonec snad očekáváme, že dosáhneme úplného poznání.

Můžeme navrhnout alternativní pohled. Systémy patentů a báze znalostí lze interpretovat jako okovy poznání s argumentem, že omezují kreativitu a nemotivují k rozvíjení vlastních teorií.⁵⁴

⁵⁴ Co je na poznání „nejkrásnější“? Je to sledování nějaké kvantitativní metriky, úrovně, která má za cíl nejvyšší metu, a to „poznat“, nebo je to o tom, něco zažít – „poznávat“ (a často se i mýlit)? V antice mohli filozofové vzít kousek „obyčejné věci“, např. běžně se vyskytujícího kamene a přemítat o jeho složení („co kdybychom jej rozbili na atomy?“), takto poznávali, protože výsledky jejich diskuze mohly být překvapivé. V dnešní společnosti či akademické sféře musíme před samotným zahájením důkladného zkoumání prokazovat relevanci, ověřovat dostupné informace od expertů nebo hledat podnikatelské využití – svoboda poznávání v tomto světle může jevit jako

Poznání nemusí být jenom nové. Ti, co proslavili nějakou teorii, v některých případech pouze reinterpretovali dříve známé hypotézy či modely (např. Shannon, 2001), v některých případech o nich samozřejmě nemuseli vědět, ale globálně již v diskurzu existovaly. Přesto jsou z těchto teoretiků nyní významné vědecké autority, které okolní odborná veřejnost respektuje a důvěřuje jejich modelům.

Takový ohlas by patrně nešlo uskutečnit, pokud by na takové teoretické modely společnost nebyla připravena (zde lze spatřit jistou podobnost mezi hlavním proudem a alternativou).

Důležitým elementem pro efektivní předání znalostí, ale také informací, je tudíž obecně „načasování“. Tedy kontext, v němž informace předáváme. Myšlenkový model musí být kompatibilní s tím, co je zavedeným diskurzem, jinak nelze očekávat jejich úspěšné předání.

Základem alternativních médií v zahraničí je také určitá forma aktivismu, který nabízí strategickou alternativu k etablovaným médiím. Tento model je postaven na otevřeném mediálním prostoru a komunitě zúčastněných osob. (Meikle, 2010, s. 364)

Podle teorie živých systémů (Miller, 1978) pro to, aby mohla fungovat a přežít, musí mít společnost nějaké mechanismy autoregulace. Snaží se zachovávat jednotu a soudržnost. V každé společnosti ale působí entity, které se snaží celek opustit nebo jej chtějí změnit. Informačně se pak takové postoje projevují ve formě nesouhlasu či opozice. Příkladem mohou být různá protiválečná hnutí, která ve snaze o naplnění protiválečné agendy vytvářejí alternativní informační prostředí (k etablovaným médiím propagujícím válečnou agendu), včetně nových informačních zdrojů a komunikačních kanálů (Gillan a kol., 2010, s. 220-221).

Výše uvedené lze označit za typickou charakteristiku „alternativních médií“, pro něž může být značně problematické oslovit některé uživatele, protože jejich modely nejsou kompatibilní s modely „mainstreamových médií“ – jejich produkty jsou odlišné od standardního produktu, na nějž jsou stávající uživatelé

klesající. Například při psaní této práce jsem se domníval, že alespoň v některých částech budu objevovat něco nového, jenže důkladnějšími rešeršemi jsem dospěl k otázce, zda existuje myšlenka nebo teorie, kterou v minulosti ještě nikdo nepředstavil, přestože třeba v jiném kontextu, analogicky či s použitím jiné terminologie.

„mainstreamových médií“ zvyklí. Podobná nemobilita pak nastane i z pohledu mainstreamových médií.⁵⁵

Jako „**alternativní média**“ lze definovat **média, která se tímto či obdobným termínem sama označují** (případně se jasně vyhraňují vůči hlavnímu proudu), toto jsou **deklarovaná alternativní média**. U jednotlivých médií to můžeme poznat podle stránek „O nás“, „Autoři“, „O projektu“ apod. Např. v minulosti se za dodavatele alternativního zpravodajského obsahu označoval i web cz.sputniknews.com (Sputnik Česká republika, 2016). Pro tyto weby můžeme bezpečně používat označení „alternativní média“, protože jsou s tímto označením spokojena a ztotožňují se s tím. Navíc je tento termín obsahově pouze mírně zabarven, nemá negativní konotace a zároveň upozorňuje na to, že můžeme očekávat odlišnost v porovnání se standardem. Na kvantitativní škále pro označení „alternativní média“ od 0 do 1 můžeme deklarované alternativní weby označit nejvyšší hodnotou, tj. 1.

Dalšími alternativními médii jsou **alternativní média nedeklarovaná**, která sice označení „alternativní média“ nepoužívají, avšak jejich provázanost s deklarovanými alternativními médii je jednoznačná a zároveň nemají významnější vazby na „mainstreamová média“ – například weby obsahově podobné deklarovaným „alternativním médiím“, weby deklarovanými „alternativními médii“ označené jako partnerské a doporučené weby, weby s významným překryvem autorů či uživatelů s deklarovanými „alternativními médii“. Tabulky s kvantitativními škálami budou představeny níže.

Znaky alternativních médií jsem vybral podle vzorku deklarovaných alternativních médií. Některé znaky jsem vyřadil pro jejich nízkou jednoznačnost či obtížnou identifikovatelnost.⁵⁶ Váhy jsem přiřadil intuitivně a udělil jim normalizovanou hodnotu (nejprve číslo a poté podíl na celkovém součtu vah).

Vzhledem k tomu, že **kvantitativní škála** má maximální hodnotu 1 a média mohou mít platných současně více znaků či charakteristik, vypočítá se výsledná váha

⁵⁵ Některé weby ale mohou být výjimkou na pomezí, zejména se bude jednat o weby s širokým tematickým záběrem, např. parlamentnilisty.cz.

⁵⁶ Mj. míru návštěvnosti, míru zdůrazňování životních hodnot, množství vstupních zdrojů pro články, míru financování pomocí příspěvků, podíl kritiky vládní politiky, míru jednoznačnosti výkladu kauzality (stalo se to pouze z jediného důvodu, viníkem je pouze jediná strana), míru anonymity autorů, míru podpory menšinových politických stran, podíl agenturních primárních zdrojů, míru kritiky zahraniční politiky ČR

součtem všech obecných znaků A1 až A4 a maximální hodnotou z množiny kritérií (K, M, N, O, P, R, X), viz Tabulka 1 a Tabulka 2.

Alternativní znaky (K, M, N, O, P, R, X) navíc mohou posloužit jako identifikátory zaměření webu – konspirační (K), nabízející alternativní medicínu (M), nábožensky-okultní (N), kritizující stávající politické uspořádání či světový řád (P), proruské (R) či xenofobní (X). Výčet není kompletní, ale zahrnuje nejčastěji se vyskytující znaky ve vybraném vzorku alternativních médií. Alternativní znaky se navzájem nevylučují. Znaky popisují weby jako celek, takže i přejímání obsahu (např. vystavení pole s RSS na webu) lze chápat jako obsah publikovaný daným webem.

Fiktivní příklad: Web se v popisu odvolává na cenzuru ($A1=0,15$), doporučuje ho jeden deklarovaný alternativní web ($A2=0$), poslední dva články z 10 pocházejí z deklarovaného alternativního webu ($A3=0,1$), neobsahuje komentáře a názory ($A4=0$), posledních šest článků z deseti o Laponcích v ČR upozorňovalo na nadměrnou míru kriminality ($X=0,5$) a za teroristickými útoky dne 11. září 2001 podle tohoto webu stála skupina ještěřů, kteří přišli z vesmíru ($N=0,5$). Celkové skóre webu bude 0,75 ($A1+A2+A3+A4+X=0,75$), takže se jedná o nedeklarovaný alternativní web, který má některé znaky společné s jinými alternativními weby (X a N).

Výhodou těchto škál je to, že lze libovolně přidávat či odstraňovat kritéria nebo upravovat normalizované váhy kritérií a jednoduše tak zpřesňovat výslednou charakteristiku webů. Navíc můžeme vždy uvést, že určitý znak zatím nedokážeme určit, tudíž danou váhu označíme jako informační mezeru s možností potenciálního budoucího zvýšení hodnoty znaku. Protože lze stanovit normalizovanou váhu pro hodnotu těchto znaků, je dále možné pomocí konstant zvyšovat či snižovat míru jistoty/nejistoty celkového hodnocení.

Označen	Obecný znak (referenční hodnota)	Main-stream	Alternativa	Váha A
A1	Míra odvolávání se na cenzuru či politickou korektnost (<i>jednou v popisu webu nebo opakovaně v příspěvcích hlavních autorů</i>) ⁵⁷	Nízká	Vysoká	0,15
A2	Počet doporučení či partnerství ve vztahu k jiným alternativním webům (<i>alespoň dva doporučující weby</i>)	Nízký	Vysoký	0,15
A3	Podíl příspěvků z deklarovaných alternativních médií nebo jejich pravidelných autorů (<i>min. 10 %</i>)	Nízký	Vysoký	0,10
A4	Podíl názorů, komentářů a rozhovorů (<i>alespoň polovina obsahu nebo absence dělící čáry mezi faktickým zpravodajstvím a názory u 10 % článků</i>)	Nízký	Vysoký	0,10

Tabulka 1: Tabulka s obecnými znaky, jež budou typické pro alternativní média (zdroj: vlastní)

Označen	Alternativní znak (referenční hodnota)	Main-stream	Alternativa	Váha B
K	Podpora konspiračních teorií (<i>jednou v popisu webu nebo opakovaně v příspěvcích hlavních autorů</i>)	Nízká	Vysoká	0,5
M	Propagace alternativní medicíny (<i>jednou v popisu webu nebo opakovaně v příspěvcích hlavních autorů</i>)	Nízký	Vysoká	0,5
N	Podpora okultismu (<i>jednou v popisu webu nebo opakovaně v příspěvcích hlavních autorů – kultovní náboženství, ezoterika, astrologie</i>)	Nízká	Vysoká	0,5
P	Kritika světového řádu (<i>jednou v popisu webu nebo opakovaně v příspěvcích hlavních autorů</i>)	Nízká	Vysoká	0,5
R	Podpora Ruska a jeho zájmů (<i>jednou v popisu webu nebo opakovaně v příspěvcích hlavních autorů výroky typu „Rusko není nepřítel“</i>)	Nízká	Vysoká	0,5
X	Míra xenofobie, odporu vůči určité skupině osob (<i>jednou v popisu webu nebo opakovaně v příspěvcích hlavních autorů</i>)	Nízká	Vysoká	0,5

Tabulka 2: Tabulka se specifickými znaky, jež budou typické pro některá alternativní média (zdroj: vlastní)

4.2.2 Znaky alternativních médií

Alternativní média lze charakterizovat jako média, jež jsou odlišná od „mainstreamových médií“, tj. od hlavního proudu. Média hlavního proudu můžeme popsat jako populární (z hlediska počtu uživatelů), standardní, většinové (rozsah, pokrytí), významné (mají velký dopad) apod. Toto jsou přesně opačné znaky, které

⁵⁷ Opakovaně je myšleno alespoň u dvou posledních příspěvků z deseti.

můžeme přisuzovat alternativním médiím, tj. médiím nepopulárním (z hlediska počtu uživatelů), nestandardním (obsah či forma neodpovídají běžným médiím), menšinovým (rozsah, pokrytí), nevýznamným (mají malý dopad) atd.

Mezi specifické znaky alternativních mohou patřit odlišné procesy vzniku a distribuce obsahu alternativních médií, absence fyzického sídla, absence redakce, anonymita autorů, expresivnější či bulvární styl, vyšší poměr komentářů a jejich nerozlišování od zpravodajství (zpravidla podoba blogu), odlišný způsob financování (např. více příjmů z darů), mohou také více používat jiné komunikační kanály (sociální sítě, diskuzní fóra). Omezení v podobě zdrojů či názorová blízkost pak povede k tomu, že zde bude vyšší provázanost autorů a jednotlivé zdroje se budou navzájem citovat (s uvedením zdroje i bez něj).⁵⁸

Může zde být také vyšší preference alternativních primárních zdrojů než specializovaných institucí v podobě tiskových kanceláří. Na pozadí těchto procesů však v případě mainstreamových i alternativních médií stojí síť osobních vazeb mezi novináři a zdroji a důležitým neviditelným prvkem v pozadí jsou insideři (zasvěcení), chráněné, a tudíž neatribuované zdroje.

Některé z těchto znaků nemusí být jednoznačně patrné – např. spoléhání na jeden zdroj či neověřování zdrojů (u mainstreamových médií se automaticky spoléháme na to, že tyto procesy zde běžně fungují), nebo např. výrazný překryv uživatelů.

Alternativní média se také často označují jako necenzurované či nekorektní, případně nezávislé. Naproti tomu můžeme předpokládat, že alternativní média budou jako zdroj svého obsahu do větší míry využívat úzké okruhy expertů, politiků a dalších subjektů, kteří se zpravidla v mainstreamových médiích neobjevují nebo jsou zde označováni za kontroverzní či marginální.

Podobně jako mainstreamová média mohou i alternativní média být pod vlivem či ve vlastnictví různých zájmových skupin, vzhledem k velikosti a nižší ekonomické lukrativnosti trhu by ale nemusela být tolik majetkově závislá, což neznamená, že do určité míry nemohou být vlivem některých specificky zaměřených entit – vedle

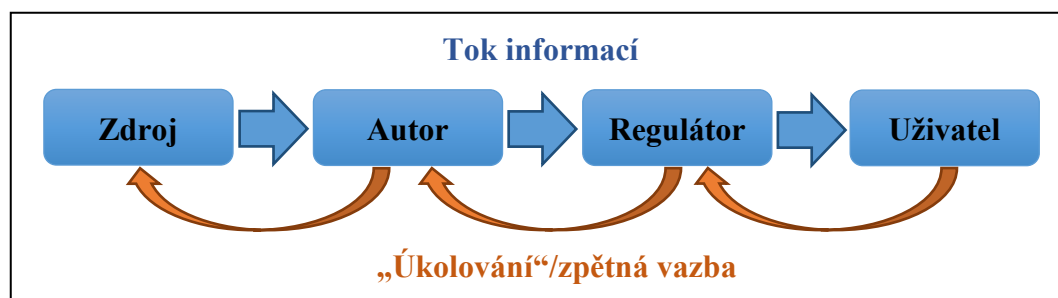
⁵⁸ Sdílení, nebo odkazování či zpětné citování, obzvláště v prostředí sociálních médií nemusí znamenat kognitivní závislost (subjekt A se spoléhá na informace poskytované subjektem B), jak ukázal empirický výzkum (Chebibí a kol., 2018, s. 427–428).

diskutovaných zahraničních subjektů to mohou být subjekty zabývající se bezpečností, zbrojařské firmy⁵⁹, subjekty podnikající v oblasti farmacie, výživy, aj.

Proto je jedním z hlavních indikátorů alternativních médií jejich tematické zaměření – geopolitika (pokud má být část proruská, pak budou tématy zejména Rusko, USA, EU, NATO, Ukrajina, Sýrie ale i druhá světová válka či fašismus), migrace, ekologie, energetická bezpečnost, islámský extremismus, terorismus nebo naopak duchovno (esoterika, astrologie), zdraví, kultura, zábava, vojenství apod.

Těmito výčty nechci poukázat na to, zda jsou uvedená média dobrá či špatná, ukazují však možný pohled na to, jak mohou být informace v těchto zdrojích zkresleny. Různá zkreslení a zabarvení nesou i mainstreamová média a některé novinářské techniky jsou přinejmenším neetické⁶⁰, přičemž očekávaný dopad mainstreamu je vyšší. Alternativní média jako informační zdroj

Již jsem zde v různých souvislostech zmiňoval informační cyklus a síťové uspořádání. Nejprve si tedy blíže popíšeme klíčové elementy informačního řetězce jako konkrétní teoretický model širšího systému webové stránky.

Obrázek 12: Obecný informační řetězec médií (vlastní)

Webové stránky lze obecně rozdělit do několika informačních elementů, které ale nelze brát jako exaktně vyhraněné entity, spíše jde o „personální“ role v informačním řetězci:

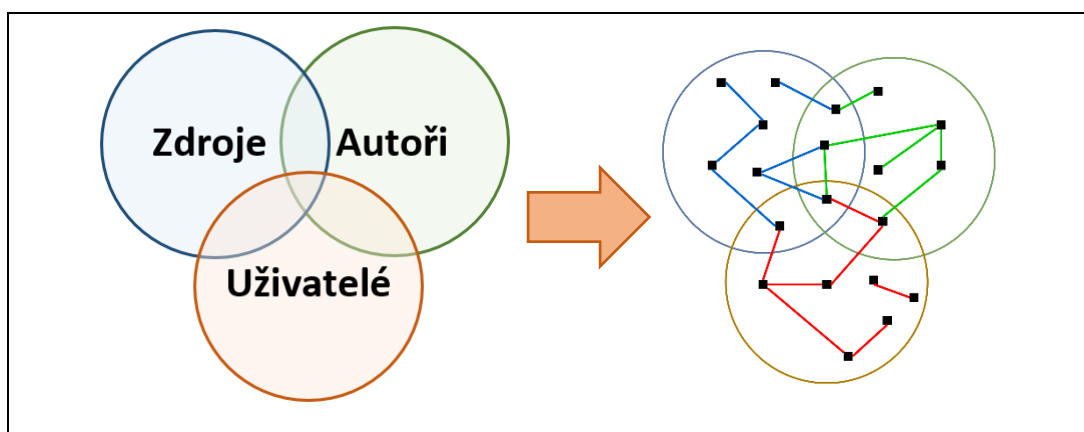
⁵⁹ Např. ve Francii vlastní Groupe Figaro, publikující přední deník Le Figaro, zbrojařský koncern Dassault Group (Dassault, 2019). V ČR v roce 2020 podle článku na webu Lidovky.cz předseda představenstva společnosti OMNIPOL a.s. protestoval proti možnému přijetí společnosti Security Media, s.r.o., vydavatele webu Security magazin, do Asociace obranného a bezpečnostního průmyslu ČR, důvodem měla být vazba společnosti na konkurenční společnost CZECHOSLOVAK GROUP a.s. (Shabu, 2020).

⁶⁰ Mj. šíření informací bez ohledu na jejich dopad (týká se osob i subjektů), kritika voličů určitých stran, kritika skupin osob dle jejich demografických charakteristik (inteligence, vzdělání, statut), umělé vkládání informací do kontextu

- **Zdroj** – entita, která skutečně informaci získala, např. reportér v terénu, autor příspěvku na sociální síti, nebo svědek události. Zdroj může být včleněn i do komplexnější struktury, proto používám označení entita. Hlavním přínosem zdroje bude přístup k primární informaci, ale často může docházet k tomu, že informace nejsou prvotní, jsou z „druhé ruky“, což ale zdroj nemusí vždy zaregistrovat.
- **Autor** – osoba, která vytvořila obsah informačního dokumentu. K tomu využila jeden či více zdrojů a zkombovala to s vlastními či organizačními informacemi a znalostmi. V některých speciálních případech může být autor totožný se zdrojem. V praxi také můžeme častěji počítat s tím, že informační obsah budou vytvářet i stroje (např. v podobě sumarizace textů). Autor většinou nepřebírá surové informace, ale zasazuje je do kontextu, snaží se je vysvětlit, učinit je zajímavějšími a relevantnějšími (což může platit i pro zdroj).
- **Regulátor** – osoba, skupina osob či systém kontrolující obsah po autorovi. Kontrola zahrnuje sjednocení stylu, opravu chyb a někdy může vést k výraznějšímu sémantickému pozměnění informace. Role autora a regulátora se opět mohou prolínat (autokontrola, autocenzura). Regulátor má zásadní význam na fungování informačních toků mezi autorem a uživatelem.
- **Uživatel** – osoba či skupina osob, s informační potřebou. Uživatel má z různých důvodů potřebu přistupovat k informačním dokumentům různého původu. Přístup bude uskutečňovat na základě vnímané užitečnosti či relevance dokumentů. Přístup k dokumentu ale nemusí znamenat přečtení, a pokud se celkové trvání návštěvy zkracuje, můžeme očekávat, že uživatel příslušný informační řetězec opustí. Uživatel může k přístupu používat i různé technické prostředky, které nemusí běžné sledovací systémy zachytit (archivy, čtečky zpráv, náhledy, úryvky na sociálních sítích a diskuzních fórech). Uživatel není „informačním laikem“, spíše má vybrané informační preference, které někdy nemusí být kompatibilní formou a obsahem obdržených zpráv. Důležitá je centrální role uživatele, pokud neexistuje uživatel, komunikační řetězec postrádá smysl, což znamená, že informační produkci ovlivňují uživatelé i bez vědomě poskytované zpětné vazby.

Tento základní koncept informačního řetězce prezentuje Obrázek 12. Elementy informačního řetězce představují jednotlivé role, bez nichž informační řetězec nebude fungovat. K jednotlivým fázím bychom potom mohli připojit také vliv „šumu“ – nebo přesněji – informační zkreslení, k němuž zpravidla bude docházet při pozměnění původní zprávy. Ke zkreslení může docházet i tím, že jednotlivé elementy informačního řetězce nemají stejný kontext a know-how jako předchozí element.

V reálných, komplexnějších strukturách, se pak mohou elementy informačního řetězce překrývat a mít mezi sebou různé vazby, viz Obrázek 13. V tomto zjednodušeném modelu uvažujeme, že se regulátoři překrývají s autory.

Obrázek 13: Schematické zobrazení překryvu a provázanosti zdrojů, autorů a uživatelů (vlastní)

Webové stránky jsou poměrně otevřené a dynamické systémy, v delším časovém horizontu mohou být některé weby nebo zdroje pro jejich analýzu nedostupné, může se změnit jejich kvalita apod.

Například v případě webové stránky ac24.cz se u některých starších článků nezobrazuje kompletní obsah, ale pouze první odstavec.⁶¹ Nejstarší článek z tohoto webu je podle webového archivu ze dne 10. prosince 2011 (Geršl a Pavlík, 2012), avšak nejstarší dostupný článek přímo na tomto webu je ze dne 26. dubna 2018 (AC24.cz, 2021). Stáří webu lze v některých případech ověřit pomocí dostupných informací o doménách – aktuální doména ac24.cz byla zaregistrována 12. prosince

⁶¹ Kompletní obsah článku ale je součástí zdrojového kódu, takže při zobrazení zdrojového kódu lze kompletní obsah získat, jenomže v odlišné podobě, než zamýšleli autoři. Alternativně lze článek vyhledat v Google a tento výsledek vyhledávání nechat přeložit (URL článku: <https://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/12668-ruske-velvyslanectvi-usa-ms2018/>)

2017 (DomainTools, 2021a), k historicky první registraci domény ale došlo 31. prosince 2011 (DomainTools, 2021b). Trvalejšími a přístupnějšími záznamy o webových stránkách jsou facebookové stránky⁶² – stránka ac24.cz byla vytvořena 15. září 2011 (AC24, 2021).

Jiným příkladem je web bezcenzury.org (Bezcenzury.org, 2008), který má zaregistrovanou doménu od roku 2005 (DomainTools, 2021c), web měl zpočátku obsah zaměřený na islám, kritiku Izraele a USA, od roku 2011 nejsou o provozu tohoto webu dostupné záznamy. Web začal opět fungovat až v roce 2019 (DomainTools, 2021c), nově jako „politicky nekorektní web“, kritizující zejména levici ve spojení s islámem.

Součástí webů jsou také proměnlivé reklamy a technologie v podobě protokolů a skriptů, které mohou jednak poukázat na podobnost webů, zároveň se však mohou měnit nezávisle na vlastním obsahu článků, mohou být personalizovány pro každého čtenáře a tím změnit kontext čtení článků či dokonce ovlivnit ochotu čtenáře přečíst či nepřečíst si konkrétní články.

4.2.3 Kritéria hodnocení a jejich spolehlivost

Jakým způsobem lze analyzovat webové stránky? V podstatě se nám nabízejí dva hlavní přístupy.

Prvním přístupem je analýza toho, **jak je webová stránka vytvořena**, tedy analýza formy a obsahu webové stránky a vlastního procesu tvorby (v našem případě máme možnost pouze posuzovat výsledek).

Druhým přístupem je to, **jak s webovou stránkou interagují uživatelé**. Tento přístup tedy vyžaduje zkoumání dvou odlišných druhů entit a vazeb mezi nimi.

K analýze formy a obsahu webu lze přistupovat různými způsoby. Většinou lze tyto přístupy kombinovat.

Klasifikace různých přístupů viz níže:

⁶² Pro weby je nevýhodné rušit facebookové stránky zejména proto, že získání sledující představují cennou položku, kterou by se nemuselo podařit obnovit, a také proto, že obsah na Facebooku nelze jednoduše přesouvat mezi stránkami (obsah je možné manuálně kopírovat, ale reakce a komentáře uživatelů přesunout nelze).

- **Podle rozsahu zkoumání („úrovně systému“).** Můžeme zkoumat web jako celek či jeho dílčí část (např. článek či články). Nebo můžeme zkoumat web jako součást skupiny webů.
- **Podle hloubky zkoumání.** To, co je na povrchu (jak vypadá běžně zobrazený web na obrazovce) nebo to co je pod ním (zdrojový kód, skripty).
- **Podle druhu dat.** Vizuální, zvuková či textová data (fulltext, video, obrázků apod.).
- **Podle druhu kritérií.** Kvalitativní či kvantitativní kritéria.
- **Podle zdroje dat.** Data z primárního zdroje nebo data ze sekundárních zdrojů (o primárním zdroji).
- **Podle komunikačního kanálu/rozhraní.** Provoz webu na počítači, mobilních zařízení apod., případně srovnání.
- **Podle funkčnosti/dynamiky webu.** Můžeme zkoumat web jako statický snímek nebo můžeme zkoumat funkčnost různých tlačítek, rolovacích seznamů, hypertextových odkazů atd.

V této práci se budu zaměřovat na skupiny webů, jednotlivé weby i skupiny článků. Především budu zkoumat data ze zdrojového kódu a data z primárního zdroje i sekundárních zdrojů, která budou mít textový charakter⁶³ a převážně kvantitativní charakter.

Zvolená kritéria lze pro jejich objektivní hodnocení („**jak spolehlivé jsou tyto metriky?**“) předem klasifikovat dle jejich předpokládaných vlastností:

- **Podle vztahu ke zdroji** můžeme členit kritéria na interní (I) a externí (E). Interní kritéria lze zjistit přímo od zkoumaného zdroje. Externí kritéria lze zjistit pouze s využitím jiných zdrojů.
- **Podle způsobu získání** lze kritéria klasifikovat na jednoduchá (J) a obtížná (O). Jednoduchá kritéria můžeme z dostupných dat jednoduše určit, jejich získání je triviální. Naproti tomu, obtížná kritéria musíme odvodit další analýzou, kombinací poznatků.

⁶³ Jedná se o jedno ze zásadních omezení výzkumu, protože předpokládám, že dopad vizuálního působení je obecně vyšší, viz počátek filmového průmyslu, karikatury v době druhé světové války či studené války nebo dnešní práce s mobilními aplikacemi, rozšířená realita, aj.

- **Podle úplnosti pokrytí** rozdělíme kritéria na kompletní (K) a parciální (P). Celková kritéria se vztahující k celému zdroji, zatímco částečná pouze k části (článku, skupině článků)
- **Podle časového trvání** můžeme rozlišit kritéria na stálá (S) a dočasná (D). Stálá kritéria mají stále stejnou hodnotu po celou dobu fungování zdroje. Dočasná kritéria se naproti tomu během životního cyklu zdroje mění.
- **Podle přesnosti** určíme kritéria jako velmi (V) přesná nebo málo (M) přesná. Zpravidla méně přesná budou kritéria definovaná subjektivně. Velmi přesná budou kritéria ověřená z více na sobě nezávislých zdrojů nebo to budou taková kritéria, u nichž můžeme prakticky vyloučit významnější záměrné či nezáměrné zkreslení.

Klasifikace slouží k názornému popisu zkoumaných kritérií z pohledu možnosti jejich sběru a dále z pohledu platnosti těchto kritérií. Jednoznačně rozpoznatelná kritéria představují binární kritéria, tj. u kritéria se volí pouze dvě hodnoty, proto lze s těmito kritérii poměrně snadno pracovat, a zároveň to umožňuje snazší rozhodování o tom, zda dané kritérium nakonec využijeme či nikoli.

V případě pouze jediné entity jsou binární kritéria ukazatelem kvality, zde ale může teoreticky docházet k nepřesnostem. V případě aplikace na soubory entit kvantita eliminuje nepřesnosti u menších částí vzorku. Získaná binární kritéria lze v některých případech použít jako základ kvantitativních kritérií.

Tato kritéria jsou i dobře algoritmizovatelná a obdobný přístup lze aplikovat také pro případné využití strojového učení. To, že termín binární klasifikace patří mezi stále častěji skloňované pojmy v souvislosti se strojovým učením, dokládá stále rostoucí počet výsledků studií na toto téma, viz např. databáze Scopus, kde v letech 2015-2020 rostl počet článků s klíčovým termínem „binary classification“ meziletočně průměrně o třetinu (Web of Science, 2020).

Zároveň můžeme klasifikaci využít k určení **orientační spolehlivosti** (*Reliability*, R) – nejvyšší spolehlivost bude $R=1$, nejnižší $R=0$. Nejedná se o absolutní jistotu či nejistotu, ale pouze o relativní spolehlivost. Každé kritérium lze popsat pěti základními standardními vlastnostmi, proto maximální hodnota jednotlivé vlastnosti bude 0,2 a minimální 0. Pro jednoduchost a přehlednost nebudeme uvádět částečné hodnoty, takže celková spolehlivost bude vždy činit $R=0$ (zcela

nespolehlivé), $R=0,2$ (velmi nespolehlivé), $R=0,4$ (spíše nespolehlivé), $R=0,6$ (spíše spolehlivé), $R=0,8$ (velmi spolehlivé) nebo $R=1$ (zcela spolehlivé).

Charakteristika	Popis	Zkratka	Hodnota	Popis	Zkratka	Hodnota
Vztah ke zdroji	interní	I	0,2	externí	E	0
Způsob získání	jednoduchý	J	0,2	obtížný	O	0
Úplnost pokrytí	kompletní	K	0,2	parciální	P	0
Časová platnost	stálá	S	0,2	dočasná	D	0
Přesnost	přesná	P	0,2	nepřesná	N	0

Tabulka 3: Hodnoty relativní spolehlivosti jednotlivých vlastností kritérií (vlastní)

Tabulka 3 ukazuje hodnoty relativní spolehlivosti jednotlivých charakteristik. Hypotetické kritérium s vlastnostmi IJKSP bude mít celkový součet $R=1$, bude zcela spolehlivé. Zatímco hypotetické kritérium EOPDN bude mít mít celkový součet $R=0$, bude zcela nespolehlivé. Hypotetické kritérium EJPSN bude mít celkový součet $R=0,4$ (spíše nespolehlivé), bude mít menší spolehlivost než hypotetické kritérium IJPSP s hodnotou $R=0,8$ (velmi spolehlivé).

Kritérium	Klasifikace	R	Binární otázka (1/0)?	Kvantitativní otázka
Skupina webů	IJKDP	0,8	Obsahuje popis webu pojem „alternativní“	Počet webů označovaných za „alternativní“
	IJKDP	0,8	Obsahuje popis webu pojem „mainstream“	Počet webů vymezujících se proti „mainstreamu“
Kategorie	IJKSN	0,8	Má web kategorie?	Počet kategorií na webu
Kategorie zprávy	IJPSN	0,6	Má web zprávy?	Počet zpráv na webu
Kategorie komentáře	IJPSN	0,6	Má web kategorii „Komentáře“?	Počet článků v sekci Komentáře
Kategorie „Zábava“	IJPSN	0,6	Má web kategorii „Zábava“?	Počet článků v sekci „Zábava“
Kategorie „Zábava“	IJPSN	0,6	Má web kategorii „Konspirace“?	Počet článků v sekci „Konspirace“
Obecné štítky	IJKSN	0,8	Má web štítky?	Počet webů s uvedenými štítky
Konkrétní štítky (EU, NATO, Rusko, Ukrajina, migrace, islamismus,...)	IJPDN	0,4	Je mezi štítky konkrétní štítek ..?	Počet článků se štítkem ...
Jazykové verze	IJKDP	0,8	Obsahuje web verzi v ruštině?	Počet webů v ruštině
Majitel	IOKDP	0,6	Je uveden majitel webu?	Počet webů s uvedeným majitelem
Šéfredaktor	IJKDP	0,8	Je uvedeno jméno šéfredaktora?	Počet webů s uvedeným šéfredaktorem
Sídlo	IJKDP	0,8	Je uvedeno sídlo redakce?	Počet webů s uvedeným sídlem
Stránka s autory	IOKDN	0,4	Je na webu seznam všech autorů?	Počet webů se stránkou autorů
Facebook	EJKDP	0,6	Má web Facebook?	Počet webů s oficiální facebookovou stránkou

Tabulka 4: Ukázka binárních kritérií webů (vlastní)

Kritérium	Klasifikace	R	Binární otázka (1/0)?	Kvantitativní otázka
Autoři	IJPDN	0,4	Jsou u článků uvedeni autoři?	Počet webů uvádějících autory
Zhlédnutí	IJPDN	0,4	Mají články uveden počet zhlédnutí?	Počet webů uvádějících počty zhlédnutí
Komentáře	IJPDN	0,4	Mají články uveden počet komentářů?	Počet webů uvádějících počty komentářů
Likes	IJPDN	0,4	Mají články uvedeny počet likes?	Počet webů uvádějících počty likes
Dislikes	IPJDN	0,4	Mají články uvedeny počet dislikes?	Počet webů uvádějících počty dislikes
Zdroje	IOPDN	0,2	Odkazují články na zdroj?	Počet webů uvádějících odkaz na zdroj zdrojem

Tabulka 5: Ukázka binárních kritérií článků (vlastní)

Kritérium	Klasifikace	R	Kvalitativní/kvantitativní otázka?	Kvantitativní hodnoty
Počet článků	IOKSP	0,8	Kolik web publikoval článků	Počet článků na webu
Název	EJPSP	0,6	Jaké weby mají stejně pojmenované články? Kolik článků je shodných?	Míra shody mezi weby (párové srovnávání)
Datum vzniku	IJPSN	0,6	Kdy vznikl web?	Distribuce zdrojů v čase
Obecné štítky	IJKDN	0,6	Kolik má web štítků?	Počet štítků
Zpětné odkazy	EJKDP	0,6	Jaké weby odkazují na tento web? Kolik mají vazeb?	Počet zpětných vazeb na konkrétní web
Stát přístupu	EJKDP	0,6	Z jakých zemí uživatelé na web nejčastěji přistupují?	Pět nejčastějších zemí s podílem provozu
Použité zařízení	EJKDP	0,6	Z jakého zařízení uživatelé přistupují	Počet návštěv ze stolních počítačů a mobilních zařízení
Počet návštěv	EJPDP	0,4	Kolik má web návštěv za měsíc?	Počet neunikátních návštěv za měsíc
Počet unikátních uživatelů	EJPDP	0,4	Kolik unikátních uživatelů navštíví web za měsíc?	Počet unikátních návštěvníků za měsíc
Odkazující weby	EJPDP	0,4	Z jakých webů uživatelé nejčastěji přichází na web?	Pět nejčastějších odkazujících webů s podíly provozu
Odkazované weby	EJPDP	0,4	Na jaké weby uživatelé nejčastěji z webu odcházejí?	Pět nejčastějších odkazovaných webů s podíly provozu
Společně navštívené weby	EJPDP	0,4	Jaké weby uživatelé webu nejčastěji navštěvují spolu s tímto webem	Počet vazeb mezi weby
Čas strávený na webu	EJPDP	0,4	Jaký čas stráví v průměru uživatelé na webu	Průměrně strávený čas na webu v sekundách
Shoda klíčových slov	EJPDN	0,2	Jaké weby mají shodná klíčová slova?	Míra shody s jednotlivými weby.

Tabulka 6: Ukázka kvantitativních kritérií webů (vlastní)

Kritérium	Klasifikace	R	Kvalitativní otázka?	Kvantitativní hodnoty
Datum publikování	IJPSP	0,8	Kdy byl článek zveřejněn?	Distribuce článků v čase
Kategorie	IJPSN	0,6	Do jaké kategorie článek patří?	Počet článků v kategorii
Štítky	IJPSN	0,6	Jaké štítky jsou uvedeny u článku?	Počty štítků. Počty článků u jednotlivých štítků
Autoři	IOPSN	0,4	Jaké je u článku uvedené jméno autora	Počet článků jednotlivých autorů
Zhlédnutí	IJPDN	0,4	Kolik je u článku uvedeno zhlédnutí?	Počet zhlédnutí jednotlivých článků
Komentáře	IJPDN	0,4	Kolik je u článku uvedeno komentářů?	Počet komentářů jednotlivých článků
Likes	IJPDN	0,4	Kolik je u článku uvedeno likes?	Počet likes jednotlivých článků
Dislikes	IJPDN	0,4	Kolik je u článku uvedeno dislikes?	Počet dislikes jednotlivých článků
Zdroje	IOPDN	0,2	Na jaký zdroj článek odkazuje?	Počet článků jednotlivých zdrojů

Tabulka 7: Ukázka kvantitativních kritérií článků (vlastní)

Tabulka 4, Tabulka 5, Tabulka 6 a Tabulka 7 obsahují některé výchozí metriky, které jsem k vybraným zdrojům zjišťoval. Přestože procesy lze automatizovat vyhodnocování údajů, v hodnotící fázi jsou data zpracovávána a ověřována manuálně, takže výskyt případných chyb bude mít spíše nahodilý či marginální charakter a neměl by výrazněji zkreslit dané kritérium.⁶⁴

4.2.4 Identifikace a klasifikace alternativních médií

Sputnik Česká republika patří mezi čelné představitele ruských médií v České republice. Jedná se o součást ruské, státem plně vlastněné⁶⁵, mediální skupiny Meždunarodnoje informacionnoje agensstvo Rossija segodnja (Mezinárodní informační agentura Rusko dnes), která vznikla 9. prosince 2013 a sdružuje Sputnik (jeho různé jazykové verze, viz Příloha 3) a významná ruskojazyčná média RIA Novosti (ria.ru) a inoSMI (inosmi.ru)⁶⁶ (MIA Rossija segodnja, 2013). Sputnik Česká republika historicky a obsahově navazuje na český web rozhlasové stanice

⁶⁴ Nepracuji s osobními údaji jako telefonní čísla, emailové adresy a čísla účtů, přestože tato data se na velké části zkoumaných webů vyskytují.

⁶⁵ Prostřednictvím Federální agentury pro tisk a hromadné sdělovací prostředky (Feděralnoje agensstvo po početi i massovym kommunikacijam Rossiji).

⁶⁶ Tato média nejsou spřízněná s jinou státem ovládanou mediální skupinou RT, dříve působící pod názvem Russia Today. Tato skupina, provozující mj. osm kanálů s nepřetržitým zpravodajstvím, se označuje jako autonomní, podle svého webu má 100 milionů návštěv týdně (Russia Today, 2021).

Hlas Ruska – stanice působila od roku 2009 pouze v online podobě (Sputnik Česká republika, 2021).

Tzv. „alternativní média“ typu Sputnik Česká republika jsou častým předmětem zkoumání vědeckých studií, závěrečných prací, případových studií, komentářů, zpráv a dalších publikací vládních i nevládních organizací či novinářů, různých entit a jednotlivců, *fact-checkerů*.

Označení „alternativní média“ se ovšem téměř nepoužívá. Web Sputnik Česká republika spolu s dalšími zdroji bývá řazen do jedné i více množin webových stránek označovaných jako dezinformační weby (iREPORTER.cz), konspirační a antisystémové weby (Atlas konspirací, 2019), weby šířící falešné zprávy (*fake news*), poplašné zprávy (*hoax*), proruskou, prokremelskou či proputinovskou propagandu. Mezi nejčastější sjednocující charakteristiky patří obsah propagující „ruský pohled na svět“ a kritika mainstreamových nebo veřejnoprávních médií.

Zajímavostí je, že průzkum agentury Nielsen Admosphere (Šlerka, 2019) zpracovaný pro Nadační fond nezávislé žurnalistiky na reprezentativním vzorku 1 015 respondentů internetové populace ČR starší 15 let v dubnu 2019 ukázal, že v nejvíce případech se jako dezinformační zdroj dotazovaným spontánně vybavil bulvární časopis Blesk. Můžeme tedy předpokládat, že existuje i vazba mezi „dezinformačními weby“ a bulvárem?⁶⁷

Národní knihovna v rámci Webarchivu, archivu českého internetového prostředí, rovněž spravuje i tematickou kolekci nazvanou „dezinformační weby“, kam řadí i web Sputnik Česká republika. Archiv tuto kolekci popisuje následujícím způsobem: „*Tematická kolekce dezinformačních webů působících na českém internetu obsahuje přes 50 stránek. V rámci sklizně jsme do ní zahrnuli weby, které jsou organizacemi zabývajícími se touto problematikou označovány jako dezinformační, konspirační, produkující hoaxy, provozující proruskou propagandu ad.*“ (Národní knihovna ČR, 2021).

Výše uvedený zdroj dále k označení kolekce používá štítky „*Čína, konspirační teorie, Rusko, NEPRAVDA, hoaxy, dezinformace, propaganda, Evropská unie*“ (Národní knihovna ČR, 2021). Tímto na jednu stranu usnadňuje uživateli nalezení

⁶⁷ Viz 5.3.1 Podobnosti obsahu alternativních médií, zejména Graf 1 a Graf 2.

části relevantních webů, pokud známe příslušný místní a časový kontext, **avšak zaniká zde mediální a politický rozměr těchto zdrojů.**⁶⁸

Na stranu druhou zde chybí celé spektrum konspirací a dezinformací, které bychom mohli podobnými štítky označit – např. weby reprodukující různé apokalyptické teorie, weby shromažďující důkazy o existenci mimozemských civilizací a různé náboženské kulty. Přitom tyto weby mohou být pro jednotlivce i skupiny osob nebezpečné, a to zejména z toho důvodu, že je zde riziko interakce s reálným světem. Tyto weby tak možná lze označit za „dezinformační“, ale nikoli za média z pohledů nosičů zpravodajského obsahu.

Z informačního hlediska je dále pro „dezinformační weby“ na stránkách Archivu zejména problematické označení „nepravda“, neboť spojení s tímto štítkem u uživatele může vytvářet asociaci o tom, že zdroje nelze informačně použít a zároveň implicitně může vést ke kategorizaci ostatních webů jako „pravda“, tj. webů majících pravdivý obsah.

Pro potřeby této práce vytvořil seznam webů, které lze označit jako alternativních média, jako výchozí krok jsem použil kombinaci dostupných seznamů dezinformačních webů a webů s nedůvěryhodným obsahem (iREPORTER.cz, 2020; EU vs DISINFORMATION, 2020; NETSUCCESS, s. r. o., 2021, Neovlivní.cz, 2016; Atlas konspirací, 2019), viz Příloha 1. Skutečný počet všech webů splňujících kritéria alternativních webů patrně historicky bude mírně přesahovat rozsah tohoto seznamu zejména proto, že sem můžeme řadit různé blogy, diskuzní fóra a skupiny mimo dostupné kanály, včetně neveřejných skupin na sociálních sítích, zároveň množství webů již mohlo zaniknout a nemusí být k dispozici ani v rámci webových archivů.

Doména	Popis
ac24.cz	Hlavní strana (archivní verze, upravené formátování): „ <i>Alternative Conception - Alternativní pojetí zpravodajství z celého světa aneb Co se jinde nedozvíte</i> “ (AC24.cz, 2013)
aeronet.cz	Titulek webu (upravené formátování): „ <i>Alternativní zpravodajství a komentáře na aktuální témata z našeho (ro)zvráceného světa</i> “. (AMERICAN EUROPEAN NEWS, LLC, 2021)
bezczensury.org	Kdo jsme (upravené formátování): „ <i>Není dne, kdy by progresivní levice necenzurovala konzervativně smýšlející jedince, kteří usilují o zachování západní civilizace, jež dala světu nejvíce svobodnou a tolerantní</i> “

⁶⁸ Tato práce není politologicky zaměřená, přesto nám známé a identifikovatelné entity, politické strany, mohou napomoci pochopit obsah webu Sputnik Česká republika – politické strany můžeme chápat mj. jako součást hodnotového systému a preference určitých politických stran může indikovat preferenci určitých životních hodnot a přístupu k informacím.

	<i>společnost. Oproti tomu utopické rovnostářské koncepty o světě bez národů, bez hranic, bez genderu – o světě který nikdy neexistoval – jsou nyní považovány za normu. Pokud se odchýlíte od povoleného vzorce myšlení, sociální média vám zruší účet, google vám sníží ranking či zakáže reklamu, platební společnosti vám znemožní přijímat platby, v horším případě vás vyhodí z práce, nebo třeba z kina, znemožní vám příjem z reklamy na youtube, policie vás vezme do vazby za použití špatného zájmena u trans osoby, mainstreamová média vás veřejně popraví nespočtem článků o tom, jaký jste rasista např. za kritiku nenávistné ideologie islámu (i když náboženství není rasa), takže vás nikdo nebude zvat k diskusi, protože s rasisty a xenofoby se nediskutuje. Cejch rasisty a xenofoba pak poslouží k tomu, aby se vás ozbrojená složka nové levice – hnutí Antifa – pokusila zlikvidovat i fyzicky.“ (BezCenzury.org, 2020)</i>
ceskobezcenzury.cz (dříve ceskoaktualne.cz)	Kontakt (upravené formátování): „ČeskoBezCenzury.cz se prezentuje jako alternativní zpravodajství bez cenzury, které není sponzorováno žádnou zainteresovanou třetí stranou a je živeno pouze z reklam. Najdete u nás nejrůznější kontroverzní názory na události z domova i ze světa a zároveň i nezaujaté zpravodajství, které nikde jinde nenajdete.“ (ČeskoBezCenzury.cz, 2021b)
cz.sputniknews.com	O projektu (archivní verze, upravené formátování): „Sputnik mluví o tom, o čem jiní mlčí. Agentura vyplňuje unikátní mezeru dodavatele alternativního zpravodajského obsahu a rozhlasu v jedné osobě. Sputnik se kompletně orientuje na zahraniční posluchače.“ (Sputnik Česká republika, 2016)
czechfreepress.cz	O CFP! (upravené formátování): „Czech Free Press se nebojí upozorňovat na témata a věnovat se oblastem, kterým mainstreamová média nevěnují zaslouženou pozornost. “ (CFP, 2014)
eurasia24.cz	O nás (upravené formátování): „Vítejte na webu EURASIA24. Webu "proruském". Ale stejně tak webu "pročínském", "proindickém", "proiránském" – doplňte si sami. Tento web zkrátka přináší jiný než zažitý mainstreamový pohled na východní svět, který se může stát i pro nás světem stability, prosperity a spolupráce.“ (Eurasia24.cz, 2015)
lajkit.cz	Popisek sekce Zprávy: „zábava, nezávislé, alternativní , rozvoj, zprávy, radost.“ (Lajkit.cz, 2021b)
nezavislamedia.cz	O nás (upravené formátování): „V posledních měsících a letech se významně mění mediální scéna v České republice. Vedle zavedených mainstreamových médií se čím dál zřetelněji uplatňují nezávislá média, působící především v prostředí internetu, a to jak zpravodajské portály, tak nezávislá rádia a televizní programy. Je zřejmé, že monopolní postavení tradičních médií – printů, terestrické televize a rozhlasu – se pomalu stává minulostí. Nezávislá média tvoří alternativu k mediálním obsahům nabízeným tradičními médii , u nichž navíc dochází k pozvolné erozi důvěry ze strany veřejnosti. Novináři mainstreamových médií velmi často podléhají politické objednávce, neinformují dostatečně komplexně, nestranně a objektivně, a proto veřejnost hledá – a nachází – chybějící informace u nezávislých médií.“ (Asociace nezávislých médií, 2020)
novarepublika.cz	Stanovy spolku Nová republika (část, upravené formátování): „Cílem občanského sdružení „Nová republika, o.s.“ je navrhování a prosazování alternativních řešení závažných společenských problémů , které mají být ve svém souhrnu komplexním návrhem na zlepšení uspořádání společnosti k větší spokojenosti občanů. Takový návrh bude trvale upravován a doplňován tak, aby co nejvíce přispěl k překonání negativních vývojových tendencí ve společnosti, které mohou vést k rozkladu společenské soudržnosti, kulturnímu úpadku a poklesu výkonnosti hospodářství.“ (Nová republika, 2013)
pravyprostor.cz	O projektu (první odstavec, upravené formátování): „...tento zpravodajský portál vznikl koncem listopadu roku 2012 jako reakce mnoha čtenářů autora projektu, kteří situaci ve společnosti v tomto období vyhodnotili jako téměř neudržitelnou. Razantní nástup komunistů, demagogická manipulace s veřejným míněním pomocí mainstreamových médií, eurosocialistické nekoncepční hospodaření státu, multikulturní

	<p>“obohacování” s pozitivní diskriminací, řádění exekutorské a soudní mafie, zákonná i daňová džungle, narůstání byrokracie geometrickou řadou, korupční prostředí likvidující volný trh či plíživé omezování osobních svobod jednotlivce, vše posvěceno činy pseudopravicové vlády, vhánění do duší pravicově, nebo chcete-li liberálně, smýšlejících lidí oprávněné obavy a smutek z vývoje po sametové divadelní frašce o revoluci v roce 1989.“ (Pravý Prostor Média s.r.o., 2021b)</p>
protiproud.cz	<p>O autorovi (upravené formátování): „Nejdůležitějším poznatkem pro mě bylo, že klíčové otázky pokračující ztráty lidské svobody, mediální manipulace a mystifikace, destrukce demokratického politického systému v naší zemi i v Evropě a její nahrazení mediokracií - tedy vládou s médii spojených nevolených elit, jsou v centru pozornosti stále většího počtu znepokojených občanů – u nás, v Evropě i ve Spojených státech. Stále větší počet lidí si začíná uvědomovat podstatu nebezpečí, kterému jsme vystaveni i metod, jimiž moderní revolucionáři pracují: Vymazávání historické paměti, kontinuity i duchovního zakotvení rve z našich mozků i srdcí mediálním rachotem POKROK, POKROK, POKROK!, vše individuální a svobodné a směřuje k nastolení nové diktatury. Zjevně vítězí socialistická revoluce v celém euro-americkém civilizačním prostoru má jako vždy v posledních více než dvou stoletích globální cíle. V moderních technologiích však získala dosud nevídaného mocného spojence k šíření své ideologie a maskování skutečných záměrů: Mediální mainstream ve všech jeho technických podobách, formách. To bylo hlavním motivem k vytvoření tohoto skromného názorového časopisu - s ambicí vytvořit případně v budoucnu nové mediální aktivity, které by přinesly alespoň nepatrnou protiváhu obrovské síle protivníka. Ale o tom až k tomu bude vhodný čas. Bude-li.“ (Protiproud, 2013)</p>
svobodnenoviny.eu	<p>Kontakt: „Nezávislé internetové noviny snažící se poskytnout čtenářům především informace, které vyváží to, co slyší v médiích hlavního proudu. Je na každém z nás, jaké ponaučení si z toho vezmeme a čemu v celém matrixu uveríme.....“ (Svobodnenoviny.eu, 2021)</p>
svobodny-vysilac.cz	<p>Hlavní strana (upravené formátování): „Svobodný vysílač CS je projekt rádia české alternativy“ (Svobodný vysílač CS, 2021)</p>

Tabulka 8: Politická alternativní média (zdroj: viz odstavce; vlastní úprava)

Doména	Popis
alternativnimagazin.cz	<p>O nás (upravené formátování): „AlternativníMagazin.cz působí v českém internetovém prostředí již od roku 2014. Jeho cílem je především přinášet alternativní pohledy na oblasti zdraví, wellness a životního stylu. Za svůj největší smysl považujeme být jen dobrou drobnou radu tomu, kdo samotné řešení hledá nebo třeba jen ukázkou “jiné” alternativy přístupu.“ (Alternativní magazin, 2021)</p>
vylectese.cz	<p>Titulek/popisek webu (upravené formátování): „Alternativní medicína, přírodní léčba a domácí recepty pro zdraví“ (Vylectese.cz, 2021b)</p>

Tabulka 9: Nepolitická alternativní média (zdroj: viz odstavce; vlastní úprava)

Doména	Popis
securitymagazin.cz	<p>O nás (upravené formátování): „SECURITY MAGAZÍN nechce pouze přejímat názory a stanoviska mainstreamových médií, ale chce umožnit další, co možná nejobektivnější pohled na možná bezpečnostní rizika související s podnikáním i s běžným životem v současném světě.“ (Security magazin, 2021b)</p>

Tabulka 10: Média na pomezí mainstreamu a alternativy (zdroj: viz odstavce; vlastní úprava)

Doména	A1	A2	A3	A4	K	M	N	P	R	X	Součet
arfa.cz	0,15	N/A	0,1	0,1	N/A	N/A	N/A	N/A	0,5	0,5	0,85
dfens-cz.com	0,15	N/A	N/A	0,1	N/A	N/A	N/A	0,5	N/A	0,5	0,75
eportal.cz	0,15	N/A	0,1	0,1	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	0,5	0,85
euportal.cz	0,15	N/A	0,1	0,1	N/A	N/A	N/A	0,5	N/A	0,5	0,85
eurabia.cz	0,15	N/A	0,1	0,1	N/A	N/A	N/A	0,5	N/A	0,5	0,85
euserver.cz	0,15	N/A	0,1	0,1	N/A	N/A	N/A	0,5	N/A	0,5	0,85
freeglobe.cz	0,15	N/A	0,1	0,1	N/A	N/A	N/A	0,5	N/A	0,5	1
infowars.cz	0,15	N/A	0,1	0,1	N/A	N/A	N/A	N/A	0,5	N/A	0,85
megazpravy.cz	0,15	N/A	0,1	0,1	N/A	0,5	N/A	N/A	N/A	N/A	0,85
mocvedomi.cz	0,15	N/A	N/A	0,1	0,5	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	0,75
nastvanematky.cz	0,15	N/A	N/A	0,1	0,5	N/A	N/A	0,5	N/A	0,5	0,75
nezdрави.cz	0,15	N/A	0,1	0,1	N/A	0,5	N/A	0,5	N/A	N/A	0,85
outsidermedia.cz	0,15	N/A	0,1	0,1	N/A	N/A	N/A	0,5	0,5	N/A	0,85
parlamentnilisty.cz	0,15	0,15	0,1	0,1	N/A	N/A	N/A	N/A	0,5	N/A	1
skrytapravda.cz	0,15	N/A	0,1	0,1	0,5	N/A	N/A	0,5	0,5	N/A	0,85

Tabulka 11: Vybraná nedeklarovaná alternativní média a odhadované hodnoty dle obsahu webů

Tabulka 8, Tabulka 9 a Tabulka 10 představují tzv. „deklarovaná alternativní média“, u nichž můžeme tuto kategorizaci uvést s velkou mírou jistoty. Tabulka 11 ukazuje odhadované a nepotvrzené hodnoty „nedeklarovaných alternativních médií“. Charakteristiky těchto médií jsou uvedeny v souladu s dříve uvedenou klasifikací (viz Tabulka 2), jsou zde weby, které mají znaky konspirací (K), alternativní medicíny (M), kritizují establishment (P), vyjadřují proruské postoje (R) nebo obsahují články namířené proti skupinám osob – vymezených rasově, nábožensky či sexuální orientací (X).

Přestože tento způsob klasifikace může být metodicky přesný, a lze jej dále dopracovávat, v další části práce budu primárně využívat stávající seznamy „pochybných“ webů (Příloha 1), které případně doplním o weby na ně výrazněji propojené.

4.3 Východiska pro praktickou část

V souvislosti s cíli uvedenými v kapitole „2 Cíle práce“ pracuji také s několika výchozími předpoklady.

- Informace a dezinformace není snadné odlišit, kategorizace je tedy problematická, rovněž terminologicky je pojem dezinformace nevhodný (proč nezůstáváme u staré dobré propagandy?), zároveň je diskutabilní hodnota či dopad jednotlivých informací (a dezinformací) a spíše než jednotlivé články je vhodnější se zaměřit na celý systém zdrojů, případně jejich autoritu a jaký úhel pohledu přinášejí.
- Alternativní média jsou pestrostí obsahu v některých případech podobné mainstreamovým médiím, představují kompletní nabídku běžně konzumovaných informačních produktů, což budou reflektovat kategorie

(do nichž jsou články řazeny) tj. zprávy, komentáře, věda a technika, sport, zdraví, životní styl a celebrity.

- Alternativní média mají mezi sebou explicitní a implicitní vazby, to lze využít k jejich „prostorovému“ vymezení (jaké weby lze označit za alternativní média).
- Mezi explicitní vazby patří to, že weby na sebe odkazují v podobě citací (odkaz), zdrojů (zmínka názvu zpravidla na konci článku), sdílejí obsah v podobě náhledů z *Really Simple Syndication* (RSS) nebo dávají reference (doporučené weby, partneři, sponzoři).
- Mezi implicitní vazby patří to, že weby mají stejné čtenáře nebo čtenáře s podobnými zájmy, přistupují k obsahu stejnými kanály, tráví na stránkách podobný čas – např. kdo a jak k webům přistupuje a jaké další weby navštěvuje.
- Další implicitní vazbou je podobnost obsahu alternativních médií, věnují se podobným nebo komplementárním tématům tak, aby naplnili informační potřebu uživatele, tj. potřebu konzumovat mediální obsah. Tato podobnost se týká tedy témat i narativů.
- Obsah „alternativních médií“, je – podobně jako u „mainstreamových médií“ – produktem, který je potřeba neustále vytvářet (pravidelný přísun článků a dalšího obsahu) a zajistit, aby dorazil k cílové skupině. Esenciální je vazba mezi webem a uživatelem, kterou je potřeba udržovat, tudíž reagují i na požadavky či poptávku uživatelů.
- Dobře utvořenou vazbu mezi uživatelem a webem či skupinou webů pak lze chápat jako zábranu proti „odchodu zákazníka ke konkurenci“, tj. že čtenář alternativních médií nebude trvaleji odcházet k mainstreamu a naopak.
- Díky těmto vazbám může být omezena možnost rozšíření skupiny uživatelů mezi mediálními komunitami („alternativní média“ vs. „mainstreamová média“), což může omezovat maximální možný dopad jednotlivých narativů.
- Lze předpokládat, že web Sputnik Česká republika je určitým vyšším standardem pro „alternativní média“, má dlouhou historii působení, má známou značku, zajištěné prostředky apod. – patrně tedy disponuje určitou autoritou. Je otázkou, jak moc na Sputnik ostatní média reagují informačně.

5. PRAKTICKÁ ČÁST

V této kapitole se budu věnovat praktickému rozměru práce. Nejprve popíši rozsah zkoumaných dat a způsob jejich sběru, včetně stručného představení použitých softwarových nástrojů, a poté budu prezentovat výsledky práce.

5.1 Rozsah zkoumaných kvantitativních dat

Primárním zájmovým webem této práce je web Sputnik Česká republika, rozšířená zájmová oblast této práce činí zhruba 250 českých a slovenských webů, užší zájmovou oblast představuje zhruba stovka webů a komplexněji bude analyzována jen menší část, 24 webů. Jedná se o webové stránky, které různé skupiny označují za „dezinformační“, „konspirační“, „antisystémové“, „prokremelské“, „proruské“ či „nevěrohodné“ anebo jako weby s „nevhodným obsahem“ (iREPORTER.cz, 2020; EU vs DISINFORMATION, 2020; NETSUCCESS, s. r. o., 2021, Neovlivní.cz, 2016; Atlas konspirací, 2019; Kolařík, 2020; Echo24, 2015).

Menší část ze zmiňovaných 250 webů může být „duplicitní“ (identický obsah, nebo historicky navazující), část již není v provozu a jednotky webů zde jsou sekundárními zdroji zahrnuty do výše zmiňovaných kategorií spíše omylem, než na základě podobných znaků nebo jiné formy propojení, celkem odhaduji, že nejde o více než 10 % z celého souboru.

Mezi důkladněji vytěžené weby patří ac24.cz, aeronet.cz, arfa.cz, cz.sputniknews.com, czechfreepress.cz, eportal.cz, euportal.cz, eurabia.cz, euserver.cz, freeglobe.cz, infowars.cz, megazpravy.cz, mocvedomi.cz, nastvanematky.cz, nezdravi.cz, novarepublika.cz, outsidermedia.cz, parlamentnilisty.cz, pravyprostor.cz, protiproud.cz, securitymagazin.cz, skrytapravda.cz, a svobodny-vysilac.cz. Tyto weby jsem zvolil proto, že v rámci skupiny patří mezi weby s největším množstvím čtenářů.

Pro větší přehlednost jsou názvy webů zde i dále v celé této práci normalizovány do podoby URL adres bez předpony obsahující název protokolu HTTP (*Hypertext Transfer Protocol*), HTTPS (*Hypertext Transfer Protocol Secure*), subdomény

webových stránek (*World Wide Web*, WWW) a redundantních interpunkčních znaků („:“ a „/“).⁶⁹

Časový rozsah sběru činí od data vzniku webů (pokud jsou k dispozici) až do 31. 5. 2021. Pokud není uvedeno jinak, období posledního jednoho roku bude znamenat časové rozpětí od 1. 6. 2020 do 31. 5. 2021.

5.2 Sběr dat

Data jsem sbíral automaticky, manuálně a kombinací automatické a manuální kolekce. Převažoval sběr automatický nebo jeho kombinace s manuálním sběrem. Sběr probíhal od února do června 2021.

Pro automatizaci sběru metadat článků z webových stránek jsem využil program Outwit Hub ve verzi expert. Částečně jsem pracoval s automatickými scrapovacími funkcemi, ale převážně jsem vytvářel vlastní *scrapery* v rozhraní Outwit Hub. Žádný ze *scrapovaných* webů se nebránil strojovému stahování vybraných částí zdrojového kódu.

Zdrojovými daty jsou primárně jednotlivé webové stránky „alternativních médií“ – jejich mapy webů, hlavní stránky, stránky s kontakty, stránky typu „O nás“/“O projektu“, přehledy článků a jednotlivé články. Data o zpětných vazbách webu Sputnik Česká republika jsem získal ve zkušební verzi online analytického nástroje Majestic. Data o návštěvnosti webů a jejich propojení jsem získal ve zkušební a volně dostupné verzi online nástroje Similarweb. Data o míře shody klíčových slov webů jsem získal z nástroje Ahrefs.

Majestic a Similarweb představují komerční nástroje, které mají k dispozici relativně přesná data využitelná zejména pro marketing, PR, ale také podnikové zpravodajství (*business intelligence*), konkurenční zpravodajství (*competitive intelligence*) nebo tržní zpravodajství (*market intelligence*) či – jako v našem případě – analýzu informačních zdrojů. Tyto nástroje jsou ale běžnému uživateli webu dostupné pouze omezeně, např. v podobě zkušební verze. Služba Similarweb

⁶⁹ Výhodou tohoto zkrácení je přehlednost, snadné abecední řazení zdrojů. Nevýhodou je nefunkčnost některých adres, při jejich vložení do vyhledávače.

navíc pro aktivaci placené verze neumožňuje využít osobního účtu, je zde možné se registrovat pouze na firemní účet.

Velké množství nástrojů lze vyzkoušet bezplatně či za drobný poplatek. Nevýhodou nástrojů je poměrně značné množství prezentovaných dat a různých funkcionalit, z nichž velká část není vůbec relevantní nebo uživatel má problém se v nich rychle orientovat.

Komplexnější rešerše a analýza většího množství zájmových webů je v těchto nástrojích problematická a vyžaduje dlouhodobé sledování příslušných zdrojů nebo témat s jasně vymezeným cílem zkoumání.

Nejpřívětivějším nástrojem byl pro mě Similarweb, který umožňoval jednoduché vyhledávání zdrojů a přehledně zobrazoval relevantní údaje. U Similarwebu i ostatních nástrojů je zapotřebí individuálně hodnotit spolehlivost každé funkcionality a jednotlivě posuzovat přesnost či relevanci dat.

Důležité je také ekonomické hledisko použití těchto nástrojů, které v poměru k možnému zisku z dat ukazuje komerční aplikaci podobných nástrojů, alespoň pro běžného uživatele či například neziskovou nebo státní instituci, jako nehospodárnou (jednotlivé nástroje fungují pouze v dobře navržené kombinaci s dalšími zdroji).

Pokud bychom byli autory webu a chtěli uvedené komerční nástroje využít ke sledování vývoje trendů chování uživatelů a analyzovat dopady změn na webech, pak by tyto nástroje představovaly mnohem užitečnější referenční zdroj.

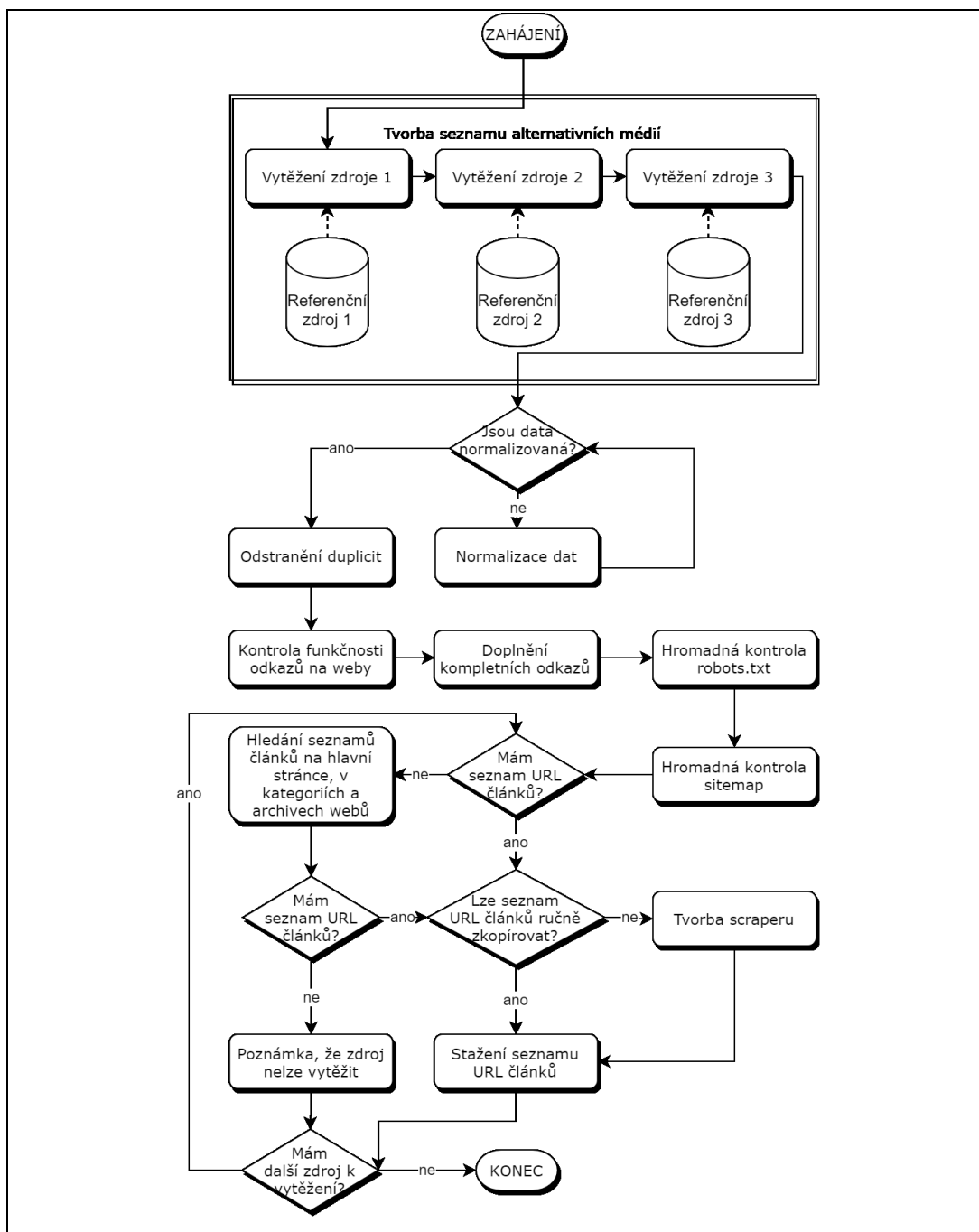
5.2.1 Outwit Hub

V případě sběru dat s pomocí nástroje Outwit Hub byla časově velmi náročná přípravná fáze, která trvala podobně dlouho jako fáze samotného sběru. Přibližně měsíc⁷⁰ trvalo seznamování s programem Outwit Hub a obsahem zdrojových kódů stránek. Problematické bylo pochopit, jak program funguje a jak stahuje obsah. Původně jsem zamýšlel stáhnout plné texty stránek, ale ukázalo se, že se při scrapování vytvářelo velké množství duplicitních nebo nerelevantních položek a stažení dat k rozsáhlejším zdrojům trvalo i desítky hodin. Pro méně zkušené

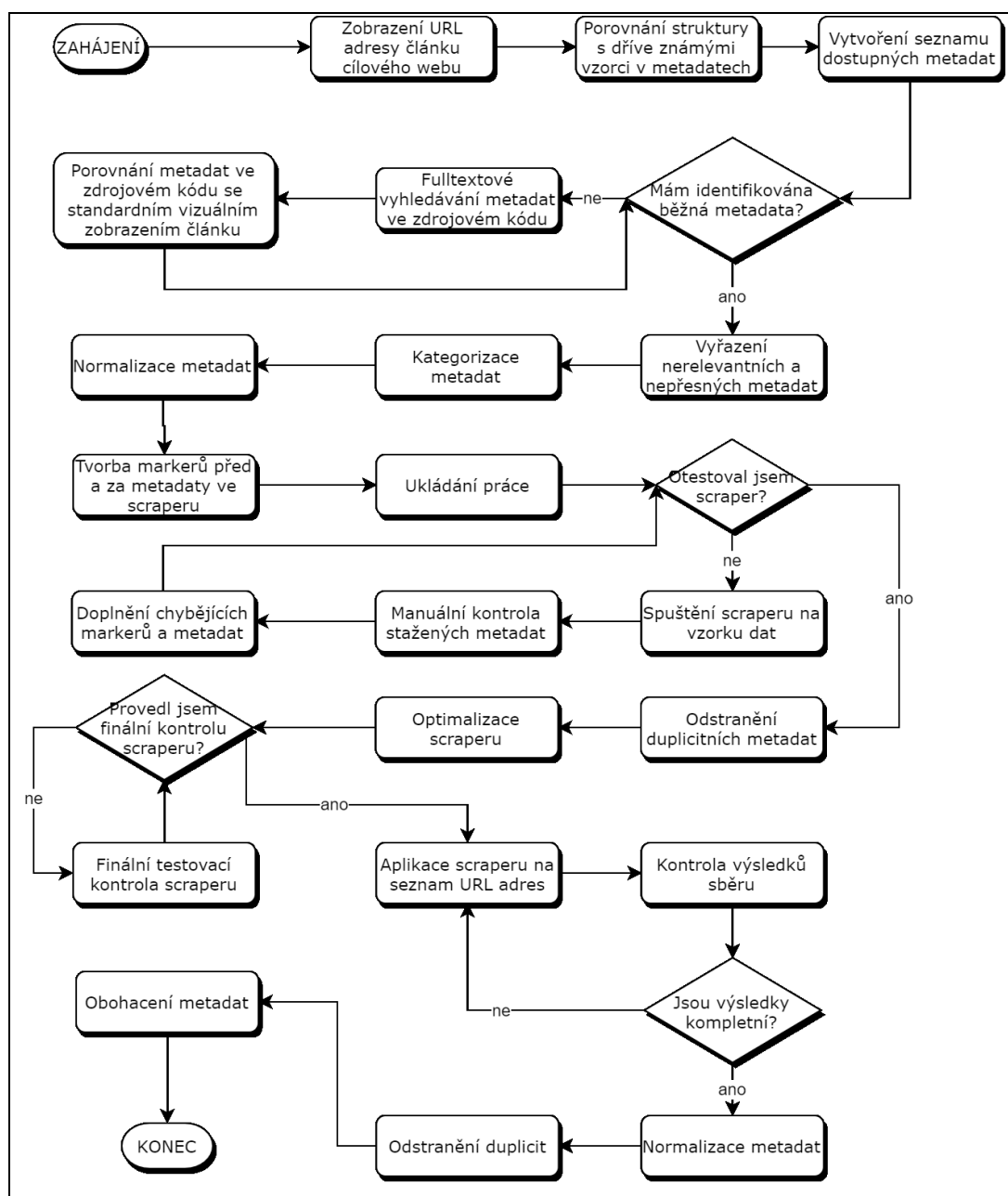
⁷⁰ Neintenzivním způsobem, dohromady několik člověkodní či člověkohodin (pro schopné uživatele).

uživatelé je tedy jednodušší stahovat po jednotlivých metadatech a následně výsledky kombinovat (obohacovat) o další metadata.

Po seznámení se spolu se vzorkem zdrojových dat a příslušným nástrojem bylo prvním krokem získání všech cílových lokalit pro kolekci dat, tj. získání adres jednotlivých entit k vytěžení – webových stránek a jednotlivých článků, viz Obrázek 14. Seznam všech adres, které se podařilo vytěžit přes Outwit Hub, viz Příloha 2.

Obrázek 14: Workflow získání seznamů URL adres článků pro automatizovanou kolekci metadat (použitý software: Draw.io; zdroj: vlastní)

Obrázek 15: Workflow automatizované kolekce metadat v programu Outwit Hub (použitý software: Draw.io; zdroj: vlastní)

Po získání všech URL adres byl dalším krokem sběr všech relevantních metadat. Jak lze postupovat při stažení metadat článků pomocí Outwit Hub viz Obrázek 15. Jediným výraznějším vstupem od uživatele programu Outwit Hub v případě použití vlastního scraperu – program obsahuje také předdefinované scrapery schopné stáhnout některá metadata článků – je definování částí zdrojového kódu, které chceme stáhnout.

Uživatel tak musí definovat název pole, které chce stáhnout z příslušné URL adresy. Ve výsledné tabulce bude toto pole sloupcem či sloupci v případě více

Nejčastější variantou markerů je dvojice *HyperText Markup Language* (HTML) štítků (*tagů*), může se ale jednat o jakékoli opakující se (chceme automaticky získávat data z více adres) části zdrojového kódu, tedy i běžný text či různé druhy znaků. Zpravidla nejdůležitější je počáteční značkovač, protože se patřičný vzorec může na stránce opakovat, proto většinou je, namísto jediného tagu (<h3>), potřeba použít delší fráze (menu-item menu-item-type-taxonomy menu-item-object-category current-post-ancestor current-menu-parent current-post-parent). Koncový značkovač naopak většinou bývá jednoduchý, např. anglická uvozovka ("), kombinace uvozovky s dalšími znaky (" />), koncový tag (), zřídka je zapotřebí kombinace tagů (</p>) či fráze (" itemprop="datePublished" name="pubdate">).

Program Outwit Hub umožňuje i aplikaci regulárních výrazů (*Regular Expressions*, RegExp) které se oddělují dvojicí lomítek (/) a jež lze vzájemně kombinovat. – např. když hledáme jakýkoli znak (.), chceme nějaké znaky ignorovat (\) nebo chceme kombinovat podmínky (|), tj. obdoba logického operátoru „nebo“ (OR).

- **Název článku** nebo titulek článku je nejčastěji uvozen párovým tagem označujícím titulek (`<title>Text nadpisu</title>`)⁷¹ nebo nadpis příslušné úrovně, tj. h1 až h6 (`<h3>Text nadpisu</h3>`). Může být ale také součástí textu tagu (`<...dataTitle="Text nadpisu">`).
- **Datum zveřejnění článku.** Často se používá pod označením „datepublished“ nebo „datecreated“ (`<meta content="Datum vytvoření" itemprop="dateCreated">`), v dokumentu se může objevovat opakovaně. V případě některých zdrojů se nezobrazuje datum vůbec, nebo se zobrazuje pouze slovně (včera, dnes). U některých zdrojů pak není datum vůbec řešeno formou metadat (**Publikováno: Datum vytvoření **).

79

- **Datum aktualizace/změny článku.** Většinou označované jako „datemodified“ (`(dateModified" content="Datum změny")`) nebo „dateupdated“ (`(<meta property="og:updated_time" content="Datum změny")`).
- **Autor článku.** Problematický druh metadat, autoři někdy nejsou uvedeni, u některých zdrojů je autorem redaktor (kmenový pracovník), u jiných zdrojů je autor totožný s původním zdrojem nebo se může jednat o příležitostné autory. Jména autorů jsou uváděna celá, jako URL adresa, zkratka, číslo apod. Většinou je autor označen slovem „author“ (`(<meta name="author" content="Autor">`), někdy je uveden jako uživatel (`(data-hook="user-name">Autor`), může být také součástí kódu na několik řádků (`("author": { "type": "Person", "name": "Autor"`).
- **Kategorie článku (rubrika).** Kategorie článku často bývá uvedena jako součást URL adresy (např. ve formátu `https://nazevdroje.cz/kategorie/nazev`), někdy bývá označena štítkem „kategorie“ (`(rel="category tag">Kategorie`), může docházet i k duplicitě kategorií (jeden článek, několik kategorií). Většinou je kategorie uvedena formou URL odkazu (`(title="Zobrazit články z této rubriky" href="..Kategorie`).
- **Počet zhlédnutí článku.** Zdroje většinou neuvádějí počet zhlédnutí článku, pokud je uvedeno, nemusí to být viditelně označeno ve zdrojovém kódu (`(Počet zhlédnutí`), nejčastěji je to kombinace s „count“ (`(Počet zhlédnutí`). Někdy je zhlédnutí uváděno jako „přečteno“ (`(</div>Počet zhlédnutípřečteno`) či „přečtení“ (`(Počet zhlédnutí`), případně „visited“ (`(VisitedPočet zhlédnutítimes,`).
- **Počet komentářů.** Počet komentářů se nejčastěji dá nalézt pomocí „comment“ (`(Počet komentářů`), „komentář“ (`(Počet komentářůkomentář`) nebo „příspěv“ případně „diskuze“ (`(Diskuse obsahuje Počet komentářůpříspěvků`).
- **Počet „líbí se mi“ (likes).** Počet „líbí se mi“/likes zaznamenává pouze několik zdrojů, lze je získat pomocí klíčového slova „like“ (`<b`

`class="likesCounter kmt-like-counter"><i></i>Počet likes")`
 nebo je potřeba nalézt příslušnou část kódu vizuálně jako v případě
 (`class="_1SIMp">Počet likes`).

- **Počet „nelíbí se mi“ (*dislikes*).** Většina zdrojů neobsahuje počet „nelíbí se mi“/*dislikes*. Počet lze získat pomocí klíčového slova „dislike“ (`<i></i>Počet dislikes`).
- **Počet hodnocení.** Pouze tři zdroje obsahovaly počet hodnocení, u jednoho se nepodařilo hodnocení extrahovat. Relevantní je klíčové slovo „ratingcount“ (`<meta itemprop='ratingCount' content='Počet hodnocení'`).
- **Celková známka.** Obdobná situace jako u počtu hodnocení, relevantní slovo je „ratingvalue“ (`<meta itemprop='ratingValue' content='Celková známka'`).
- **Zdroj článku.** Přestože velká část zkoumaných médií často uvádí zdroje, automatické stahování citovaných zdrojů je problematické. Položka není označena formou metadat, má různé formáty a někdy bývá uváděno u jednoho článku více položek současně. Pokud je zdroj uveden formou hypertextového odkazu (`<p><p>Zdroj`), bývá jeho získání snazší. V ostatních případech je získání nezaručené (`Zdroj:Zdroj článku</p>`).
- **Citovaný příspěvek na Facebooku.** Odkaz na Facebook většina zdrojů neuvádí, pokud je uvedeno, lze příslušnou část nalézt pomocí klíčového slova „Facebook“ (`<iframe src="https://www.facebook.com/plugins/post.php?Citovaný příspěvek na Facebooku&`).
- **Citovaný příspěvek na YouTube.** Odkaz na YouTube většina zdrojů neuvádí, pokud je uvedeno, lze příslušnou část nalézt pomocí klíčového slova „YouTube“ (`src="//www.youtube.com/embed/Citovaný příspěvek na YouTube" title="YouTube video player"`). V této práci jsem od atributu upustil, vzhledem k jeho marginálnímu výskytu.

Způsob, jakým lze zadat data pro stažení scraperem viz Tabulka 12 (příklad scrapingu z webu Sputnik Česká republika).

Description	Marker Before	Marker After
title	<title>	</title>
author	<meta name="analytics:author" content="	. Sputnik Česká republika">
date_modified	<meta content="	" http-equiv="last-modified">
date_created	<meta content="	" itemprop="dateCreated">
comments	data-anchor="#comments"><i></i>	
likes	<i></i>	
dislikes	<i></i>	
rubric	
tags	<meta name="analytics:tags" content="	">
fb_post	<iframe src="https://www.facebook.com/plugins/post.php?	&
youtube	src="//www.youtube.com/embed/	" title="YouTube video player"

Tabulka 12: Ukázka markerů pro stažení metadat z webu cz.sputniknews.com (použitý software: Outwit Hub; zdroj: Sputnik Česká republika, 2021a; vlastní úprava)

Mezi jednotlivými weby byly značné odlišnosti v dostupných metadatech. Pokud se podařilo zdroj vytěžit, základní metadata obsahovala URL adresu a název článku. Datum vytvoření článku většina zdrojů obsahovala, v některých případech ale datum vytvoření nebylo dostupné přímo na URL adrese článků, ale pouze v seznamech článků (kategorie, archiv, aktuality, případně v přehledových map stránek (*sitemap*) a seznamech všech článků na webu). Ve zdrojovém kódu pak často bylo možné nalézt datum vytvoření i datum poslední změny, a to včetně času (HH:MM:SS). U některých zdrojů pak je datum zveřejnění článku součástí URL adresy článku (např. u webu cz.sputniknews.com). Většina zdrojových dat obsahovala kategorii nebo rubriku článku, případně tento údaj byl součástí URL adresy článku. Mezi další časté položky patřily jména či pseudonymy autorů, počty komentářů a štítky nebo klíčová slova. Méně častými položkami byly počty zhlédnutí, počty hodnocení a výsledná známka, počty *likes* („líbí se mi“) / *dislikes* („nelíbí se mi“), odkazy na zdroj nebo odkazy na sociální média uvnitř článků. Podoba jedné datové položky stažená scraperem viz Tabulka 13. Kompletní přehled dostupných a strojově relativně stáhnutelných metadat viz Příloha 2.

Id	22106
Source Url	https://cz.sputniknews.com/svet/201702184779021-rada-facebook-gerascenkova-nezavislost-obrana-ukrajina/
Title	Zástupkyně předsedy Rady vypověděla, jak bude Ukrajina bránit svou nezávislost - Sputnik Česká republika
Date_Modified	2017-02-19T10:20:33Z
Date_Created	2017-02-18T22:21:00Z
Rubric	svet
Comments	12
Likes	1
Dislikes	78
Tags	obrana, nezávislost, Donbas, Ukrajina
Author	
Fb_Post	href=https://www.facebook.com/iryna.gerashchenko/posts/1254578587963285

Tabulka 13: Ukázka jedné datové položky z webu cz.sputniknews.com získané pomocí ručně nadefinovaného scraperu (použitý software: Outwit Hub; zdroj: Sputnik Česká republika, 2021a; vlastní úprava)

Stěžejním problémem při práci s Outwit Hub je vytvoření funkčního modelu, který je co nejuniverzálnější, ale zároveň nám nestahuje data, která nepotřebujeme. Scraperu v programu Outwit Hub můžeme určit konkrétní web, webovou stránku, či doménu vyššího řádu, na níž má aplikovat stahování – pokud máme algoritmus, který je specifický použijeme jej pouze pro jedinou stránku (příklad.com), máme-li však univerzální algoritmus, můžeme jej aplikovat na seznam webů – např. pro weby `adresa1.com`, `adresa2.org`, `adresa3.eu` to bude `(adresa1.com | adresa2.org | adresa3.eu)`, pakliže známe pouze domény nejvyššího řádu, bude to `(.com | .org | .eu)`. Fungování algoritmu je tedy podmíněno nastavením domény, kterou algoritmus „neopustí“ a jedné stránky či seznamu stránek, jejichž obsah chceme stáhnout (určíme atributy a markery, případně další podmínky).

5.2.2 Similarweb

Velice informativním nástrojem z hlediska chování uživatelů na stránkách jednotlivých webů i pohybu mezi nimi představuje online nástroj Similarweb. Nástroj je určen primárně pro potřeby marketingu, lze jej ale také využít pro potřeby analýzy webového provozu na informačních zdrojích, a nadto lze nástroj využít i pro analýzu propojení mezi jednotlivými informačními zdroji, a to zejména z pohledu skutečného pohybu uživatelů a nikoli podle toho, jak byl daný web navržen.

Data z nástroje Similarweb jsou průměrnými nebo souhrnnými statistikami za jednotlivé měsíce. Většina údajů je za květen 2021 (u deseti webů jsou údaje za březen 2021), údaje popisující chování uživatelů na webu během průměrné návštěvy jsou za období prosinec 2020 až květen 2021.

Údaje byly získány z otevřené verze online nástroje Similarweb (bez nutnosti přihlášení). Tyto údaje lze charakterizovat jako orientační. Vzhledem k tomu, že u stránek, kde nebyla žádná data k dispozici a stránka uváděla výzvu k připojení účtu Google Analytics, můžeme usuzovat, že Similarweb vychází z údajů Google Analytics, tj. údaje jsou dostupné pouze pro některé weby. Profily jednotlivých médií s kompletními statistikami jsou zpravidla k dispozici pouze pro webové stránky mající návštěvnost vyšší než 50 000 přístupů měsíčně, což můžeme brát jako úroveň rozlišovací schopnosti nástroje. V komerční verzi pak patrně jsou mnohem detailnější data, obsahující podrobné údaje o i zdrojích s 5 000 a více přístupy měsíčně.

Získaný dataset (viz Příloha 5) obsahuje údaje o provozu 51 webů, které lze – podle různých charakteristik – označit za součást ekosystému alternativních médií. Údaji k části z 87 webů zdroj Similarweb nedisponuje patrně z důvodů uvedených dříve, u většiny webů ale zdroj uvádí, že data nejsou k dispozici, přitom ve zkušební či komerční verzi data k dispozici byla.

V rámci sběru dat byl vytvořen také kontrolní dataset s 28 weby, které lze označit za mainstreamová média, bulvární a lifestylové weby či názorové blogy. Některé z nich pak mohou být mostem mezi mainstreamovými a alternativními médii.

Celkový objem získaných a vytvořených dat ze zdroje Similarweb činí 3 506 řádků a 10 sloupců (dva sloupce obsahují vlastní data, ostatní sloupce jsou popisné a kategorizační), k těmto datům jsem dále vytvořil kontrolní sloupec dat pro ověření, zda součty dílčích položek nepředstavují hodnotu vyšší než 100 %.

V bezplatné verzi Similarweb se u většiny kritérií zobrazuje prvních pět výsledků, což ale u většiny kritérií stačí (pět nejvíce zastoupených výsledků zpravidla pokrývá 90 % až 100 % daných hodnot). Ukázku jedné datové položky z webu Similarweb představuje Tabulka 14.

Zdroje se v databázi Similarweb mohou vyskytovat ve třech možných formách:

1. **Kompletní údaje** (ve volně dostupné verzi do top pěti výsledků). Obsahuje všech deset skupin údajů:
 - a. Hodnocení (*Rank*) – pořadí dle celkového počtu návštěv za daný měsíc, a to globálně, v dané zemi a v dané kategorii;
 - b. Uživatel (*User*) – celkový počet návštěv, průměrná doba návštěvy, průměrný počet navštívených stránek na daném webu, míra opuštění webu;
 - c. Návštěvy (*Visits*) – nejčastější země přístupu k webu;
 - d. Provoz (*Traffic*) – podíl jednotlivých druhů komunikačních kanálů na návštěvnosti webu;
 - e. Odkazující/zdrojové weby (*Top Referring Sites*) – nejčastěji odkazující weby a jejich podíl;
 - f. Odkazované/cílové weby (*Top Destination Sites*) – nejčastěji odkazované weby a jejich podíl;
 - g. Cena klíčových slov (*Keyword Price*) – podíl placených a neplacených klíčových slov;
 - h. Klíčová slova (*Keywords*) – názvy klíčových slov (patrně nejčastěji použitých k nalezení webu ve vyhledávání) a jejich zastoupení;
 - i. Sociální média (*Social*) – počet nejčastějších přístupů;
 - j. Další navštěvované weby (*Also Visited Sites*) – další weby, které návštěvníci analyzovaného webu nejčastěji navštěvovali v posledních třech měsících.
2. **Částečné údaje.** Zpravidla chybí hodnocení webu (*Rank*) nebo odkazující (*Top Referring Sites*) či odkazované weby (*Top Destination Sites*).
3. **Základní identifikační údaje.** Webová stránka obsahuje pouze zkrácenou URL adresu (bez http, https, www a interpunkce mimo teček). Při vyhledávání ve formuláři se i v případě těchto webů zobrazuje ikona konkrétního webu, a pokud je web součástí seznamu navštívených stránek, zobrazuje se i její snímek (*snapshot*).

Jednotlivé moduly komerční verze nástroje Similarweb, které jeho provozovatel nabízí pouze firmám a institucím⁷², umožňují zobrazit kompletní dostupná data, tj. zachytit i marginálnější či méně zastoupené entity, a také zobrazit historická data,

⁷² Nástroj mohou jednotlivci otestovat ve 14denní zkušební verzi, avšak pouze určitý modul (tj. např. statistiky návštěvnosti nebo např. statistiky klíčových slov).

časové řady a jsou zde i další funkcionality, zejm. hromadná porovnávání dat, srovnání desktopových a mobilních přístupů, vyhledávání klíčových slov apod. Jednotlivé přístupy jsou dále ztotožněny s konkrétními (avšak anonymizovanými) uživateli, jsou tedy odstraněny duplicity z pohledu uživatelů (zákazníků) a provozovatelů webových stránek. Zpravidla bývá počet „skutečných“ uživatelů nižší o 30 % až 90 % tzn., že namísto 100 000 přístupů lze vidět např. 10 000 až 30 000 unikátních návštěvníků.

Data jsou spíše ilustrační a lze je aplikovat pro rámcové srovnání webů. Při opětovné kolekci dat v rozmezí dvou měsíců vykazovaly některé ukazatele i třetinové a vyšší výkyvy (celková návštěvnost za měsíc, čas strávený na webu, nejčastější zdrojové/odkazující weby a cílové/odkazované weby). Procentní změny oproti předchozímu období Similarweb zobrazuje, avšak pro potřeby této práce by byla kolekce uvedených údajů neefektivní a neúčelná. Srovnání dat za odlišná období v případě webu Sputnik Česká republika viz Tabulka 15.

Vyšší přesnosti dat by se obecně dalo dosáhnout zprůměrováním absolutních statistik za delší období, např. jednoho roku. Některé ukazatele však mají reaktivní povahu ve vztahu k aktuálním tématům a konkrétnímu obsahu, zejména je to patrné na klíčových slovech, projevuje se to také v odkazech na zdroje, změně provozu ze sociálních sítí i celkových počtech návštěvníků a délce jejich návštěv.

Web (normalizován)	typ	pořadí	entita	hodnota	Vloženo
ac24.cz	Rank	Top 1	Global Rank	111 953	09.06.2021
ac24.cz	Rank	Top 2	Country Rank	901	09.06.2021
ac24.cz	Rank	Top 3	Category Rank	56	09.06.2021
ac24.cz	User	Top 1	Total Visits	522 660	09.06.2021
ac24.cz	User	Top 2	Avg. Duration	06:22,0	09.06.2021
ac24.cz	User	Top 3	Pages per visit	3,30	09.06.2021
ac24.cz	User	Top 4	Bounce Rate	50,46%	09.06.2021
ac24.cz	Visits	Top 1	Česko	84,16%	09.06.2021
ac24.cz	Visits	Top 2	Slovensko	13,81%	09.06.2021
ac24.cz	Visits	Top 3	Velká Británie	0,48%	09.06.2021
ac24.cz	Visits	Top 4	Polsko	0,27%	09.06.2021
ac24.cz	Visits	Top 5	Rakousko	0,24%	09.06.2021
ac24.cz	Traffic	Top 1	Direct	72,26%	09.06.2021
ac24.cz	Traffic	Top 2	Referrals	13,58%	09.06.2021
ac24.cz	Traffic	Top 3	Search	5,41%	09.06.2021
ac24.cz	Traffic	Top 4	Social	6,52%	09.06.2021
ac24.cz	Traffic	Top 5	Mail	2,23%	09.06.2021
ac24.cz	Traffic	Top 6	Display	0,00%	09.06.2021
ac24.cz	Reffering	Top 1	pravednes.cz	67,14%	09.06.2021
ac24.cz	Reffering	Top 2	pravdive.eu	11,97%	09.06.2021
ac24.cz	Reffering	Top 3	nwoo.org	11,15%	09.06.2021
ac24.cz	Reffering	Top 4	disq.us	1,85%	09.06.2021
ac24.cz	Reffering	Top 5	aktualnikonflikty.cz	23,52%	09.06.2021

ac24.cz	Destination	Top 1	herbeauty.co	17,53%	09.06.2021
ac24.cz	Destination	Top 2	telegram.me	12,68%	09.06.2021
ac24.cz	Destination	Top 3	ac24-1.disqus.com	10,31%	09.06.2021
ac24.cz	Destination	Top 4	sciencedirect.com	6,49%	09.06.2021
ac24.cz	Destination	Top 5	twitter.com	5,20%	09.06.2021
ac24.cz	Keywords price	Top 1	organic	100,00%	09.06.2021
ac24.cz	Keywords price	Top 2	paid	0,00%	09.06.2021
ac24.cz	Keywords	Top 1	ac24	43,81%	09.06.2021
ac24.cz	Keywords	Top 2	ac24.cz	12,45%	09.06.2021
ac24.cz	Keywords	Top 3	biden upadl	4,98%	09.06.2021
ac24.cz	Keywords	Top 4	nezávislé zpravodajství	4,07%	09.06.2021
ac24.cz	Keywords	Top 5	rakouská policie se přidala k protestujícím	2,95%	09.06.2021
ac24.cz	Social	Top 1	facebook.com	69,34%	09.06.2021
ac24.cz	Social	Top 2	vk.com	17,42%	09.06.2021
ac24.cz	Social	Top 3	twitter.com	6,29%	09.06.2021
ac24.cz	Social	Top 4	youtube.com	3,98%	09.06.2021
ac24.cz	Social	Top 5	messenger.com	1,49%	09.06.2021
ac24.cz	Also visited	Top 1	zvedavec.org		09.06.2021
ac24.cz	Also visited	Top 2	cz.sputniknews.com		09.06.2021
ac24.cz	Also visited	Top 3	aeronet.cz		09.06.2021
ac24.cz	Also visited	Top 4	prvnizpravy.cz		09.06.2021
ac24.cz	Also visited	Top 5	parlamentnilisty.cz		09.06.2021

Tabulka 14: Ukázka části jedné datové položky získané z dat webu Similarweb za květen 2021 (zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava)

Typ	Pořadí	Data za březen 2021 (staženo 29. 4. 2021)		Data za květen 2021 (staženo 9. 6. 2021)		Absolutní rozdíl	Relativní rozdíl
User	Top 1	Total Visits	2 700 000	Total Visits	2 030 000	-670 000	-24,81%
User	Top 2	Avg. Duration	04:40,0	Avg. Duration	03:30,0	-70	-25,00%
User	Top 3	Pages per visit	2,66	Pages per visit	2,61	-0,05	-1,88%
User	Top 4	Bounce Rate	47,67%	Bounce Rate	48,19%	0,01	+1,09%
Visits	Top 1	Česko	65,72%	Česko	56,40%	-0,09	-14,18%
Visits	Top 2	Slovensko	29,98%	Slovensko	36,80%	0,07	+22,75%
Visits	Top 3	Irsko	1,05%	Spojené státy	1,43%	0,00	+36,19%
Visits	Top 4	Izrael	0,66%	Irsko	1,22%	0,01	+84,85%
Visits	Top 5	Austrálie	0,57%	Rakousko	1,06%	0,00	+85,96%
Traffic	Top 1	Direct	68,60%	Direct	73,93%	0,05	+7,77%
Traffic	Top 2	Referrals	5,64%	Referrals	7,46%	0,02	+32,27%
Traffic	Top 3	Search	13,59%	Search	12,91%	-0,01	-5,00%
Traffic	Top 4	Social	8,73%	Social	3,28%	-0,05	-62,43%
Traffic	Top 5	Mail	3,04%	Mail	2,26%	-0,01	-25,66%
Traffic	Top 6	Display	0,40%	Display	0,17%	0,00	-57,50%
Referring	Top 1	pravednes.cz	43,34%	pravednes.cz	30,93%	-0,12	-28,63%
Referring	Top 2	sputniknews.com	22,52%	nwoo.org	21,66%	-0,01	-3,82%
Referring	Top 3	nwoo.org	20,69%	sputniknews.com	19,64%	-0,01	-5,07%
Referring	Top 4	inoreader.com	3,95%	inoreader.com	17,19%	0,13	+335,19%
Referring	Top 5	feedly.com	1,97%	bezczury.sk	2,18%	0,00	+10,66%
Destination	Top 1	twitter.com	14,73%	instagram.com	14,73%	0,00	+0,00%
Destination	Top 2	sputniknews.com	13,96%	sputniknews.com	20,89%	0,07	+49,64%
Destination	Top 3	instagram.com	10,93%	konspiratori.sk	13,04%	0,02	+19,30%
Destination	Top 4	bloomberg.com	6,26%	sk.mall.tv	11,45%	0,05	+82,91%
Destination	Top 5	institutvk.cz	5,20%	cdnz1.img.sputniknews.com	8,41%	0,03	+61,73%
Keywords price	Top 1	organic	100,00%	organic	100,00%	0,00	+0,00%
Keywords price	Top 2	paid	0,00%	paid	0,00%	0,00	+0,00%
Keywords	Top 1	sputnik	24,13%	sputnik	24,67%	0,01	+2,24%
Keywords	Top 2	sputnik česká	2,55%	sputnik.cz	8,17%	0,06	+220,39%
Keywords	Top 3	sputniknews	2,03%	sputnik cz	2,83%	0,01	+39,41%
Keywords	Top 4	astrazeneka	1,86%	sputnik news	2,61%	0,01	+40,32%
Keywords	Top 5	sputnik.cz	1,55%	sputniknews	2,60%	0,01	+67,74%
Social	Top 1	facebook.com	92,52%	facebook.com	91,76%	-0,01	-0,82%

Social	Top 2	vk.com	2,39%	youtube.com	5,31%	0,03	+122,18%
Social	Top 3	youtube.com	1,75%	pinterest.com	2,18%	0,00	+24,57%
Social	Top 4	twitter.com	1,71%	twitter.com	0,75%	-0,01	-56,14%
Social	Top 5	pinterest.com	1,04%			-0,01	-100,00%
Also visited	Top 1	parlamentnilisty.cz	N/A	parlamentnilisty.cz	N/A	N/A	N/A
Also visited	Top 2	prvnizpravy.cz	N/A	prvnizpravy.cz	N/A	N/A	N/A
Also visited	Top 3	zvedavec.org	N/A	ac24.cz	N/A	N/A	N/A
Also visited	Top 4	ac24.cz	N/A	zvedavec.org	N/A	N/A	N/A
Also visited	Top 5	novarepublika.cz	N/A	novarepublika.cz	N/A	N/A	N/A

Tabulka 15: Srovnání rozdílů v datových položkách získaných z volně dostupné části webu Similarweb za březen a květen 2021 (zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava)

V rámci zkušební verze komerční edice Similarweb byl získán dataset se stovkou zdrojů (jejich seznam viz Příloha 4). Tuto kolekci jsem manuálně vytvořil (na základě dostupných seznamů „dezinformačních“ a dalších podobně kategorizovaných webů) dne 21. února 2021.

Metadata k webům se vztahují k 1. až 31. březnu 2020, případně 1. lednu až 31. březnu 2020. Tento dataset je chudší, co do variability dat, zato je v řadě údajů kompletnější a přesnější než bezplatná online verze. Obsahuje mj. hodnocení dle počtu návštěv, počet návštěv, délku návštěv, podíl přístupů ze stolních počítačů a mobilních zařízení, počet navštívených stránek v rámci webu a míru opuštění webu.

Míra spolehlivosti pro získaná data byla stanovena v rozmezí hodnot od EJPDP, tj. $R=0,4$, spíše nespolehlivá (data pro čas strávený na webu, počet návštěv, počet unikátních uživatelů, odkazující weby, odkazované weby a společně navštívené weby) do EJKDP, tzn. že $R=0,6$, spíše spolehlivá (data pro čas pořadí webu dle návštěvnosti).

5.2.3 Majestic

Majestic je komerční online SEO nástroj, tj. slouží k optimalizaci webové stránky pro vyhledávače. Využívá se tedy pro marketingové účely, zejména v oblasti zkvalitnění vztahů se zákazníkem, zvýšení dostupnosti webových stránek i k mapování konkurence. (Majestic-12 Ltd, 2021)

Data z nástroje Majestic byla získána 25. 2. 2021. V rámci zkušební verze jsem stáhnul všechny historické zpětné odkazy (*backlinks*) k doméně cz.sputniknews.com. Základní soubor dat obsahuje 162 432 řádků a 20 sloupců dat. (Majestic-12 Ltd, 2021)

Tato spíše spolehlivá data – zvolil jsem charakteristiku EJKDP, tudíž $R=0,6^{73}$ – obsahují mj. URL adresu konkrétní zdrojové stránky a URL adresy konkrétní cílové stránky, což nám umožňuje zpětně ověřit přítomnost odkazu na zdrojovém webu a zároveň eliminovat duplicitní odkazy (vazba o počtu N:N na 1:1). (Majestic-12 Ltd, 2021)

Zdrojová data dále obsahují datum získání a odhadovanou kategorii zdroje (článku) a zdrojové domény (webu). Ostatní položky většinou jsou prázdné a pro potřeby této práce nejsou relevantní. (Majestic-12 Ltd, 2021)

Tabulka 16 je ukázkou jedné datové položky z datasetu Majestic po rozdělení zdrojových dat původně oddělených čárkami⁷⁴ a výměně (transpozici) sloupců a řádků.

Target URL	http://cz.sputniknews.com/svet/20160612/3269784/n emecti-poslanci-turecky-puvod-straz.html
Source URL	"http://debata.pravda.sk/profil/debata/magor/"
Anchor Text	"http://cz.sputniknews.com/svet/20160612 /3269â€"'
Source Crawl Date	18.12.2020
Source First Found Date	18.12.2020
FlagNoFollow	+
FlagImageLink	
FlagRedirect	
FlagFrame	
FlagOldCrawl	
FlagAltText	
FlagMention	
SourceCitationFlow	9
SourceTrustFlow	1
TargetCitationFlow	0
TargetTrustFlow	0
SourceTopicalTrustFlow_Topic_0	News/Newspapers
SourceTopicalTrustFlow_Value_0	1
RefDomainTopicalTrustFlow_Topic_0	News/Newspapers
RefDomainTopicalTrustFlow_Value_0	42

Tabulka 16: Ukázka jedné datové položky z kolekce historických zpětných vazeb na web Sputnik Česká republika (zdroj: Majestic-12 Ltd, 25. 2. 2021; vlastní úprava)

⁷³ Mj. jsou zde také záznamy obsahující odkazy na již nefunkční webové stránky z domény <http://cz.sputniknews.com/czech.ruvr.ru/>, v celkovém neupraveném balíku dat se jednalo o 177 položek, zúžením zdrojových URL adres na domény druhého či třetího řádu a odstraněním duplicit to bylo 78 unikátních položek (úplná cílová URL adresa na webu cz.sputniknews.com a základní doména zdrojového webu, např. tadesco.org nebo debata.pravda.sk)

⁷⁴ Jak rozdělit data oddělená čárkami V MS Excel 2016: karta Data > Text do sloupců > Oddělovač > Oddělovače (zaškrtnout čárka) > Dokončit

5.2.4 Ahrefs

Ahrefs je komerční SEO nástroj, který nabízí značné množství dat, umožňuje data vizualizovat, exportovat, srovnávat webové stránky na úrovni domén, poddomén, adres internetového protokolu (*Internet Protocol*, IP), automaticky generovat reporty i definovat úkoly pro *crawler*, včetně upozornění např. na nově vzniklé zpětné vazby.

Tento nástroj také kombinuje historická data i okamžitá živá data a v porovnání s konkurencí nabízí velké množství unikátních dat, avšak pro nezkušeného uživatele je značně obtížné z těchto dat vybrat relevantní data. Předchozí nástroje byly využitelné především pro operační či strategické účely, tento nástroj je více zaměřen na nižší úrovně řízení.

Nevýhodou nástroje Ahrefs je příliš velké množství funkcionalit a malá přehlednost, bude tedy vhodný spíše pro uživatele dlouhodobě s nástrojem pracující nebo specialisty na úzkou oblast.

Ve zkušební verzi Ahrefs jsem vytvořil projekt cz.sputniknews.com a vyzkoušel jsem různé funkcionality. Data Ahrefs jsou rozsáhlá do šířky i hloubky, takže je nelze jednoduše ověřit. Proto jsem stanovil míru spolehlivosti kritérií (shoda klíčových slov) v hodnotě EJPDN, tj. relativní spolehlivost $R=0,2$, tj. velmi nespolehlivé.

5.3 Výsledky práce

V této podkapitole budou představeny vybrané souhrnné statistiky, grafy a modely poukazující na podobnosti a rozdílnosti uvnitř ekosystému „alternativních médií“. Každou vizualizaci doplním vysvětlujícím komentářem, dílčí výsledky pak shrnu v další kapitole.

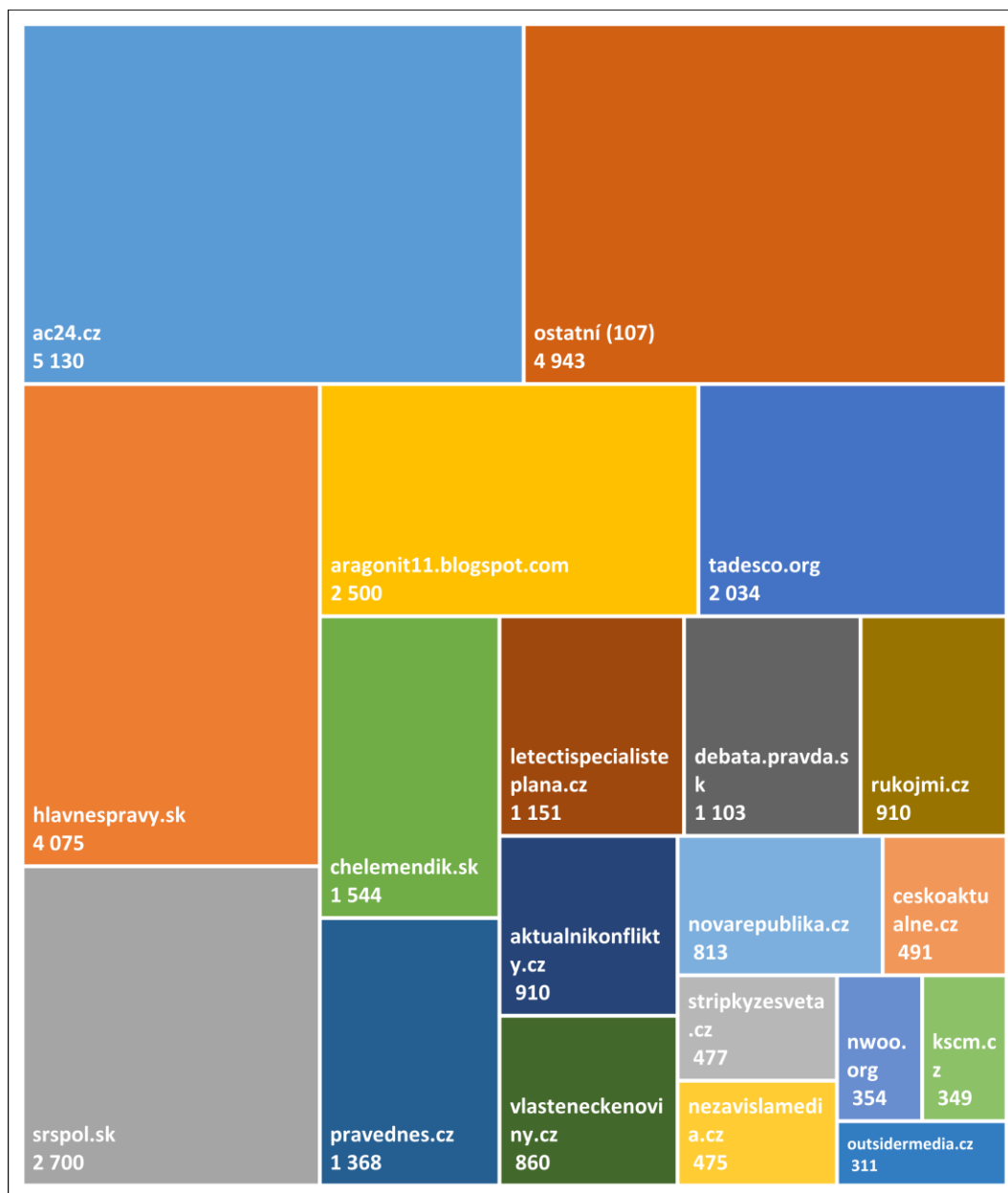
5.3.1 Podobnosti obsahu alternativních médií

Graf 1 shrnuje 32 498 unikátních odkazů. Dalších 107 webů podobného typu, u nichž bylo zaznamenáno menší množství odkazů, viz Příloha 7. (Majestic-12 Ltd, 2021) Podle klíče spolehlivosti jsem stanovil hodnotu spolehlivosti EJKDP, tj. hodnota $R=0,6$, spíše spolehlivé.

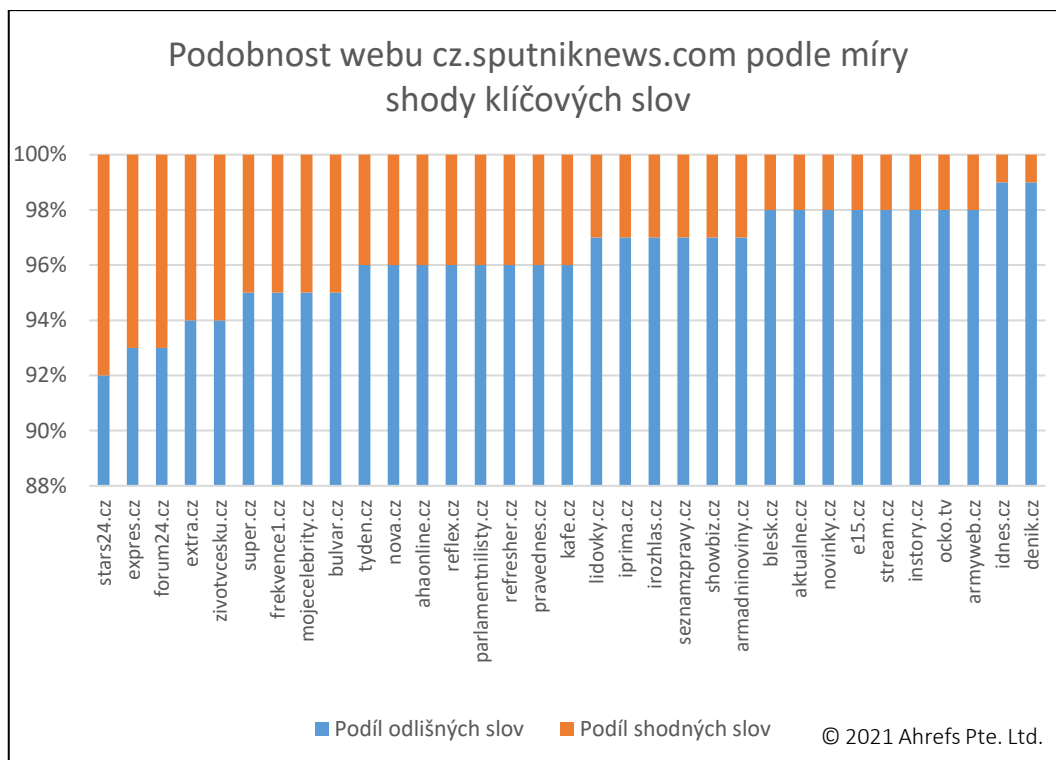
Tento graf ukazuje identifikovaná alternativní média a některé další formou či obsahem podobné weby⁷⁵, které nejčastěji odkazují na web cz.sputniknews.com. V případě webu ac24.cz to bylo zhruba 5 000 unikátních odkazů, tj. zhruba 25 % dostupné produkce tohoto webu. Často odkazující jsou také slovenské weby. Mezi předními weby jsou dále některé dříve nepříliš skloňované zdroje jako např. aragonit11.blogspot.com (a jeho varianty) či nezavislamedia.cz⁷⁶.

⁷⁵ Zpravodajské weby, názorové weby, weby spolků, organizací a politických stran, zájmové blogy

⁷⁶ Jedná se o web spolku Asociace nezávislých médií, který od roku 2016 uděluje ocenění Krameriova cena. Mezi laureáty ceny pravidelně patří kmenoví autoři či citovaní autoři alternativních médií (v průměru pět ze šesti oceňovaných ročně).

Graf 1: Weby nejčastěji odkazující na sputniknews.cz (zdroj: Majestic-12 Ltd, červen 2021; vlastní úprava)

Graf 2: Podobné weby s webem Sputnik Česká republika podle míry shody klíčových slov (zdroj: Ahrefs Pte. Ltd., červen 2021; vlastní úprava)

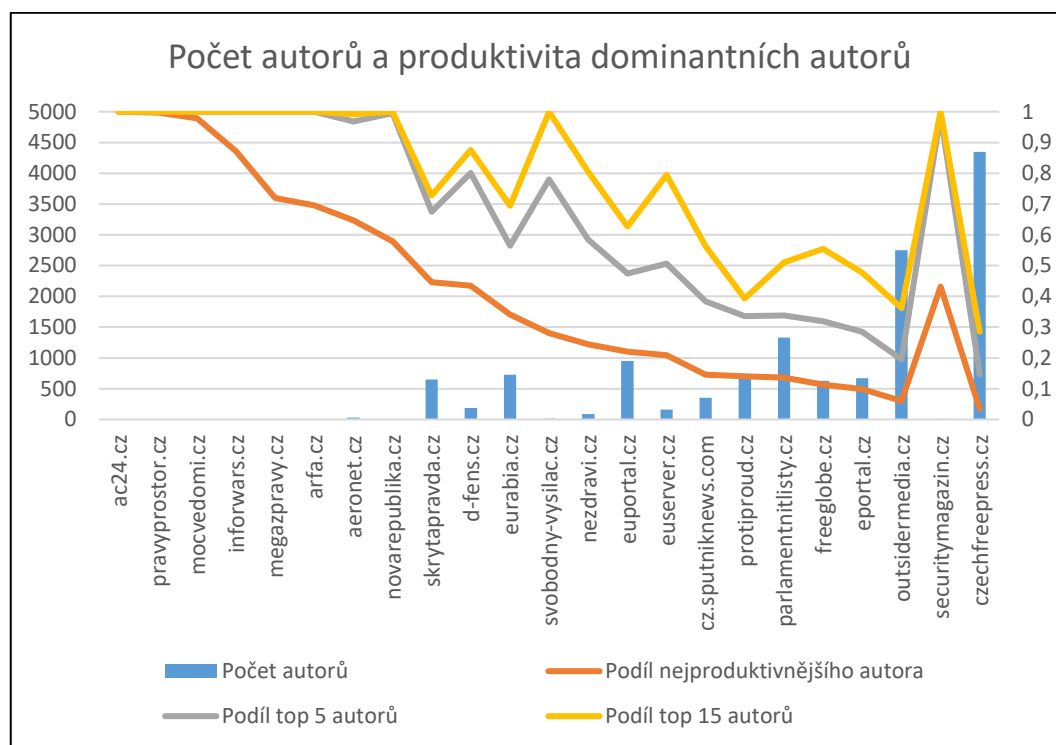
Podobnost obsahu webů lze porovnat na základě výskytu klíčových slov – takové srovnávání může být efektivní – kvůli optimalizaci vyhledávání přidávají autoři webů klíčová slova do metadat, jejich získání tak je snazší a není potřeba stahovat celý obsah webů nebo článků, navíc tato klíčová slova mohou mít vyšší relevanci vůči globálu než marginálnější termíny použité nesystematicky v nestrukturovaném textu. (Ahrefs Pte. Ltd., 2021)

Dne 10. června 2021 jsem v SEO nástroji Ahrefs získal data o (podle tohoto nástroje) konkurenčních webech (*Competing domains*) k webu cz.sputniknews.com na základě míry shody klíčových slov (*Keywords*). Celkem se jednalo o 45 webů (domén) v regionu ČR. (Ahrefs Pte. Ltd., 2021)

Podle údajů Ahrefs existuje několik desítek webů, které mají významnější shodu klíčových slov s webem cz.sputniknews.com. Tyto statistiky reprezentuje Graf 2. (Ahrefs Pte. Ltd., 2021)

Míra shody klíčových slov (bez dalších úprav) dosahuje nejvýše 8 % v relativních číslech, absolutně pak tato shoda představuje u různých webů stovky až tisíce stejných klíčových slov. Na grafu vidíme, že nejvyšší míru shody mají převážně bulvární média, dále pak některé komentátorské a zpravodajské weby, webové

agregátory, někteří zástupci alternativních médií a weby zaměřené na vojenství. Tato klíčová slova dokládají, že obsahově by web cz.sputniknews.com mohl být velmi podobný bulvárním webům, a také mainstreamovým webům, méně pak alternativním médiím. Vzhledem ke stanovené nízké relativní spolehlivosti dat ($R=0,2$, velmi nespolehlivé), kvůli možné omezené databázi tohoto zdroje, je však třeba získané hodnoty brát s výraznou rezervou. (Ahrefs Pte. Ltd., 2021)

Graf 3: Srovnání počtu autorů u jednotlivých webů a produktivity jejich dominantních autorů (použitý software: Outwit Hub; zdroj: ac24.cz, 2021; American European News, LLC, 2021; ARFA.cz, 2021; ČESKÝ PORTÁL, O.P.S., 2021a-f; Infowars.cz, 2021; MegaZpravy.cz, 2021; Moc vědomí, 2021b; Nová republika, 2021; Our media, a.s. 2021; Outsider Media, 2021; Protiproud, 2021b; Security magazin, 2021c; Skrytá pravda, 2021; Sputnik, 2021d; Suja, 2021; Svobodný vysílač CS, 2021; vlastní úprava)

Graf 3 zaznamenává míru diverzity autorů v alternativních médiích – kolik autorů zde působí (hlavní osa nalevo), a zda webům dominují určití autoři (vedlejší osa napravo). Přestože data byla získána z jednotlivých článků, některé zdroje autory neuvádějí vůbec, nebo sporadicky, spolehlivost dat proto byla stanovena na relativně nižší úroveň IOPSN, tudíž $R=0,4$, spíše nespolehlivá data.

Skupinu médií s jedním dominantním autorem zleva zahajuje ac24.cz a končí u webu aeronet.cz. Poté následuje skupina webů začínající webem skrytapravda.cz a končící webem euserver.cz, která má výrazného autora, ale spoléhá na více než

tvůrců než pouze jediného autora. Statistiku ovlivňuje také anonymita autorů, či chybějící atribuce článků k autorům. Spíše na pravé vidíme grafy ukazující počty autorů. Weby jako czechfreepress.cz, outsidermedia.cz a parlamentnilisty.cz mají vysoké počty autorů, což ukazuje jejich blízkost k blogům a zároveň to může poukazovat na velkou propojenost s dalšími weby.

Web cz.sputniknews.com většinou autory neuvádí, dlouhodobě aktivních je pouze několik autorů, křivka produktivity neaktivnější autorů je podobná webům parlamentnilist.cz, outsidermedia.cz nebo eportal.cz.

V případě některých webů pak sice jména či označení autorů existují, ale jména dominantních autorů nejsou známa (ac24.cz, arfa.cz, d-fens.cz či pravyprostor.cz), v některých webech pak dominují převzaté články s označením autora „Odjinud“ (eportal.cz, euserver.cz, freeglobe.cz, nezdravi.cz). Malou skupinu autorů mají weby aeronet.cz, infowars.cz, mocvedomi.cz, megazpravy.cz, novarepublika.cz a securitymagazin.cz).

Doména	Počet kategorií	Podíl kategorií						
		Ze světa	Z domova	Názor	Zdraví	Video	Humor	Ostatní
ac24.cz	4	0,865	0,129	0,004		0,000		0,001
aeronet.cz	9	0,235	0,212	0,153				0,400
arfa.cz	8	0,181					0,002	0,817
ceskobezcenzury.cz	9	0,307	0,139	0,135	0,047	0,089		0,283
cz.sputniknews.com	34	0,607	0,119	0,047		0,051		0,175
czechfreepress.cz	8	0,273	0,229	0,265				0,232
dfens-cz.com	9							1,000
eportal.cz	23			0,153		0,001	0,032	0,815
euportal.cz	26	0,005		0,348		0,077	0,013	0,556
eurabia.cz	33	0,028		0,051		0,019	0,012	0,890
euserver.cz	20			0,372		0,027	0,007	0,594
freeglobe.cz	24		0,196	0,015	0,038	0,017	0,010	0,725
megazpravy.cz	7	0,193	0,041		0,013	0,002		0,752
mocvedomi.cz	1							1,000
nezdravi.cz	9			0,077	0,887			0,037
outsidermedia.cz	4							1,000
pravyprostor.cz	14						0,033	0,967
skrytapravda.cz	9	0,158	0,553					0,289

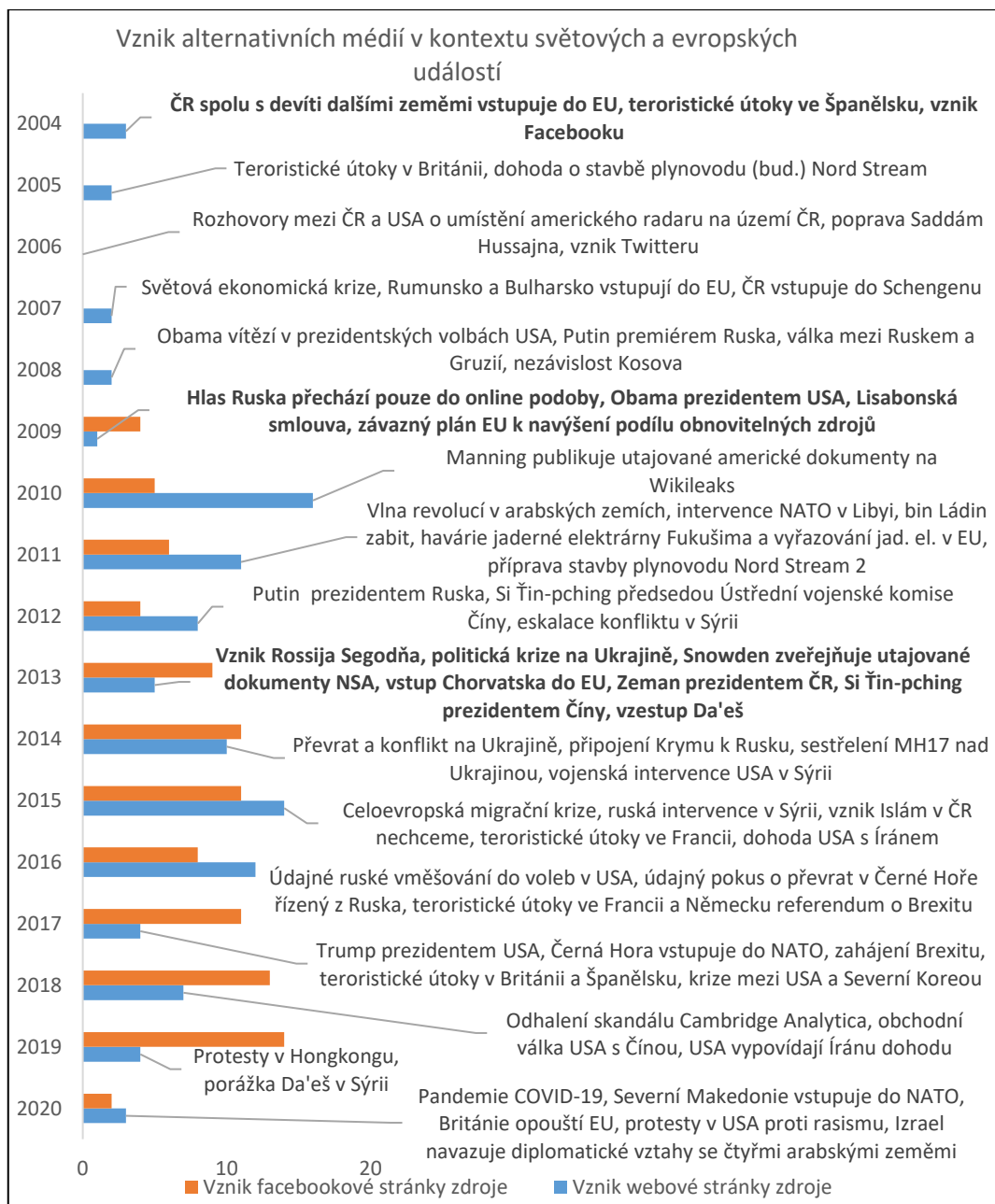
Tabulka 17: Počty a zastoupení kategorií u vybraných alternativních médií (použitý software: Outwit Hub; zdroj: ac24.cz, 2021; American European News, LLC, 2021; ARFA.cz, 2021; ČeskoBezCenzury.cz, 2021a; ČESKÝ PORTÁL, O.P.S., 2021a-f; D-fens, 2021b; Infowars.cz, 2021; MegaZpravy.cz, 2021; Moc vědomí, 2021b; Nová republika, 2021; Our media, a.s. 2021; Outsider Media, 2021; Pravý Prostor Média s.r.o., 2021a; Protiproud, 2021b; Security magazin, 2021c; Skrytá pravda, 2021; Sputnik, 2021d; Suja, 2021; vlastní úprava)

Tabulka 17 ukazuje zaměření a distribuci kategorií. Spolehlivost kritéria kategorie jsem určil v hodnotě $R=0,6$ (kód IJPSN), takže data jsou spíše spolehlivá. Nejvyšší podobnost zaměření vykazují ac24.cz a cz.sputniknews.com. Zastoupení kategorie

„Názory“ je poměrně nízké, a to navzdory tomu, že většina webů má názorový charakter.

Zajímavé srovnání také nabízejí weby nwoo.org či exopolitika.cz, kde kategorie nahrazují funkci štítků. Web nwoo.org má 80 kategorií a exopolitika.cz 41 kategorie. V případě webu nwoo.org se tyto kategorie věnují různým konspiračním teoriím (exopolitika, 302 článků v kategorii „Chemtrails“⁷⁷, 369 článků v kategorii „Sionismus“, 307 článků v kategorii „Bilderberg“), alternativní medicíně, ekologii (např. 298 článků v kategorii „Podvod s globálním oteplováním“, 131 článků v kategorii geneticky modifikované organizmy – *genetically modified organisms*, GMO) nebo kritice systému (377 článků v kategorii „Totalita a policejní stát“).

⁷⁷ Např. web cz.sputniknews.com publikoval jedno vloggerské (video bloggerské) video zaměřené na tzv. „chemtrails“, v němž nejprve nabízí otevřenou otázku, zda může být tento údajný jev realitou, ale v závěru reportáže teorii o chemtrails popírá (anglický termín debunk), s tím, že „chemtrails“ je ve skutečnosti zcela běžný fyzikální jev a konspirační teorie spojené s tímto jevem tak označuje za nesmysly. Video mělo 21 komentářů, z toho 10 různých uživatelských účtů naznačovalo, že v existenci tzv. „chemtrails“ věří. (Sputnik Česká republika, 2019)

Graf 4: Vznik nových „alternativních“ webů v ČR v kontextu vybraných událostí v Evropě a ve světě (zdroj: viz poznámka⁷⁸; vlastní úprava)

⁷⁸ AC24, 2021; Ae News, 2021; Akce D.O.S.T., 2021; Alternativnímagazín.cz, 2021; Anarchistická Federace, 2021; Argumenty & Fakta, 2021; Bádame O Zdraví, 2021; Bezcenzury.Org, 2021; Cesty K Sobě - Internetové Vysílání, 2021; Czechfreepress - Vlajková Loď Českého Nezávislého Webu, 2021; Časopis Argument, 2021; Časopis Šifra, 2021; Česká Věc, 2021; České Národní Listy, 2021; Českoaktuálně.cz, 2021; Českozdravě.cz, 2021; Čtusi.Info, 2021; D-Fens, 2021a; Duchdoby.cz, 2021; Důležité24.cz, 2021; Eportál.cz, 2021; E-Republika.cz, 2021; Euportál, 2021; Eurabia - Islám Dobývá Evropu, Eurabia.cz Ji Brání, 2021; Eurasia24, 2021; Euroasie.Info, 2021; Eurodeník, 2021; Eurorešpekt, 2021; Euserver.cz, 2021; Exanpro, 2021; Exopolitika, 2021; Farmazdraví.cz, 2021; Free Pub, 2021; Freeglobe.cz - Nový Světový Řád, 2021; Hej, Občané z.s., Za Silnou A Suverénní ČR, 2021; Infokurýr.cz, 2021; Informační Náskok, Alternativní Zpravodajství, Zdraví, Životní Styl A Zdraví, 2021; Infowar Cs, 2021; Instory.cz, 2021; Isstras-Institut Slovanských Strategických Studií, 2021; Jana Peterková Official, 2021; Koncepce Společné Bezpečnosti, 2021; Krajské Listy, 2021; Ksbpress.cz, 2021; Kupředu Do Minulosti, 2021; Lajkit.cz, 2021a; Megazine, 2021; Magazine, 2021; Mikan- Moravská Informační Kancelář, 2021; Moc Vědomí, 2021; Nakladatelství

Graf 4 poukazuje na možné souvislosti mezi vznikem alternativních médií a světovými, evropskými a lokálními společenskými, politickými, ekonomickými, bezpečnostními, technologickými a mediálními událostmi. Data o vzniku webů jsou pouze částečná a pouze zčásti ověřená, proto jsem určil míru spolehlivosti jejich hodnocení na $R=0,6$ (kódová klasifikace IJPSN), spíše spolehlivé.

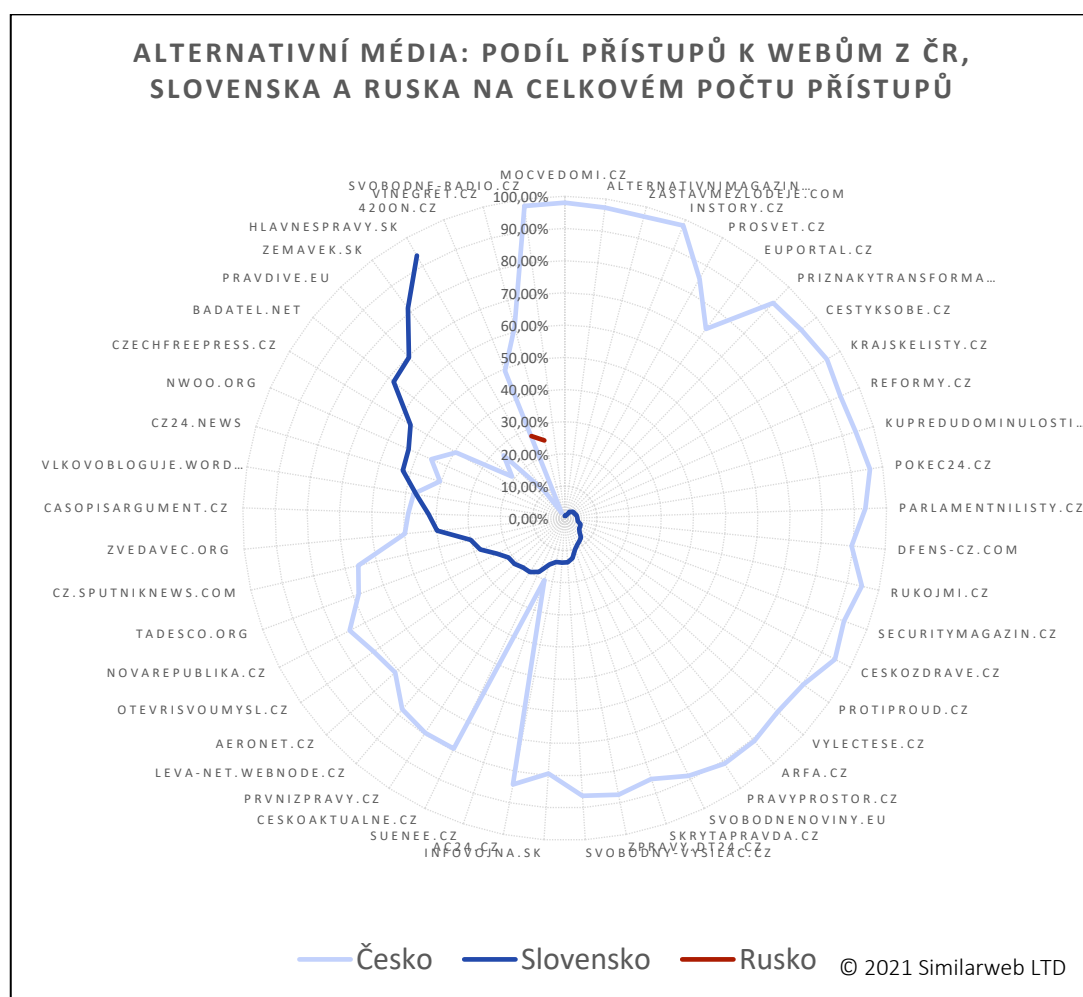
Přes relativně nižší spolehlivost si můžeme všimnout výrazného nárůstu počtu nových webů v roce 2010 – rok poté, co Hlas Ruska zcela přešel do online podoby. Zároveň došlo k významnému vývoji v EU, Rusku i USA, a také probíhal již několikátý rok celosvětové ekonomické recese.

Graf působí celkem pravidelně – vývoj počtu nových webů od roku 2010 připomíná zplošťující se sinusoidu se zkracujícími se intervaly růstů a poklesů. K dalšímu většímu růstu došlo od roku 2013, kdy formálně vznikl Sputnik a historicky druhý nejvyšší vrchol nastal v roce 2015, tj. ve stejném roce, kdy v EU vrcholila migrační krize.

Při pohledu na nově vznikající facebookové stránky si můžeme všimnout dlouhodobě stabilnějšího rostoucího trendu s výjimkou roku 2020. Tudíž zde není zřetelný „externí“ impuls v podobě události, která by zapříčinila masivní vytváření nových facebookových stránek alternativních médií.

Naštvané Matky, 2021; Národní Noviny, 2021; Necenzurujeme.cz, 2021; Neviditelný Pes, 2021; New World Order Opposition Organization, 2021; Nezdravi.cz - Jídlo A Léky Bez Obalu, 2021; Občanský Týdeník (Fcb), 2021; Orgo-Net Na Fb, 2021; Obščestvo russogovorjačej moloděži v Čechiji - Artek, 2021; Osud.cz, 2021; Otevři Svou Mysl, 2021; Outsidermedia, 2021; Parlamentnílisty.cz, 2021; Pravý Prostor, Zpravodajství Bez Cenzury, 2021; Procproto.cz, 2021; Prosvět.cz, 2021; Protiproud, 2021a; První Republika, 2021; První Zprávy - Nejdůležitější Z Politiky A Byznysu., 2021; Příznaky Transformace, 2021; Raptor-Tv.cz, 2021; Realita Dne - Welcome To Reality, 2021; Reformy.cz, 2021; Rukojmi.cz, 2021; Security Magazín, 2021; Skrytá Pravda, 2021; Smart News, 2021; Sputnik Česká Republika, 2021; Středoevropan, 2021; Sueneé Universe, 2021; Svět Bez Válek A Násilí, 2021; Svět Kolem Nás, 2021; Svobodné Rádio - Pro Svobodné Lidi, 2021; Svobodný Vysílač, 2021; Tadesco.Org, 2021; Top Týdeník Občanské Právo, 2021; Věk Světla, 2021; Video News - Nekorektní Top-Cz, 2021; Vinegret.cz, 2021; VIP Noviny, 2021; Vitalitis.cz, 2021; Vlastní Hlavou, 2021; Vlkovo Bloguje - Kosa Nostra Zostra, 2021; Vylectese.cz, 2021; Wertyz Report, 2021; Wm Magazín, 2021; Youth Time Magazine, 2021; Zastavme Zloděje, 2021; Zem&Vek, 2021

5.3.2 Chování uživatelů alternativních médií

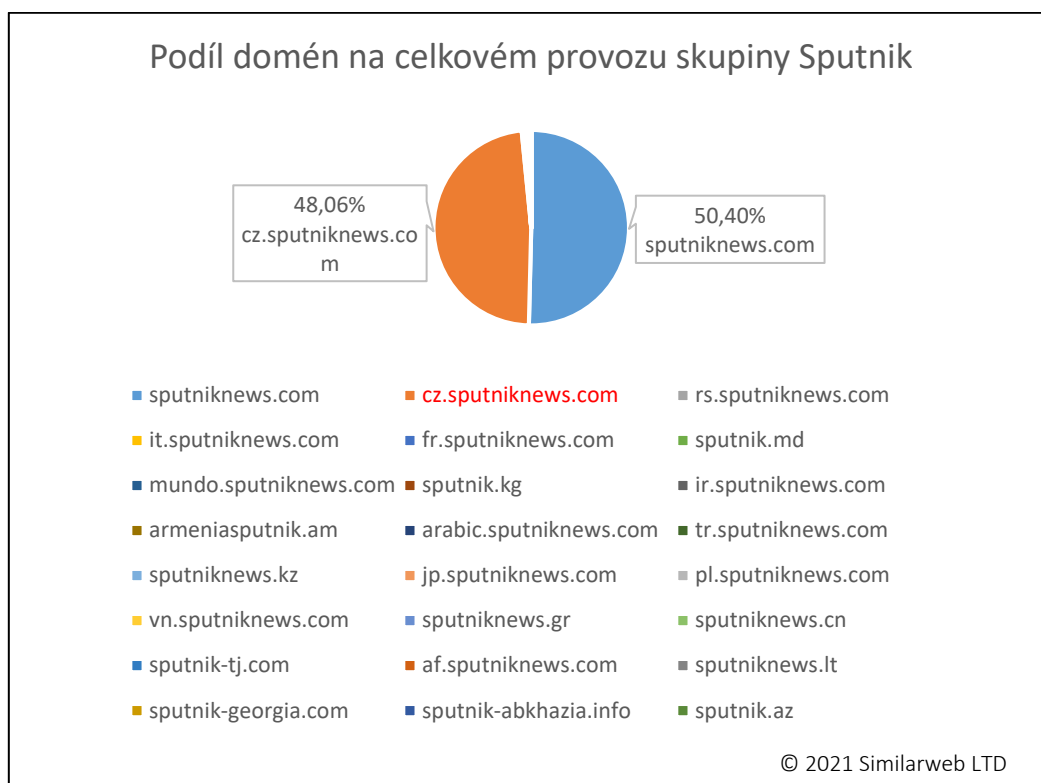

Graf 5: Srovnání přístupů na „alternativní“ weby dle podílu zemí v dubnu až červnu 2021 (zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava)

Srovnání toho, z jakých zemí – tj. z hlediska rozmístění přístupových uzlů, tj. i virtuálních soukromých sítí (*Virtual Private Network*, VPN) a *proxy* serverů – uživatelé navštěvují tzv. alternativní weby, ilustračně zobrazuje Graf 6. Data vycházejí z údajů společnosti Similarweb LTD (2021) a jejich spolehlivost jsem odhadem určil na EJKDP, takže mají spíše spolehlivou hodnotu $R=0,6$.

Na grafu si můžeme všimnout, že web Sputnik Česká republika patří mezi zdroje s proporcčně rovnocennou návštěvností z ČR a Slovenska, což odpovídá i obsahu publikovanému na webu Sputnik (kategorie Česko i Slovensko), většina českých alternativních médií je naproti tomu více využívána uživateli z ČR. Tato pozice zároveň poukazuje na možnou roli Sputniku jako spojovacího bodu mezi různými skupinami a komunitami. (Similarweb LTD, 2021)

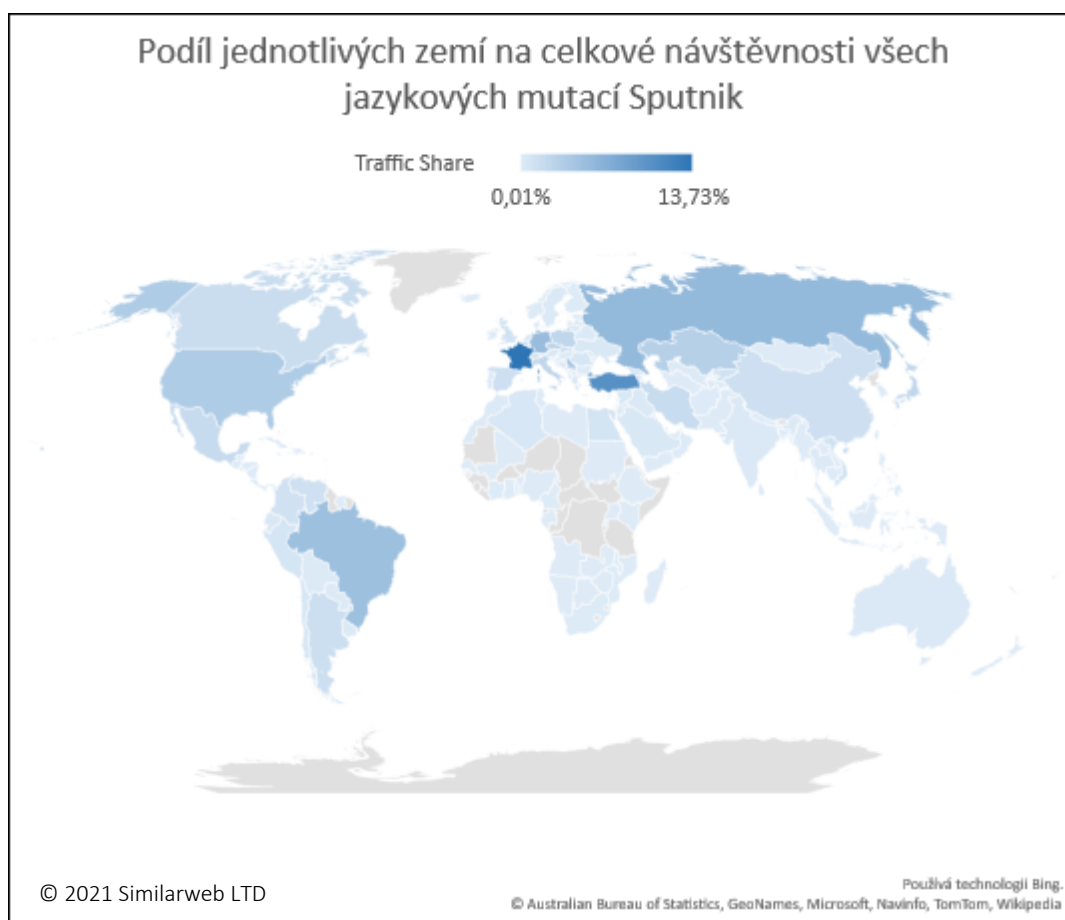
Výrazný výkyv oproti normálu je v případě webu *suenec.cz* kde vedle Česka a Slovenska patří mezi nejnavštěvovanější země také Thajsko, Polsko a Nizozemsko. Zatímco Nizozemsko a Polsko se mezi pěti nejčastějšími zeměmi „původu“ návštěv vyskytují i v případě jiných webů, Thajsko představuje unikát. Počty návštěv ale podle Similarweb nejsou tolik výrazné, v březnu 2020 to bylo přibližně 40 000. (Similarweb LTD, 2021)

Graf 6: Podíl domén na celkovém provozu skupiny Sputnik, sdružená data, údaje za březen 2020 (zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava)

Neověřená data z modulu *Industry leaders* na stránkách Similarweb o chování uživatelů různých jazykových mutací webu Sputnik (viz Příloha 3) ukazují, že web Sputnik Česká republika je z hlediska celkového provozu druhým nejvýznamnějším webem skupiny Sputnik, viz Graf 6. To by ale znamenalo výrazný nepoměr vzhledem k velikosti cílové populace, tj. česky a slovensky hovořící lidé. (Similarweb LTD, 2021)

Ukazuje se, že v rámci této skupiny webů nedokáže modul rozlišit mezi doménami, kvůli konfliktu v datech jsem spolehlivost stanovil na $R=0$ (zcela nespolehlivé).

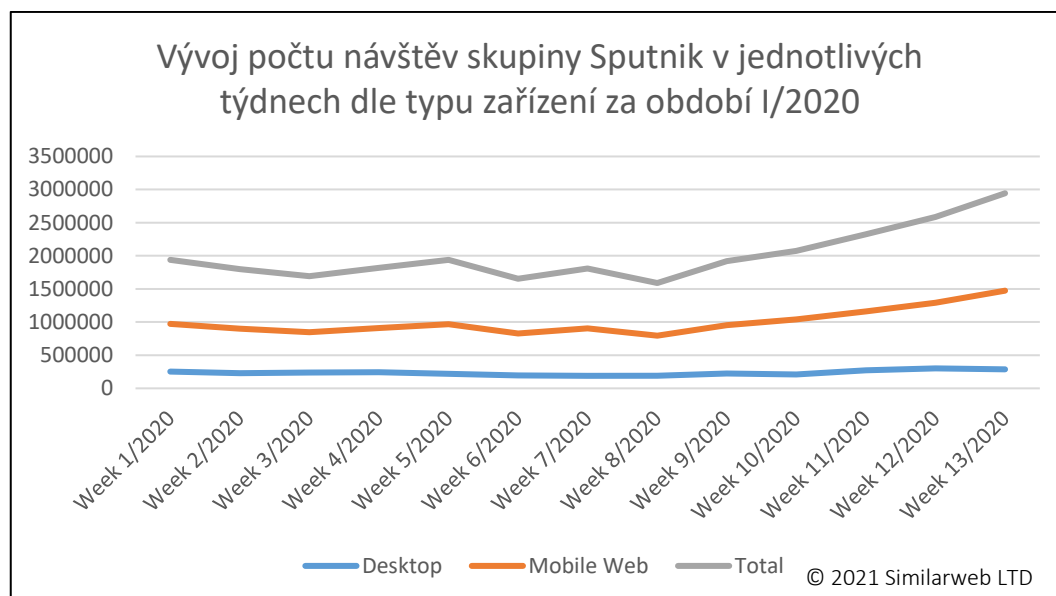
Graf 7: Podíl jednotlivých zemí na celkové návštěvnosti všech jazykových mutací Sputnik, sdružená data, údaje za březen 2020 (zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava)

Globální pohled na počty návštěv skupiny Sputnik – použitý z modulu *Cross-country analysis* ve zkušební verzi Similarweb ukazuje největší zastoupení na straně (ordinálně od největšího podílu) Francie (15 milionů návštěv), Turecka (12 milionů), Ruska (7 milionů), Německa (6 milionů), Brazílie, Srbska, Spojených států, Kazachstánu, České republiky (3 miliony), Itálie, Polska, Japonska, Slovenska atd., viz Graf 7. (Similarweb LTD, 2021)

Údaje na tomto grafu jsou tedy nekonzistentní s předchozím grafem. Detailnější zkoumání počtu návštěv ukázalo, že podíl webu cz.sputniknews.com spadá spíše do lepšího průměru – podle volně dostupných statistik na webu Similarweb za květen 2021 je celková návštěvnost domény sputniknews.com asi dvacetinásobná v porovnání s webem cz.sputniknews.com. (Similarweb LTD, 2021)

Přesto můžeme považovat některé z těchto souhrnných údajů za věrohodné, proto jsem stanovil hodnotu na EJKDN, tj. $R=0,4$, spíše nespolehlivé. Podle Similarweb navštívilo web cz.sputniknews.com v březnu 2020 zhruba 2,6 milionu uživatelů,

v přepočtu na unikátní uživatele se jednalo o 670 000 návštěvníků. (Similarweb LTD, 2021)

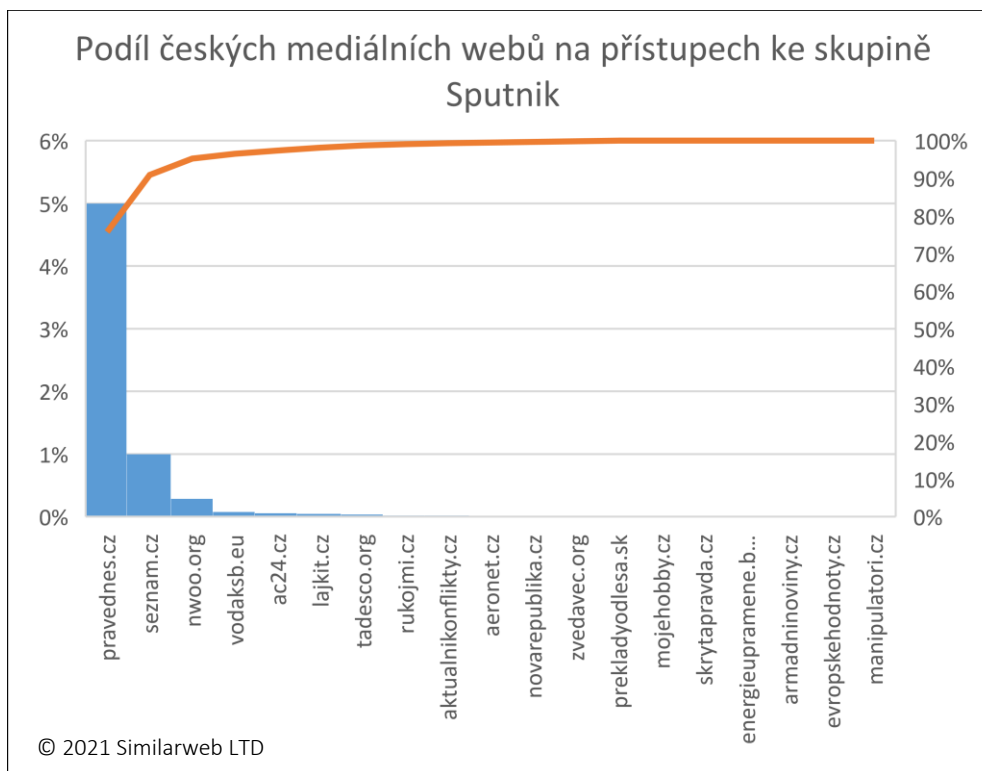
Graf 8: Vývoj počtu návštěv skupiny Sputnik v jednotlivých týdnech dle typu zařízení za první kvartál 2020, sdružená data (zdroj: Similarweb LTD 2021; vlastní úprava)

Další souhrnný model představují statistiky návštěvnosti skupiny Sputnik po jednotlivých týdnech, viz Graf 8. Údaje jsou spíše spolehlivé, kódová hodnota EJKDP ($R=0,6$).

Tyto statistiky ukazují nárůst návštěvnosti v průběhu března 2020, kdy se zvýšil počet návštěv zhruba o polovinu v porovnání s dlouhodobým průměrem. Za nárůstem návštěv stál zejména silnější provoz přes mobilní zařízení. (Similarweb LTD, 2021)

Výrazná převaha přístupů přes mobilní zařízení (přibližně 4:1) je konzistentní i s daty pravidelné souhrnné studie v USA, která využívá nástroj Google Analytics Benchmarking – data pro americké online prostředí vykazovala za rok 2020 převahu mobilních zařízení (telefony a tablety) proti stolním počítačům v poměru 3:2 (64 % proti 36 %). (Enge, 2021)

Možným faktorem za nárůstem návštěvnosti webových stránek přes mobilní zařízení bylo rozšíření epidemie COVID-19 v Evropě, na podobnou korelaci poukazují i globální údaje webu Statista původním zdrojem získané v období 8. až 22. března 2020 (Johnson, 2021) a 16. až 20. března 2020 (Watson, 2020).

Graf 9: Podíl českých mediálních webů na přístupech ke skupině Sputnik, údaje za březen 2020 (zdroj: Similarweb LTD, únor 2021, vlastní úprava)

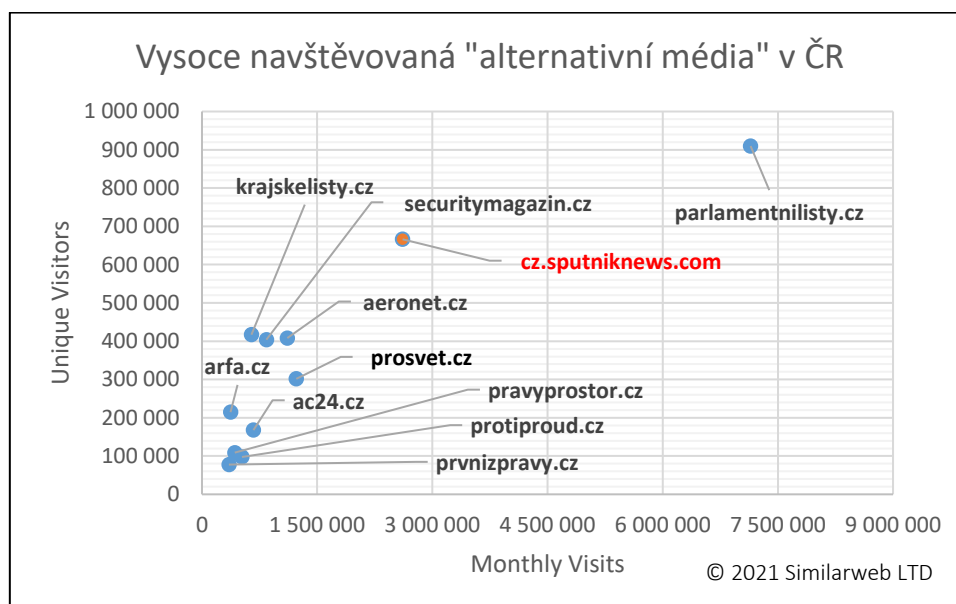
Zajímavým ukazatelem je propojení hypertextu na stránkách mimo skupiny Sputnik se skutečnými návštěvami uživatelů viz Graf 9. Kritérium je spíše spolehlivé, kód spolehlivosti EJKDP ($R=0,6$).

Z údajů za březen 2020 lze vyčíst, že z českých mediálních webů má nejvýznamnější podíl na návštěvách skupiny Sputnik (tj. v roli odkazujícího webu/*Referring Site*) portál pravednes.cz, téměř logaritmickým měřítkem klesá zastoupení dalších webů seznam.cz, nwoo.org, vodaksb.eu, ac24.cz a dalších. Vedle zástupců „alternativních médií“ nalezneme mezi odkazujícími zdroji také weby zabývající se vojenskou či bezpečnostní tematikou (aktualnikonflikty.cz a armadinoviny.cz), weby zabývající se dezinformacemi (evropskehodnoty.cz a manipulatori.cz) a volnočasový/lifestylový web (mojehobby.cz). (Similarweb LTD, 2021)

Referenční údaje získané v jiných obdobích v případě webu cs.sputniknews.com ukazují podobné rozložení čelných příček v kategorii *Referring Sites*. (Similarweb LTD, 2021)

Celkově lze tyto údaje o provozu označit za marginální a významnější je pouze web pravednes.cz. Další v pořadí jsou seznam.cz a nwoo.org. Weby pravednes.cz a nwoo.org poskytují náhledy titulků na články zdroje cz.sputniknews.com.

Z údajů lze dále dovodit minimální návštěvnost webů skupiny Sputnik, pokud je nějaký zdroj cituje v podobě hypertextového odkazu (v případě webu ac24.cz je citován Sputnik s hypertextem asi u čtvrtiny článků). Pro uživatele tak patrně má smysl navštívit původní zdroj (cz.sputniknews.com) pouze v případě, že si článek v jiných zdrojích nezobrazí. (Similarweb LTD, 2021)

Graf 10: Nejnavštěvovanější „alternativní média v ČR“, březen 2020 (zdroj: Similarweb LTD, únor 2021, vlastní úprava)

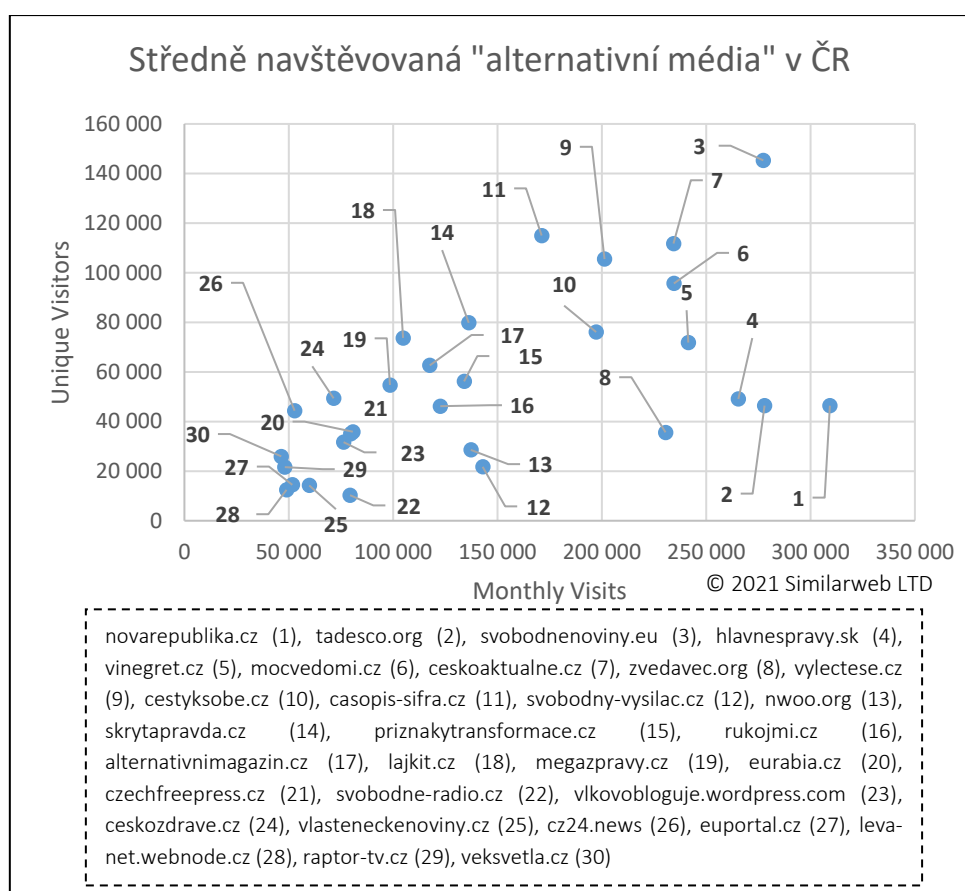
Graf 10, Graf 11 a Graf 12 nabízejí srovnání celkového počtu návštěv v jednom měsíci a počet unikátních návštěvníků u „alternativních médií“ v ČR podle Similarweb LTD. Vzhledem k tomu, že data nelze v absolutních hodnotách objektivně ověřit, je ponecháno hodnocení spíše nespolehlivé (EJPDP, tj. $R=0,4$), pro rámcové srovnání mezi weby ale tato data postačují.

První z těchto grafů ukazuje skupinu webů s nejvyšší návštěvností – nejvyšších hodnot dosahují parlamentnilisty.cz, které patrně mají širší spektrum návštěvníků. Web cz.sputniknews.com pak má téměř třetinový počet pravidelných návštěv v porovnání s webem parlamentnilisty.cz, zároveň však má dvojnásobnou návštěvnost oproti dalším nejnavštěvovanějším webům (prosvet.cz, aeronet.cz). V počtech unikátních uživatelů cz.sputniknews.com je o čtvrtinu „horší“ než

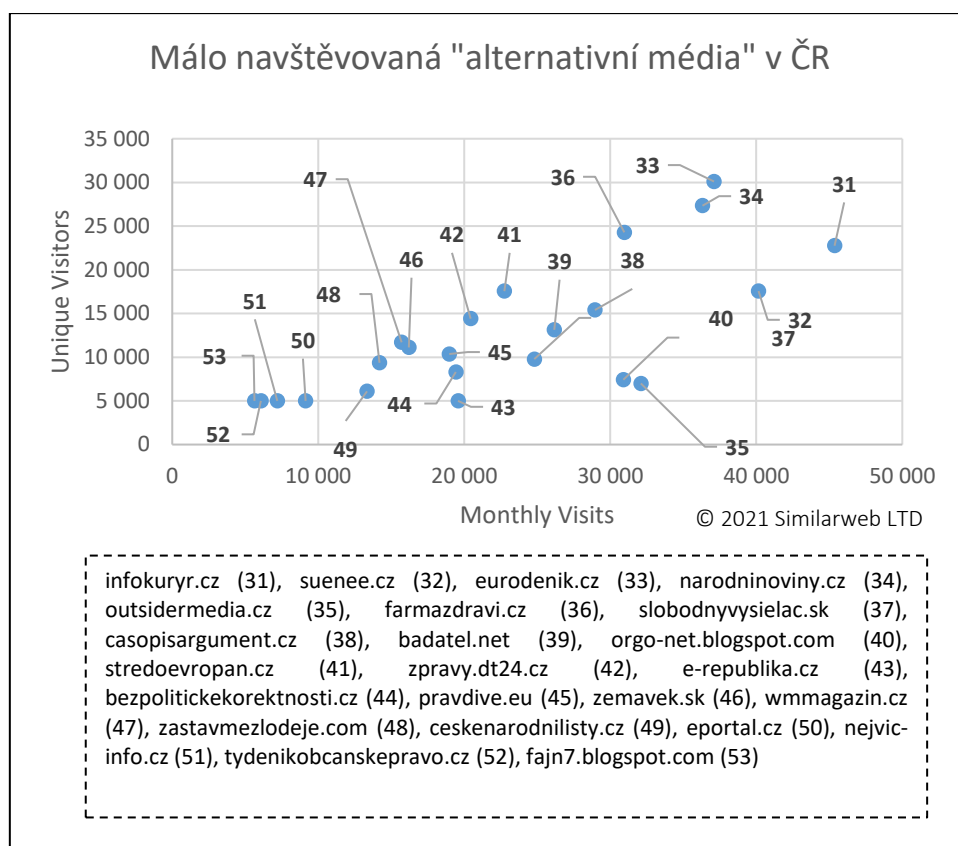
parlamentnilisty.cz, za to téměř dvojnásobně převyšuje další weby v pořadí (krajskelisty.cz, aeronet.cz, securitymagazin.cz). (Similarweb LTD, 2021)

Druhý z těchto grafů o počtu návštěv podle Similarweb pak ukazuje weby s průměrnou či mírně podprůměrnou návštěvností (průměrná hodnota datasetu činí zhruba 120 000 unikátních návštěvníků a 250 000 návštěv za měsíc) a třetí graf ukazuje weby s nízkou návštěvností. (Similarweb LTD, 2021)

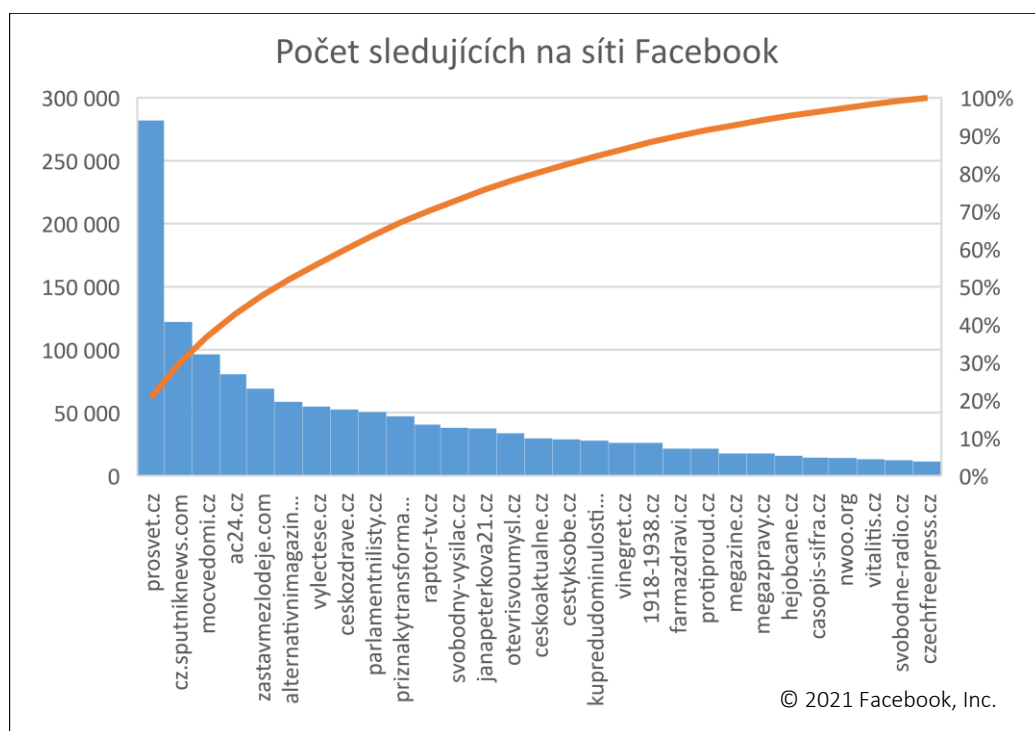
Z uvedených grafů tedy můžeme vytvořit kategorizaci dle návštěvnosti webů, a to vysoce populární (jakýsi hlavní proud mezi alternativními médii), středně populární a málo populární či okrajová „alternativní média“.

Graf 11: Návštěvnost dalších „alternativních médií“ v ČR se středním počtem návštěv, březen 2020 (zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava)

Graf 12: Návštěvnost „alternativních médií“ v ČR s nízkým počtem návštěv (v počtu nad 5 000 návštěv měsíčně), březen 2020 (zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava)

Graf 13: Počet sledujících jednotlivých „alternativních médií“ na síti Facebook, červen 2021 (zdroj: ProSvět.cz, 2021; Sputnik Česká republika, 2021; Moc vědomí, 2021; Zastavme Zloděje, 2021; AlternativníMagazín.cz, 2021; Vylectese.cz, 2021a; Českozdravě.cz, 2021; ParlamentníListy.cz, 2021; Příznaky transformace, 2021; Raptor-TV.cz, 2021;

Svobodný vysílač, 2021; Jana Peterková official, 2021; Otevři svou mysl, 2021; Českoaktuálně.cz, 2021; Cesty k sobě - internetové vysílání, 2021; Kupředu do minulosti, 2021; Vinegret.cz, 2021; První Republika, 2021; Farmazdraví.cz, 2021; Protiproud, 2021a; Megazine, 2021; Hej, občané z.s., 2021; za silnou a suverénní ČR, 2021; Časopis Šifra, 2021; New World Order Opposition Organization, 2021; Vitalitis.cz, 2021; Svobodné rádio - Pro svobodné lidi, 2021; CzechFreePress - vlajková loď českého nezávislého webu, 2021; vlastní úprava)

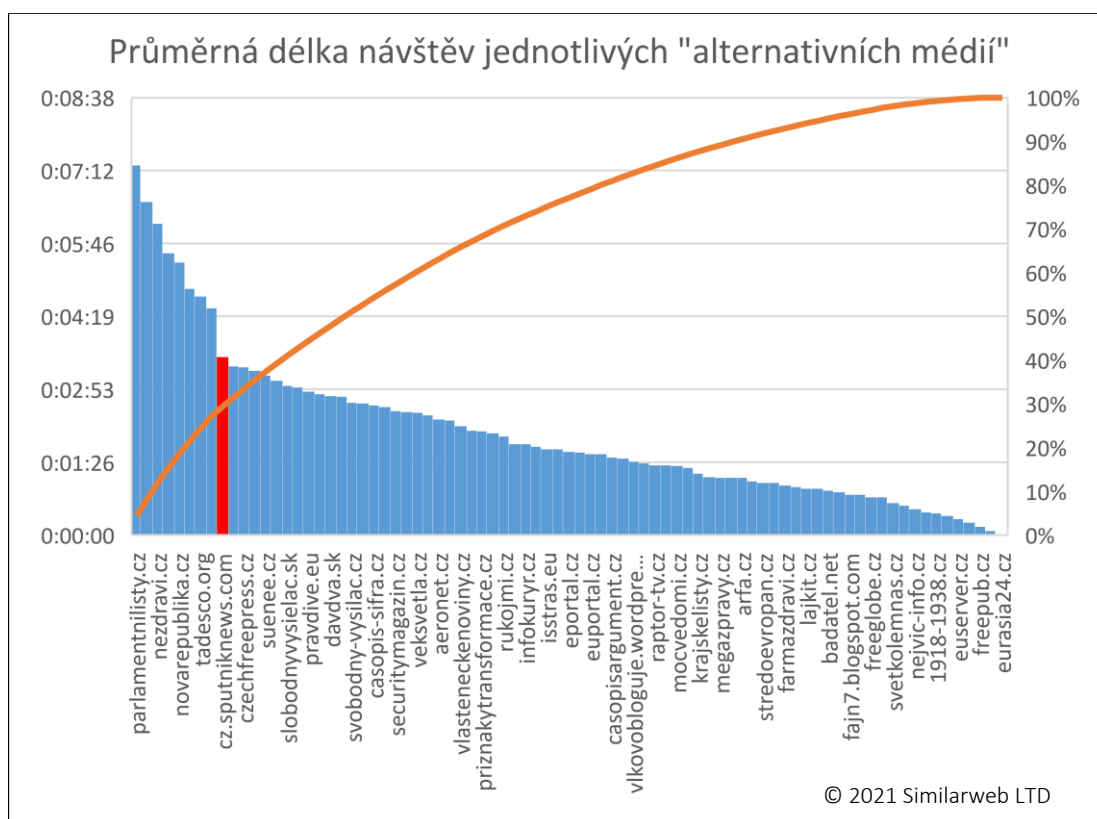
Graf 13 znázorňuje údaje o počtu sledujících u 31 webů na síti Facebook (2021), které mají více než 10 000 sledujících. Tyto údaje jsou poměrně přesné pro oblast vzájemného srovnávání, proto jsem pomocí klíče spolehlivosti stanovil hodnotu spolehlivosti na IJKN, tzn., že spolehlivost $R=0,8$ (velmi spolehlivé). Nejvyšší spolehlivost jsem kritériu nestanovil z toho důvodu, že nemůžeme data objektivně ověřit.

Nejistota spočívá v interpretaci těchto dat vzhledem k celkové velikosti souboru možných alternativních médií a nejasným vazbám mezi nimi. Celkový součet činí téměř 1,38 milionu potenciálních sledujících (*followers*) – používám termín „potenciální sledující“, protože uživatelské účty nepředstavují individuální osoby – jedna osoba může spravovat více účtů (včetně potenciálních botů) a jeden účet může sledovat i několik webů. Údaje k dalším 69 webům, které zde nebyly zahrnuty, činí dohromady dalších až 170 tisíc potenciálních sledujících. Kompletní kolekce viz Příloha 6.

Bez ztotožnění uživatelů se jedná o potenciálních 1,55 milionu sledujících. Pokud předpokládáme, že průměrný uživatel sleduje dva až tři z těchto webů současně, můžeme, poněkud značně optimisticky, odhadovat maximální počet sledujících „alternativních médií“ na 500 tisíc až 750 tisíc, což je přibližně 10 až 20 % aktivních uživatelů na Facebooku v ČR – podle analýz CzechCrunch to měsíčně činí 5,5 mil. Čechů (Holzman, 2020).

Z uvedeného počtu bude na těchto webech aktivních nekvalifikovaným odhadem možná 10 až 50 %, tj. reálných 50 tisíc až 375 tisíc osob.

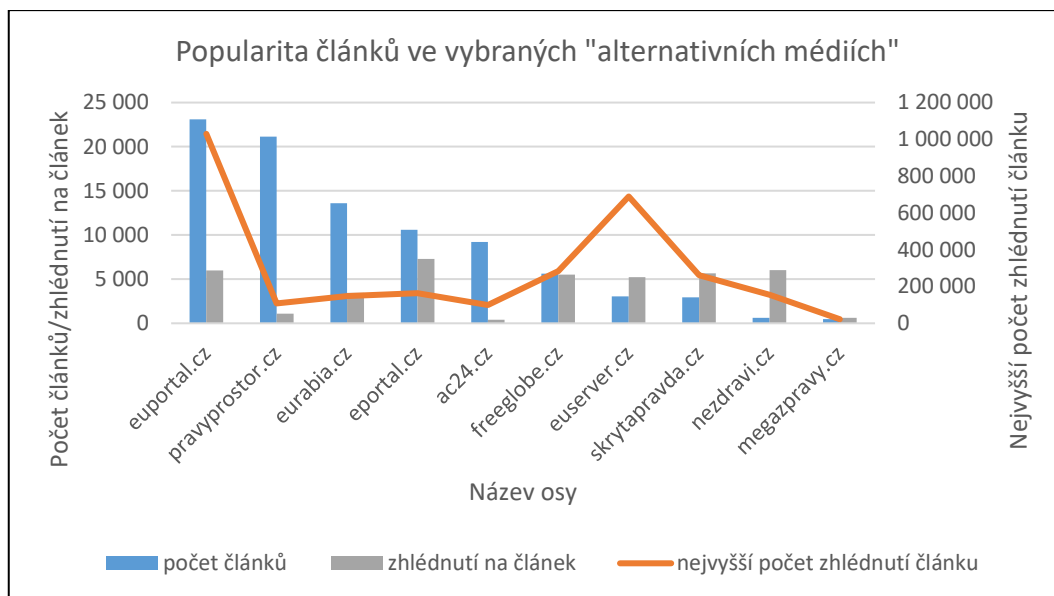
Zajímavé je, že podle pravidelné studie Reuters Institute (Newman a kol., 2020, s. 66) v ČR důvěřovalo zprávám na sociálních médiích (v podstatě můžeme nahradit slovem Facebook) pouze 16 % respondentů, což naznačuje spíše omezený dopad zkoumaných webů prostřednictvím sociálních médií.

Graf 14: Průměrná délka návštěv jednotlivých „alternativních médií“, březen 2020, čas ve formátu H:MM:SS (zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava)

Graf 14 znázorňuje průměrnou délku návštěv uživatelů alternativních médií podle Similarweb LTD. Kvůli předpokládané vysoké proměnlivosti hodnoty a obtížné ověřitelnosti, včetně různých technických možností přístupu k webům jsem hodnotu spolehlivosti stanovil na EJPD (R=0,4) – spíše nespolehlivé.

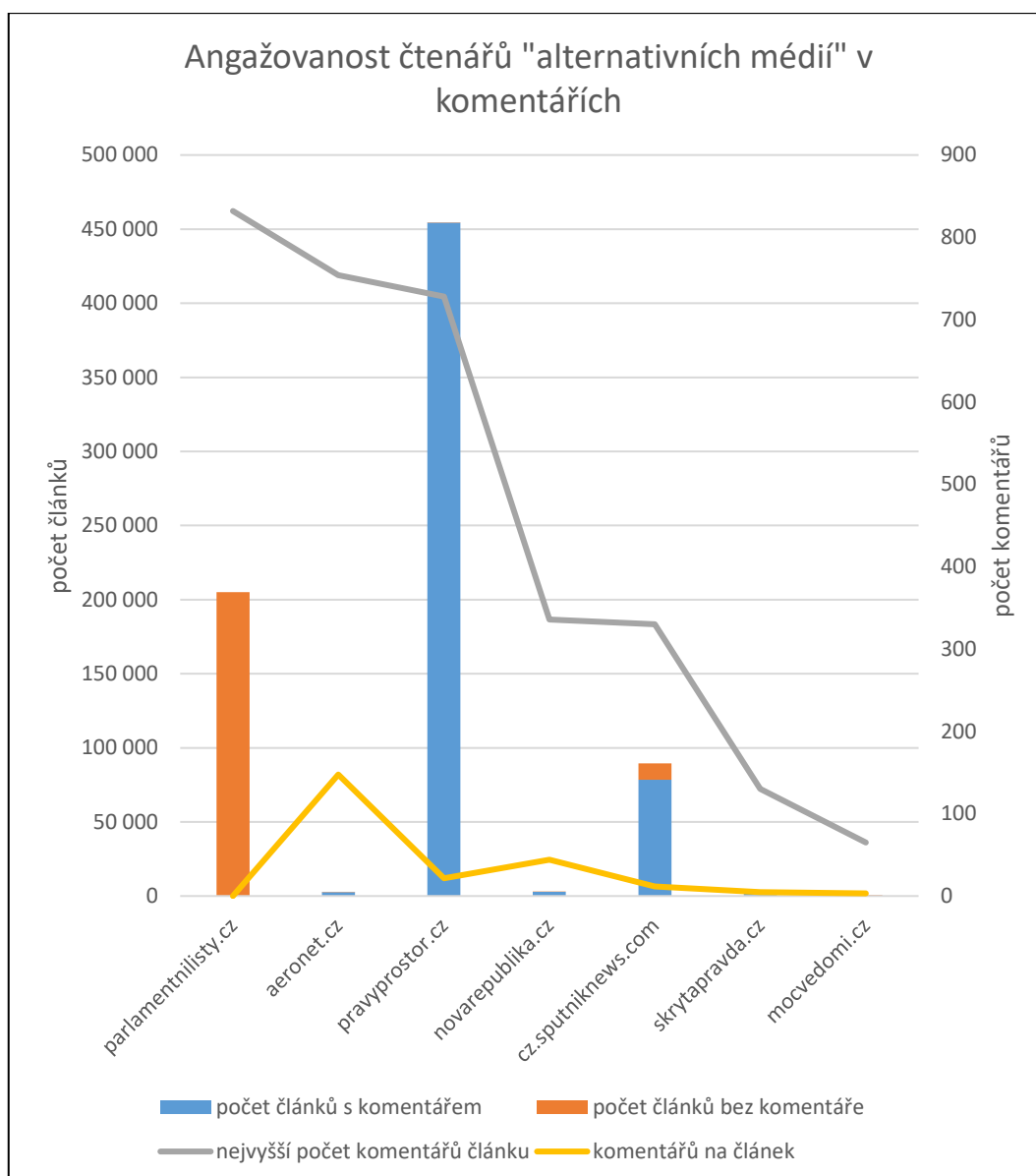
Graf ukazuje, že nejdéle vydrží čtenáři na webu parlamentnilisty.cz. Doba strávená na webu cz.sputniknews.com odpovídá přečtení jednoho článku, zhruba třetina webů má návštěvnost nižší než minutu, pro uživatele tedy není jejich obsah zajímavý a hodnotný. (Similarweb LTD, 2021)

Graf 15: Popularita článků ve vybraných alternativních médiích k dubnu 2021
(použitý software: Outwit Hub; zdroj: AC24.cz, 2021; Český portál, o.p.s., 2021a-f; Pravý Prostor Média s.r.o., 2021; Skrytá pravda, 2021; vlastní úprava)

Graf 15 kombinuje dvě kritéria s odlišnými hodnotami spolehlivosti – velmi spolehlivé kritérium počet článků (IOKSP, $R=0,8$) a spíše nespolehlivé kritérium počet zhlédnutí (IIPDN, $R=0,4$).

Na grafu si můžeme všimnout nerovnoměrného rozložení počtu článků a počtu zobrazení článků. Zde se ukazuje, že efektivita („přidaná hodnota“) článků v podobě počtu zobrazení je spíše nižší, pokud je počet publikovaných článků vysoký. Z pohledu uživatelů tedy mohou být lákavější zdroje publikující menší množství obsahu.

Graf 16: Angažovanost čtenářů "alternativních médií" v komentářích (Zdroj: American European News, LLC, 2021; Moc vědomí, 2021a; Nová republika, 2021; Our Media a.s., 2021; Pravý Prostor Média s.r.o., 2021; Sputnik Česká republika, 2021b; Skrytá pravda, 2021, duben 2021, vlastní úprava)

Graf 16 spojuje velmi spolehlivé kritérium počet článků (IOKSP, $R=0,8$) a spíše nespolehlivé kritérium počet komentářů (IJP DN, $R=0,4$). Tento graf ukazuje zapojení čtenářů do diskuzí v „alternativních médiích“, která komentáře evidují.

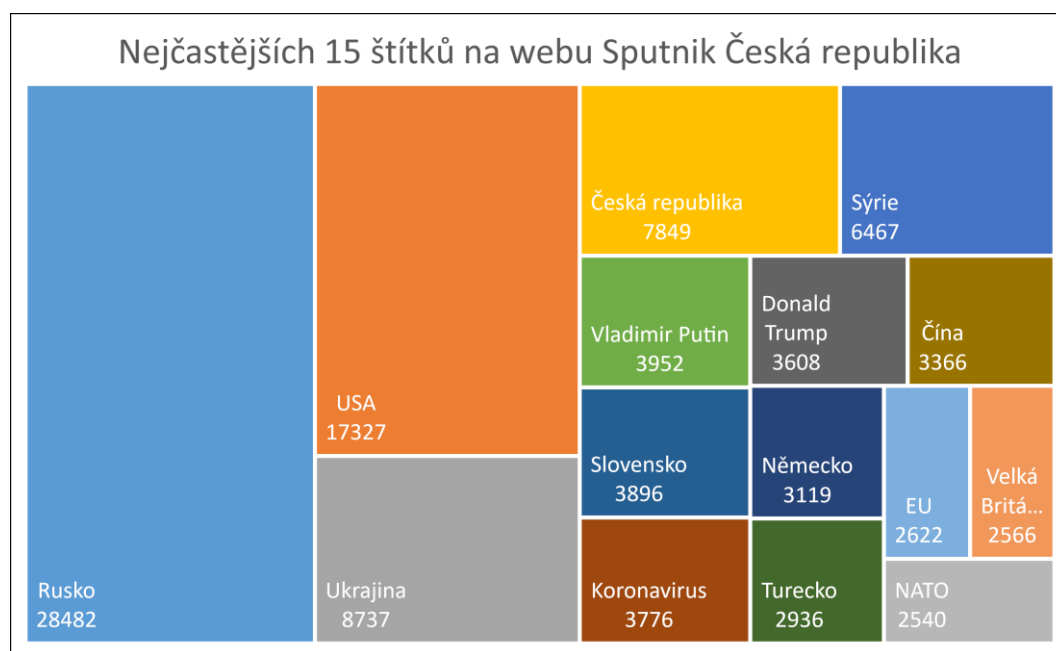
Jednoznačně velkou angažovanost v diskuzích vykazuje server aeronet.cz s průměrnou hodnotou 150 komentářů na článek a nejvyšší hodnotou 754 komentářů. Absolutně nejvyšší hodnotu komentářů mají parlamentnilisty.cz, kde ale nejsou k dispozici kompletní data (data dostupná pouze u 26 článků z asi 2 milionů), průměrný počet komentářů na článek tak patrně bude nejvyšší v případě

parlamentnilisty.cz (asi přes 200 komentářů na článek), pokud bychom brali v potaz i historická data, zároveň jsou ale parlamentnilisty.cz výrazně nejčtenějším zdrojem ze vzorku, takže relativní angažovanost jednotlivých uživatelů mnohem nižší.

Dalším webem v pořadí je novarepublika.cz se 44 komentáři na článek, tento zdroj je zhruba poloviční oproti aeronet.cz co do počtu uživatelů i komentářů na článek, ale má podobné celkové množství článků jako aeronet.cz.

Jiným případem je pravyprostor.cz, který má vysoké množství článků, kompletní data ukazují průměrnou hodnotu 21 komentářů na článek.

Zdroj cz.sputniknews.com patří mezi weby s nižším množstvím komentářů, kompletní data ukazují v průměru 12 komentářů na článek, angažovanost čtenářů je tak spíše nižší – může to poukazovat na pasivní přístup většiny čtenářů – články tak mohou být málo kontroverzní (vysoce konzistentní s představami čtenáře), případně se mohou čtenáři zapojovat do diskuzí na jiných komunikačních kanálech – vzhledem k tomu, že články přebírají i další zdroje, např. cestou sociálních médií.

Graf 17: Nejčastějších 15 štítků na webu Sputnik Česká republika (použitý software: Outwit Hub; zdroj: Sputnik Česká republika, 2021b; vlastní úprava)

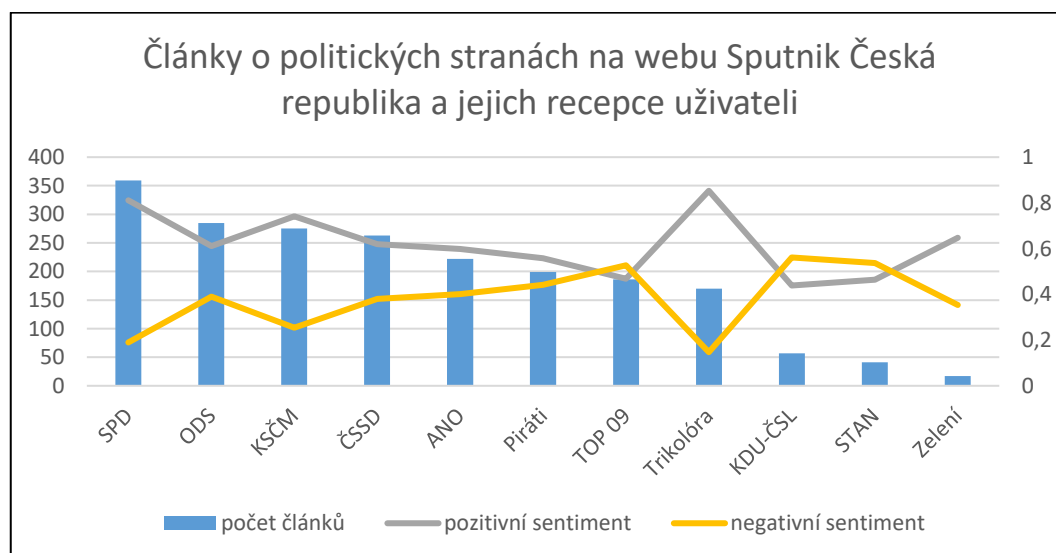
Analýza výskytu štítků či klíčových slov a jejich kombinací je nejsnazší cestou k možnému pochopení obsahu – nejčastější se vyskytující klíčová slova budou patrně představovat témata, která jsou pro daný zdroj stěžejní – 15 nejčastěji se vyskytujících klíčových slov webu Sputnik Česká republika znázorňuje Graf 17.

Klíčová slova zde představují jednoznačně identifikovatelné entity – Sputnik má sofistikovaný systém klíčových slov, která jsou dobře strukturovaná a relevantní vůči článkům. Jedná se o osoby (politici, experti, funkcionáři), místa, organizace, témata, vojenskou techniku apod.

Vzhledem k rozsahu a obtížnému získání plných textů článků je ale obtížné určit, jak velký podíl mají relevantní články, u nichž příslušné štítky chybí (např. téma které v minulosti sledované/štítkované nebylo, nebo téma, které po čase autoři přestali štítkovat). Celkovou míru spolehlivosti metadata štítků jsem i s ohledem na odlišné systémy štítkování článků u jiných zdrojů stanovil na IJPSN, tj. $R=0,6$, spíše spolehlivé.

Zběžný pohled na 15 nejčastějších štítků poukazuje na jednoznačnou zahraničně-politickou orientaci – rozložení zemí v pořadí Rusko, USA, Ukrajina, Česká republika, Sýrie, Slovensko, Čína, Německo, Turecko a Velká Británie – konzistentní s ruskými zahraničními aktivitami (soupeři, partneři, probíhající vojenské kampaně).

Také další dva druhy entit jsou konzistentní s tímto pohledem – osoby Vladimir Putin a Donald Trump téměř ve srovnatelném postavení, a dále EU a NATO rovněž v podobném postavení. Výjimkou je téma koronaviru (COVID-19), které má více rozměrů, nejenom zahraničněpolitický.

Graf 18: Články o politických stranách na webu Sputnik Česká republika a jejich recepce uživateli (použitý software: Outwit Hub; zdroj: Sputnik Česká republika, 2021b; vlastní úprava)

Česká politická scéna je jedním z témat, které lze poměrně dobře analyzovat díky jednoznačně identifikovatelným entitám v podobě politických stran – viz Graf 18. Do grafu jsem zahrnul pouze parlamentní strany, a dále strany, které byly označeny alespoň v 15 článcích – tuto podmínku splňují mimo parlamentní strany pouze hnutí Trikolóra⁷⁹ a Zelení.

Graf spojuje vysoce spolehlivé kritérium počet článků (kód IOKSP, $R=0,8$) a spíše nespolehlivá kritéria „líbí se mi“/like a „nelíbí se mi“/dislike (obě kód IJPDN, $R=0,4$).

Z hlediska počtu zmínek ve článcích webu Sputnik Česká republika je mírně preferovanější strana SPD, další politické strany se ve článcích vyskytují podobně často, kromě parlamentních stran KDU-ČSL a Starostové a nezávislí (STAN) a neparlamentní strany Zelení, které jsou spíše na okraji nastolovaných témat webu Sputnik Česká republika.

Sentiment reakcí na článek jsem určoval podle většinového sentimentu uvedeného u článku (např. jeden výskyt „líbí se mi“ a současně žádný výskyt „nelíbí se mi“ lze interpretovat jako pozitivní sentiment nebo 49 výskytů „líbí se mi“ a současně 51 výskytů „nelíbí se mi“ lze interpretovat jako negativní sentiment). Článků s neutrálním sentimentem jsou v celém souboru jednotky procent, z tohoto důvodu neutrální sentiment do výsledků nezahrnuji.

Během tvorby této práce došlo na webu Sputnik Česká republika ke změně modelu určování sentimentu článků z původních dvou možných reakcí⁸⁰ na skupinu několika emotikonů představujících škálu reakcí („líbí se mi“, „nelíbí se mi“, „cha cha“, „obdivuhodné“, „smutné“, „pohoršující“), tj. modelu, jež používají spíše méně seriózní a bulvární ruské zpravodajské servery – např. ruskojazyčný web Radio Sputnik od stejného vydavatele nabízí stejnou škálu, avšak „nelíbí se mi“ je v nabídce reakcí uvedeno až jako poslední.

Zavedení spektra reakcí s výraznější grafikou dodává obsahu webu bulvárnější či expresivnější charakter a můžeme se oprávněně domnívat, že krok souvisí se snahou více zaujmout čtenáře (např. čtenář nemá pozitivní či negativní postoj, ale

⁷⁹ Kvůli validitě dat ponechávám starší název Trikolóra, hnutí pod sloučením s hnutími Svobodní pod názvem Trikolóra Svobodní Soukromníci (TSS)

⁸⁰ Historické reakce uživatelů na články nyní nelze ze stránek Sputnik Česká republika zpětně analyzovat, protože data starší než několik měsíců byla smazána.

obsah jej překvapil či šokoval, proto zvolí novou možnost reakce, a to údiv – „obdivuhodné) a zároveň užšímu propojení se sociálními sítěmi, které rovněž nabízejí spektrum reakcí. Modely chování uživatelů webu Sputnik Česká republika se tak budou přibližovat prostředí sociálních sítí.

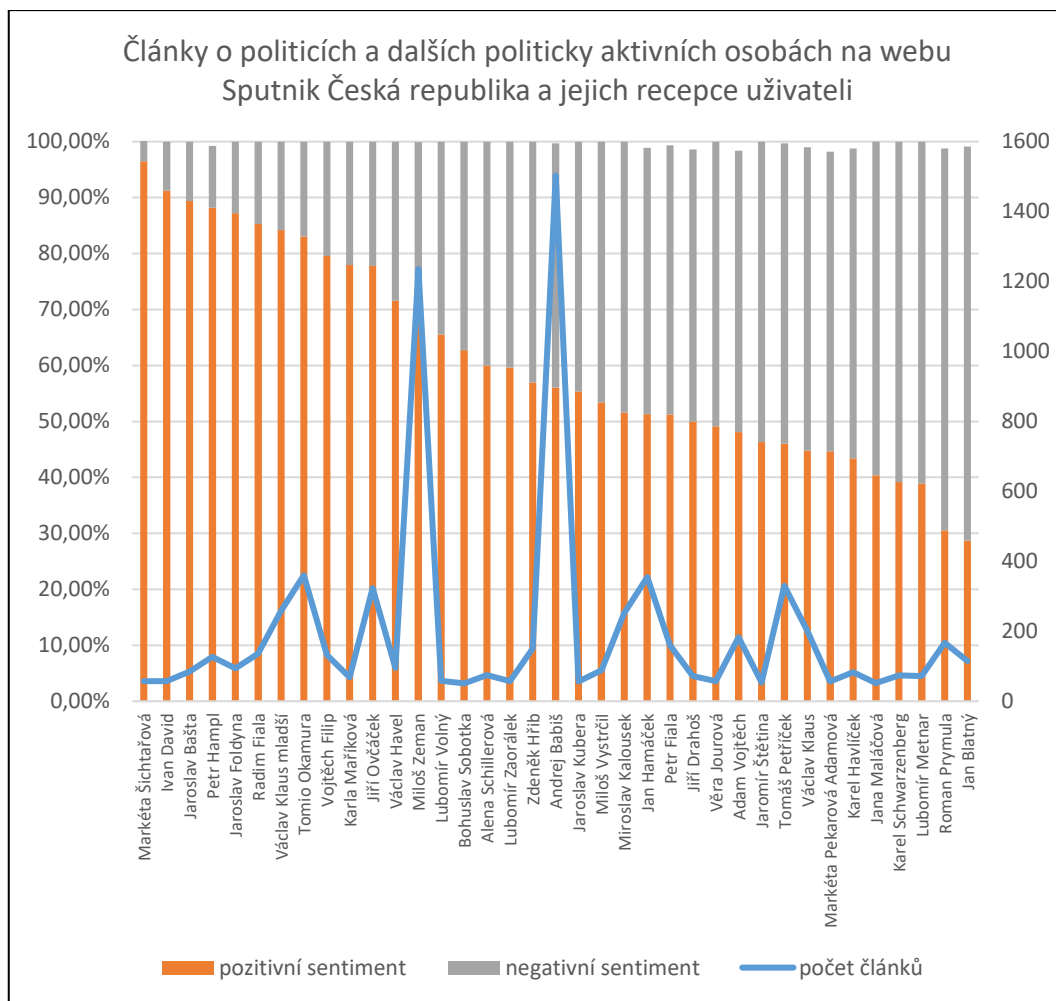
Vzhledem k tomu, že model byl zaveden zhruba dva měsíce před finalizací této práce, budeme pracovat s původním modelem reakcí, který nabízí hlubší pohled do minulosti a data jsou tak spolehlivější.

Celkově pozitivní sentiment měly reakce na články o politických stranách Trikolóra, SPD a KSČM – pozitivní reakce uživatelů na článek převažuje u 75 až 85 % článků.

Mírně pozitivní sentiment měly reakce na články o stranách Piráti, ČSSD, ODS, ANO a Zelení – pozitivní reakce uživatelů na článek převažuje u 55 až 65 % článků.

Mírně negativní sentiment měly reakce na články o politických stranách KDU-ČSL, TOP 09 a STAN – negativní reakce uživatelů na článek převažuje u zhruba 55 % článků.

Trend těchto příspěvků vypadá téměř stabilně – čím více je strana prezentována, tím pozitivnější jsou ohlasy a naopak.

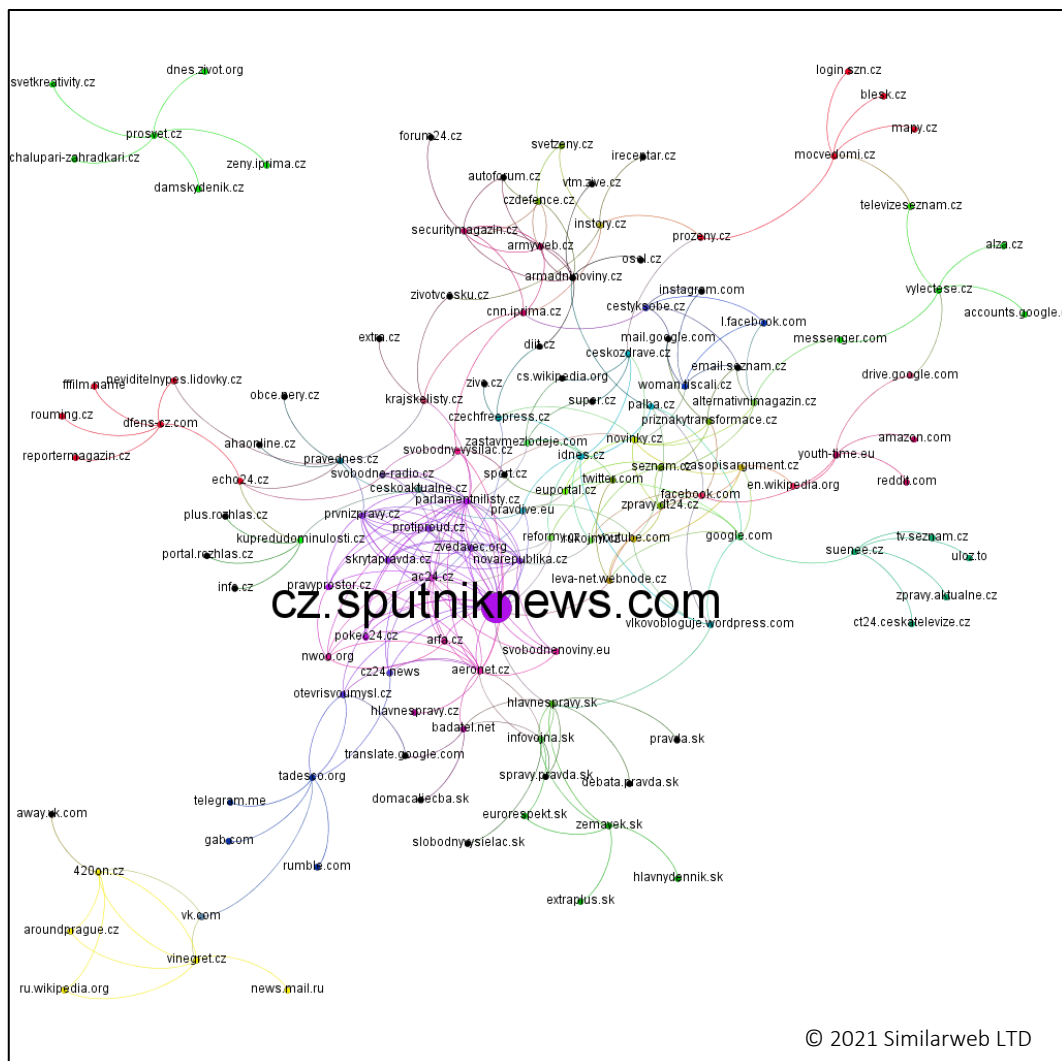
Graf 19: Články o politicích a dalších politicky aktivních osobách a jejich recepce uživateli (použitý software: Outwit Hub; zdroj: Sputnik Česká republika, 2021b; vlastní úprava)

Graf 19 ukazuje počet článků (vedlejší osa vpravo) označených štítky se jmény vybraných medializovaných osob a podíl článků s příslušnými štítky, kde převyšují pozitivní reakce uživatelů. Graf tedy opět spojuje vysoce spolehlivé kritérium počet článků (IOKSP, $R=0,8$) a spíše nespolehlivá kritéria „líbí se mi“/like a „nelíbí se mi“/dislike (obě kód IJPDN, $R=0,4$).

Významnou pozornost věnuje web Sputnik Česká republika hlavě státu, vládním ministrům a předsedům politických stran. Výrazně pozitivní ohlasy (80-95 % převažujících pozitivních reakcí) má ekonomka Markéta Šichtařová, v roce 2019 ekonomická experta hnutí Trikolora (Drtinová, 2019), a dále osoby spojené s politickými stranami SPD, Trikolora (Trikolora Svobodní Soukromníci) a KSČM.

Porovnáním titulků, štítků a kategorií, v nichž jsou články zařazeny, můžeme objevit nekonzistenci v zařazení názorových článků do kategorie názory.

V případě, že jsou články reinterpetací názorů jediné osoby a nenachází se v sekci názory, může být uživatel uveden v omyl v představě, že bude očekávat zpravodajství. Například u článků se šítkem Markéta Šichtařová bylo zjištěno, že 55 z 57 článků obsahovalo převzaté či reinterpetované názory pouze této osoby z jejího blogu na idnes.cz (Šichtařová, 2021), což lze ověřit jednoduchým dotazem⁸¹ v Google Search (Google, 2021), a pouze v jednom případě byl článek zařazen v kategorii názory.

Obrázek 16: Vizualizace propojení webů podle toho, jaké další weby uživatelé v posledních třech měsících nejčastěji navštívili, květen 2021 (použitý software: Gephi; zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava)

Podle toho, jaké další weby uživatelé navštěvují, si lze udělat poměrně solidní představu o komunitním uspořádání sociálních sítí vybudovaných na bázi

⁸¹ Text dotazu: šichtařová idnes site:cz.sputniknews.com

společných zájmů (příslušných webů), viz Obrázek 16, který vychází ze spíše nespolehlivého kritéria ukazujícího společně navštívené weby (kód EJPDP, $R=0,4$).

Přestože vstupní data nemusí být zcela spolehlivá, jejich vizualizace nevykazuje značné rozdíly v porovnání s předpokládanými vazbami. Podle těchto údajů existuje velká míra uživatelského propojení je mezi weby cz.sputniknews.com, parlamentnilisty.cz, prvnizpravy.cz, zvedavec.org, novarepublika.cz, skrytapravda.cz, arfa.cz a aeronet.cz. V případě dalších webů již propojení není tak jednoznačné. (Similarweb LTD, 2021)

	Počet článků	Počet tagů	Počet unikátních tagů
parlamentnilisty.cz	248 309	1 191 166	52 930
cz.sputniknews.com	89 478	379 935	10 791
securitymagazin.cz	20 401	70 335	13 668
euportal.cz	23 106	46 108	128
protiproud.cz	5 119	29 327	5 422
aeronet.cz	2 589	22 408	7 653
eurabia.cz	13 756	19 724	79
freeglobe.cz	5 629	15 637	200
eportal.cz	10 600	8 965	211
mocvedomi.cz	623	6 220	1 690
euserver.cz	3 056	6 219	169
arfa.cz	1 197	6 202	2 831
ac24.cz	9 206	1 396	271
dfens-cz.com	5 662	1 307	257
nezdravi.cz	601	1 130	73
megazpravy.cz	468	847	132
skrytapravda.cz	2 945	762	160
infowars.cz	211	431	237

Obrázek 17: Vizualizace propojení webů podle toho, jaké další weby uživatelé v posledních třech měsících nejčastěji navštívili, květen 2021 (použitý software: Outwit Hub; zdroj: ac24.cz, 2021; American European News, LLC, 2021; ARFA.cz, 2021; ČESKÝ PORTÁL, O.P.S., 2021a-f; Infowars.cz, 2021; MegaZpravy.cz, 2021; Moc vědomí, 2021b; Our media, a.s. 2021; Protiproud, 2021b; Security magazin, 2021c; Skrytá pravda, 2021; Sputnik, 2021d; vlastní úprava)

	Počet tagů na článek	Počet unikátních tagů na článek	Zastoupení top 15 tagů
nezdravi.cz	1,88	0,12	79,65 %
eurabia.cz	1,43	0,01	75,63 %
megazpravy.cz	1,81	0,28	69,07 %
euserver.cz	2,04	0,06	63,39 %
euportal.cz	2,00	0,01	55,99 %
ac24.cz	0,15	0,03	51,00 %
freeglobe.cz	2,78	0,04	46,31 %
eportal.cz	0,85	0,02	42,58 %
skrytapravda.cz	0,26	0,05	41,99 %
infowars.cz	2,04	1,12	34,11 %
dfens-cz.com	0,23	0,05	29,00 %
cz.sputniknews.com	4,25	0,12	26,65 %
arfa.cz	5,18	2,37	17,59 %
mocvedomi.cz	9,98	2,71	16,85 %
parlamentnilisty.cz	4,80	0,21	15,32 %
protiproud.cz	5,73	1,06	8,01 %
aeronet.cz	8,66	2,96	1,91 %
securitymagazin.cz	3,45	0,67	0,45 %

Obrázek 18: Vizualizace propojení webů podle toho, jaké další weby uživatelé v posledních třech měsících nejčastěji navštívili, květen 2021 (použitý software: Outwit Hub; zdroj: ac24.cz, 2021; American European News, LLC, 2021; ARFA.cz, 2021; ČESKÝ PORTÁL, O.P.S., 2021a-f; Infowars.cz, 2021; MegaZprávy.cz, 2021; Moc vědomí, 2021b; Our media, a.s. 2021; Protiproud, 2021b; Security magazin, 2021c; Skrytá pravda, 2021; Sputnik, 2021d; vlastní úprava)

Obrázek 17 ukazuje objem zkoumaného souboru. Velmi rozsáhlé jsou datasety domén parlamentnilisty.cz, securitymagazin.cz, cz.sputniknews.com, aeronet.cz a protiproud.cz. Obrázek 18 demonstruje možnou tematickou variabilitu obsahu.

Oba obrázky pracují s velmi spolehlivým kritériem počet článků (IOKSP, $R=0,8$) a spíše spolehlivými kritérii v podobě typu štítků či počtu štítků (IJPSN, $R=0,6$).

Můžeme se střední míry jistoty usuzovat, že zdroje s vyšším průměrným počtem unikátních štítků na článek budou mít variabilní obsah, mezi ně patří aeronet.cz, mocvedomi.cz, arfa.cz a infowars.cz. Preferenci užších témat pak bude indikovat míra podílu 15 nejvíce zastoupených článků. Úzké zaměření pak potenciálně mají weby nezdravi.cz, eurabia.cz, megazpravy.cz či euserver.cz.

6. SHRUTÍ A VYHODNOCENÍ DÍLČÍCH CÍLŮ

Cílem práce byla analýza postavení webu Sputnik Česká republika v prostředí tzv. alternativních médií. Tento hlavní cíl jsem rozdělil do čtyř dílčích cílů.

Prvním cílem bylo vymezení pojmu „alternativní média“. V rámci naplnění tohoto cíle jsem nabídl nový pohled na vztah pojmů „data“, „informace“ a „znalosti“ a poukázal jsem na nedostatky stávajícího chápání vztahu pojmů „informace“ a „dezinformace“ (viz „4.1 Informace a dezinformace“). Z tohoto konceptuálního modelu jsem vytvořil novou definici alternativních médií opírající se o jejich identitu a vzájemnou propojenost (viz „4.2 Alternativní média“). Problémem nicméně zůstávají nejasné hranice pojmů i zkoumaných entit, což se projevuje zejména v druhém dílčím cíli, jehož náplní je identifikaci alternativních médií.

Tento druhý cíl se mi však podařilo realizovat pouze částečně (viz „4.2.4 Identifikace a klasifikace alternativních médií“). Pouze zlomek webů totiž explicitně uvádí, že patří mezi alternativní média nebo se vymezuje vůči hlavnímu proudu a tak odpovídá definici tzv. „deklarovaných alternativních médií“. Druhá skupina, „nedeklarovaná alternativní média“, je tak mnohem početnější a obsahuje řádově několik desítek až stovku webů. Pro zmapování celého ekosystému přitom nelze brát jako zcela vyčerpávající veřejně dostupné seznamy webů označovaných jako dezinformační, konspirační, antisystémové či proruské. V českém mediálním prostoru působí i další blogy, názorové, lifestylové či ezoterické weby a weby různých politických stran a hnutí, jež by bylo možné do takovýchto seznamů zařadit. Jejich obsah nicméně často bývá převzat z jiných alternativních webů a z hlediska celkové produkce je jejich význam patrně marginální.

Náplní třetího cíle bylo stanovení hodnot klíčových kritérií zkoumaných entit. Vzhledem k diverzitě primárních (zkoumaných) zdrojů a použitých sekundárních zdrojů jsem jednotlivá kritéria, zahrnující především metadata jednotlivých článků, ohodnotil váhami spolehlivosti (viz „4.2 Alternativní média“). U každé dílčí kvantitativní analýzy, porovnávající různé charakteristiky webů, tak lze odhadnout relativní spolehlivost prezentovaných dat (viz „5. Praktická část“). Rozložení spolehlivosti kritérií přiřazené jednotlivým kritériím připomíná Gaussovo rozdělení. Některé hodnoty v rámci tohoto normalizovaného systému proto mají relativně nižší váhu, což je potřeba brát v úvahu při prohlížení jednotlivých vizuálních výstupů v této práci.

Dosažením čtvrtého cíle mělo dojít k objasnění postavení Sputniku Česká republika v systému „alternativních médií“ coby původce či distributora informací, a také z pohledu zpětné vazby uživatelů (viz „5.3 Výsledky práce“). S velkou mírou spolehlivosti lze konstatovat, že web Sputnik Česká republika patří mezi nejproduktivnější a nejnavštěvovanější alternativní média v ČR. Přestože má některé obsahové znaky mainstreamových médií (klíčová slova, zpravodajství), forma doručení obsahu webu Sputnik Česká republika je podobná názorovým webům a stejně tak výběr určitých skupin autorů, politiků a expertů (SPD, KSČM, Trikolora) odpovídá alternativním médiím. Můžeme také říci, že web Sputnik má roli důležitého zdroje pro některá alternativní média (nwoo.org, ac24.cz), která jeho obsah šíří dál. S nízkou mírou spolehlivosti pak můžeme vyslovit hypotézu, že Sputnik Česká republika je inspirací pro ostatní česká alternativní média – významné změny v online působení webu či jeho předchůdce v letech 2009 a 2013 mohly mít za následek prokazatelný nárůst počtu nově vzniklých alternativních médií.

7. DISKUZE

V této kapitole provedu syntézu dílčích klíčových myšlenek a dílčích závěrů práce a doplním je kritickým komentářem a implikacemi.

7.1 Proč alternativní média?

Jako téma jsem si nejprve zvolil „web Sputnik Česká republika“ a teprve později jsem k němu přidal „kontext alternativní mediální“ scény. Namísto nadužívaných pojmů dezinformace nebo *fake news* jsem již od počátku vědomě zvolil neutrálnější pojem alternativní média.

V novém pojetí dat, informací a znalostí jsem dezinformace prezentoval jako virtuální podmnožinu informací, v praxi ovšem neexistující, neboť objektivně bude rozdíl mezi informací a dezinformací (při zachování objektivit) nerozpoznatelný.

Vysvětlení tohoto argumentu spočívá v první řadě v problematickém určení univerzální míry pravdivosti – kde končí hranice reality, tj., jak moc ji musíme zachytit, abychom mohli výrok považovat za pravdivý, jak moc přesné to musí být, v kolika procentech případů musí být model spolehlivý, aby byl považován za pravdivý.⁸²

Závažnější je však druhá stránka, a to určení motivu, či záměru ublížit. Současné vědecké poznání není na takové úrovni, aby dokázalo přesně stanovit motivy jednání, pouze se spoléháme na náš úsudek.

Pomoci s tímto může určení zdroje informace, identifikace cest, jimiž se informace šířila, v tomto ohledu jsem poukázal na některé nástroje, které nám umožňují informační pozadí rozkrýt (ze strany zdrojů – názvy článků, štítky/klíčová slova, zpětné odkazy na články, odkazy webů mezi sebou navzájem). Vzhledem k tomu, že tyto informační cesty zpravidla nefungují jednorázově, můžeme je vnímat jako opakovaně využitelné.

Pojem alternativní média má potom zejména napomoci s identifikací podobných webů, neboť se pod tímto pojmem různé informační zdroje často identifikují.

⁸² Např. i jednoduché výroky typu „venku prší“ nelze v kostce zapsat tak, aby se jednalo o naprostou pravdu, neboť každý si pod sémanticky téměř ekvivalentním deštěm představuje něco jiného, ale hlavně, není zde jednoznačně vymezen pojem „venku“. Proto se nám naskýtá značné množství alternativních variant, přestože se může jednat o méně časté interpretace, kdy můžeme říct, že „to není pravda“ („to není pořádný déšť“, „už to přestává/přestalo“, „padá rosa, to jsou také srážky“, „v dálce prší“, „někde na Zemi prší“, „ve Sluneční soustavě prší, ale není to voda“)

Přestože se nejedná o jednoznačně vyhraněnou entitu, velká míra vzájemných propojení a podobností mezi alternativními médii umožňuje tuto skupinu poměrně spolehlivě vymezit. Data v oblasti propojení mezi weby jsou poměrně konzistentní a nevykazovaly výraznější odchylky. Různé pokusy o nalezení jiných alternativních médií podle názvu a jiných vlastností neodhalily větší skupiny webů s názvy či popisy odpovídajícími množině entit „alternativní média“.

Jedním z možných vysvětlení, proč se termíny dezinformace a *fake news* používají, je to, že účelem je podkopání autority zdroje např. s cílem omezit nekvalitu informací, stejně tak ale mohou být tyto termíny použity k oslabení (či útlaku) opozice⁸³. Důvěryhodné zdroje takto podkopávají autoritu nedůvěryhodných zdrojů – tedy mainstreamová média jsou kritická vůči alternativním a naopak alternativní média ještě více kritizují mainstreamová média.

Popisem komplexnosti a chybějícího vymezení stěžejních entit (webů a jimi produkováných informací či dezinformací) jsem chtěl poukázat na to, že problém dezinformací patrně obtížně vyřešíme metodami, podobnými léčbě s využitím ionizujícího záření – pokud ozáříme nádor (weby a jejich autory) určitou dávkou energie (omezení finančních zdrojů, pranýřování v mainstreamových médiích či odhalování nepravdivých výroků), nemusí dojít k odumření (zastavení šíření škodlivého obsahu), protože neznáme jeho přesný rozsah ani mechanismus fungování (z čeho žije, v tomto případě, co jej motivuje).

Esenciálním problémem je naše neschopnost správně popsat a hodnotit informace. Ty jsou již ze své podstaty zkreslením reality, a pakliže přistoupíme k využívání termínu dezinformace, potom můžeme vidět dezinformaci jako jiný druh zkreslení. Informace v širším kontextu (což je případ celé společnosti) rovněž nedokážeme spolehlivě hodnotit – jaký dokument (studie, zpráva, článek, výrok, názor, slovo) má význam pro jedince, skupiny osob, většinu? Jak se bude měnit v kontextu dalších dokumentů?

⁸³ Např. při použití autoritářskými vládami, ale i kýmkoli jiným z pozice moci, tj. toho, kdo má vyšší míru kontroly nad informačními toky.

7.2 Jaké zdroje lze spolehlivě řadit mezi alternativní média a jaké pro jaké weby je tato klasifikace sporná?

Přestože se podařilo jednoznačně identifikovat skupinu tzv. „deklarovaných alternativních médií“, kam patří asi 17 webů, klasifikace tzv. „nedeklarovaných alternativních médií“ (vybraných 15 webů) je pouze částečná a vyžaduje si širší i hlubší zkoumání (sekundární data získaná při sběru primárních kritérií či atributů ukazují na desítky možných webů, které tato práce vůbec nezmiňuje).

Základní soubor asi 20 webů jsem tak postupně rozšířil zhruba na desetinásobek a postupně jsem hledal společné znaky, klíčové slova či vazby. Problém byl z nedostupností některých webů a překážkou byla i variabilní topologie webů, používané pojmy a celkově nejednotnost zkoumaných dat. Z tohoto důvodu v rámci činnosti zůstala některá data nedohodnocena či byla vyhodnocena pouze částečně.

7.3 Jaké charakteristiky jsou zásadní pro Sputnik a další alternativní média?

Významnou charakteristikou je označení „alternativní média“, které je výhodné svojí unikátností (jiné druhy entit takové označení nepoužívají), ovšem takto se označuje pouze část webů, jež bychom příslušným pojmem mohli označit. Splňují však i jiné charakteristiky, bohužel často ambivalentní – označení typu „nekorektní“, „necenzurované“ či „nezávislé“ weby. Mezi málo prozkoumanými, avšak důležitými charakteristikami můžeme uvést vzájemné vazby pomocí zpětných doporučení webů mezi sebou navzájem (spíše kvalitativní metrika, ovšem prozkoumání desítek webů bylo nalezeno několik stovek vzájemných vazeb, a to soubor nebyl zdaleka prozkoumán), či zpětných odkazů (zejména odhaleny nové vazby mezi webem Sputnik Česká republika a různými marginálními politickými uskupeními) nebo provozu webů (poměrně spolehlivá způsob reprezentace chování uživatelů).

Dobrymi ukazateli jsou dále štítky či kategorie, avšak data jsou vysoce variabilní a jejich reprezentace na prostoru práce tohoto typu je komplikovaná (velké datové soubory proto zůstaly nevyužity) – jiná situace by byla v případě zúžení zájmu na konkrétní témata, kauzy či události. Charakteristiky webu Sputnik Česká republika budou více rozepsány v odstavci níže.

7.4 Jaká je role webu Sputnik v ekosystému alternativních médií?

V rámci této práce jsem zjistil, že web Sputnik Česká republika má význačné postavení mezi alternativními médii. S velkou mírou spolehlivosti lze konstatovat, že web Sputnik Česká republika patří mezi nejnavštěvovanější a nejproduktivnější weby, a také mezi weby zabývající se velkým spektrem témat.

Obsah webu primárně podle zjištěných charakteristik kopíruje zájmová témata zahraniční politiky Ruské federace, což je zcela v souladu s povahou zdroje (státem vlastněný web), nachází se zde však i články spadající pod oblasti lifestyle či bulvár. S bulvárem má dokonce web Sputnik Česká republika nejvyšší míru shody klíčových slov. To lze vysvětlit snahou obecně zvýšit senzačnost a atraktivnost či obsahově přilákat určité skupiny osob, získat propojení na sociální média nebo pouhou snahou dodávat obsah. Tento závěr je mj. ve shodě s trendem za rok 2019 ve studii think tanku Evropské hodnoty (Krátká Špalková, 2021, s. 36).

V oblasti názorů a komentářů stojí za pozornost preference určitých expertů a politických stran (SPD, Trikolora, KSČM) konzistentních s kmenovými či převzatými autory a příspěvky ostatních alternativních médií. Tyto názory, které jsou často přebírány z autorských blogů či facebookových stránek pak nebývají konfrontovány s jinými názory. Přestože Sputnik Česká republika má speciální kategorii článků pro názory, zpravidla tyto články řadí do zpravodajství, z čehož můžeme usuzovat, že dané názory propaguje. Tímto je zcela v souladu s jinými alternativními médii, která rovněž nerozlišují mezi zpravodajstvím a názory.

Zajímavým faktorem je i propojení na jiné weby – jak ukázala analýza zpětných odkazů, pro velké množství alternativních médií je Sputnik Česká republika jedním ze zdrojů článků, pro ac24.cz např. Sputnik Česká republika představuje zhruba čtvrtinu obsahu. Významnými zdrojem provozu (přístupů na web Sputnik Česká republika) je s 5 % agregátor pravednes.cz (který však nepatří mezi alternativní média), jenž je ale současně také zdrojem provozu i na jiné alternativní weby. Méně významným zdrojem provozu jsou pak mainstreamový web seznam.cz (1 %) a alternativní web nwoo.org (necelých 0,5 %). V případě agregátorů analýza zpětných vazeb nedokáže spolehlivě zachytit existující odkazy, např. agregátor almanach.cz podle Majestic neobsahuje žádné odkazy na web Sputnik Česká republika, přitom nové odkazy na Sputnik Česká republika se přímo na tomto webu objevují na denní bázi. Možným vysvětlením v případě některých odkazujících

webů je použití zkrácené URL adresy, tj. „překódované“⁸⁴ URL adresy pomocí služeb typu TinyURL nebo Bitly – podle databáze EU vs Disinformation (2020) byla doména bit.ly třetím nejčastějším zdrojem dezinformací o ČR (hned po webech aeronet.cz a cz.sputniknews.com. Ukazuje se tedy, že spolehlivý přehled o propojení webu a uživatelů je potřeba získat kombinací nejméně dvou atributů zcela odlišného charakteru, a to zpětných odkazů a údajích o návštěvách webů.

Zajímavé je srovnání celkového počtu odkazů na web Sputnik např. s projektem Masarykovy univerzity (2016), v jehož rámci vznikl nástroj pro analýzu vzájemných odkazů mezi různými alternativními médii (či dezinformačními weby)⁸⁵. Právě vazby mezi webem Sputnik a AC24.cz zjištěné v této studii jsou početnější, než např. ukazuje zmiňovaný projekt. Na tomto projektu si můžeme dále všimnout, že vysoká míra propojení pomocí odkazů dělá z kvalitní analýzy obtížný úkol, nehledě na to, že vazby mimo zkoumanou skupinu webů jsou rovněž početné, a tudíž bychom je neměli podceňovat.

Na druhou stranu, v komplexním systému doporučení alternativních webů mezi sebou Sputnik Česká republika téměř nefiguruje a významnějšími zdroji propojení mezi alternativními médii se ukazují být weby nwoo.org a svobodny-vysilac.cz (které mají několik desítek vazeb na podobně zaměřené weby).

Chování uživatelů pak ukazuje, že je zde celkem jednoznačný klastr vysoce populárních webů, jež uživatelé společně navštěvují, což ale může být do jisté míry dáno právě mírou jejich popularity. Jedná se o weby sputniknews.com, parlamentnilisty.cz, prvnizpravy.cz, zvedavec.org, novarepublika.cz, skrytapravda.cz, arfa.cz a aeronet.cz.

Pohled na historii vzniku webů pak ukazuje možnou, dříve neznámou, souvislost mezi přechodem Hlasu Ruska (předchůdce webu Sputnik Česká republika) z rozhlasového vysílání pouze do online prostoru v roce 2009, které následoval bezprecedentní vznik nových alternativních médií. V dalších letech pak docházelo k menším nárůstům (další až v roce 2014, rok po vytvoření ruské agentury Rossija

⁸⁴ Služba Bitly funguje jako přesměrovávač adres, tj. např. při kliknutí na hypotetický zkrácený odkaz <https://bitly.com/example> se otevře <https://zajmovadomena.com/clanekxyz>

⁸⁵ Viz web <https://nlp.fi.muni.cz/trac/propaganda/>

segodňa, jejímž výsledkem bylo sloučení některých ruských státních agentur a formální vznik značky Sputnik.

Méně překvapivým zjištěním pak je stabilní nárůst počtu nově založených facebookových stránek napojených na existující či nově vzniklé alternativní weby.

7.5 Doporučení

V této podkapitole stručně shrnu některá doporučení pro další výzkumníky zabývající se problematikou alternativních médií či dezinformací.

7.5.1 Doporučení k problematice alternativních médií a dezinformací

Tato práce ukázala, že analýzy v masovém měřítku jsou vysoce náročné a mohou přinést nejisté či obtížně interpretovatelné výsledky. Stejně tak analýza jediného zdroje s vyšší mírou produktivity je časově a výpočetně náročná.

Pokud se snažíme identifikovat dezinformace, měli bychom se snažit o co nejefektivnější přístup. Proto lze pracovat s různými strategiemi. Jednou ze strategií může být zmapování rozsahu sítě dezinformačních webů a poté zaměření pozornosti na nové, neznámé zdroje dezinformací. Taková strategie nám umožní identifikovat další vazby a můžeme se dostat i k primárním zdrojům informací, rovněž můžeme mít lepší představu o potenciálním dopadu dezinformací.

Jiná strategie může zahrnovat sledování dosahu dezinformací či jiných „škodlivých informací“ do mainstreamových médií. Alternativně lze zaměřit pozornost na stranu uživatelů a např. výraznější změny v uživatelském chování – např. výraznější změny v trendech návštěvnosti zdrojů.

Zůstává otázkou, zda *fact-checking* jako metoda zapadá do tohoto systému zaměřeného na efektivitu. Velké technologické projekty dneška stojí na datech a tvorbě či zpětné vazbě uživatelů (Google, Facebook, Wikipedie) a bez nich by stěží mohly fungovat v takovém rozsahu a kvalitě jako v současnosti. Jenomže masový přístup může mít značně nevyzpytatelné účinky, by v případě centrálně řízeného *fact-checkingu* mohlo mít za následek např. útlak menšinových postojů (tyranie většiny).

7.5.2 Doporučení ke sběru dat z online zdrojů

Ukázalo se, že existuje velké množství dat využitelných k analýze webových stránek, jejich propojitelnosti a provozu (vedle webů samotných, nástroje typu

Majestic, Similarweb a Ahrefs). Problematické je, že volně dostupná data často nejsou kompletní nebo dlouhodobě stálá, např. změna způsobu reakce na články na webu Sputnik Česká republika.

Program Outwit Hub je účinným nástrojem pro získávání strukturovaných dat a krátkých, ohraničených textů či multimediální souborů. Pro získávání nestrukturovaných dat a delších textů má program některá omezení – syntax regulárních výrazů může být pro běžného uživatele příliš komplexní, a proto je vhodnější se poohlédnout po jiných nástrojích. Pokud chce uživatel využít takový nástroj i pro nestrukturovaná data, je potřeba počítat s náročnými úpravami dat po jejich stažení. Efektivní může být program také v případě dlouhodobého průběžného stahování nových přírůstků z různých webových zdrojů.

Vzhledem k časové a někdy i technické náročnosti sběru dat bylo potřeba práci pravidelně ukládat a data postupně třídit a systematicky vytvářet poznámky. Přesto při zpracování této práce došlo k několika chybám, které vedly ke ztrátě či poškození některých zdrojových dat, v některých případech se zase projevil nestabilita a omezené softwarové kapacity zpracování.

Mezi užitečné nástroje využití při tvorbě této práce patří také archiv webových stránek (archive.org), web ukazující historii domén (domaintools.com) či plugin do internetového prohlížeče Google Chrome/Microsoft Edge *Copy URLs to clipboard* umožňující kopírovat seznam adres ze schránky do prohlížeče nebo z prohlížeče do schránky.

Úpravu dat je možné provádět již při automatizovaném sběru nebo je lze měnit zpětně. Kapacita textových a tabulkových procesorů u běžných balíků kancelářských aplikací (MS Office 2019 či MS Office 365) je maximálně 1 000 000 řádků. V některých případech jsem proto musel rozsáhlejší databáze rozdělovat. Avšak i s těmito běžnými nástroji lze jednoduše upravovat či analyzovat data s využitím vzorců ve znacích (např. mezery, čárky, konce odstavců), počítat výskyty znaků, délku slov, řetězce znaků, identifikovat zkratky či názvy atd.

8. ZÁVĚR

Za cíl práce jsem zvolil analýzu postavení webu Sputnik Česká republika jakožto informačního zdroje v prostředí tzv. alternativních médií. Tento hlavní cíl jsem rozdělil do čtyř dílčích cílů, které jsem s ohledem na jejich komplexnost detailněji vyhodnotil v kapitole „6 Shrnutí a vyhodnocení dílčích cílů“.

Z provedené analýzy lze poměrně spolehlivě usuzovat, že web Sputnik Česká republika průběžně přizpůsobuje formu i obsah uživatelům, a to tak, aby mohl plnit funkci názorového mostu mezi alternativními médii v ČR. V menší míře se pak Sputnik Česká republika obsahově podobá nejen seriózním mainstreamovým médiím využívajícím agenturní zpravodajství, ale také bulvárním či lifestylovým webům.

Neformální vůdcovská role webu Sputnik Česká republika, kterou dokládá historie vzniku webů po zásadních změnách na webu Sputnik České republika (resp. jeho předchůdci, rádiu a webu Hlas Ruska), může mít sjednocující vliv na alternativní mediální scénu – zejména na politické zdroje a zájmové weby. Naproti tomu dopad webu Sputnik Česká republika na pravidelné uživatele mainstreamových médií zatím nelze spolehlivě odhadnout, což lze brát jako možnou výzvu pro budoucí výzkum.

Na základě zjištěných kvantitativních dat dále můžeme říci, že techniky, jež web Sputnik Česká republika používá, nelze považovat za dezinformační, neboť klíčovým nástrojem webu je, vedle přebírání obsahu mateřské státní agentury, šíření názorů jednotlivých autorů z alternativní mediální scény (metoda vybírání třešniček). Ovšem jistým způsobem manipulace pak je kategorizace těchto názorů, protože web Sputnik Česká republika jednostranné názory a rozhovory v drtivé většině případů řadí do sekcí zpráv z domova či ze světa, což je typické i pro některé další entity ekosystému alternativních médií.

Web Sputnik Česká republika lze na základě jeho charakteristik také považovat za jakýsi „hlavní proud“ mezi alternativními médii. Jeho hlubší analýza nám tedy může umožnit získat solidní představu o fungování celého ekosystému alternativních médií. Díky strukturování obsahu tohoto zdroje pak lze pracovat s údaji, jako jsou štítky, které relativně spolehlivě dokáží vystihnout entity vyskytující se v obsahu článků.

Téma je proto vhodné dlouhodobě sledovat, a to mj. způsoby, které jsem zde nastínil, avšak kriticky bychom měli přistupovat jak k samotným alternativním médiím, tak i k těm, kteří je hodnotí. Měli bychom klást důraz na principy zachování svobody slova s tím, že pojmy jako alternativní média a dezinformace by neměly být nástrojem útlaku, neboť některé otázky či problémy zmiňované v alternativních médiích mohou být zajímavým zrcadlem společnosti a indikovat tak neřešené problémy. Je vhodné také zvážit možné negativní dopady případných razantních opatření vůči médiím tohoto typu.

V této práci jsem nastínil řadu možných přístupů, jak analyzovat problém alternativních médií (či dezinformací). Existuje celá škála metrik, které lze prozkoumat, a zde jsem ukázal pouze část z nich. Ukázalo se jako přínosné kombinovat různé metriky i kvalitativní údaje, což nám v některých případech k původním datům dodalo zajímavý kontext.

9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

AARSETH, Espen J. *Cybertext: Perspectives on Ergodic Literature*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1997. ISBN 0-8018-5578-0.

AC24. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/AC24.cz>

AC24.CZ (2013). *AC24.cz* [online]. 2013 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20130828101655/http://www.ac24.cz/>

AC24.CZ (2021). *Ac24.cz - Nezávislé zpravodajství z celého světa aneb Co se jinde nedozvíte. AC24.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-4-29]. Dostupné z: <https://www.ac24.cz/>

AE NEWS.cz. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/aeronet.cz>

AHREFS PTE. LTD. *Ahrefs. Ahrefs.com* [online]. 2021 [cit. 2021-4-6]. Dostupné z: <https://ahrefs.com/>

AKCE D.O.S.T. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/akcedost>

ALLEN, Benjamin, Blake C. STACEY a Yaneer BAR-YAM. Multiscale Information Theory and the Marginal Utility of Information. *Entropy*. 2017, **19**(6), 273-310. ISSN 10994300. Dostupné z: doi:10.3390/e19060273

ALTERNATIVNÍ MAGAZÍN.CZ. *Alternativní magazín.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: <https://www.alternativnimagazin.cz/>

ALTERNATIVNÍMAGAZÍN.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/AlternativniMagazin>

AMERICAN EUROPEAN NEWS, LLC. AE News | Alternativní zpravodajství a komentáře na aktuální témata z našeho (ro)zvráceného světa. *Aeronet.cz* [online]. 10. 6. 2021 [cit. 2021-6-10]. Dostupné z: <https://aeronet.cz/news/>

ANARCHISTICKÁ FEDERACE. In: *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/afed.cz>

ARFA.cz. *Arfa.cz - Argumenty & Fakta. Arfa.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: <https://www.arfa.cz/>

ARGUMENTY & FAKTA. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/FaktaArgumenty>

ASOCIACE NEZÁVISLÝCH MÉDIÍ. Program Asociace nezávislých médií. *Nezavislamedia.cz* [online]. 13. 4. 2020 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://nezavislamedia.cz/program-asociace-nezavislych-medii/>

ATLAS KONSPIRACÍ. Antisystémové weby. *Atlas konspirací* [online]. 2019 [cit. 2021-4-6]. Dostupné z: http://www.atlaskonspiraci.cz/Kategorie:Konspira%C4%8Dn%C3%AD_web

BÁDAME O ZDRAVÍ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/badameozdravi>

BAWDEN, David, Lin ROBINSON, Karel MIKULÁŠEK, Vévodová DANA a Michal LORENZ, LORENZ, Michal, ed. *Úvod do informační vědy*. Doubravník: Flow, 2017. ISBN 978-80-88123-10-1.

BEROFSKY, Bernard. *Determinism*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1971. ISBN 9780691071695.

BERTI-EQUILLE, Laure, Anish Das SARMA, Amelie MARIAN a Divesh SRIVASTAVA. *Sailing the Information Ocean with Awareness of Currents: Discovery and Application of Source Dependence* [online]. 2009 [cit. 2020-12-14].

BEZCENZURY.ORG (2008). *Archive.org* [online]. 2021 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20080820171115/http://www.bezcenzury.org/>

BEZCENZURY.ORG (2020). Kdo jsme – BezCenzury.org. *Bezcenzury.org* [online]. 2020 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://bezcenzury.org/kdo-jsme/>

BEZCENZURY.ORG (2021). *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/402175054069386>

BHATTACHARJEE, Amrita, Kai SHU, Min GAO a Huan LIU. *Disinformation in the Online Information Ecosystem: Detection, Mitigation and Challenges* [online]. 2020 [cit. 2021-6-15].

BLAKESLEE, Sarah. The CRAAP Test. *LOEX Quarterly*. 2004, **31**(3), 6-7. ISSN 1547-0172. Dostupné také z: <https://commons.emich.edu/loexquarterly/vol31/iss3/4>

BRABAZON, Tara. *The University of Google: education in the (post) information age*. Aldershot: Ahgate, 2007. ISBN 9780754670971.

BRADSHAW, Samantha a Philip N. HOWARD. *The Global Disinformation Order: 2019 Global Inventory of Organised Social Media Manipulation* [online]. University of Oxford, 2019 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://demtech.oii.ox.ac.uk/wp-content/uploads/sites/93/2019/09/CyberTroop-Report19.pdf>

BRILLOUIN, Léon. *Science and Information Theory*. Dover: Courier Corporation, 2013, 351 s. ISBN 9780486497556

CAULFIELD, Mike. A Short History of CRAAP. *Hapgood* [online]. 2018 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: <https://hapgood.us/2018/09/14/a-short-history-of-craap>

CAULFIELD, Mike. SIFT (The Four Moves). *Hapgood* [online]. 2019 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://hapgood.us/2019/06/19/sift-the-four-moves>

CERF, N. J. a C. ADAMI. *Negative entropy and information in quantum mechanics* [online]. 1995 [cit. 2021-6-7]. Dostupné z: doi:10.1103/PhysRevLett.79.5194

CERULUS, Laurens. Borrell: EU doesn't have resources to fight disinformation from China. *POLITICO* [online]. 1. 3. 2021 [cit. 2021-7-16]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/josep-borrell-eu-doesnt-have-resources-fight-disinfo-china/>

CESTY K SOBĚ - INTERNETOVÉ VYSÍLÁNÍ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/cestyksobe>

CFP. Czech Free Press - SVOBODA INFORMACÍM. *Czech Free Press* [online]. 2014 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://www.czechfreepress.cz/redakce/svoboda-informacim.html>

CIBANGU, S.K. A new direction in information science research: Making information science a human science. *Information Research* [online]. 2015, **20**(3), 1-26 [cit. 2021-6-2]. ISSN 13681613. Dostupné z: <http://informationr.net/ir/20-3/paper686.html#.YLdrn6gzaUk>

CLARK, Don. Talent & Performance. *Nwlink.com* [online]. 2004 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: <http://www.nwlink.com/~donclark/performance/understanding.html>

CLAXTON, Karl, Peter J. NEUMANN, Sally ARAKI a Milton C. WEINSTEIN. Bayesian value-of-information analysis. An application to a policy model of Alzheimer's disease. *International Journal of Technology Assessment in Health Care* [online]. 2001, **17**(1), 38-55 [cit. 2021-6-3]. ISSN 02664623.

COLLEY, Thomas, Francesca GRANELLI a Jente ALTHUIS. DISINFORMATION'S SOCIETAL IMPACT: BRITAIN, COVID, AND BEYOND. *Defence Strategic Communications* [online]. 2020, **8**(8), 89-140 [cit. 2021-7-27]. ISSN 25009478.

COUNCIL OF THE EU AND THE EUROPEAN COUNCIL. Fighting disinformation. *Europa.eu* [online]. 6. 7. 2021 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/coronavirus/fighting-disinformation/>

CZECHFREETPRESS - VLAJKOVÁ LOŽ ČESKÉHO NEZÁVISLÉHO WEBU. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/czechfreepress>

ČASOPIS ARGUMENT. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/casopisargument>

ČASOPIS ŠIFRA. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/SifraCasopis>

ČESKÁ VĚC. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/%C4%8Cesk%C3%A1-V%C4%9Bc-213018345381379>

ČESKÉ NÁRODNÍ LISTY. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/%C4%8Cesk%C3%A9-n%C3%A1rodn%C3%AD-listy-741869099509395>

ČESKOAKTUÁLNĚ.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <http://www.facebook.com/ceskoaktualne>

ČESKOBEZCENZURY.CZ (2021a). *ČeskoBezCenzury.cz*. 23. 6. 2021 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://ceskobezcenzury.cz/>

ČESKOBEZCENZURY.CZ (2021b). Kontakt - *ČeskoBezCenzury.cz*. 23. 6. 2021 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: <https://ceskobezcenzury.cz/kontakt/>

ČESKOZDRAVĚ.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <http://www.facebook.com/ceskozdrave>

- ČESKÝ PORTÁL, O.P.S. (2021a) Eportál. *Eportal.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-4-29]. Dostupné z: <https://www.eportal.cz/default.aspx>
- ČESKÝ PORTÁL, O.P.S. (2021b) Euportál. *Euportal.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-4-29]. Dostupné z: <https://www.euportal.cz/default.aspx>
- ČESKÝ PORTÁL, O.P.S. (2021c) Eurabia. *Eurabia.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-4-29]. Dostupné z: <https://www.eurabia.cz/default.aspx>
- ČESKÝ PORTÁL, O.P.S. (2021d) EUserver. *Euserver.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-4-29]. Dostupné z: <https://www.euserver.cz/default.aspx>
- ČESKÝ PORTÁL, O.P.S. (2021e) Freeglobe. *Freeglobe.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-4-29]. Dostupné z: <https://www.freeglobe.cz/default.aspx>
- ČESKÝ PORTÁL, O.P.S. (2021f) Nezdraví. *Nezdravi.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-4-29]. Dostupné z: <https://www.nezdravi.cz/default.aspx>
- ČTUSI.INFO. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/pages/wwwctusiinfo/453592845620>
- DASSAULT. Groupe Dassault - Le Figaro. *Dassault.fr* [online]. 2019 [cit. 2021-7-16]. Dostupné z: <https://www.dassault.fr/subsidiaries/le-figaro>
- DAVID LAYZER. *Cosmogenesis: The Growth of Order in the Universe*. Oxford University Press, 1991. ISBN 9780195069082.
- D-FENS (2021a). *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/D-FENS-136229883071854>
- D-FENS (2021b). *Dfens-cz.com* [online]. 2021 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://dfens-cz.com/>
- DOMAINTOOLS (2021a). AC24.cz. *Domaintools.com* [online]. 2021 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://whois.domaintools.com/ac24.cz>
- DOMAINTOOLS (2021b). AC24.cz Domain Report. *Domaintools.com* [online]. 2021 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: <https://domainreport.domaintools.com/ac24.cz>
- DOMAINTOOLS (2021c). BezcenZuRy.org. *Domaintools.com* [online]. 2021 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: <https://whois.domaintools.com/bezcenzury.org>
- DONALD, Merlin. Human Cognitive Evolution: What We Were, What We Are Becoming. *Social Research* [online]. 1993, **60**(1), 143-170 [cit. 2021-7-26]. ISSN 0037783X.
- DOWD, Cate. *Digital Journalism, Drones, and Automation: The Language and Abstractions Behind the News* [online]. Oxford Scholarship Online, 2020 [cit. 2021-6-15]. ISBN 9780190655860. Dostupné z: doi:10.1093/oso/9780190655860.001.0001
- DRTINOVÁ, Daniela. Šichtarová: Zelení šilenci nám nesmí vzít naše auta a byty, posouváme se k socialismu. *Aktuálně.cz - Víte, co se právě děje* [online]. 11. 12. 2019 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/sichtarova-zeleni-silenci-nam-nesmi-vzit-nase-auta-a-byty-po/>

DUBY, Heather R. What a Load of CRAAP: Evaluating Information in an Era of "Fake News." *Tennessee Libraries* [online]. 2018, 68(4), 4-4 [cit. 2021-7-25]. ISSN 01621564.

DUCHDOBY.CZ. In: *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/duchdoby.cz>

DŮLEŽITÉ24.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/dulezite24.cz>

ECHO24. 42 českých a slovenských webů, které šíří ruské lži. *Echo24.cz* [online]. 27. 2. 2015 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/isYwV/42-ceskych-a-slovenskych-webu-ktere-siri-ruske-lzi>

ENGE, Eric. Mobile vs. Desktop Usage in 2020. *Perficient.com* [online]. 23. 3. 2021 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://www.perficient.com/insights/research-hub/mobile-vs-desktop-usage>

EPORTÁL.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/eportal.cz>

E-REPUBLIKA.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/eRepublika.cz>

EU VS DISINFORMATION. *EU vs DISINFORMATION* [online]. 2020 [cit. 2021-1-10]. Dostupné z: https://euvdisinfo.eu/disinformation-cases/?text=&date=&disinfo_countries%5B0%5D=77569&per_page=100&offset=200

EUPORTÁL. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/87019512397>

EURABIA - ISLÁM DOBÝVÁ EVROPU, EURABIA.CZ JI BRÁNÍ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/eurabia.cz>

EURASIA24 (2021). *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Eurasia24-445786142269165>

EURASIA24 O nás. *Archive.org* [online]. 24. 9. 2015 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20150924213034/http://www.eurasia24.cz/o-nas>

EUROASIE.INFO. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/EuroAsie.Info>

EURODENÍK. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/eurodenik>

EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. Questions and Answers about the East StratCom Task Force. *EEAS - European External Action Service - European Commission* [online]. 2021 [cit. 2021-7-16]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/2116/-questions-and-answers-about-the-east-stratcom-task-force_en

EUROREŠPEKT. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/eurorespekt>

EUSERVER.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/euserver.cz>

EVROPSKÁ KOMISE. Komise předkládá pokyny k posílení kodexu zásad boje proti dezinformacím. *European Commission* [online]. 28. 5. 2021 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/czech-republic/news/210526_kodex_boj_proti_dezinformacim_cs

EXANPRO. In: *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/exanpro>

EXOPOLITIKA. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/pages/Exopolitika/377359218568>

FARMAZDRAVÍ.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/farmazdravi>

FIELDING, Jennifer A. Rethinking CRAAP. *C&RL News*. 2019, **80**(11), 620-622. ISSN 2150-6698. Dostupné také z: <https://crln.acrl.org/index.php/crlnews/article/view/24195/31993>

FLORIDI, Luciano, ed. Philosophical Conceptions of Information. SOMMARUGA, Giovanni. *Formal Theories of Information: From Shannon to Semantic Information Theory and General Concepts of Information*. Berlin, Heidelberg: Springer, 2009, s. 13-53. ISBN 978-3-642-00659-3. Dostupné z: doi:10.1007/978-3-642-00659-3_2

FRAU-MEIGHS, Divina. Societal costs of “fake news” in the Digital Single Market. European Parliament. Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies. *Societal costs of “fake news” in the Digital Single Market* [online]. 2019 [cit. 2021-7-16]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/626087/IPOL_STU\(2018\)626087_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/626087/IPOL_STU(2018)626087_EN.pdf)

FREE PUB. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/FreePub.cz>

FREEGLOBE.CZ - NOVÝ SVĚTOVÝ ŘÁD. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/freeGlobecz-nov%C3%BD-sv%C4%9Btov%C3%BD-%C5%99%C3%A1d-135133549861997>

GERŠL, Ondřej a Tomáš PAVLÍK. AC24.cz. *Webarchive.org* [online]. 3. 1. 2012. [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20120103102325/http://ac24.cz/index.php?start=40>

GOOGLE. šichtařová idnes site:cz.sputniknews.com - Google Search. *Google.com* [online]. 2020 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://www.google.com/search?q=%C5%A1ichta%C5%99ov%C3%A1+idnes+site%3Acz.sputniknews.com&oq=%C5%A1ichta%C5%99ov%C3%A1+idnes+site%3Acz.sputniknews.com>

GOSSEN, Hermann Heinrich. *Entwicklung der Gesetze des menschlichen Verkehrs und der daraus fliessenden Regeln für menschliches Handeln* [online]. Braunschweig: Friedrich Vieweg, 1854, 277 s. [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=BzFGAAAYAAJ>

HADDAWAY, Neal R. The Use of Web-scraping Software in Searching for Grey Literature. *Grey Journal (TGJ)* [online]. 2015, **11**(3), 186-190 [cit. 2021-6-15]. ISSN 15741796.

HARRIS, K. Information ecology. *International Journal of Information Management*. 1989, 9(4), 289 - 290. ISSN 02684012. Dostupné z: doi:10.1016/0268-4012(89)90052-2

HEDGES, L.V. How Hard Is Hard Science, How Soft Is Soft Science?: The Empirical Cumulativeness of Research. *American Psychologist* [online]. 1987, 42(5), 443 - 455 [cit. 2021-7-29]. ISSN 0003066X. Dostupné z: doi:10.1037/0003-066X.42.5.443

HEJ, OBČANÉ Z.S., ZA SILNOU A SUVERÉNNÍ ČR. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/hejobcane>

HEY, Jonathan. *The Data, Information, Knowledge, Wisdom Chain: The Metaphorical link* [online]. Intergovernmental Oceanographic Commission, 2004 [cit. 2021-7-20]. Dostupné z: <http://www.dataschemata.com/uploads/7/4/8/7/7487334/dikwchain.pdf>

HOLEVO, A. S. Bounds for the Quantity of Information Transmitted by a Quantum Communication Channel. *Probl. Peredachi Inf.* [online]. 1973, 9(3), 3-11 [cit. 2021-6-6]. Dostupné z: http://www.mathnet.ru/php/archive.phtml?wshow=paper&jrnid=ppi&paperid=903&option_lang=eng

HOLZMAN, Ondřej. Facebook po světě používá každý měsíc 2,5 miliardy lidí. V Česku už je to více než polovina populace. *CzechCrunch.cz* [online]. 2020 [cit. 2021-6-20]. Dostupné z: <https://www.czechcrunch.cz/2020/02/rozpohyboval-alzaka-lukas-zahradka-se-studiem-leaf-animation-dava-v-cesku-zivot-nejznamejsim-digitalnim-maskotum/>

HORRIGAN, John B. *Information Overload* [online]. Pew Research Center, 2016 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <http://www.pewinternet.org/2016/12/07/information-overload/>

CHEHIBI, Manel, Mouna CHEBBAH, Arnaud MARTIN, et al. Independence of Sources in Social Networks. *Information Processing and Management of Uncertainty in Knowledge-Based Systems. Theory and Foundations: 17th International Conference, IPMU 2018, Cádiz, Spain, June 11-15, 2018, Proceedings, Part I* [online]. 2018, , 418-428 [cit. 2020-12-14]. ISBN 3319914731. ISSN 18650937. Dostupné z: doi:10.1007/978-3-319-91473-2_36

INFOKURYR.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/infokuryr>

INFORMAČNÍ NÁSKOK, ALTERNATIVNÍ ZPRAVODAJSTVÍ, ZDRAVÍ, ŽIVOTNÍ STYL A ZDRAVÍ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Nejvicinfo>

INFOWAR CS. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/InfoVojnaCZ>

INFOWARS.CZ. INFOWARS.CZ. *INFOWARS.CZ* [online]. 2021 [cit. 2021-7-19]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20210717143402/https://www.infowars.cz/>

INSTORY.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/instory.cz>

IREPORTER.CZ. Seznam dezinformačních webů – poslední známá verze | iREPORTER.cz. *IReporter.cz - svobodné názory a komentáře* [online]. 2020 [cit. 2021-1-9]. Dostupné z: <https://www.ireporter.cz/2020/01/15/seznam-dezinformacnich-webu-posledni-znama-verze/>

ISSTRAS-INSTITUT SLOVANSKÝCH STRATEGICKÝCH STUDIÍ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/isstras>

JANA PETERKOVÁ OFFICIAL. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/janapeterkovaofficial>

JANSOVÁ, Linda. Hlavní témata současné informační vědy. *Knihovna* [online]. 2017, **28**(2), 50-66 [cit. 2021-6-2]. ISSN 18013252.

JOHNSON, Joseph. VPN usage surge during coronavirus crisis 2020 | Statista. *Statista* [online]. 21. 1. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1106137/vpn-usage-coronavirus/>

JOINT FORCE DEVELOPMENT. Joint Doctrine Note 1-18. Strategy. *Joint Force Development*, 2018. Dostupné také z: https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/jdn_jg/jdn1_18.pdf

KAK, Subhash. *The Transactional Nature of Quantum Information* [online]. 2009 [cit. 2021-7-25]. Dostupné z: <https://arxiv.org/abs/0907.2465>

KOEHLER, Wallace. In: Zins, Chaim. Conceptions of information science. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* [online]. 2007, **58**(3), 335 - 350 [cit. 2021-7-23]. ISSN 15322882. Dostupné z: doi:10.1002/asi.20507

KOLAŘÍK, Stanislav. Přehled dezinformačních médií (v. 200428). *politicon.eu* [online] [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://politicon.eu/2020/04/prehled-dezinformacnich-medii/>

KOLMOGOROV, Andrej Nikolajevič. Logical basis for information theory and probability theory. *IEEE Transactions on Information Theory, Information Theory, IEEE Transactions on, IEEE Trans. Inform. Theory* [online]. 1968, **14**(5), 662-664 [cit. 2021-6-13]. ISSN 15579654. Dostupné z: doi:10.1109/TIT.1968.1054210

KOLMOGOROV, Andrej Nikolajevič. Three approaches to the definition of the concept "quantity of information". *Akademiya Nauk SSSR. Institut Problem Peredachi Informatsii Akademii Nauk SSSR. Problemy Peredachi Informatsii* [online]. 1965, **1**(1), 3-11 [cit. 2021-7-18]. ISSN 05552923.

KONCEPCE SPOLEČNÉ BEZPEČNOSTI. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Koncepce-spole%C4%8Dn%C3%A9-bezpe%C4%8Dnosti-2186797021587304>

KRAJSKÉ LISTY. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/krajskelisty>

KRÁTKA ŠPALKOVÁ, Veronika. Výroční zpráva o stavu české dezinformační scény za rok 2019. Bezpečnostní centrum Evropské hodnoty. 20. 1. 2021 [online]. 27. 2. 2015 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: https://www.europeanvalues.cz/wp-content/uploads/2021/01/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD_zpr%C3%A1va_o_stavu_%C4%8Desk%C3%A9_dezinforma%C4%8Dn%C3%AD_sc%C3%A9ny_pro_rok_2019.pdf

KRIPPENDORFF, Klaus. *Content analysis: an introduction to its methodology*. Fourth Edition. Los Angeles: SAGE, 2019. ISBN 9781506395661

KSBPRESS.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/ksbpress.cz>

KUMAR, Shachi H, Jay PUJARA, Lise GETOOR, David MARES, Dipak GUPTA a Ellen RILOFF. Unsupervised models for predicting strategic relations between organizations. *2016 IEEE/ACM International Conference on Advances in Social Networks Analysis and Mining (ASONAM)* [online]. 2016, s. 711-718 [cit. 2021-1-12]. ISBN 9781509028467. Dostupné z: doi:10.1109/ASONAM.2016.7752315

KUPŘEDU DO MINULOSTI. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/kupredudominulosti>

LAJKIT.CZ (2021a). *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/lajkit.cz>

LAJKIT.CZ (2021b). Zprávy. *Lajkit.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: <https://www.lajkit.cz/zpravy>

LANDØY, Ane, Daniela POPA a Angela REPANOVICI. Information Evaluation. *Collaboration in Designing a Pedagogical Approach in Information Literacy* [online]. 2019, 77-88 [cit. 2021-7-17]. ISBN 3030342581. ISSN 23667680. Dostupné z: doi:10.1007/978-3-030-34258-6_7

LYNN, Christopher W., Lia PAPADOPOULOS, Ari E. KAHN a Danielle S. BASSETT. Human information processing in complex networks. *Nature Physics* [online]. 2020, **16**(9), 965-973 [cit. 2021-6-5]. ISSN 17452473. Dostupné z: doi:10.1038/s41567-020-0924-7

MAJESTIC-12 LTD. Majestic. *majestic.com* [online]. 2021 [cit. 2021-2-29]. Dostupné z: <https://majestic.com/>

MARTIN, M.W. a J. SELL. The Marginal Utility of Information: Its Effects upon Decision-Making. *Sociological Quarterly* [online]. 1980, **21**(2), 233 - 242 [cit. 2021-6-4]. ISSN 15338525. Dostupné z: doi:10.1111/j.1533-8525.1980.tb00607.x

MARTIN-LÖF, P. The definition of random sequences. *Information and Control* [online]. 1966, **9**(6), 602 - 619 [cit. 2021-7-18]. ISSN 00199958. Dostupné z: doi:10.1016/S0019-9958(66)80018-9

MASARYKOVA UNIVERZITA. Manipulativní techniky propagandy v době internetu | Masarykova univerzita. In: *Masarykova univerzita* [online]. 2016 [cit. 2017-7-17]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/vyzkum/projekty/37145>

MEGAZINE. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/megazcz>

MEGAZPRÁVY.CZ. Zprávy z domova a ze světa - MegaZprávy.cz. *Archive.org* [online]. 2020 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20210116120450/https://megazpravy.cz/>

MEIKLE, Graham. Intercreativity: Mapping Online Activism. HUNSINGER, Jeremy, Lisbeth KLAstrup a Matthew ALLEN. *International Handbook of Internet Research*. Netherlands: Springer, 2010, s. 364-377. ISBN 978-1-4020-9789-8.

MIA ROSSIJA SEGODŇA. Istorija agentstva. *Rossija Segodňa* [online]. 2013 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: https://xn--c1acbl2abdlkablog.xn--p1ai/about_us/

MICHLIN-SHAPIR, Vera. THE LONG DECADE OF DISINFORMATION. *Defence Strategic Communications* [online]. 2020, **9**(9), 169-185 [cit. 2021-7-27]. ISSN 25009478.

MIKAN- MORAVSKÁ INFORMAČNÍ KANCELÁŘ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/MIKAn-Moravsk%C3%A1-Informa%C4%8Dn%C3%AD-Kancel%C3%A1%C5%99-219323014790545>

MILLER, James Grier. *Living Systems* [online]. New York: McGraw-Hill, 1978, 1102 s. ISBN 0-07-042015-7. Dostupné také z: <https://archive.org/details/livingsystems0000mill>,

MOC VĚDOMÍ (2021a). Moc vědomí - Stránka o ezoterice, spiritualitě a duchovním rozvoji. *Mocvedomi.cz* [online]. 10. 6. 2021 [cit. 2021-6-10]. Dostupné z: <https://mocvedomi.cz/>

MOC VĚDOMÍ (2021b). *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Moc-v%C4%9Bdom%C3%AD-333103003725172>

NAKLADATELSTVÍ NAŠTVANÉ MATKY. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/nastvanematky>

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR. Dezinformační weby | Webarchiv.cz. *Webarchiv* [online]. Národní knihovna ČR [cit. 2021-6-18]. Dostupné z: <https://www.webarchiv.cz/cs/tematicke-kolekce/dezinformacni-weby>

NÁRODNÍ NOVINY. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/narodninoviny.cz>

NECENZURUJEME.CZ. In: *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/NECENZURUJEME>

NEOVLIVNÍ.CZ, Databáze proruského obsahu od A-Z. *Neovlivni.cz* [online]. 2016 [cit. 2021-1-9]. Dostupné z: <https://neovlivni.cz/databaze-proruskeho-obsahu-od-a-z/>

NETFLIX. *The Social Dilemma* [česky Sociální dilema] [film]. Režie Jeff Orlowski. USA, 2020.

NETSUCCESS, S. R. O. Zoznam stránok so sporným obsahom. *Konspiratori.sk* [online]. 2021 [cit. 2021-4-28]. Dostupné z: <https://www.konspiratori.sk/zoznam-stranok>

NEVIDITELNÝ PES. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/neviditelnypes>

NEW WORLD ORDER OPPOSITION ORGANIZATION. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/NewWorldOrderOppositionOrganization>

NEWMAN, Nic, Richard FLETCHER, Anne SCHULZ, Simge ANDI a Rasmus Kleis NIELSEN. *Reuters Institute Digital News Report 2020* [online]. In: . Reuters Institute for the Study of Journalism, 2020 [cit. 2021-7-19]. ISBN 978-1-907384-75-2. Dostupné z: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2020-06/DNR_2020_FINAL.pdf

NEZDRAVI.CZ - JÍDLO A LÉKY BEZ OBALU. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Nezdravi>

NOVÁ REPUBLIKA (2013) Manifest a stanovy. *Novarepublika.cz* [online]. 2013 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <http://www.novarepublika.cz/p/manifest.html>

NOVÁ REPUBLIKA (2021). Nová republika. *Novarepublika.cz* [online]. 10. 6. 2021 [cit. 2021-6-10]. Dostupné z: <http://www.novarepublika.cz/>

OBČANSKÝ TÝDENÍK (FCB). *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/obcanskytydenik2>

OBŠČESTVO RUSSOGOVORJAČEJ MOLODEŽI V ČECHIJÍ - ARTEK. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/casopis.artek>

OPP, Karl-dieter. Externalities, Social Networks, and the Emergence of Norms: A Critical Analysis and Extension of James Coleman's Theory. *Social Research* [online]. 2018, **85**(1), 167-196 [cit. 2021-7-19]. ISSN 0037783X.

ORGO-NET NA FB. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Orgo-Net-na-FB-232171370242412>

OSUD.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/osud.cz>

OTEVŘÍ SVOU MYSL. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/otevrisvoumysl>

OUR MEDIA a.s. ParlamentníListy.cz. *Parlamentnilisty.cz* [online]. 10. 6. 2021 [cit. 2021-6-10]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/>

OUTSIDER MEDIA Outsider Media. *Outsidermedia.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: <https://outsidermedia.cz/>

OUTSIDERMEDIA. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/OutsiderMedia-679074085513244>

PARLAMENTNÍLISTY.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/parlamentnilisty.cz>

PRANTL, David a Martin PRANTL. Website traffic measurement and rankings: competitive intelligence tools examination. *International Journal of Web Information Systems* [online]. 2018, **14**(4), 423-437 [cit. 2021-6-15]. ISSN 17440084. Dostupné z: doi:10.1108/IJWIS-01-2018-0001

PRAVÝ PROSTOR MÉDIA S.R.O. (2021a). Pravý prostor. *Pravý prostor* [online]. 2021 [cit. 2021-4-29]. Dostupné z: <https://pravyprostor.cz/>

PRAVÝ PROSTOR MÉDIA S.R.O. (2021b). O projektu. *Pravý prostor* [online]. 2021 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://pravyprostor.cz/o-projektu/>

PRAVÝ PROSTOR, ZPRAVODAJSTVÍ BEZ CENZURY. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Prav%C3%BD-prostor-zpravodajstv%C3%AD-bez-cenzury-406928900393>

PROCPROTO.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/procproto>

PROSVĚT.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/ProSvet.cz>

- PROTIPROUD (2013). Kdo je Petr Hájek? *Protiproud.cz* [online]. 2013 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: <https://www.protiproud.cz/kdo-je-petr-hajek.htm>
- PROTIPROUD (2021a). *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/protiproud.cz>
- PROTIPROUD (2021b). Protiproud? *Protiproud.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: <https://www.protiproud.cz/>
- PRVNÍ REPUBLIKA. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/hnuti.PRVNI.REPUBLIKA>
- PRVNÍ ZPRÁVY - NEJDŮLEŽITĚJŠÍ Z POLITIKY A BYZNYSU.. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/prvnizpravy.cz>
- PŘÍZNAKY TRANSFORMACE. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/PRIZNAKYTRANSFORMACE>
- RAPTOR-TV.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/RaptorTV.cz>
- REALITA DNE - WELCOME TO REALITY. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/realitadne>
- REFORMY.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/klub.reformy.cz>
- RUKOJMI.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Rukojmicz-113066090412619>
- RUSSIA TODAY. About RT. *RT International* [online]. 2015 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://www.rt.com/about-us/>
- SADIK, Giray. *Europe's Hybrid Threats: What Kinds of Power Does the EU Need in the 21st Century?*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2017. ISBN 9781443881791.
- SAEZ-TRUMPER, Diego. *Online Disinformation and the Role of Wikipedia* [online]. Wikimedia Foundation, 2019 [cit. 2021-7-27]. Dostupné z: <https://arxiv.org/abs/1910.12596>
- SAVOLAINEN, Reijo. Cognitive barriers to information seeking. *Journal of Information Science*. 2015, **41**(5), 613–623. Dostupné z: doi:doi.org/10.1177/0165551515587850
- SAVOLAINEN, Reijo. Information use and information processing: Comparison of conceptualizations. *Journal of Documentation*. Emerald Publishing, 2009, **65**(2), 187-207. ISSN 0022-0418. Dostupné z: doi:10.1108/00220410910937570
- SECURITY MAGAZÍN (2021a). *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/securmagazin.cz>
- SECURITY MAGAZÍN (2021b). O nás. *Securitymagazin.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: <https://www.securitymagazin.cz/o-nas.htm>
- SECURITY MAGAZÍN (2021c). Security magazin. *Securitymagazin.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: <https://www.securitymagazin.cz/>

SHABU, Martin. Rozhořela se válka zbrojařů. Jde o přijetí do asociace, vadí údajný mediální hon od konkurenta. *Lidovky.cz* [online]. 31. 5. 2020 [cit. 2021-7-16]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/byznys/rozhořela-se-vařka-zbrojaru-jde-o-prijeti-do-asociace-vadi-medialni-hon-od-konkurenta.A200529_124222_firmy-trhy_tmr

SHANNON, C. E. A mathematical theory of communication. *ACM SIGMOBILE Mobile Computing and Communications Review*. 2001, 5(1), 3-55. ISSN 1559-1662. Dostupné z: doi:10.1145/584091.584093

SCHEIDT, Mélanie. The European Union versus External Disinformation Campaigns in the Midst of Information Warfare: Ready for the Battle? *EU Diplomacy Papers*. College of Europe, 2019, (1), 1-33.

SCHRÖDINGER, Erwin a Roger PENROSE. *What is Life?: With Mind and Matter and Autobiographical Sketches*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. ISBN 9781107604667. Dostupné z: doi:10.1017/CBO9781107295629

SCHUMACHER, Benjamin. Quantum coding. *A Physical Review*. American Physical Society, April 1995, 51(4), 2738-2747. ISSN 1094-1622. Dostupné z: doi:10.1103/PhysRevA.51.2738

SIMILARWEB LTD. Similarweb: Website Traffic - Check and Analyze Any Website. *similarweb.com* [online]. [cit. 2021-2-21]. Dostupné z: <https://www.similarweb.com/>

SKRYTÁ PRAVDA. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/skryptapravda.cz>

Skrytá pravda. *skryptapravda.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-4-29]. Dostupné z: <https://skryptapravda.cz/>

SMART NEWS. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/smartnews.cz>

SØE, Silje Obelitz. A unified account of information, misinformation, and disinformation. *Synthese: An International Journal for Epistemology, Methodology and Philosophy of Science* [online]. 2021, 198(6), 5929-5949 [cit. 2021-6-15]. ISSN 00397857. Dostupné z: doi:10.1007/s11229-019-02444-x

SOLOMONOFF, R. Complexity-based induction systems: Comparisons and convergence theorems. *IEEE Transactions on Information Theory, Information Theory, IEEE Transactions on, IEEE Trans. Inform. Theory* [online]. 1978, 24(4), 422-432 [cit. 2021-7-18]. ISSN 15579654. Dostupné z: doi:10.1109/TIT.1978.1055913

SPUTNIK ČESKÁ REPUBLIKA (2019). Česky s ruským akcentem: Jak nás pomalu zabíjí z oblohy? (VIDEO). *cz.sputniknews.com* [online]. 18. 1. 2019 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://cz.sputniknews.com/20190118/cesko-rusko-svet-blog-sputnik-video-chemtrails-8969216.html>

SPUTNIK ČESKÁ REPUBLIKA (2021a). Sputnik Česká republika. *cz.sputniknews.com* [online]. 6. 4. 2020 [cit. 2021-4-6]. Dostupné z: <https://cz.sputniknews.com/>

SPUTNIK ČESKÁ REPUBLIKA (2021b). Sputnik Česká republika. *cz.sputniknews.com* [online]. 29. 4. 2020 [cit. 2021-4-29]. Dostupné z: <https://cz.sputniknews.com/>

SPUTNIK ČESKÁ REPUBLIKA (2021c). *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/cz.sputnik>

SPUTNIK ČESKÁ REPUBLIKA (2021d). O projektu. *Sputnik Česká republika* [online]. 2021 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://cz.sputniknews.com/docs/about/index.html>

SPUTNIK ČESKÁ REPUBLIKA. Sputnik Česká republika - Zprávy a Názory. *Archive.org* [online]. 29. 3. 2016 [cit. 2021-7-13]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20160329021725/http://cz.sputniknews.com/docs/about/index.html>

STŘEDOEVRÓPAN. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/stredoevropan>

SUENEE UNIVERSE. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/SueneeUniverse>

SUCHAREV, Oleg Sergejevič. Ekonomická teorie informací: Korigování klasických akcí potřebitelství chování. *Žurnal Ekonomičeskij Teoriji*. Jektěrinburg: Institut ekonomiky UrO RAN, 2018, 15(1), 1-13. ISSN 2073-6517

SUJA, Miroslav. Czech Free Press - České nezávislé zpravodajství. *Czechfreepress.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: <https://www.czechfreepress.cz/>

SVĚT BEZ VÁLKY A NÁSILÍ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/SvetBezValek>

SVĚT KOLEM NÁS. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/svet.kolem.nas>

SVOBODNÉ RÁDIO - PRO SVOBODNÉ LIDI. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/svobodneradio>

SVOBODNÉ NOVINY.EU. Kontakt. *SVOBODNÉ NOVINY BEZ CENZURY* [online]. 2013 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: <https://svobodnenoviny.eu/navrhy/>

SVOBODNÝ VYSÍLAČ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/infowars.cz>

SVOBODNÝ VYSÍLAČ CS. Svobodný vysílač CS | Projekt svobodného internetového rádia české alternativy. *Svobodny-vysilac.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://www.svobodny-vysilac.cz/>

ŠICHTAŘOVÁ, Markéta. Markéta Šichtařová - Blog iDNES.cz. *iDNES.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://sichtarova.blog.idnes.cz/>

ŠLERKA, Josef. NADAČNÍ FOND PRO NEZÁVISLOU ŽURNALISTIKU. *Tisková zpráva – Dezinformační weby a zpravodajství v ČR* [online]. Praha, 2019. Dostupné také z: https://www.nfnz.cz/wp-content/uploads/2019/05/TZ_Deinformační_weby_a_zpravodajství_v ČR_final.docx

TADESCO.ORG. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tadesco.org>

THE SOCIAL DILEMMA. *Facebook* [online]. 27. 10. 2020. [cit. 2021-7-16] Dostupné z: <https://www.facebook.com/TheSocialDilemma/posts/since-our-september-9th-launch-38-million-households-have-watched-the-social-dilemma/204892227665957/>

TOP TÝDENÍK OBČANSKÉ PRÁVO. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/toptydenik>

TRIBUS, Myron a Edward C. MCIRVINE. Energy and information. *Scientific American*. September 1971. *Scientific American*, 1971, **225**(3), 179-190. Dostupné také z: <https://www.jstor.org/stable/10.2307/24923125>

TRIBUS, Myron. *Thermodynamics and Thermostatistics: An Introduction to Energy, Information and States of Matter, with Engineering Applications*. New York: Van Nostrand, 1961. Dostupné také z: <https://archive.org/details/thermostatisthe00trib>

UMBERTO ECO. *From the Tree to the Labyrinth*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2014. ISBN 9780674049185.

VAJAPPEYAM, Sriram. *Understanding Shannon's Entropy metric for Information* [online]. 2014, 1-6 [cit. 2021-7-25]. Dostupné z: <https://arxiv.org/abs/1405.2061>

VAKKARI, Pertti, Michael VÖLSKE, Martin POTTHAST, Matthias HAGEN a Benno STEIN. Modeling the usefulness of search results as measured by information use. *Information Processing and Management*. 2019, **56**(3), 879-894. ISSN 03064573. Dostupné z: doi:10.1016/j.ipm.2019.02.001

VAN SCHIE, Gerwin, WESTRA Irene a SCHÄFER, Mirko Tobias. Emerging Data Practices as Challenge for Research Integrity. SCHÄFER, Mirko Tobias a Karin VAN ES, ed. *The Datafied Society: Studying Culture Through Data*. Amsterdam University Press, 2017, s. 183-200. ISBN 9789462981362.

VĚK SVĚTLA. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/V%C4%9Bk-Sv%C4%9Btla-1781861465420457>

VERYARD, Richard. An Alternative to the DIKW Pyramid. *Blogspot.com* [online]. 23. 2. 2020 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: [https://rvsoapbox.blogspot.com/2020/02/dikw.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed:+Soapbox+\(Richard+Veryard+on+Architecture\)](https://rvsoapbox.blogspot.com/2020/02/dikw.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed:+Soapbox+(Richard+Veryard+on+Architecture))

VIDEO NEWS - NEKOREKTNÍ TOP-CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Video-News-Nekorektn%C3%AD-Top-CZ-336477767013203>

VINEGRET.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/vinegret.cz>

VIP NOVINY. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/VIP-Noviny-1689437901275848>

VITALITIS.CZ. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/vitalitis.cz>

VLASTNÍ HLAVOU. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://cs-cz.facebook.com/vlastnihlavou>

VLKOVO BLOGUJE - KOSA NOSTRA ZOSTRA. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/vlkovo>

VON NEUMANN, John a Oskar MORGENSTERN. *Theory of Games and Economic Behavior*. 4. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2007, 776 s. ISBN 978-0-691-13061-3.

VYLECTESE.CZ (2021a). *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Vylectesecz-1729514577374304>

VYLECTESE.CZ (2021b). Vylectese.cz - Alternativní medicína, přírodní léčba a domácí recepty pro zdraví. *Vylectese.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-7-18]. Dostupné z: <https://www.vylectese.cz/>

WATSON, Amy. Media usage during COVID-19 by country | Statista. *Statista* [online]. 18. 6. 2020 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1106498/home-media-consumption-coronavirus-worldwide-by-country/>

WEB OF SCIENCE [v.5.35] - Web of Science Core Collection Results. *Webofknowledge.com* [online]. 2020 [cit. 2021-2-15]. Dostupné z: <https://apps.webofknowledge.com>

WERTYZ REPORT. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/WertyzReport>

WILSON, E.C.F. A Practical Guide to Value of Information Analysis. *PharmacoEconomics* [online]. 2015, **33**(2), 105 - 121 [cit. 2021-6-3]. ISSN 11792027. Dostupné z: doi:10.1007/s40273-014-0219-x

WILSON, T. D. Models in information behaviour research. *Journal of Documentation*. 1999, **55**(3). Dostupné také z: <https://web.archive.org/web/20170730132341/http://www.informationr.net/tdw/publ/papers/1999JDoc.html>

WM MAGAZIN. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/wmmagazin.cz>

YOUTH TIME MAGAZINE. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/youth.time.magazine>

YU, Hai-Tao, Adam JATOWT, Roi BLANCO, Hideo JOHO a Joemon M. JOSE. Decoding multi-click search behavior based on marginal utility. *Information Retrieval Journal* [online]. 2017, **20**(1), 25 - 52 [cit. 2021-6-4]. ISSN 15737659. Dostupné z: doi:10.1007/s10791-016-9289-z

ZASTAVME ZLODĚJE. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/zastavmezlodejecz>

ZEM&VEK. *Facebook.com* [online]. 2021 [cit. 2021-6-14]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/ZemVek-103021745073343>

ZHOU, Xiaoying, Xiaoning YU a Lu ZHANG. The Definitions of Information Science in China. *Proceedings* [online]. 2020, **47**(45), 45-45 [cit. 2021-6-2]. ISSN 25043900. Dostupné z: doi:10.3390/proceedings2020047045

ŽUMER, Maja. Budoucnost informační vědy. In: BAWDEN, David, Lin ROBINSON, Karel MIKULÁŠEK, Věvodová DANA a Michal LORENZ, LORENZ, Michal, ed. *Úvod do informační vědy*. Doubravník: Flow, 2017. ISBN 978-80-88123-10-1.

10. SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Workflow klíčových činností teoretické části práce (<i>použitý software: Draw.io; zdroj: vlastní</i>).....	15
Obrázek 2: Workflow klíčových činností praktické části práce (<i>použitý software: Draw.io; zdroj: vlastní</i>)	16
Obrázek 3: Srovnání přístupů specializovaného a generalistického výzkumu (<i>zdroj: vlastní</i>).....	18
Obrázek 4: Relevantní oblasti informačních věd a některá důležitá témata ve vztahu k této diplomové práci (<i>zdroj: vlastní</i>).....	19
Obrázek 5: Inovované znázornění dat, informací a znalostí (<i>zdroj: vlastní</i>).....	20
Obrázek 6: Zaměření výzkumu informačního chování (<i>zdroj: Wilson, 1999; vlastní úprava</i>).....	23
Obrázek 7: Množinové znázornění sémantiky teoretických pojmů data, informace a znalosti a jejich reprezentace v reálném informačním prostředí (<i>vlastní</i>).....	24
Obrázek 8: Reinterpretace dat, informací a znalostí pro inovovaný Shannonův model komunikace (<i>vlastní</i>).....	31
Obrázek 9: Schematické znázornění sítí mezi osobami a jejich shlukování do komunit (<i>zdroj: vlastní</i>).....	36
Obrázek 10: Data, informace a znalosti jako překrývající se sítě jednotlivých termů (<i>vlastní</i>)	43
Obrázek 11: Klíčové činnosti z pohledu zpracování dat, informací a znalostí živým systémem (<i>vlastní</i>)	44
Obrázek 12: Obecný informační řetězec médií (<i>vlastní</i>)	57
Obrázek 13: Schematické zobrazení překryvu a provázanosti zdrojů, autorů a uživatelů (<i>vlastní</i>)	59
Obrázek 14: Workflow získání seznamů URL adres článků pro automatizovanou kolekci metadat (<i>použitý software: Draw.io; zdroj: vlastní</i>).....	77
Obrázek 15: Workflow automatizované kolekce metadat v programu Outwit Hub (<i>použitý software: Draw.io; zdroj: vlastní</i>).....	78
Obrázek 16: Vizualizace propojení webů podle toho, jaké další weby uživatelé v posledních třech měsících nejčastěji navštívili, květen 2021 (<i>použitý software: Gephi; zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava</i>)	116
Obrázek 17: Vizualizace propojení webů podle toho, jaké další weby uživatelé v posledních třech měsících nejčastěji navštívili, květen 2021 (<i>použitý software: Outwit Hub; zdroj: ac24.cz, 2021; American European News, LLC, 2021; ARFA.cz, 2021; ČESKÝ PORTÁL, O.P.S., 2021a-f; Infowars.cz, 2021; MegaZprávy.cz, 2021; Moc vědomí, 2021b; Our media, a.s. 2021; Protiproud, 2021b; Security magazin, 2021c; Skrytá pravda, 2021; Sputnik, 2021d; vlastní úprava</i>)	117

Obrázek 18: Vizualizace propojení webů podle toho, jaké další weby uživatelé v posledních třech měsících nejčastěji navštívili, květen 2021 (*použitý software: Outwit Hub; zdroj: ac24.cz, 2021; American European News, LLC, 2021; ARFA.cz, 2021; ČESKÝ PORTÁL, O.P.S., 2021a-f; Infowars.cz, 2021; MegaZprávy.cz, 2021; Moc vědomí, 2021b; Our media, a.s. 2021; Protiproud, 2021b; Security magazin, 2021c; Skrytá pravda, 2021; Sputnik, 2021d; vlastní úprava*) 118

11. SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Weby nejčastěji odkazující na sputniknews.cz (zdroj: Majestic-12 Ltd, červen 2021; vlastní úprava)	92
Graf 2: Podobné weby s webem Sputnik Česká republika podle míry shody klíčových slov (zdroj: Ahrefs Pte. Ltd., červen 2021; vlastní úprava).....	93
Graf 3: Srovnání počtu autorů u jednotlivých webů a produktivity jejich dominantních autorů (použitý software: Outwit Hub; zdroj: ac24.cz, 2021; American European News, LLC, 2021; ARFA.cz, 2021; ČESKÝ PORTÁL, O.P.S., 2021a-f; Infowars.cz, 2021; MegaZpravy.cz, 2021; Moc vědomí, 2021b; Nová republika, 2021; Our media, a.s. 2021; Outsider Media, 2021; Protiproud, 2021b; Security magazin, 2021c; Skrytá pravda, 2021; Sputnik, 2021d; Suja, 2021; Svobodný vysílač CS, 2021; vlastní úprava)	94
Graf 4: Vznik nových „alternativních“ webů v ČR v kontextu vybraných událostí v Evropě a ve světě (zdroj: viz poznámka; vlastní úprava)	97
Graf 5: Srovnání přístupů na „alternativní“ weby dle podílu zemí v dubnu až červnu 2021 (zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava)	99
Graf 6: Podíl domén na celkovém provozu skupiny Sputnik, sdružená data, údaje za březen 2020 (zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava).....	100
Graf 7: Podíl jednotlivých zemí na celkové návštěvnosti všech jazykových mutací Sputnik, sdružená data, údaje za březen 2020 (zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava) ...	101
Graf 8: Vývoj počtu návštěv skupiny Sputnik v jednotlivých týdnech dle typu zařízení za první kvartál 2020, sdružená data (zdroj: Similarweb LTD 2021; vlastní úprava)	102
Graf 9: Podíl českých mediálních webů na přístupech ke skupině Sputnik, údaje za březen 2020 (zdroj: Similarweb LTD, únor 2021, vlastní úprava).....	103
Graf 10: Nejnavštěvovanější „alternativní média v ČR“, březen 2020 (zdroj: Similarweb LTD, únor 2021, vlastní úprava).....	104
Graf 11: Návštěvnost dalších „alternativních médií“ v ČR se středním počtem návštěv, březen 2020 (zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava)	105
Graf 12: Návštěvnost „alternativních médií“ v ČR s nízkým počtem návštěv (v počtu nad 5 000 návštěv měsíčně), březen 2020 (zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava) ..	106
Graf 13: Počet sledujících jednotlivých „alternativních médií“ na síti Facebook, červen 2021 (zdroj: ProSvět.cz, 2021; Sputnik Česká republika, 2021; Moc vědomí, 2021; Zastavme Zloděje, 2021; AlternativniMagazín.cz, 2021; Vylectese.cz, 2021a; Českozdravě.cz, 2021; ParlamentníListy.cz, 2021; Příznaky transformace, 2021; Raptor-TV.cz, 2021; Svobodný vysílač, 2021; Jana Peterková official, 2021; Otevři svou mysl, 2021; Českoaktuálně.cz, 2021; Cesty k sobě - internetové vysílání, 2021; Kupředu do minulosti, 2021; Vinegret.cz, 2021; První Republika, 2021; Farmazdraví.cz, 2021; Protiproud, 2021a; Megazine, 2021; Hej, občané z.s., 2021; za silnou a suverénní ČR, 2021; Časopis Šifra, 2021; New World Order Opposition Organization, 2021; Vitalitis.cz, 2021; Svobodné rádio - Pro svobodné lidi, 2021; CzechFreePress - vlajková loď českého nezávislého webu, 2021; vlastní úprava)	106
Graf 14: Průměrná délka návštěv jednotlivých „alternativních médií“, březen 2020, čas ve formátu H:MM:SS (zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava)	108

Graf 15: Popularita článků ve vybraných alternativních médiích k dubnu 2021 (<i>použitý software: Outwit Hub; zdroj: AC24.cz, 2021; Český portál, o.p.s., 2021a-f; Pravý Prostor Média s.r.o., 2021; Skrytá pravda, 2021; vlastní úprava</i>)	109
Graf 16: Angažovanost čtenářů "alternativních médií" v komentářích (<i>Zdroj: American European News, LLC, 2021; Moc vědomí, 2021a; Nová republika, 2021; Our Media a.s., 2021; Pravý Prostor Média s.r.o., 2021; Sputnik Česká republika, 2021b; Skrytá pravda, 2021, duben 2021, vlastní úprava</i>).....	110
Graf 17: Nejčastějších 15 štítků na webu Sputnik Česká republika (<i>použitý software: Outwit Hub; zdroj: Sputnik Česká republika, 2021b; vlastní úprava</i>).....	111
Graf 18: Články o politických stranách na webu Sputnik Česká republika a jejich recepce uživateli (<i>použitý software: Outwit Hub; zdroj: Sputnik Česká republika, 2021b; vlastní úprava</i>).....	112
Graf 19: Články o politicích a dalších politicky aktivních osobách a jejich recepce uživateli (<i>použitý software: Outwit Hub; zdroj: Sputnik Česká republika, 2021b; vlastní úprava</i>).....	115

12. SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Tabulka s obecnými znaky, jež budou typické pro alternativní média (<i>zdroj: vlastní</i>).....	55
Tabulka 2: Tabulka se specifickými znaky, jež budou typické pro některá alternativní média (<i>zdroj: vlastní</i>)	55
Tabulka 3: Hodnoty relativní spolehlivosti jednotlivých vlastností kritérií (<i>vlastní</i>)	63
Tabulka 4: Ukázka binárních kritérií webů (<i>vlastní</i>)	64
Tabulka 5: Ukázka binárních kritérií článků (<i>vlastní</i>)	65
Tabulka 6: Ukázka kvantitativních kritérií webů (<i>vlastní</i>)	65
Tabulka 7: Ukázka kvantitativních kritérií článků (<i>vlastní</i>)	66
Tabulka 8: Politická alternativní média (<i>zdroj: viz odstavce; vlastní úprava</i>)	70
Tabulka 9: Nepolitická alternativní média (<i>zdroj: viz odstavce; vlastní úprava</i>).....	70
Tabulka 10: Média na pomezí mainstreamu a alternativy (<i>zdroj: viz odstavce; vlastní úprava</i>).....	70
Tabulka 12: Ukázka markerů pro stažení metadat z webu <i>cz.sputniknews.com</i> (<i>použitý software: Outwit Hub; zdroj: Sputnik Česká republika, 2021a; vlastní úprava</i>)	82
Tabulka 13: Ukázka jedné datové položky z webu <i>cz.sputniknews.com</i> získané pomocí ručně nadefinovaného scraperu (<i>použitý software: Outwit Hub; zdroj: Sputnik Česká republika, 2021a; vlastní úprava</i>).....	83
Tabulka 14: Ukázka části jedné datové položky získané z dat webu Similarweb za květen 2021 (<i>zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava</i>).....	87
Tabulka 15: Srovnání rozdílů v datových položkách získaných z volně dostupné části webu Similarweb za březen a květen 2021 (<i>zdroj: Similarweb LTD, 2021; vlastní úprava</i>).....	88
Tabulka 16: Ukázka jedné datové položky z kolekce historických zpětných vazeb na web Sputnik Česká republika (<i>zdroj: Majestic-12 Ltd, 25. 2. 2021; vlastní úprava</i>).....	89
Tabulka 17: Počty a zastoupení kategorií u vybraných alternativních médií (<i>použitý software: Outwit Hub; zdroj: ac24.cz, 2021; American European News, LLC, 2021; ARFA.cz, 2021; ČeskoBezCenzury.cz, 2021a; ČESKÝ PORTÁL, O.P.S., 2021a-f; D-fens, 2021b; Infowars.cz, 2021; MegaZpravy.cz, 2021; Moc vědomí, 2021b; Nová republika, 2021; Our media, a.s. 2021; Outsider Media, 2021; Pravý Prostor Média s.r.o., 2021a; Protiproud, 2021b; Security magazin, 2021c; Skrytá pravda, 2021; Sputnik, 2021d; Suja, 2021; vlastní úprava</i>)	95

13. SEZNAM ZKRATEK

CRAAP	<i>Currency, Relevance, Authority, Accuracy, and Purpose</i>
ČR	České republice
DIKW	Data, information, knowledge and wisdom
ESVČ	Evropská služba pro vnější činnost
EU	Evropské unie
GMO	<i>genetically modified organisms</i>
HTML	<i>HyperText Markup Language</i>
HTTP	<i>Hypertext Transfer Protocol</i>
HTTPS	<i>Hypertext Transfer Protocol Secure</i>
NATO	North Atlantic Treaty Organization
IP	<i>Internet Protocol</i>
PR	<i>Public Relations</i>
R	<i>Reliability</i>
RegExp	<i>Regular Expressions</i>
RSS	<i>Really Simple Syndication</i>
SEO	<i>Search Engine Optimization</i>
SIFT	<i>Stop, investigate the source, find better coverage, trace claims, quotes and media to the original source</i>
URL	<i>Uniform Resource Locator</i>
VPN	<i>Virtual Private Network</i>
WWW	<i>World Wide Web</i>

14. SLOVNÍK POJMŮ

<i>Cizojazyčný název</i>	Český překlad
<i>„laissez-faire“</i>	„nechte být“
<i>backlinks</i>	zpětný odkaz
<i>business intelligence</i>	podnikové zpravodajství
<i>competitive intelligence</i>	konkurenční zpravodajství
<i>consumer choice</i>	rozhodování spotřebitele
<i>cookies</i>	sušenky (součást protokolu HTTP)
<i>crawleru</i>	bot stahující obsah webu
<i>dislike</i>	„nelíbí se mi“
<i>dissemination of information</i>	předávání informací
<i>entropy</i>	entropie
<i>expected value of information</i>	očekávaná hodnota informace
<i>fact-checker</i>	ověřovatel faktů
<i>fake news</i>	falešná zpráva
<i>genetically modified organisms</i>	geneticky modifikované organizmy
<i>hard science</i>	tvrdá věda
<i>hoax</i>	poplašná zpráva
<i>information behaviour</i>	informační chování
<i>information cycle</i>	informační cyklus
<i>information ecology</i>	informační ekologie
<i>information equilibrium</i>	informační rovnováha
<i>information exchange</i>	výměna informací (sdílení informací)
<i>information need</i>	informační potřeba
<i>information process</i>	informační proces
<i>information processing</i>	zpracování informací
<i>information relevance</i>	relevance informace
<i>information requirement</i>	informační požadavek
<i>information retrieval</i>	získávání informací
<i>information science</i>	informační věda
<i>information sciences</i>	informační vědy
<i>information seeking</i>	vyhledávání informací
<i>information sharing</i>	sdílení informací
<i>information use</i>	použití informací
<i>information user</i>	uživatel informace
<i>information utility</i>	užitek z informace
<i>information value</i>	hodnota informace
<i>Keyword</i>	klíčové slovo
<i>like</i>	„líbí se mi“
<i>living system</i>	živý systém
<i>mainstream media</i>	média hlavního proudu
<i>marginal utility</i>	mezní užitek

<i>marginal utility of information</i>	mezní užitek z informací
<i>market intelligence</i>	tržní zpravodajství
<i>mass noun</i>	látkové podstatné jméno
<i>missing information</i>	chybějící informace
<i>narrative</i>	narativ
<i>negative entropy</i>	negativní entropie
<i>negentropy</i>	negentropie
<i>novelty bias</i>	zaujetí novostí
<i>perceived utility</i>	vnímaná užitečnost
<i>Public Relations</i>	vztah s veřejností
<i>Regular Expressions</i>	regulární výraz
<i>Reliability</i>	spolehlivost
<i>scraper</i>	stahovací robot (na web)
<i>scrapovat</i>	strojové stahování (webu)
<i>sitemap</i>	mapa stránek
<i>snapshot</i>	snímek
<i>soft science</i>	měkká věda
<i>storage of information</i>	ukládání informací
<i>tag</i>	štítek
<i>value of information</i>	hodnota informace
<i>value of information analysis</i>	analýza hodnoty informace
<i>workflow</i>	pracovní postup

PŘÍLOHY

Příloha 1 Seznam URL adres tzv. „alternativních médií“

- Kategorizace není jednoznačná. Weby potenciálně chybně zařazené jsou vyznačeny červeně. Weby nefunkční weby jsou přeškrtnuté (platné k 21. červenci 2021).
- URL adresy normalizovány do jednoduchého tvaru (bez http/-s, www, /)
- Seznam je kompilací seznamů webů označovaných za „dezinformační“, „konspirační“, „antisystémové“, „prokremelské“, „proruské“ či „nevěrohodné“ anebo jako weby s „nevhodným obsahem.“ (iREPORTER.cz⁸⁶, 2020; EU vs DISINFORMATION, 2020; NETSUCCESS, s. r. o., 2021, Neovlivní.cz, 2016; Atlas konspirací, 2019; Kolařík, 2020; Krátka Špalková, 2021, s. 12–14).
- Domény mají přidělené váhy (N) podle počtu výskytu ve výše uvedených seznamech.

N	Doména
7	aeronet.cz
7	czechfreepress.cz
7	nwoo.org
7	protiproud.cz
7	bezpolitickekorektnosti.cz
6	ceskoaktualne.cz
6	ac24.cz
6	cz.sputniknews.com
6	freeglobe.cz
6	euportal.cz
6	lajkit.cz
6	rukojmi.cz
6	casopis-sifra.cz
6	skrytapravda.cz
6	novarepublika.cz
6	svobodnenoviny.eu
6	vlasteneckenoviny.cz
6	zvedavec.org
5	svetkolemnas.info
5	eportal.cz
5	euserver.cz
5	infokurýr.cz
5	parlamentnilisty.cz
5	prvnizpravy.cz
5	pravdive.eu
4	isstras.eu
4	orgo-net.blogspot.com
4	paratdnes.cz

4	tadesco.org
4	prvopodstata.com
4	e-republika.cz
4	arfa.cz
4	outsidermedia.cz
4	pravyprostor.cz
4	tydenikobcanskepravo.cz
3	almanach.cz
3	cz24.news
3	eurabia.cz
3	eurasia24.cz
3	eurodenik.cz
3	infowars.cz
3	megazine.cz
3	narodninoviny.cz
3	nejvic-info.cz
3	osud.cz
3	realitadne.eu
3	stredoevropa.cz
3	veksvetla.cz
3	zemavek.sk
3	zpravy.dt24.cz
2	alternativnimagazin.cz
2	badatel.net
2	ceskozdrave.cz
2	cestyksobe.cz
2	davdva.sk
2	dolezite.sk
2	exopolitika.cz

2	farmazdravi.cz
2	freepub.cz
2	kulturblog.sk
2	megazpravy.cz
2	mocvedomi.cz
2	nadhlad.com
2	nazorobcana.sk
2	prekladyodlesa.sk
2	priznakytransformace.cz
2	prosvet.cz
2	slobodnyvysielac.sk
2	smartnews.cz
2	stalo-se.cz
2	suenec.cz
2	vlastnihlavou.cz
2	vylectese.cz
2	wmmagazin.cz
2	youth-time.eu
1	1918-1938.cz
1	afed.cz
1	afinabul.blog.cz
1	aktuality24.sk
1	alatyr.sk
1	anti-illuminati.wbl.sk
1	anti-illuminati-cz.webnode.cz
1	arindrexler.com
1	artek.cz
1	babickinerady.sk

⁸⁶ Zdrojový web se rovněž nachází na seznamu.

1	badatelia.com
1	bajecnezdravie.sk
1	bajecnezeny.sk
1	bajecnylekar.cz
1	bajecnyzivot.sk
1	biblik.sk
1	bielizen.store
1	biosferaklub.info
1	blokprotiislamizaci.cz
1	bnw-nwo.wz.cz
1	borrea.eu
1	breitbart.com
1	cbreurope.sk
1	ceskavec.com
1	conspi.cz
1	datel.sk
1	dennik-dnes.sk
1	dennikpolitika.sk
1	dobajedu.cz
1	domacaliecba.sk
1	drsne.sk
1	duchdoby.cz
1	elektrosmog-info.voxo.eu
1	energieupramene.blogspot.com
1	ers.blog.cz
1	euroasie.info
1	euronoviny.eu
1	eurorespekt.sk
1	exanpro.cz
1	extraplus.sk
1	ezopress.sk
1	fajn7.blogspot.com
1	faktyadokazy.cc
1	fresher.sk
1	gloria.tv
1	halonoviny.com
1	hlavnespravy.sk
1	hlavnydennik.sk
1	hrot.info
1	christianitas.sk
1	idemvolit.sk
1	inenoviny.sk
1	informace.top
1	infovojna.sk
1	instory.cz
1	ipribeh.cz
1	ireporter.cz
1	jenona.tiscali.cz
1	je-to-inak.livejournal.com
1	kanal22.cz
1	karolinaloskotova.blog.cz
1	krajskelisty.cz
1	ksbpress.cz

1	kupredudominulosti.cz
1	legalizuj.to
1	leva-net.webnode.cz
1	lifenews.sk
1	lucasperny.blog.pravda.sk
1	magazin1.sk
1	magazinslovensko.online
1	magnificat.sk
1	mcaris.net
1	meapatria.sk
1	medicalcentrum.eu
1	medzicas.sk
1	mikan.cz
1	mimoriadnespravy.sk
1	mysteria.sk
1	nadlani.org
1	nameserver.sk
1	napalete.sk
1	naseveru.org
1	nastvanematky.cz
1	naturalnews.com
1	necenzurovane.net
1	necenzurujeme.cz
1	nejhorsi.cz
1	nemesis.sk
1	neviditelny pes.lidovky.cz
1	newspunch.com
1	nezdravi.cz
1	obcansky-tydenik.cz
1	obcianskytribunal.sk
1	onlineslečna.sk
1	otevrisvoumysl.cz
1	otvoroci.com
1	ozonyx.cz
1	panobcan.sk
1	parlamentne-volby-2016.sk
1	petrabostlova.wordpress.com
1	picuscapital.sk
1	planetajednoduchost.sk
1	podtatransky-kurier.sk
1	pokec24.cz
1	politickemimovladky.sk
1	poockovani.cz
1	pravdive.cz
1	precitaj.si
1	presstv.sk
1	priezor.com
1	prima.iprima.cz/zpravodajstvi
1	procproto.cz
1	proevropu.com
1	protiprud.sk

1	protiprudu.org
1	radynadzlato.sk
1	radyprezdravie.sk
1	radyzdravie.sk
1	raptor-tv.cz
1	recenzovo.sk
1	reformy.cz
1	resso.sk
1	rizikaockovania.sk
1	rozhladna.org
1	rudovasky.com
1	securitymagazin.cz
1	sho.sk
1	silavedomia.sk
1	sk.news-front.info
1	sknews.sk
1	slobodavockovani.sk
1	slobodnyvyber.sk
1	slovakexportregister.eu
1	slovanskenoviny.sk
1	slovenskeslovo.sk
1	somzena.sk
1	southfront.org
1	spravodaj.net
1	stop5g.cz
1	stopislam.eu
1	stratenaieuropa.sk
1	svetbezvalek.cz
1	svobodnymonitor.cz
1	svobodny-vysilac.cz
1	tadesco.cz
1	tartaria.sk
1	themindunleashed.com
1	topcz.net
1	trendweb.sk
1	vedomec.com
1	venuska.cz
1	vigilantcitizen.com
1	vinegret.cz
1	vipnoviny.cz
1	vitalis-verlag.com
1	vitalitis.cz
1	voxpopuliblog.cz
1	wertyzreport.cz
1	withform.cz
1	woman.tiscali.cz
1	ww38.weeks.cz
1	youtube.com/channel/UCDSBOw447IsDu5kX3IMtf6A
1	zahadnysvet.sk
1	zastavmezludeje.com
1	zlapanda.cz
1	zpravodaj24.eu

Příloha 2 Matice URL adres a atributů datasetu alternativních webů vytěžených přes Outwit Hub

- Sběr probíhal od 6. do 26. dubna 2021.
- URL adresy normalizovány do jednoduchého tvaru (bez http/-s, www, /).

Doména	Název článku	Datum zveřejnění článku	Datum změny článku	Čas zveřejnění/úpravy	Autor článku	Kategorie článku	Štítky	Počet zhlédnutí článku	Počet komentářů	Počet likes	Počet dislikes	Počet hodnocení	Celková známka	Zdroj článku	Citovaný příspěvek (Facebook)	Citovaný příspěvek (YouTube)
ac24.cz																
aeronet.cz																
arfa.cz																
cz.sputniknews.com																
czechfreepress.cz																
dfens-cz.com																
eportal.cz																
euportal.cz																
eurabia.cz																
euserver.cz																
freeglobe.cz																
infowars.cz																
megazpravy.cz																
mocvedomi.cz																
nastvanematky.cz																
nezdravi.cz																
novarepublika.cz																
outsidermedia.cz																
parlamentnilisty.cz																
pravyprostor.cz																
protiproud.cz																
securitymagazin.cz																
skrytapravda.cz																
svobodny-vysilac.cz																
CELKEM (Dostupných hodnot)	92 %	100 %	25 %	54 %	92 %	75 %	75 %	46 %	33 %	13 %	4 %	8 %	4 %	33 %	4 %	4 %
Klasifikace kritéria	IJPSP	IJPSP	IJPSP	IJPSP	IJPSN	IJPSN	IJPSN	IJPDN	IJPDN	IJPDN	IJPDN	IOPDN	IOPDN	IOPDN	IJPDP	IJPDP
Spolehlivost dat	0,8	0,8	0,8	0,8	0,6	0,6	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4	0,2	0,2	0,2	0,6	0,6

Ano

Ne

Příloha 3 Seznam URL adres edice Sputniku vytěžených přes Similarweb

- Kolekce vytvořena 21. února 2021, přidružená metadata platná za období 1. až 31. března 2020, případně 1. ledna až 31. března 2020.
- URL adresy normalizovány do jednoduchého tvaru (bez http/-s, www, /)
- Souhrnná metadata skupiny Sputnik zahrnují celkové počty návštěv od 1. ledna 2020 do 31. března 2020 v jednotlivých týdnech a jednotlivých měsících a údaje o počtu návštěv ze stolních počítačů a mobilních zařízení.
- Metadata jednotlivých webů skupiny Sputnik zahrnují hodnocení dle počtu návštěv (*Rank*), podíl na celkovém počtu návštěv skupiny (*Traffic Share*), počet návštěv v měsíci (*Visits*), počet unikátních uživatelů (*Unique Visitors*), podíl návštěv ze stolních počítačů a mobilních zařízení (*Desktop vs Mobile*), délku návštěv (*Visit Duration*), počet navštívených stránek v rámci webu (*Pages/Visit*), míru opuštění webu (*Bounce Rate*) a kategorii webu (*Category*).
- Demografická metadata dostupná k webům sputniknews.com a sputnik.md zahrnují podíl mužů a žen na celkovém počtu návštěv a podíly jednotlivých věkových kategorií na počtu návštěv (18–24, 25–34, 35–44, 44–54, 55–64 a 65+).
- Metadata k návštěvnosti webů skupiny Sputnik dle zemí obsahují údaje o 159 zemích a zahrnují podíl země na celkovém počtu návštěv, celkový počet návštěv, absolutní nárůst nebo pokles návštěv v porovnání s předchozím obdobím (*Growth*), relativní nárůst nebo pokles návštěv v porovnání s předchozím obdobím (*Change*), délku trvání návštěv, průměrný počet zobrazených stránek během jedné návštěvy webu a míru opuštění webu.

af.sputniknews.com	mundo.sputniknews.com	sputniknews.cn
arabic.sputniknews.com	oz.sputniknews-uz.com	sputniknews.com
armeniasputnik.am	pl.sputniknews.com	sputniknews.gr
bel.sputnik.by	rs.sputniknews.com	sputniknews.kz
br.sputniknews.com	snanews.de	sputniknews.lt
cz.sputniknews.com	sputnik.az	sputniknewslv.com
fr.sputniknews.com	sputnik.kg	sputnik-ossetia.com
ir.sputniknews.com	sputnik.md	sputnik-tj.com
it.sputniknews.com	sputnik-abkhazia.info	tr.sputniknews.com
jp.sputniknews.com	sputnik-georgia.com	vn.sputniknews.com

Příloha 4 Seznam URL adres datasetu alternativních webů analyzovaných přes zkušební verzi Similarweb

- Kolekce vytvořena 21. února 2021.
- URL adresy normalizovány do jednoduchého tvaru (bez http/-s, www, /)
- Weby potenciálně chybně zařazené jsou vyznačeny červeně.
- Přidružená metadata platná za období 1. až 31. března 2020, případně 1. ledna až 31. března 2020.
- Metadata: hodnocení dle počtu návštěv, počet návštěv, délka návštěv, podíl přístupů ze stolních počítačů a mobilních zařízení, počet navštívených stránek v rámci webu a míra opuštění webu.

1918-1938.cz	freepub.cz	prekladyodlesa.sk
ac24.cz	hejobcane.cz	priznakytransformace.cz
aeronet.cz	hlavnespravy.sk	prosvet.cz
almanach.cz	infokuryr.cz	protiproud.cz
alternativnimagazin.cz	infowars.cz	prvnizpravy.cz
anti-illuminati-cz.webnode.cz	instory.cz	raptor-tv.cz
arfa.cz	isstras.eu	rukojmi.cz
artek.cz	janapeterkova21.cz	securitymagazin.cz
badatel.net	krajskelisty.cz	skrytapravda.cz
bezczury.org	ksbpress.cz	slobodnyvysielac.sk
bezpolitickekorektnosti.cz	kulturblog.sk	smartnews.cz
casopisargument.cz	lajkit.cz	stalo-se.cz
casopis-sifra.cz	leva-net.webnode.cz	stredoevropan.cz
ceskenarodnilisty.cz	megazine.cz	suenee.cz
ceskoaktualne.cz	megazpravy.cz	svetbezvalek.cz
ceskozdave.cz	mikan.cz	svetkolemnas.cz
cestyksobe.cz	mocvedomi.cz	svobodnenoviny.eu
cz.sputniknews.com	nadhlad.com	svobodne-radio.cz
cz24.news	narodninoviny.cz	svobodny-vysilac.cz
czechfreepress.cz	nastvanematky.cz	tadesco.org
davdva.sk	nazorobcana.sk	tydenikobcanskepravo.cz
dolezite.sk	nejvic-info.cz	veksvetla.cz
eportal.cz	neviditelnypes.lidovky.cz	vinegret.cz
e-republika.cz	nezdravi.cz	vitalis-verlag.com
euportal.cz	novarepublika.cz	vlasteneckenoviny.cz
eurabia.cz	nwoo.org	vlkovobloguje.wordpress.com
eurasia24.cz	orgo-net.blogspot.com	vylectese.cz
eurodenik.cz	osud.cz	wmmagazin.cz
euserver.cz	outsidermedia.cz	youth-time.eu
exopolitika.cz	paratdnes.cz	zastavmezlodeje.com
fajn7.blogspot.com	parlamentnilisty.cz	zemavek.sk
farmazdravi.cz	pravdive.eu	zpravy.dt24.cz
freeglobe.cz	pravyprostor.cz	zvedavec.org

Příloha 5 Seznam URL adres datasetu webů analyzovaných přes volně dostupnou verzi Similarweb

- Kolekce vytvořena 29. dubna 2021, aktualizace 9. června 2021
- URL adresy normalizovány do jednoduchého tvaru (bez http/-s, www, /)
- Přidružená metadata platná za období 1. až 31. května 2021, případně 1. prosince až 31. května 2021
- Metadata: hodnocení dle počtu návštěv, počet návštěv, délka návštěv, průměrný počet zobrazených stránek během návštěvy, míra opuštění webu, z jaké země uživatelé web nejčastěji navštěvují, podíl přístupových kanálů, nejčastěji odkazující weby, nejčastěji citované weby, podíl placených klíčových slov, nejčastější klíčová slova zadaná do vyhledávače, provoz ze sociálních médií a další navštěvované weby.
- Klasifikace do kategorií podle převažujících společných znaků, míra jistoty 0,8

Doména	Kategorie	Doména	Kategorie
420on.cz	alternativní média	svobodny-vysilac.cz	alternativní média
ac24.cz	alternativní média	tadesco.org	alternativní média
aeronet.cz	alternativní média	vinegret.cz	alternativní média
alternativnimagazin.cz	alternativní média	vlkovobloguje.wordpress.com	alternativní média
arfa.cz	alternativní média	vylectese.cz	alternativní média
badatel.net	alternativní média	youth-time.eu	alternativní média
casopisargument.cz	alternativní média	zastavmezlodeje.com	alternativní média
ceskoaktualne.cz	alternativní média	zemavek.sk	alternativní média
ceskozdrave.cz	alternativní média	zpravy.dt24.cz	alternativní média
cestyksobe.cz	alternativní média	zvedavec.org	alternativní média
cz.sputniknews.com	alternativní média	aktualnikonflikty.cz	bez kategorie / blog / zájmový
cz24.news	alternativní média	armadninoviny.cz	bez kategorie / zájmový / zprávy / názory
czechfreepress.cz	alternativní média	armyweb.cz	bez kategorie / zájmový / zprávy / lifestyle
dfens-cz.com	alternativní média	blisty.cz	bez kategorie / názory
euportal.cz	alternativní média	czdefence.cz	bez kategorie / zájmový / zprávy
hlavnespravy.sk	alternativní média	denikreferendum.cz	bez kategorie / zprávy / názory
infovojna.sk	alternativní média	neviditelnypes.lidovky.cz	bez kategorie / blog / názory
krajskelisty.cz	alternativní média	palba.cz	bez kategorie / blog / zájmový
kupredudominulosti.cz	alternativní média	pravednes.cz	bez kategorie / agregátor / vše
leva-net.webnode.cz	alternativní média	woman.tiscali.cz	bez kategorie / lifestyle
mocvedomi.cz	alternativní média	ahaonline.cz	mainstream / bulvár
novarepublika.cz	alternativní média	aktualne.cz	mainstream / zprávy / názory
nwoo.org	alternativní média	blesk.cz	mainstream / bulvár
otevrisvoumysl.cz	alternativní média	centrum.cz	mainstream / zprávy / názory
parlamentnilisty.cz	alternativní média	ceskenoviny.cz	mainstream / zprávy
pokec24.cz	alternativní média	ctk.cz	mainstream / zprávy
pravdive.eu	alternativní média	extra.cz	mainstream / bulvár
pravyprostor.cz	alternativní média	idnes.cz	mainstream / zprávy / názory
priznakytransformace.cz	alternativní média	instory.cz	mainstream / zprávy / lifestyle
prosvet.cz	alternativní média	irozhlas.cz	mainstream / zprávy / názory
protiproud.cz	alternativní média	novinky.cz	mainstream / zprávy / názory / lifestyle
prvnizpravy.cz	alternativní média	prima.iprima.cz	mainstream / zprávy
reformy.cz	alternativní média	prozeny.cz	mainstream / lifestyle
rukojmi.cz	alternativní média	reflex.cz	mainstream / zprávy / názory
securitymagazin.cz	alternativní média	respekt.cz	mainstream / názory
skrytapravda.cz	alternativní média	super.cz	mainstream / bulvár
suenec.cz	alternativní média	tyden.cz	mainstream / zprávy / lifestyle
svobodnenoviny.eu	alternativní média	zivotvcesku.cz	mainstream / zprávy / lifestyle
svobodne-radio.cz	alternativní média		

Příloha 6 Seznam porovnávaných facebookových adres

- Kolekce vytvořena 14. června 2021
- Relativní spolehlivost dat jsem klíčem určil na IJKSM, tj. $R=0,8$ – velmi spolehlivé
- Weby potenciálně chybně zařazené jsou vyznačeny červeně.

Sledujících	Doména	Adresa stránky na Facebooku
282 087	prosvet.cz	https://www.facebook.com/ProSvet.cz
122 072	cz.sputniknews.com	https://www.facebook.com/cz.sputnik
96 433	mocvedomi.cz	https://www.facebook.com/Moc-v%C4%9Bdom%C3%AD-333103003725172
80 677	ac24.cz	https://www.facebook.com/AC24.cz
69 138	zastavmezlodeje.com	https://www.facebook.com/zastavmezlodejecz
58 835	alternativnimagazin.cz	https://www.facebook.com/AlternativniMagazin
54 878	vylectese.cz	https://www.facebook.com/Vylectesecz-1729514577374304
52 554	ceskozdave.cz	http://www.facebook.com/ceskozdave
50 730	parlamentnilisty.cz	https://www.facebook.com/parlamentnilisty.cz
47 223	priznakytransformace.cz	https://www.facebook.com/PRIZNAKYTRANSFORMACE
40 619	raptor-tv.cz	https://www.facebook.com/RaptorTV.cz
38 184	svobodny-vysilac.cz	https://www.facebook.com/infowars.cz
37 766	janapeterkova21.cz	https://www.facebook.com/janapeterkovaofficial
33 899	otevrisvoumysl.cz	https://www.facebook.com/otevrisvoumysl
29 774	ceskobezcenzury.cz	https://www.facebook.com/ceskoaktualne
28 903	cestyksobe.cz	https://www.facebook.com/cestyksobe
27 875	kupredudominulosti.cz	https://www.facebook.com/kupredudominulosti
26 235	vinegret.cz	https://www.facebook.com/vinegret.cz
26 172	1918-1938.cz	https://www.facebook.com/hnuti.PRVNI.REPUBLIKA
21 523	farmazdravi.cz	https://www.facebook.com/farmazdravi
21 513	protiproud.cz	https://www.facebook.com/protiproud.cz
17 738	megazine.cz megazpravy.cz	https://www.facebook.com/megazcz
15 930	hejobcane.cz	https://www.facebook.com/hejobcane
14 510	casopis-sifra.cz	https://www.facebook.com/SifraCasopis
14 265	nwoo.org	https://www.facebook.com/NewWorldOrderOppositionOrganization
13 197	vitalitis.cz	https://www.facebook.com/vitalitis.cz
12 989	instory.cz	https://www.facebook.com/instory.cz
12 473	svobodne-radio.cz	https://www.facebook.com/svobodneradio
11 453	czechfreepress.cz	https://www.facebook.com/czechfreepress
9 120	procproto.cz	https://www.facebook.com/procproto
8 235	youth-time.eu	https://www.facebook.com/youth.time.magazine
7 828	eurodenik.cz	https://www.facebook.com/eurodenik
7 513	eportal.cz	https://www.facebook.com/eportal.cz
7 474	securitymagazin.cz	https://www.facebook.com/securmagazin.cz
7 356	suennee.cz	https://www.facebook.com/SuenneeUniverse
7 321	neviditelnypes.lidovky.cz	https://www.facebook.com/neviditelnypes
7 316	eurabia.cz	https://www.facebook.com/eurabia.cz
7 184	eurorespekt.sk	https://www.facebook.com/eurorespekt
6 819	reformy.cz	https://www.facebook.com/klub.reformy.cz
6 154	afed.cz	https://www.facebook.com/afed.cz
6 106	svetkolemna.info	https://www.facebook.com/svet.kolem.nas
5 476	stredoevropan.cz	https://www.facebook.com/stredoevropan
5 234	realitadne.eu	https://www.facebook.com/realitadne
5 077	tadesco.org	https://www.facebook.com/tadesco.org
5 052	narodninoviny.cz	https://www.facebook.com/narodninoviny.cz
4 875	freepub.cz	https://www.facebook.com/FreePub.cz
4 700	obcansky-tydenik.cz	https://www.facebook.com/groups/obcanskytydenik2
4 415	lajkit.cz	https://www.facebook.com/lajkit.cz
4 091	vlastnihlavou.cz	https://www.facebook.com/vlastnihlavou

4 029	svetbezvalek.cz	https://www.facebook.com/SvetBezValek
3 787	nejvic-info.cz	https://www.facebook.com/Nejvicinfo
3 474	prvnizpravy.cz	https://www.facebook.com/prvnizpravy.cz
2 798	badatel.net	https://www.facebook.com/badameozdravi
2 524	orgo-net.blogspot.com	https://www.facebook.com/Orgo-Net-na-FB-232171370242412
2 012	casopisargument.cz	https://www.facebook.com/casopisargument
2 000	vlkovobloguje.wordpress.com	https://www.facebook.com/vlkovo
1 811	eurasia24.cz	https://www.facebook.com/Eurasia24-445786142269165
1 795	aeronet.cz	https://www.facebook.com/aeronet.cz
1 746	krajskelisty.cz	https://www.facebook.com/krajskelisty
1 695	necenzurujeme.cz	https://www.facebook.com/NECENZURUJEME
1 610	arfa.cz	https://www.facebook.com/FaktaArgumenty
1 563	skrytapravda.cz	https://www.facebook.com/skrytapravda.cz
1 319	nastvanematky.cz	https://www.facebook.com/nastvanematky
1 247	osud.cz	https://www.facebook.com/osud.cz
1 143	veksvetla.cz	https://www.facebook.com/V%C4%9Bk-Sv%C4%9Btla-1781861465420457
1 005	nezdravi.cz	https://www.facebook.com/Nezdravi
1 004	exopolitika.cz	https://www.facebook.com/pages/Exopolitika/377359218568
1 004	vipnoviny.cz	https://www.facebook.com/VIP-Noviny-1689437901275848
970	dfens-cz.com	https://www.facebook.com/D-FENS-136229883071854
861	leva-net.webnode.cz	https://www.facebook.com/Koncepce-spole%C4%8Dn%C3%A9-bezpe%C4%8Dnosti-2186797021587304
814	duchdoby.cz	https://www.facebook.com/duchdoby.cz
783	pravyprostor.cz	https://www.facebook.com/Prav%C3%BD-prostor-zpravodajstv%C3%AD-bez-cenzury-406928900393
763	freeglobe.cz	https://www.facebook.com/freeGlobe-cz-nov%C3%BD-sv%C4%9Btov%C3%BD-%C5%99%C3%A1d-135133549861997
757	wmmagazin.cz	https://www.facebook.com/wmmagazin.cz
707	akce-dost.cz	https://www.facebook.com/akcedost
685	wertyzreport.cz	https://www.facebook.com/WertyzReport
539	zpravy.dt24.cz	https://www.facebook.com/dulezite24.cz
457	infovojna.sk	https://www.facebook.com/InfoVojnaCZ
453	e-republika.cz	https://www.facebook.com/eRepublika.cz
415	mikan.cz	https://www.facebook.com/MIKan-Moravsk%C3%A1-Informa%C4%8Dn%C3%AD-Kancel%C3%A1%C5%99-219323014790545
388	isstras.eu	https://www.facebook.com/groups/isstras
354	euroasie.info	https://www.facebook.com/EuroAsie.Info
348	infokuryr.cz	https://www.facebook.com/infokuryr
283	ceskenarodnilisty.cz	https://www.facebook.com/%C4%8Cesk%C3%A9-n%C3%A1rodn%C3%AD-listy-741869099509395
282	zemavek.sk	https://www.facebook.com/ZemVek-103021745073343
248	tydenikobcanskepravo.cz	https://www.facebook.com/toptydenik
247	nadhlad.com	https://www.facebook.com/nadhlad.ponad.protiklady
216	ksbpress.cz	https://www.facebook.com/ksbpress.cz
198	artek.cz	https://www.facebook.com/casopis.artek
173	ceskavec.com	https://www.facebook.com/%C4%8Cesk%C3%A1-V%C4%9Bc-213018345381379
106	rukojmi.cz	https://www.facebook.com/Rukojmicz-113066090412619
95	outsidermedia.cz	https://www.facebook.com/OutsiderMedia-679074085513244
93	exanpro.cz	https://www.facebook.com/exanpro
83	euserver.cz	https://www.facebook.com/euserver.cz
61	euportal.cz	https://www.facebook.com/groups/87019512397
32	smartnews.cz	https://www.facebook.com/smartnews.cz
29	topcz.net	https://www.facebook.com/Video-News-Nekorektn%C3%AD-Top-CZ-336477767013203
23	bezczenzury.org	https://www.facebook.com/groups/402175054069386

Příloha 7 Seznam identifikovaných alternativních webů a dalších potenciálně relevantních webů se zpětným odkazem na Sputnik

- Seznam vybraných webů, které podle Majestic-12 Ltd (2021) odkazovaly na web cz.sputniknews.com (zpravodajské, politické, názorové) mimo webů jej zpravidla kritizujících
- Data jsou poměrně přesná, dle kódování se jedná o spíše spolehlivá data – R=0,6 (EJKDV), nekompletní data představují agregátory typu pravednes.cz či nwoo.org a některé pravidelně odkazující zdroje zcela chybí (agregátor almanach.cz)
- Weby potenciálně chybně zařazené jsou vyznačeny červeně.

ac24.cz	5 130	sumavak.blokuje.cz	50	veksvetla.cz	3
hlavnespravy.sk	4 075	euserver.cz	50	stranapprav.cz	3
srspol.sk	2 700	nadhľad.com	49	regionalninovinky.cz	3
aragonit11.blogspot.com	2 500	pokec24.cz	42	prvnizpravy.cz	3
tadesco.org	2 034	energieupramene.blogspot.com	42	picuscapital.sk	3
chelemendik.sk	1 544	rozalio.cz	38	otvoroci.com	3
pravednes.cz	1 368	medzicas.sk	37	oracle911blog.wordpress.com	3
letectispecialisteplana.cz	1 151	aliancenarodnichsil.cz	37	myty.cz	3
debata.pravda.sk	1 103	panobcan.sk	35	migraceonline.cz	3
rukojmi.cz	910	hlavnydennik.sk	33	kscmp Praha 10.cz	3
aktualnikonflikty.cz	910	aragonit9.blogspot.com	31	kosovoonline.cz	3
vlasteneckenoviny.cz	860	ksbforum.eu	21	konspiracne.eu	3
novarepublika.cz	813	petrhampl.com	19	kamenovo.cz	3
ceskoaktualne.cz	491	necenzurovane.net	18	infokuryr.cz	3
stripyzesveta.cz	477	parlamentnilisty.cz	17	exopolitika.cz	3
nezavislamedia.cz	475	magnificat.sk	16	eurabia.cz	3
nwoo.org	354	skrytapravda.cz	14	badatel.net	3
kscm.cz	349	pravyprostor.cz	14	asociacerusistu.cz	3
outsidermedia.cz	311	leva-net.webnode.cz	14	vlkovobloguje.wordpress.com	2
zpravy.dt24.cz	294	druidova-mysteria.cz	14	spnv.cz	2
druidova.mysteria.cz	233	magazinslovensko.online	13	pravdive.eu	2
severoceskapravda.cz	232	davdva.sk	13	podtatransky-kurier.sk	2
narodnidomobrana.cz	224	aliancens.cz	13	orgo-net.blogspot.com	2
vidlakovykydy.cz	221	ireporter.cz	12	novybodyovsystem.cz	2
stalose.com	217	jiri-kobza.cz	11	nezdravi.cz	2
czechfreepress.cz	214	janica9.wordpress.com	9	nejvic-info.cz	2
securitymagazin.cz	213	neviditelnyypes.lidovky.cz	8	kscm-cheb.cz	2
stopcirkevnimrestitucim.cz	202	naseveru.org	8	reformy.cz	1
euportal.cz	193	stranavlast.sk	7	realitadne.eu	1
irucz.ru	185	protiproud.cz	7	prekladyodlesa.sk	1
zvedavec.org	180	paratdnes.cz	7	nezavisle-alternativni-zpravy.webnode.cz	1
petice.com	165	obcansky-tydenik.cz	7	nezakladnam.cz	1
infovojna.sk	137	olser.cz	6	kupredudominulosti.cz	1
udalostiextra.cz	136	nadlani.org	6	dolezite.sk	1
ovkscmf.cz	130	infowars.cz	6	420on.cz	1
freeglobe.cz	124	casopis-sifra.cz	6		
ceskenarodnilisty.cz	118	blisty.cz	6		
megazpravy.cz	113	biblik.sk	6		
zemavek.sk	108	wertyzreport.cz	5		
e-republika.cz	94	voxpopilblog.cz	5		
armadnymagazin.sk	86	vasevec.parlamentnilisty.cz	5		
lajkit.cz	77	hnutibos.cz	5		
cz24.news	77	bezpolickeekorektnosti.cz	5		
svobodnenoviny.eu	74	arfa.cz	5		
magazin1.sk	68	mikan.cz	4		
nasrestart.cz	57	cestyksobe.cz	4		

Význam barev. kódování:

Téměř jistě velmi silná vazba

Pravděpod. velmi silná vazba

Pravděpodobně silná vazba

Potenciálně silná vazba

Potenciálně náhodná vazba

(Stupnice 0-10-50-100-1000-...)

Téměř jistě = >90 %

Pravděpodobně = (70)–90 %

Potenciálně = (50)–70 %